POLYAENI STRATAGEMATUM LIBRI Octo,

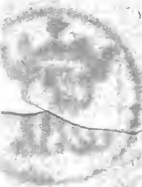
INTERPRETE IUSTO VULTEIO HERMANNI patre.

IN GRATIAM STUDIOSORUM HISTORIARUM ET REI militaris, iterum publicati.

FRANCOFURTI
E Collegio Musarum Palthenianoo.

M. D. CI.

CLARISSIMIS VIRIS
IOANNI ANTRECHTO I. V.
Doctori, & Hessiæ
Procancellario,

ET

CHRISTOPHORO
VVLTEIO I. V.
Doctori,& Hersfeldensi
Consiliario,

SORORIO AC FRATRI
suis dilectissimis,
HERMANNVS VVLTEIVS
I. V. Doctor, & Professor
Marpurgi S. D. P.

CVM nudius tertius, qui erat huius mensis dies XVI. de morte fratris nostri IOANNIS VVLTEII, Medicinæ Doctoris,& apud

Racherſpurgũ Stiriæ practici eximii mihi adferretur nuncius, commotu quidem ſum animo meo vehementer, prout par erat. Amabam enim ipſum valde, amore vere fraterno, dum viueret, eodemque etiamnum ipſum defunctum, dum hic mihi ſpiritus ſpirat, proſequor. Tum vero inopinatu iſte nuncius animum meum perculit, vt ad tractandum negotia nihil eſſem minus, quam idoneus. Nam ſubinde mihi recurrebat fratris cariſſimi memoria, cuius poſt decennium illud, quo a nobis abiit, videndi ferebar deſiderio ingenti, præſertim quod ante ſemeſtre, vt noſtis, per literas ſpem nobis fecerat ad hoc ipſum tempus huc excurrendi. Dum vero ad mœrorem quem conceperam, ſedandum, ſi poſſem, modo hos, modo illos libros ex bibliotheca mea ad manus ſumo, nec eſſet vllus, (ſacros excipio) in quo mihi acquieſceret animus meus, com-

modum

modum accidit, vt inciderem in Polyæni ſtratagemata, quæ quod a communi noſtro parente IVSTO VVLTEIO Latina eſſent facta mox a capite ad calcem legi. Videbar enim mihi cum ipſo parente noſtro, tametſi ante annos ferme viginti ſex pie defuncto, coram loqui, & vereres ipſæ lectu erant iucundæ. Hic ego animi paterni imaginem contemplans, non parum ſum recreatus, & complectebar diuinum ipſius ingenium, quod Stratagemata illa Latina e Græco feciſſet adoleſcens non amplius, quam octodecim annos natus, & quidem ex membranis Græcis, quod ſæpe ipſum mihi dicere memini, locis non paucis exeſis & corroſis, vt multoties non tam interpretando, quam in diuinando ipſi fuerit laborãdum. Aliud eim, n vnde ſubſidium peteret, non habuit: quod idẽ ipſi accidit in interpretatione Æliani, quem eundem in ætate illa

Latine loquentem fecit, vt non mirum, si forte quid secus ipsi exciderit. Sed Ælianus Gallica præla hactenus occupata habuit: Polyænum Germanis nostris proprium esse volo. Cum igitur in communi luctu mecum sitis, en ego vobis hunc Polyænum nobis a parente communi hereditarium mitto, vt & vos, si ita videtur, inde mecum recreationem capiatis. Erit in eo, quod vos delectabit, atque si nihil erit aliud, hoc saltem erit, quod a communi nostro parente profectus est. Certe volui ego fraternæ sancte inter nos hactenus cultæ beneuolentiæ hoc ad posteritatem exstare monumentum publicum, omnino persuasus, id vobis fore haud ingratū. Quod ad cetera, agamus quisque suo loco, quod fecimus hactenus, honeste & cordate. DEVS prouidebit, quod tibi Antrechte est Symbolum: Qui aliud sentiunt, miseri sunt, ne vnius assis

quidem

quidem, quos nec nosse velimus. Vos autem qui estis mei, valete & salutete cum vestris. Marpurgi e Musæo meo Calendis Ianuarii. Anno a nato Christo M. D. CI.

ILLVSTRISS.

PRINCIPIBVS, GVILIELMO ET LVDOVICO,

Landgrauiis Hassiæ, Comitibus in Catzenelnbogen, Dietz, Ziegenhayn & Nidda, Dominis [illegible]ris Iustus Vulteius Wetteranus S.

VAnquam non ea præditus sum eruditione, Principes Illustrissimi, neque ea scribendi facultate, vt dignum aliquod opus splendore dignitateque vestra queam efficere: tamen hæc materia, quam e Græco sermone in latinum traduxi, plane militaris est, & quemuis Principem atque Regem decere potest. Itaque feci auda-

audacius, vt cum exiguum in me ingenium agnoscerem, & ad hoc ipsum incommodum ætas etiam iuuenilis accederet, primum hoc onus conuertendi graue, omniumque iudiciis expositum susciperem: deinde vt laborem meum, homo vix dignus qui in conspectum vestrum prodeam, vobis summa potentia, summaque virtute iuuenibus dedicarem. Qua in re, si quid a me peccatum est, cogitare debetis, duas potissimum mihi caussas huius propositi fuisse. Alteram, quia neminem reperiebam, cui rectius huius operis argumentum conueniret, quam vobis, de quibus summam ingenii virtutisque exspectationem omnes populi nationesq; conceperunt. Alteram, vt meam erga vos beneuolentiam hoc facto declararem: quæ quanquam tanti non est, vt a vobis expeti magnopere debeat, tamen ita se res habet, vt etiam ex infimorum hominum officiis atque fauore erga Principes, de æquitate eorum iustitiaque con-

iectura fiat. Quamquam vestra quidem sanctimonia, clementiaque, sic perspecta est omnibus, vt nullius testimonium amplius desideret. Et omnino Persarum mos ab his iniuriis profectus esse videtur, vt offerendis Regi muneribus populus declararet se eum charum habere, & vsque eo diligere, vt donis etiam tribuendis affectum suum exprimere cuperet. Est enim hoc maxime Regibus ornamento, diligi potius a suis, quã metui. Quod sicut quidam cauis manibus aquam de proximo fluuio regi Persarum attulit, eaque lli fuit gratissima: sic ego, cum meum ihoc tenue munusculum acceptum esse vobis intellexero, propositum meum assecutus esse videbor. Polyænus, auctor huius libri, natione fuit Macedo, vir fortis, vt apparet, magnaq; doctrinæ, & studii singularis: verum cum hæc Stratagemata sua cõscriberet, ætatem propemodum extremam agebat, senio annisque confectus, quemadmodum de se ipse testatur.

Cete-

Ceterum Stratagema est ingeniosum in bello inuentum, quod ad eius qui excogitat, vtilitatem, & ad hostium perniciem momentum habet. Est enim Græcum origine vocabulum, consuetudine Latinis etiam vsurpatum, στρατηγεῖν id est exercitum ducere, eumque consiliis iuuare, atque magnanimitate protegere. Nec enim fieri potest, vt hoc tam gloriosum & præstabile nomen iure cadat in perfidiam ac periurium, quibus plerosque homines ad malitiam natos pugnare videmus: quos tantum abesse a bellicis virtutibus putandum est, quantum absunt a fide. Nam ea prima laus est militis, fidem etiam hosti, vel capitis sui periculo seruare. Itaque fertur Agesilaus maximis semper votis optasse, vt hostes Deorum numen aliquo peccato læderent: Nulli enim excelsum est, aut eximium, violare iusiurandum, fidem datam fallere, numen contemnere: Sed cum hæc ab improbitate & inconstantia proficiscantur, præclarum ac fortem

militem maxime decebit, ea singulari studio fugere atq; vitare: neq; committere, vt perfidiosus, vt vafer, vt improbus dici possit, quibus nominibus abiectissimũ quemque conuicii caussa notamus. Neq; tamen omnis dolus a milite remouendus est, aut omnes ei fallaciæ detrahendæ: sed quemadmodum dixit quidam, vbi leonis pelle nihil perficitur, assuatur vulpina, id est, cum aperta vis non succedit, alia via ingrediendum sit, inopinatibus terror iniiciatur, improuisum hostibus consilium capiatur, accersatur dolus absque perfidia, adhibeatur industria, locum habeat solertia, stratagemata vsurpentur. In bellis enim earum quoque rerum cautio esse debet, de quibus nemo vnquam conspicari potuisset. Quod præstantissimus ille dux significare voluit, qui cum collem procul a castris dissitum, missis militibus occupare iussisset, interrogatus ab amicis quid hoc sibi vellet, respondit: Ec quis vnquam hoc putasset? docens, etiam

ea prouideri a perito milite oportere, qua nemo vel vsui vel detrimento fore cogitasset. Itaque in duce non solum fortitudo, sed in primis etiam industria laudatur, & ingenii promtitudo, qua salubre suis consilium ex tempore possit capere. Ad quam rem multum adiuuat, consiliarios prudentes atq; fideles circa se habere, quorum opera res communiter administret. Quanquam in eum statum res nunc adducta est, vt casus & fortuna plus virium habeant, quam industria, quam denique solertia. Quemadmodum enim in ciuilibus negotiis aduersus sapientissimos fortuna crudelitatem suam potissimum exercet: ita sæpenumero fortißimos bellorum duces grauissime affligit, inertibus fauet. Multum in bellis potest consilium, multum item animi magnitudo, plus aliquando fortuna, plurimum omniũ Deus: a cuius nutu ac potestate, rerum humanarum euentus pendet, a quo semper exordium est sumendum, siue bella gerere

placeat, siue pacem colere, eodemq; exitus constituedus. Sed vtut ea sunt, certe liber hic Stratagematum amplissimam in se fœcundissimamq; doctrinam rei militaris comprehendit: quemadmodum ipsi perspicietis, si eum perlegere volueritis. Conduxit in vnum locum auctor doctissimus & idem laboriosissimus, variorum ducum & imperatorum artes, quibus fieri longe feliciorem successum in bellis habuerunt, ac habuissent, si iisdem vsi nõ essent. Nam vt vnum de multis sumam: quis est, qui Zopyrum manifestis signis & copiis putet Babylonem occupare potuisse, quam simulata transitione, nullo negotio cepit? vt interim silentio prætereã Tarquinii filium, qui eam vrbem quam pater exercitu validissimo non potuit excindere, callido stratagemate in eius ditionem redegit. Quid? quod ne Alexander quidem, cuius gloria longe lateq; patet, neq; modum capit, non semper Macedonum ac suo robore bella gessit: sed nõnunquam

nunquam fallaciis atq; insidiis hostem circumuenit. Nec minor sæpe gloria ad reges peruenit ex his, quorum potestatem verbis ac persuasionibus essent assecuti, quam ex iis quæ armorum conflictu in suam potestatem redegissent. Quæ cum ita sint, constat, magnam vtilitatem in cognitione Stratagematum positam esse, eaq; non exiguum emolumentum iis qui in imperio sunt, adferre: quorum est officium suos fines populosq; tueri, in alienos nonnunquam inuadere, ac bellum domi forisq; administrare. Nec minor est horum vsus ad tranquillitatem conseruandam, & Reipubl. laboranti subueniendum. Nam tametsi multum a se mutuo distant bellum & pax, neq; simul contingere possunt: in vtroq; tamen consiliis opus est, & prudentia, qua alterum quam cõmodissime componatur: altera, posteaquã semel parta est, retineatur. Quare cum Deus opt. max. vos in eo dignitatis fastigio collocauerit, vt armorum ociiq; penes

vos ſit adminiſtratio, video me non omnino temere conſilium hoc cepiſſe, vt vobis potiſſimum eum librum inſcriberem, vnde huius vtriuſq; ratio poneretur. Itaque clariſſimi iuuenes, ac Principes illuſtriſſimi, vos iterum atq; iterum vehementer rogo, ne odium potius, quam beneuolentiã veſtram hac re meruerim. Id factum putabo, cum quod veſtræ eſt ſapientiæ, æque gratis animis hoc munus accipietis, ac ſi potentiſſimus eſſem, nec enim muneris præſtantiam, ſed voluntatem eius qui offert, ſpectare conuenit. Faxit Deus, vt aliquando veſtra aliqua Stratagemata, pro patriæ ſalute vſurpata, conſcribere poſſim: idemq; vos incolumes nobis, omnibuſq; hominibus conſeruet. Valete. Baſileæ, Anno 1549.

LECTORI CANDIDO.

POlyænum Macedonem scriptorem antiquum & elegantem, nostro tandem beneficio, beneuole lector, habes: beneficio, inquam, nostro: qui etsi in priuatos vsus magno ære eum nobis comparaueramus, tamē quum haud æquo animo pateremur, tam eleganti scriptore tamdiu te carere, libenter fecimus, vt occasionem hanc bene de tuis studiis merendi arriperemus, & præclarum scriptorem primi omnium in vulgus edere occuparemus. Ecce igitur eum tibi, non nostra tantum liberalitate e tenebris erutum: sed nostra etiam industria haud mediocriter adiutum. Nam qui nobis ita ἐλκεσιβρύων fuisset traditus, vt nec pes in eo, nec caput, nec vlla totius corporis pars sana superesset: eum nos tibi exhibemus vulneribus pene infinitis aut sanatis, aut certe obligatis, pulcriorem multo, & longe suauiorem quam nos simus eum experti. In quo recensendo non dicam quantum nobis fuerit la-

boris sustinendum: hoc certe fuit nobis iste labor, etsi paucorum admodum dierum, molestior, quod ita primum ad eum accesseramus, quasi animum casu miserrimæ patriæ mœstum, & curis confectum, voluptate aliqua recreaturi, non noua vlla cura essemus cruciaturi. Semel tamen susceptum negotium, qua potuimus industria, diligentia haud mediocri, fide vero maxima, gessimus, curauimus, confecimus. Multa nos suo loco ab imperitis librariis mota in suas sedes reuocauimus multa confusa quæ erant distinximus, multa corrupta emendauimus. multa dico? imo pene omnia: nam quid noster codex habuit aut non distortum, aut non luxatum, aut accepto vulnere aliquo non aspectu fœdum? adeo nihil Polyæno nostro aduersus vim & iniuriam librariorum sua stratagemata profuerant. Diceres ex Alliensi aut Variana clade eum effugisse. Porro quæ videbantur ancipitis esse emendationis, nec facile ex vestigiis litterarum posse emendari, aut omnino etiam sine meliori libro non posse, ea nos peculiari aliquando comprehendemus libello: vbi quid nobis de iis videretur, breuiter, vt oportebat, & sine vlla ambitione exponemus: aliis etiam scriptoribus non raro lucem afferemus, prout eorum loci mendo aliquo

in ſimili hiſtoria affecti, ſponte ſua ſe nobis offerent. Vnum adhuc reſtabat: vt cuius nomine λύτρα pependiſſemus, cuius etiam vulnera maxima ex parte ſanaſſemus, eidem in publicum prodituro, veſtem quoque nouam, hoc eſt, Latinam interpretationem daremus: quod etſi nobis haud ita difficile fuiſſet præſtare, tamen qui & otio omnium minime abundaremus, & ſciremus χρόνον eſſe ἀνάλωμα πολυτελέστατον, Polyænum iuſſimus hac noſtra liberalitate eſſe contentum: ne nobis bonæ horæ, quas aliis ſtudiis deſtinamus, in eo negotio perirent: & ne multis, quibus magnum hoc videbitur, occaſionem præriperemus laudis parandæ ex noua eius verſione: aut, ſi malint, ex Vulteianæ interpretationis emendatione. Mihi nunquam hoc fuit propoſitum, vt ex librorum græcorum, hiſtoricorum præſertim, verſione in latinum ſermonem, multo minus ex earum verſionum, quæ ab aliis eſſent profectæ, emendatione nomen mihi pararem: quod neque admodum arduum fuit nobis, quoties libuit experiri, neque palmarium vnquam iudicauimus, aut dignam omnino rem, in qua quod ſupereſt nobis ex grauiſſimis noſtris occupationibus otii, collocaremus. Quare deſinant obſecro doctiſſimi viri

de nobis conqueri, quod superiore anno quum Strabonem nostrum ederemus, peccata interpretis non simus sigillatim omnia persecuti: qui si factum id ita interpretantur, quasi non essent illa a nobis animaduersa, ne illi nos non norunt: qui profecto si id egissemus, & quæ illi notant, & alia quamplurima quæ non omnes fortasse vident, notare nullo negotio potuissemus. Sed num quæso inique faciunt, qui plus a nobis exigunt, quam nos polliceamur? Emendare enim & commentari Strabonem fuit nobis propositum: non interpretis peccata notare: quod si quando a nobis factum (& factum sane, cum ante in Strabone, tum in Polyæno nunc) alia caussa fuit: nempe si quid ea res faceret ad lectionis veritatem. Iam quod alio loco iidem summi viri annotationem quandam nostram ad quartum Strabonis tot machinis labefactare conantur: nisi tamen aliud proferant, nunquam consequentur, vt in ea vel vnicum apicem censeam mutandum. Ipsi sane si totam illam nostram annotatiunculam perlegissent, non commisissent, vt qui omnia in iis admirer, candorem tamen in hac ipsorum responsione desiderare possem. Sed hæc pluribus alias. At morosos istos (non iam te alloquor magne Belga) & iniquos ali-

enæ industriæ æstimatores, nunquam tanti faciam, vt responsione dignos putem. Scilicet vrit eos, quod nos ea ætate (vix dum enim vigesimum octauum ætatis annum eramus ingressi, quum Strabonem edidimus) conati simus palmam iliis præripere, ad quam ipsi per tot lustra ac decadas annorum contendebant. Atqui, quod eos magis etiam vrat, si Deus fautor vnicus studiorum nostrorum, vitam & otium suppediter, faciemus profecto, vt intelligant, nos ad poliendum & perficiendum opus, quod temporum iniquitas nobis inuitis extorsit, eorum opem non admodum desiderare. Redeo ad Polyænum: in cuius versione, si quid mutatum reperies, (reperies autem multa) id omne Ioanni Tornæsio nostro acceptum feres: qui quicquid typis suis mandat, id vt quam emendatissimum, &, quantum in ipso est, omnibus numeris absolutum exeat, eniti solet. Nobis satis fuit, ex cimeliis nostris depromtum auctorem, qui vsque adhuc latuerat, candide tecum communicare: & eum quidem, quoad eius fieri potuit, quam emendatissimum. Tu lector, si æquus es, factum nostrum, (etiam si quid a nobis in hoc negotio admissum fuerit) bene interpretaberis, & muneris nostri editioni faucbis: vel eo saltem nomine, quad

reliqua euulganda, quæ penes nos ſunt, reddas nos alacriores. Quod ſi aut ab ingenio, aut ab otio, aut a libris melius es inſtructus, age, curriculum ingredere: reperies αὐταγωνιστὴν, qui ſuperari in hoc certamine adeo non moleſte ferat, vt etiam optet. Tu modo ne tibi, ne nobis deſis: en lampada tibi trado. Vale. Ex muſæo noſtro Kal. Decemb. CIↃ.IↃ. LXXXVIII.

CONTENTA
IN LIBRO PRIMO
Polyæni Stratagematum.

Braſidas

Brasidas	5	*Nicias*	4
Alcibiades	9	*Archidamus*	5
Gylippus	2	*Hermocrates*	2
Eteonicus	1	*Lysander*	4
Agis	1	*Thrasyllus*	2
Conon	1	*Xenophon.*	4

POLYÆ

POLYÆNI STRATAGEMATUM LIBER PRIMUS.

Istoriam contra Persas ac Parthyenses, sanctissimi reges Antonine & Vere, Dii vobis præstabunt, & vestra virtus, ac Romanorum fortitudo, cum quibus semper tum præterita, tum etiam præsentia bella, præliaq; feliciter confecistis. Ego vero natione Macedo, cui a maioribus quasi per manus traditum est, superare Persas belligerando posse, non prorsus immunis & inutilis in præsenti tempore vobis esse constitui. Quod si mihi corpus vigeret, militem etiam me alacrem & obedientem præberem, & Macedonico robore vterer. Postquam vero me iam ætate confectum esse cernitis, tamen non committam, vt expers omnino militiæ relinquar. Sed hæc subsidia rei militaris adfero, quibus Stratagematis vere es vsi sunt, quæ copiosam scientiam rerum priscis temporibus gestarum, tum vobis ipsis suppeditēt, tum etiam missis per vos belli principibus seu ducibus, seu myriarchis, seu millenariis, seu sexcenturionibus, seu quæcunque alia sunt officia bellica, cum perspicient veterum consiliorum & euentuum virtutes atque artes. Fortitudo enim est, si quis robore pugnantes hostes deuincit: Consilium vero, extra prælium arte atque dolo victoriam adipisci. Prima enim est egregiorum ducum sapientia, victoriam sine periculo comparare. Optimum vero est, etiam in ipsa acie quiddam machinari, vt consilio præueniente finem prælii, victoria paretur. Id mihi etiam Homerus consulere videtur. Cum enim sæpenumero dicat, ἠὲ δόλῳ, ἠὲ βίηφι,

nihil aliud præcipit, quam artibus & stratagematis aduersus hostes vti: sin hac non succedat, tum vero corporum vi ac robore periclitandum esse.

Qui nam dolo sint vsi.

PRimus igitur inter Græcos fallaciis ac dolo vsus esse dicitur Sisyphus, Aeoli filius. Testis est Homerus.

ἔνθαδε σίσυφος ἔσκεν, ὃ κέρδιστος γένεται ἀνδρῶν.

Secundus vero decipiendi studium secutus est Autolycus Mercurii filius, in furtis. Et id quoque testatum facit Homerus,

πάρνησον δ' ἐλθόντα μετ' αὐτολύκον τε καὶ υἷας
μητρὸς ἑῆς, πατέρ' ἐσθλὸν ὃς ἀνθρώπους ἐκέκαστο
κλεπτοσύνῃ θ' ὅρκῳ τε, θεὸς δέ οἱ αὐτὸς ἔδωκεν
ἑρμείας.

Ego vero etiam Proteum in omne genus animalia atq; arbores mutari solitum, opinor in animalia ac arbores nunquam euasisse. sed eius fallaciarum commutationes in fabulam redegit Homerus, quod dolis potuerit superare, quemcunque vellet. Vlyssem vero etiam gloriari doli sollertia scimus,

εἰμ' ὀδυσεὺς λαερτιάδης, ὃς πᾶσι δόλοισι
ἀνθρώποισι μέλω, καί μευ κλέος οὐρανὸν ἵκει.

Heroes etiam victoriam ei acceptam retulerunt,

τῇ δ' ἥλω βουλῇ πριάμου πόλις εὐρυάγυια.

Et alibi rursus alii testantur, Vlyssis consilio & industria atque arte fallaci captum esse Ilium. Stratagemata vero quæ vsurpauit aduersus hostes, persæpe celebrat Homerus:

αὐτίκ'

αὐτὸν μὲν πληγῇσιν ἀεικελίῃσι δαμάσσας.

Transfugisse ad hostes finxit. Equus etiam ligneus, quem Epeus fabricatus est cum Pallade, fuit Vlyssis stratagema. Recte etiam Nemo, & vinum, torrisque & aries, stratagemata possunt appellari, contra Cyclopem adhibita. Atque etiam cera sociorum auribus inuncta, & ipse rectus ad malum alligatus. Nam & hæc excogitabat contra pernitiosam Musicam. Quid vero de pera mendici dicas, & quæcunq; erga Eumæum, aut Penelopen finxit,

ἴσκε ψεύδεα πολλὰ λέγων ἐτύμοισιν ὁμοῖα.

Et quid etiam dicam pugillationes, & arma iuuenum ebriorum e fumo eximere, atque a ianuis intendere iaculum? An non hæc omnia fuerunt aduersus hostes stratagemata? Sed hæc & quæ sunt huius generis, docens Homerus suffic at. Quale vero etiam illud Vlyssis stratagema describunt Tragici? Palamedem Vlysses in iudicio Græcorum vicit, subiecto in eius tabernaculum auro barbarico, & sapientissimus ille Græcorum proditionis damnatus est per dolum ac stratagema Sed hæc satis docet Tragicorum scena. Quas vero ex historia res militari peritia contra hostes aut inimicos gestas collegi, eas recensebo, breuiter vniuscuiusque mētionem attingens. Totum vero opus cōtinet octo libros, stratagematum nongentorum, initium ducentes a Baccho.

Bacchus.

BAcchus cum aduersus Indos expeditionem faceret, vt eum ciuitates reciperent, perspicuis ac manifestis armis exercitum non armauit, sed vestimentis exilibus, & pellibus ceruinis: hastasque

tem hedera cinxit, summam cuspidem occupabat thyrsus. Cymbalis & tympanis, pro tuba signum dabat. Et hostes vino inebrians, ad saltationem impulit. Et quæcunque alia sunt Orgia Bacchi, omnia fuerunt ipsius stratagemata, quibus Indos, aliamq; terram in suam potestatem redegit.

Bacchus in India cum exercitus æstum aeris tolerare non posset, occupauit Tricoryphum Indiæ montem, sic appellatum a tribus cacuminibus, quorum vnum vocatur Corasibis, alterum Condasbe tertio ipse nomen imposuit Merum. In eo loco monumenta sunt natiuitatis eius, multi suauissimi & crebri fontes, ferarum abundans copia, fructuum vbertas, niues frigidissimę. In his diuersans ac vitam agens exercitus, Barbaros in planicie versantes repente adoriebatur, & a sublimibus ac præcipitibus locis tela iaciens, nullo negotio in fugam hostes vertebat.

Bacchus subactis Indis, ipsos Indos & Amazones in agmine auxilii caussa ducens, impressionem in Bactriorum terram fecit. Terminat autem Bactriam fluuius Saranges. Bactrii montes supra flumen positos occupabant, vt in Bacchum, flumen traiicientem, desuper impetum facerent. At ille positis ad fluuium castris, Amazonas & Bacchas transire iussit, vt Bactrii contemtis mulieribus, a montibus descenderent, atque his traiicientibus illi descendebant, & appropinquantes flumini, prohibere eas conabantur. Quibus pedem referētibus, Bactrii vsque ad ripam persequebantur. Tum Bacchus eductis contra eos viris, impeditos flumine Bactrios occidit, & sine periculo traiecit.

Pan.

Bacchi dux fuit Pan. Is primum inuenit aciem,

Pha-

Phalangem nominauit: Cornu instituit dextrum & sinistrum Hac de caussa ferentem cornua, Pana fingunt. Sed primus etiam hic cædem hostibus per solertiam & artem immisit Cum Baccho in concauo saltu nuntiassent speculatores, infinitas hostium copias in vlteriori parte castrametari, metus Bacchum incessit non item vero Pana, sed noctu Bacchico exercitui signum dedit, vt maximum & inconditum clamorem tolleret His vero clamantibus, petræ sonum exceptum referebant & cauitas saltus longe maiorum copiarum fremitum hostibus reddebant Quare metu perterriti, se in fugam coniecerunt Cum igitur Pan hoc stratagema vsurparit, Echo Pani gratam & amicam esse fingimus, atque vanos nocturnosque terrores exercituum panicos appellamus.

Hercules.

Hercules cum e Pelio Centaurorum gentem excindere statuisset sic vt tamen ipse non prior inciperet pugnam, sed illos prouocaret, diuersatus est apud Pholum: apertoque cado vini odorati, eum ipse cum suis custodiuit. Id sentientes Centauri, concursum ad Pholi antrum fecerunt, vinumque rapuerunt Ibi tum Hercules. quasi iniuriam inferentibus, qui accurrerant, impetum in eos faciens, morte Centauros affecit.

Hercules robur ac vires Erymanthii suis metuens, dolo belluam cæpit Cum enim hic in valle somnum caperet (erat autem vallis plena niuium) ille multos lapides desuper iniiciebat. itaque sus excitatus exsilit & furore atq; indignatione præceps actus, in niuem incidit. ac submersus, impingensq; capiebatur.

Hercules naui vectus ad Troiam, ipse quidem excessit, vt in terra pugnam faceret: gubernatoribus vero mandauit, vt naues in fluctus retraherent. Peditibus igitur Troianis victoriam amittentibus, equites ad naues cursum incitarunt, non tamen capere nauigia supra mare fluctuantia potuerunt. Eos Hercules insecutus ad vnum omnes trucidauit in litore, cum fugiendi per mare non esset potestas. Hercules in India filiam adoptauit, cui nomen indidit Pandamen. Eam honoris caussa donauit ea parte Indiæ, quæ ad meridiem vergit in mare, subditosque distribuit in trecentos sexaginta quinque pagos, quotidie vni dumtaxat pago regium tributum ferre imperans: vt qui tum non penderent, eorum auxilium ad reliquos cogendos regina paratum haberet.

Hercules bellum aduersus Minyas gerens (erant autem Minyæ ad equestres pugnas in planicie obeundas exercitatissimi:) conserere manus non audens, fluuium immisit, is fluuius erat Cephisus qui duos montes Parnassum & Hedylium terminat. Bœotiam vero mediam discludens, antequam se in mare exoneret, in vastum hiatum excurrens euanescit. Eum hiatum Hercules magnis lapidibus obstruens, flumen in campum auertit, vbi Minyæ equitabant. Verum stagnante campo, Minyis inutilis erat equitatus. Hercules parta victoria rursus aperit hiatum, & Cephisus ad pristinam viam reuertitur.

Theseus.

Theseus in pugnis anteriores capitis crines abradere solebat, præparans se, ne quis eum apprehendere ac tenere posset. Post These-

am ab omnibus Græcis ea radendi consuetudo seruata est, quam rasuram Theseidem appellabant. Imitantur hanc rasuram præ ceteris Græcis Abantes. Quod etiam Homerus testatur.

τῷ δ' ἅμ' ἄβαντες ἕποντο θοοὶ ὄπιθεν κομόωντες.

Demophon.

DEmophon ab Atheniensibus acceptum depositi loco Palladium custodiebat, Agamemnone repetente: ac verum quidem tradidit ciui cuidam Atheniensi, nomine Rhuzygæ, Athenas deportandum. At æquale & simile aliud factum in tabernaculo habuit Agamemnone vero cum magna manu aduentante repugnabat, vt omnino opinionem hostibus faceret se pro vero pugnare. Multis autem vulneratis, Demophontis milites cesserunt. Agamemnon fictum Palladium rapuit, & deceptus abscessit.

Cresphontes.

CResphontes & Temenus, atque Aristodemi filii cum Peloponesum partirentur, visum est in tres partes regionem distribuere, in Spartam, Argos, Messanam. Cresphontes Messanam aut Argos obtinere cupiens, sententiam pronuntiat: Cui prima sors ceciderit, & cui secunda, Spartam accipiat, aut Argos: Messana tertii esto. Paruerunt, ac sortes demiserunt. Illi quidem calculum album in vrnam plenam aqua Cresphontes vero glebam albam similem lapidi. Gleba igitur statim liquefiebat. Lapidis vero sortes prodeuntes, dederunt Argos Temeno, Spartā Aristodemi filiis. Cresphōtes doło sortitus, Messanam per fortunam accepisse visus est.

Cypselus.

CYpselus Arcadiæ imperabat. Heraclidæ faciunt expeditionem contra Arcadas. Oraculum prodiderat, cauerent ne donis hospitalibus acceptis ab Arcadibus, fœdus icerent. Cypselus æstatis tempore mandauit agricolis, vt fructibus demessis & ad viam positis, discederent. Milites Heraclidarum libenter fructus accipiebant, iisque vtebantur. Cypselus obuiam prodiens ad hospitium, Heraclidas vocabat. Illis vero recordatione vaticinii honorem recusantibus: Atqui, inquit, prior vester exercitus a nobis pro xeniis fructus habet. Ita sapientia Cypseli effectum est, vt Heraclidæ fœdus cum Arcadibus facerent.

Helnes.

HElnes Arcadum rex vastantibus Tegeam Lacedæmoniis, quotquot vigentem ac floridam ætatem haberent, supra caput hostium misit, præcipiens vt media nocte in eos impetum facerent. Quotquot vero ętate prouecti, aut nondum adulti essent, eos iussit eodem tempore ante ciuitatem ignem quam maximum incendere. Hostes ad visum ignem obstupefacti, in eum oculos coniiciebant. Qui vero in cacumine erant, obruentes inopinatos plurimos ex iis morte affecerunt, multos etiam captos in vincula coniecerunt. Et oraculum finem habuit:

δώσω τοι τεγέην ποσσὶ κρότον ὀρχήσασθαι:

Temenus.

TEmenus cum ceteris Heraclidis Rheium capere volens, misit Locros transfugas, qui Pelopō-

nesi-

nesiis nuntiarent, illos in Naupacto clam naues habere & pręterferre quidem nauigationem ad Rheium, verum expeditionem eos in isthmi m suscepisse. Credentes id Peloponnesii ad Isthmum copias traduxerunt. Temenus nullo negotio cum suis Rheium occupauit.

Procles.

PRocles & Temenus Heraclidę, aduersus Eurysthidas Spartum tenentes bellum gerebant. Heraclidę rem diuinam fecerunt Palladi, montium Hyperbactéria offerentes. Eurysthidæ repente in eos irruere & manum conserere. At Heraclidæ nihil turbari, sed tibicines vt omni studio pręirent iubere. Quibus pręcedentibus ac tibias inflantib⁹, armati ad cantum & numerum sequentes, irruptos ordines seruare, & hostes vincere. Experientia docuit Lacedęmonios, tibiam habere vim & irritamentum in pugnis. Quare Lacedæmonios in pugnam euntes tibia pręcedit & prælium facientib accinit. Ego sic o. Deum oraculo Lacedamoniis victoriam prodidisse simulac cum tibicinibus bellagererent. Neque pugna Leuctrica ad tibicines pertinens oraculum confutat. In Leuctris enim non præeuntibus tibicinibus, Lacones cum Thebanis pugnam inibant, quibus patrium erat fistulatoriam artem exercere. Itaq; colligi manifesto ex oraculo Dei potuit, penes Thebanos victoriam futuram Lacedęmoniorum, qui sine tibia pugnam capesserent.

Acues.

ACues Lacedæmoniis Tegeam per proditionem noctu occupantibus, suis militibus signum dedit, vt interficerent eos qui tesseram requirent.

Cleomenes.

CLeomenes Lacedæmoniorum rex, Argiuis bellum inferebat, & exaduersum castra locabat. Argiui attente obseruabant, ac speculabantur, quid rerum hostes gererent. Nam omnis quæ vellet, per præconem exercitui Cleomenes significabat, atque illi similia facere semper studebant. His se armantibus, contra se armabant: exeuntibus, contra exibant: requiescentibus, se quieti dederunt Cleomenes tacite & clam præceptum dederat, vt cum prandium ediceret præco, arma sumerent, Illo igitur proclamante, Argiui ad prandendum se conferebant. At Cleomenes educens armatos, sine negotio nudos & inermes Achiuos trucidabat.

Polydorus.

POlydorus Lacedęmoniis aduersus Messenios viginti annos bellum gerentibus, simultatem erga Theopompum ab altera familia regem simulauit: & transfugam misit, qui Messeniis nuntiaret eos inimicitias exercere, atque a sese mutuo defecturos. Messeniis eam rem obseruantibus, Theopompus castra mouebat, & non procul inde copias occultauit, vt reuerteretur. Hæc videntes Messenii, Polydorum spernunt: atque confertim egredientes ex vrbe prælium inierunt. Theopompus signum edentibus speculatoribus, ex insidiis circumducens, vrbem inanem ac vacuam cepit, & a tergo Messenios aggreditur, Polydorus vero a fronte ancipites. Sic Messenii vi capti sunt.

Lycurgus.

Lycurgus diuino quodam metu Lacedęmonios

sarmentarii habitu progressus a fossa, ligna secabat. Venerant autem etiam Peloponnesii lignatum. Cum his Codrus pugnam incipit, ita vt extenta falce vulneribus eos afficeret. Illi superantes, falcibus eum confecerunt, atque cum gaudio discesserunt, quasi strenuo facto facinore. At Athenienses clamore sublato (quid enim moram traherent impleto vaticinio) ira & robore maiori in prælium procedunt: & ante pugnam misso præcone corpus regis ad sepeliendum repetebant. Peloponnesii recognita, in fugam versi sunt. Athenienses parta victoria, Codro decreuerunt heroicos honores, quod hostes propria morte expugnasset.

Melanthus,

Melanthus Atheniensium dux erat. Bœotorum Xanthus. Hi de Melænis bellum gerebant. Melænæ castellum erat finitimum Atticæ & Bœotiæ. Deus prodiderat Xantho,

τεύξαν ἀπάτῃ ὁ μέλας φρόνον ἔσχε μελαίνας.

Cui oraculo respondit euentus. Hi duces pugnam solitariam committunt de victoria. Et congredientibus Melanthus aiebat: Atqui iniuriam facis, qui comitatus venias ad pugnam. Xanthus conuersus, vt alterum respiceret, a Melantho confixus iaculo, peremtus est. Athenienses stratagematis dolo victoriam adepti, annuum festum instituerunt, quam vocant Apateriam, id est, deceptoriam.

Solon.

Athenienses & Megarenses longo tempore bellum de Salamine gesserunt. Victi Athenienses, legem iusserunt: Qui suaserit nauigandum esse ad pugnam Salaminensem, mortis reus esto.

Solon nihil perterritus morte, legem abrogat hoc pacto: simulat insaniam, & progressus in concionem Elegia cecinit. Elegeia vero erant martia carmina. His Athenienses ad pugnam excitauit: qui Musis & Marte perciti, cõfestim portu soluebant, cantus & vociferationes iuxta edentes, atque Megarenses vi ac robore superabant: & Salamis iterum Atheniensium ditionis facta est. Solon vero in summa admiratione habebatur, tum quod legem antiquasset furore, tum quod Musica bellum vicisset.

Cum Atheniensibus & Megarensibus de Salamine bellum esset, Solon nauigauit versus Goliadem, vbi mulieres Cereris festum obibant. In ipso mari emittit Solon transfugam ad Megarenses, qui nuntiaret: Si in Goliadem nauigaueritis, Atheniensium vxores capietis, choreas ducentes: modo non cunctemini. Megarenses dolo credunt, & eo naues dirigunt. Solon vero mulieres decedere iubet: atque adolescẽtes impuberes, muliebribus vestimentis amictos, coronis ornatos, clandestinis ensibus armatos, ad littus ludere ac saltare iussit. Megarenses imberbium vultu, & vestitu mulierum decepti, egredientes e nauibus, capere tanquam mulieres conabantur: qui strictis repente gladiis, pro mulieribus viri apparuerunt, hostes occiderunt, naues conscenderunt, & Salamine potiti sunt.

Pisistratus.

PIsistratus ab Eubœa expeditionem fecit in Atticam, versus Pallenidem; & in primas copias hostium incidens, eas occidione occidit. Progressus, aliis pluribus obuiam fit. Ibi præcipit suis, vt sertis coronentur, neque aduentantes occiderent,

sed

sed affirmarent se cum primis fœdus icisse. Illi credentes, pacem ineunt, & vrbem Pisistrato concedebant. Qui conscenso curru, fœminam magnam & venustam propter constituit, nomine Phyam, armis Palladicis ornatam: opinionem mouens, quod Minerua ducem Pisistratum sine periculo immiserit: atque sic Atheniensium tyrannidem occupauit.

Pisistratus Ahenienfibus arma volens adimere, mandatum promulgauit, vt omnes cum armis in Anaceum venirent. Qui cum venissent ipse prodiit verba facturus, & exigua, humilique voce sermonem ordiebatur. Illi vero cum exaudire non possent, iusserunt in vestibulum progredi, vt omnes dicentem exaudire possent. Qui cum remisse loqui pergeret, & illi attentis auribus auscultarent, socij prodeuntes, & arma tollentes, in templum Agrauli detulerunt. Athenienses vero nudi ac destituti, tum demum in Pisistrato vocis tenuitatem intellexerunt, quod fuisset Pisistrati dolus ad armorum ereptionem adhibitus.

Pisistratus cum Megacle in Republ. simultates exercebat. Erat autem Megacles præfectus diuitibus, Pisistratus egenis & pauperibus. Et aliquando in concione multis conuitiis Megaclem insectatus, & minis, discedebat. Cum seipsum deinde non leuibus vulneribus affecisset, postridie in forum prodiit, monstrans hæc Atheniensibus. Populus ira atque indignatione permotus, quod suus præfectus, & curator ipsorum tanta mala passus esset, ad protegendum corpus trecentos ei custodes addidit. Quibus clauigeris vsus, factus est Atheniensium tyrannus & suis liberis tyrannidem reliquit.

Aristogiton.

ARistogiton cum a lictoribus per tormenta vexaretur, vt conscios proderet, consciorum neminem significauit: Omnes vero amicos Hippiæ, particeps insidiarum fuisse dixit. Cum hos morte mulctasset Hippias, tum Aristogō itam icorum stratagema ei exprobrauit.

Polycrates.

POlycrati Samio mare Græcanicum infestanti, visum est esse militare, si reuersus appelleret, & amicorum bona quasi repetens, foris alios amiciores pararet. Quod si nihil accepisset, ne restituere quidem, aut reddere debere.

Polycrates cum Samii publicum sacrificium facere in templo Iunonis vellent, in quo cum armis pompam agebant, plurimis armis per caussam solemnitatis collectis fratres Sylosontem & Pantagnostum una pompam ducere iussit. Post vero pompam, cum sacrificium obire Samii instituerēt, plurimi arma deposuerunt ad altaria, partim occupati votis, partim libationibus. At qui cum Sylosonte & Pantagnosto erant, arma tenentes, vir virum adorti omnes ordine trucidabant. Polycrates in ciuitate congregatis iis qui insidiarum participes essent, præoccupabat opportunissima loca, accurentibus e templo omni studio fratribus cum armis, & auxilium ferentibus: & arcem muniebat, Astypalæam nomine, accersitis a Lyglamide Naxiorum tyranno militib. atque Samiorum imperium obtinebat.

Istiæus.

IStiæus Milesius, in Persia agens apud Darium regem, Ioniam ad defectionem sollicitare volens, neque audēs literas mittere, propter custodes v a-

rum

seruo fideli capillis abrasis, stigmata capiti inscripsit: Histiæus Aristagoræ, Ioniam ad deficiendum solicitat: atque supra stigmata crines nutriuit. Hoc modo fallens custodes Stigmatophorus, descendit in mare, & abrasis capillis, Aristagoræ stigmata monstrauit: qui cum legisset, effecit vt Ionia descisceret.

Pittacus.

Pittacus & Phrynon solitarium certamen pro Sigeo suscipiebant, ac visum est, vt vterque paribus armis vteretur. Perspicua igitur arma, & manifesta, paria erant. At Pittacus occultato sub scuto reti, Phrynonem constringit, & facile tractum vita priuat, atque Sigeum vinculo lineo piscatus est. Quemadmodum etiam nunc solitariam pugnã ineuntes, linum habent: id Pittacus docuit.

Bias.

Crœsus aduersus plurimos Insulanos bellum parabat. Eum Bias Prienensis deterruit, inquiens: Insulani magnum equorum numerum aduersus te coemunt. Qui cum ridens, Hoc facit Iupiter, diceret, vt Insulanos in continenti capiam: Bias, Quid? inquit. Credis etiam illos aliud optare, quam vt Crœsum in mari capiant? Hæc Biantis oratio persuasit Crœso, vt nauigationem in Insulas omitteret.

Gelon.

Gelon Dinomenis filius, Syracusius, in bello aduersus Himilconem Chalcedonensem suscepto, creatus summus dux & imperator, cum egregie pugnasset victor, prodiens in concionem, rationesque reddens imperatoriæ dignitatis, impensarum, temporum, armorum, equorum, triremium, & ob hæc vniuersa collaudatus, tandem exuit

nientibus Iberis interfecti sunt. Theron cum magnam stragem videret, misit qui circumirent, præcipiens vt a tergo ignem in tabernacula coniicerent. Magna vero oriente flamma, hostes non habentes tabernacula, ad naues confugerunt. Quo Siculi persecuti, plurimos ad ipsas naues morti dederunt.

Theron, Selinuntiis prælium aduersus Carthaginenses committentibus, cum multi ex his qui occubuerant insepulti iacerent, & hostes instarent, atque illi sepelire mortuos non audentes, neque tamen insepultos relinquere sustinentes, consilium, quid agendum foret, caperent: Theron recepit, si triginta sibi darentur serui, qui ligna secare possent se cum ipsis accessurum, & cadauera igni traditurum, ac polyandrium erecturum. Quod si ab hostibus ipsi vincerentur, non inde magnum periculum ciuitati futurum, si vnum ciuem amitteret, & triginta mancipiorum pretium. Laudarunt Selinuntii sententiam, eique concesserunt, vt seruos quos vellet sumeret. Qui robustos & florentes deligens, eduxit cum falcibus, bipennibus, & asciis: vt ad combustionem mortuorum ligna secarent. Cum exiuissent, persuadens eis Theron, vt dominis insidias struerent, sero vespere in vrbem reuersus est. Quos mœniorum custodes agnoscentes acceperunt. Theron ipsis custodibus trucidatis, & plurimis ciuibus in lecto interfectis, ciuitatem occupauit, & Selinuntiorum tyrannus euasit.

Hieron.

Hieron cum fluuium transire prohiberetur ab hostib. armatos in trãsitu cõstituẽs iussit equi-

tes iuxta fluuium ascendere, tanquam ibi transituros & leuis armaturæ milites. Hostes vero supra equites suas copias eduxerunt, vt eos ac læuis armaturæ milites transitu arcerent. Tum Hieron armatos traduxit, vim adhibens aduersariis, qui pauci reliqui erant, & signum repente inermibus militibus & equitibus sustulit. Qui reuersi traiecerunt, armatis, qui ante transgressi fuerant redeuntes hostes sustinentibus.

Hieron bellum cum Italis gerens, si quos cæpisset, qui cognatione aut opibus florerent, non statim soluentibus reddidit: sed postquam multos dies apud se retinuisset, & larem, honoresque primarios eis communicasset, tum acceptis redemtoriis muneribus, homines dimittebat. At illi in suspicionem apud suos ciues venerunt, quod Hieronis amicitia vsi fuissent.

Themistocles.

Atheniensibus oraculo proditum erat,

ὦ θείη Σαλαμίς, ἀπολεῖς δὲ σὺ τέκνα γυναικῶν.

Themistocles Atheniensibus vaticinium metuentibus, contra hostes facere dicebat. Non enim diuinam Salaminem oraculum appellasset, si græcorum liberos perditura esset. Hoc dictum confidentiam & animos Atheniensibus dedit. Et cum de explicatione quæreretur, huius oraculi,

τεῖχος τριτογενεῖ ξύλινον διδοῖ εὐρύοπα Ζεύς.

reliquis Atheniensibus arcem muniendam prædicantibus, Themistocles triremes conscendendas esse dixit, quoniam hæ sint lignei Atheniensium muri. Obtemperarunt: & ingressi, nauali pugna decertarunt, victoriamq; pepererunt.

Themistocles circa Salaminem clam naues habebat

bebat.Græcis videbatur,fugam arripiendam esse. Themistocles nauibus ineundum prælium in angusto mari censebat Cum persuadere non posset, vt manerent:(Sicinus erat ei eunuchus, pædagogus duorum filiorum) eum noctu ad regem mittit,vt indicaret beneuolentiæ caussa, Græcorum copias fugam moliri:Sed tu nauibus, inquit, pugna.Obtemperat rex & naualem pugnam instruit atque nauium multitudinem angustia maris in arctum contraxit.Græci vero inuiti propter ducis sapientiam & calliditatem vicerunt.

Græci parta ad Salaminem victoria, statuunt in Hellespontum nauigare, & pontem demoliri, ne fugere rex posset. Themistocles contra sententiam pronunciat,dicens regem interceptum pugnā redintegraturum. Sæpe vero desperationem præstare,quod effici virtute ac fortitudine non possit. Mittit igitur iterum ad regem alium Eunuchum Arsacen,ita significantem n si fugiat celerrime, pontem Hellesponti destructum iri. Rex metuens festinauit, & præueniens Græcorum exercitum transiit pontem, atque fugiens euasit. Themistocles vero Græcis victoriam exortem periculi conseruauit.

Atheniensibus vrbis muros educentibus, Lacones indignabantur. Eos decepit hoc pacto Themistocles. Legatus ad Lacedæmonios profectus,rem negabat:per suam fidem mœnia non educi. Quod si fidem sibi non habeant,mittant prǽstantissimos viros, qui perspiciant & explorent. Illi miserunt. Themistocles vero misso clam nuntio mandauit Atheniensibus exploratores retinere apud se, donec mœnia exstruxissent. Postquam deinde forēt exstructa mœnia,non prius eos remittere,quam

ipsum recipiant. Hæc ita facta sunt. Exædificata sunt mœnia, & reuersus est Themistocles, redditi sunt exploratores, Athenæq; Lacedæmoniis inuitis munitæ sunt.

Themistocles in bello aduersus Aesmetas, cum Athenienses vellent redditus ex argentifodinis, centum talenta distribuere, interponens se persuasit centum ditissimis viris, vt quilibet talentum conferret. Et si placeret ea res, ciuitati sumtus æstimaretur. Sin minus, qui accepissent, redderēt. Hęc approbata sunt. Centum autem viri quilibet triremem effecit, studium adhibentes pulchritudinis & celeritatis. Athenienses nouam classem factam lætabantur, eaq; non tantum aduersus Aesmetas, verumetiam contra Persas vsi sunt.

Themistocles cum Iones se Xerxi socios adiunxissent, iussit Græcos in muris scribere: Viri Iones, iniq; facitis, qui contra parētes ac maiores vestros expeditionem suscipiatis. Hisce lectis, rex Ionas suspectos habere cœpit.

Themistocles fugiens Athenienses, conscensa naui, imprudens in Ioniam delatus est. Quum vero nauis a tempestate ad Naxum appelleretur, quę oppugnabatur ab Atheniensibus, metuens nauclero, planum fecit, quis nam esset: & nisi se seruaret, Atheniensibus dicturum minabatur, quod pecuniis adductus ipsum veheret. Vt igitur ambo salui & incolumes manerent, nemo egrederetur e naui. Nauclerus metuens, neque egredi quemquam passus est, & repente portu soluere festinauit.

Aristides.

Aristides & Themistocles infestissimis odiis laborantes, diuersas in republ. factiones sequebantur

bantur. At interueniente Persa, se mutuo apprehẽdentes, & extra ciuitatem conuenientes in vnum, vterque dextram manum demisit, atque complicatis digitis acclamarunt: Inimicitias hic deponimus, donec bellum aduersus Persam confecerimus. Hæc locuti, manus distractis digitis quasi odio deposito, sustulerunt. Deinde simul obruta fouea, redierunt, & per totum bellum in concordia permanserunt. Maxime vero effectum est, vnanimitate ducum, vt Barbari victoriam amitterent.

Leonidas.

LEonidas in Thermopylis prælium committens, angustia loci Barbarorum multitudinem inutilem reddidit.

Leonidas cum pugnam conserere vellet, videns procellosas nubes coire, ad duces conuersus, ait: Non debet vobis mirum videri, quod fulgura ac tonitrua concitantur. Necesse est enim ea fieri ex motu sideris. Multis igitur contingentibus cœlitus signis, Leonidæ milites quid futurum esset prospicientes, alacribus animis ad pugnam festinarunt. Hostes contra perterriti, animis ad subeundum periculum defecerunt, & ob eam caussam victi sunt.

Leotychides.

LEotychides Atheniensibus circa Mycalem nauale prælium facientib. & Barbarorum multitudinẽ pertimescentibus, atq; Ionibus Medorum partes sequentibus, timore magis quam certo consilio, mentes omnium mutauit: commentus nuntiũ adferri, quod Persæ a Græcis ad Platæas deuicti sint. Iones hoc audito respirarunt, adque Græcos se applicaerunt, Fortuna Leotychidæ strata-

gema verum reddidit, prælii ad Plataas commissi victoriam Græcis præcinens.

Cimon.

Cimon ad Eurymedontem fluuium satrapas Regis vincit ac superat, multisque Barbarorum nauigiis captis, Græcos ingredi in ea iussit, & stolas Medicas induere, atque naues in Cyprum deducere. Cyprii conspecto Barbarico habitu decepti, classem, quasi sociam & amicam, exceperūt. At illi egressi, plane pro Barbaris Græci apparuerunt, ac Cypriis maiorem terrorem quam pro copiis inferentes, eos deuicerunt.

Cimon a Sesto & Byzantio multa Barbarica per vim cepit, & rogantibus sociis ea distribuit in partes: quarum vnam constituit nuda corpora, alteram subligacula vestes, torques, & id genus alia. Socii capiunt ornatum, Athenienses nuda corpora Ridetur ab omnibus Cimon, qui maiorem portionem sociis prodiderit Non multo post cognati eorum qui capti erant, a Lydia, Phrygiaq; descendentes, magna & splendida ad suos redimendos munera persoluerunt Ibi tum Cimonis calliditas admirationi cœpit esse. Athenienses autem longe plurib. acceptis pecuniis, socios deriserunt.

Myronides.

Athenienses & Thebani ad pugnam instruebantur Myronides Atheniensibus præcepit, vt cum ipse signum dedisset, excurrerent in hostes, initio facto a sinistra Quo signum dante, illi currebant. Cum vero aliquousque essent progressi, Myronides ad dextrum cornu festinans, magna voce clamauit, Vincimus in læuo. Athenienses victoriæ fama confirmati, promtius & alacrius hostes

ftes aggrediuntur. Thebani nuntio suorum cladis perculsi ad fugam inclinauerunt.

Myronides Athenienses duxit aduersus Thebas: & progressus in campum, iussit eos arma ponere, atque vndique circumspicere. Quibus circumspicientibus: Videtis, inquit, quantus sit campus in tanto campo hostibus equos habentibus, si fugiamus, necesse est nos ab equitibus persequentibus capi. Sin maneamus, multiplex vincendi spes est. Ita, vt manerent, persuasi sunt, & Myronides victor vsque ad Phocidem & Locros processit.

Pericles.

LAcedæmoniis Atticam vastantibus, Pericles misit cum triremibus Athenienses, qui maritimam oram Laconicæ popularentur, vt ipsi maius damnum acciperent, quam inferrent.

Pericles cum esset locuples, multum terræ possidebat, Archidamus, cum quo vetus ei amicitia & hospitium intercedebat, populabundus in Atticã impressionem fecit. Pericles prospiciens, ac præsentiens Archidamum hospitii religione ac honore suis agris parsurum, ne in suspicionem Atheniensibus veniret, ante vastationem in concionem progressus, omnem terram quam possidebat, Reipublicæ donauit.

Cleon.

CLeon Abydenis Sestum tradidit, non aperto prælio, sed obscuro dolo. Theodorus custodiens Sestum, amicus Cleonis, rem cum quadam muliere habens in suburbio, aquæductu per muros angusto penetrante, lapidem vnum euellens, sub noctem exibat: & intrans, lapidem reponebat, idque clam. quam rem Cleoni fassus est, quasi ludicrum. At ille proferens & enuntians Abydenis

arcanum noctemque expertem Lunæ obseruans, per aquæductum cum lapidem Theodorus reuellisset, & adulterio districtus esset: milites clam introduxit: qui custodibus interfectis, & portis intus reseratis, omnes copias acceperunt, atque Sestum facile obtinuerunt.

Brasidas.

BRasidas Amphipolim proditione cæpit, & proditoribus mandauit, vt portas clauderent: atque acceptis clauibus, proiecit eas supra murum, vt ab hostibus etiam se defenderent, si scalis appositis vrgerent.

Brasidas iuxta Amphipolim oppugnabatur, in difficili & aspero colle circumcirca hostibus impetentibus. Qui veriti ne per noctem aufugeret, collem lapidibus circumuallabant, & sublimem murum exstruebant. Lacones male habebat, quod eos non in pugnam educeret, sed circumuallati turpissime fame caperentur. Brasidas aiebat tempus non desiderare pugnam. Posteaquam maximam collis partem munirent, & reliquum foret spacium immunitum instar magni iugeri, suis vt ad pugnam se instruerent præcepit. Hoc inquiens esse tempus exeundi. Qui facto impetu, multis hostibus interfectis salui euaserunt. Nam locus angustus paucioribus non erat impedimento. Circumductus autem murus faciebat, ne quod ipsis esset a tergo periculum. Itaque hostium munitio ipsis multitudinem inutilem reddidit: exitum vero Laconibus tutiorem.

Brasidas cum ad Amphipolim clam exercitum admouisset, cognita ciuium perturbatione, parum tutam ratus ex desperatione susceptam pugnam: Atheniensibus securitatem promulgauit, vt fœde-

re facto discederent, & sua possiderent: Amphipolitanis vero libertatem patriæ, si eum Lacedæmoniis belli societatem coirent. Obedientes promulgationi Athenienses quidem discedunt, Amphipolitani vero societatem cum Lacedæmoniis fecerunt, Brasidasque Amphipolim suis per fœdus adiunxit.

Brasidas noctu Scionam versus nauigans, triremem amicam prænauigare iussit. Ipse vero in expedita sequebatur, vt si quod maius fortassis expedito nauigiũ hostile apparuisset, triremis auxilio veniret. Sin æqualis, ac triremis, dum cum ea cõfligeret ipse, in expedita, salua & incolumis euaderet.

Brasidas cum in angusto loco ad caudam hostes instarent, iussit a colle ligna secare, & vicissim apportare. Materiam deinde iniiciens, ignem incendit, ita vt copiosa multaq; flamma sublata, hostes ad caudam impressionem facere prohiberentur, ipse vero sine periculo discederet.

Nicias.

Nicias sub noctem adnauigans Corinthiæ, vbi Solyges collis est, ibi egredi iussis Atheniensium armatis, & mille aliis alibi in insidiis collocatis, abnauigauit. Rursus altero die sub primam lucem adnauigauit. Corinthii summo studio excurrentes, prohibere voluerunt ne egrederentur. At qui in insidiis latebant consurgentes, maximam partem ex illis occiderunt.

Nicias castra metantibus Atheniensibus circa Olympium, in planiciem quæ pro castris erat, tribulos iussit spargere. Cum postridie dux equestris Syracusiorum Ecphantus equites produceret, in turpem fugam conuersi sunt: tribulis in equorum pedibus infixis. Ita vt multi ex ipsis

ne progredi quidem possent, & a scutatis solidos calceos indutis interficerentur.

Nicias in mœniorũ circuitu cum paucis militibus remanebat, cum reliqua manus esset ad Thapsum. Syracusiis autem exteriorem in circuitu turrim occupantibus, in qua magna copia lignorum erat, cum defensare non posset, ligna incendit. At flamma in copiosum ignem excrescens hostes repulit. Interea exercitus a Thapso reuersus, auxilium tulit.

Nicias cum Gylippum persequentem fugeret, interceptus, misit præconem ad eum dicẽs: Omnia facturum se quæ imperaret, modo aliquem mitteret ad dandum, accipiendumque iusiurandum. Gylippus fidem habens præconi, castrametabatur: & à persequendo desistens, cum præcone Niciæ misit, qui fœdus componeret. Interea Nicias occupato firmiore ac tutiore loco, rursus bellum gerebat, cum fallaciam præconis euasisset.

Alcibiades.

ALcibiades eiusmodi probationem amicorum instituit. Simulacrum hominis in obscuro & tenebricoso loco conclusit, atq; amicorum quemlibet introducens ostendebat, tanquam hominem occisum: & rogabat, vt suam operam ad eam rem darent, vt facinus latere posset. Reliqui sceleris communicationem refugerunt, solus Callias filius Hipponici libenter simulacrum admisit, quod ostenderat ad probandos amicos factum. Itaque fidelem amicum indicauit Calliam, & in posterum Alcibiadi Callias fuit charissimus.

Alcibiades adnauigans hostili solo, noctu mi-

lites egredi iussit:& diem exspectans, hostibus non exeuntibus, positis insidiis tabernacula incendit, & abnauigauit. Qui in vrbe erant, cum eum soluisse cernerent, collectis animis procedebant, & per terram vndique spargebantur. Insidiatores consurgentes ceperunt non paucos homines, prædamque copiosam. Alcibiades cum nauibus reuersus, assumtis tum captis, tum iis qui ceperant, abnauigauit.

Alcibiades Lacedæmoniis Athenas oppugnantibus, volens custodes vrbis & Piræi, atque Siculorum vsque ad mare vigiles, & diligentes in agendis excubiis efficere, promulgauit eodem modo ter ab arce per noctem, Tollite facem: Qui vero non sustulerit, quasi aciem deseruerit, ita punietur. Sic omnes vigilantes obseruabant arcem, vt tollente ignem duce, contra tollere possent: indicantes se vigilare, & excubias agere.

Alcibiades nauigans in Siciliam, cum veniſſet ad Corcyram, exercitum multum & infinitum in tres partes diuisit, vt commeatus facilius suppeteret, si viciſſim ad vrbes aduentarent. Postquam vero ad Catanen appropinquauit, non accipientibus eum Catanensibus, legationem misit petens, vt sibi soli accedere, & in commune consulere liceret. Quibus permittentibus, & in concionem concurrentibus, præcepit suis, vt quotquot essent mœniorum portæ minus firmiter ædificatæ, per eas effractas irrumperent. Et simul accidit, vt Alcibiades concionari inciperet, & Athenienses Catanem tenerent.

Alcibiades habens quendam Catanensem sibi fidelem, Syracusiis notum, misit eum Syracusas

tanquam a Catanensibus missum cum quibus amicitia ac societas eis intercedebat, quorum nomina tenerent: & sic nuntiauit, Athenienses relictis castris inermes Catanæ versari. Quod si ipsi summo mane castra Atheniensium caperent, posse illos in vrbe clausos & inermes nullo negotio opprimi. Crediderunt Syracusiorum duces: & præceperunt, vt viritim Catanam versus exirent: atque appropinquantes ad Symmethium fluuium castra posuerunt. Alcibiades cum sensisset eos aduentare, triremibus instructis summo studio ad vrbem Syracusiorum contendit libere & nemine prohibente, eorumque propugnaculum ab latere conuulsum diripuit.

Alcibiades a Sicilia Soluens, ad iudicium de Mercurialibus statuis, & mysteriis, rotundam nauem ingressus, Lacedæmonem defertur, ac suadet, vt repente Syracusiis opem mittant. & Deceliam muniant, alioquin non amplius cessuros ipsis neque terræ, neque pecuniæ reditus. Sed Insulanos quoq;, si viderint eos oppugnari, transituros. His ita gestis, Athenienses Alcibiadi reditum ab exilio decreuerunt.

Alcibiades contra Syracusios aciem instruebat. Erat inter exercitus filix arida, copiosaque. Vento ingruente procelloso, qui Atheniensibus a tergo spirabat, hostibus a facie, incensa filice, fumoque & igni in Syracusiorum oculos delato, magnam eorum fugam effecit.

Alcibiades Tiribazum fugiebat. Via erat vna. Tyrabazus cum manente manum non conferebat.

bat, fugienti instabat. Alcibiades noctu manens, & multa ligna secans ea reliquit iniecto igni, atque discessit. Barbari cernentes ignis fulgorem, Græcos manere putabant. Postquam vero rem cognouerunt, impetu facto, cum viam igni interseptam penetrare non possent, a persequendo destiterunt.

Alcibiades ad Cyzicum Theramenem & Thrasybulum misit cum plurimis nauibus, vt hostes in vrbem confugere prohiberent. Ipse vero cum paucis triremibus ad nauale prælium committendum soluit. Mindarus despecta paucitate, cum pluribus soluebat. Cum appropinquasset, Alcibiades fugam simulabat. Mindarus exultans, quasi victos insequebatur. Postquam vero prope ad Theramenem & Thrasybulum venerunt, Alcibiades sublato signo conuertit naues in aduersarios. Mindarum declinantem ad vrbem, Theramenes obuiam factus exclusit. Ille vocatus ad sortem Cyzicenorum terræ, discedere conabatur. Sed ibi quoque Pharnabazi exercitus egredi vetuit. Alcibiades autem persequens, sublimes naues eiiciendo frangebat. Appellentes terræ, manibus ferreis iniectis retrahebat. Egredientes vero Pharnabazus arcuit. Tandem cadens Mindarus, clarissimam Alcibiadi victoriam dedit.

Archidamus.

ARchidamus cum in Arcadia pugnam committere vellet, in posterum diem Spartiatas confirmauit, noctu statuens aram, eamque armis splẽdidissimis ornans, & equos duos circumagens, cum illuxisset, manipulares duces, & centuriones, noua

conſpicientes arma & duorum equorum veſtigia, atque ſpontaneam aram, interpretati ſunt Dioſcuros auxilium laturos. Spartiatæ ſumtis animis, & religione commoti, ſtrenue pugnarunt, atque Arcadas vicerunt.

Archidamus Corinthum oppugnabat. Erat in vrbe ſeditio inter diuites & pauperes, quod illi oligarchiam hi proditionem moliri viderentur. His cognitis, Archidamus remiſit aliquantũ de vi ac vehementia oppugnationis: non machinas amplius admouit, non amplius foſſas egit, non amplius terram vaſtabat. Diuites metuentes ne pauperibus ciuitatem prodentibus gratificaretur, præuertentes legationem miſerunt, & vrbem Archidamo dediderunt, in poſterum ſecuritatis gratia fœdus cum eo facientes.

Lacedæmoniorum vrbs terræmotu concutiebatur ita vt quinque ſolum ædes manerent ſuperſtites. Archidamus videns homines ad ſeruanda ea quæ in ædibus habebant accurrere, veritus ne omnes intercepti perirent, tuba hoſtium aduentũ ſignificauit. Lacones credentes ad eum concurrebant. Ipſi vero ſic ſalui euaſerunt.

Archidamus victoria potitis Arcadibus, ipſe debilis ex vulnere, ſtatim legationem miſit de ſepeliendis mortuis, ne reliqui etiam perirent.

Archidamus noctu milites duxit ad Caras per viam aquoſam, aſperam, ac longam. Militibus vero labore defatigatis & indignantibus, conſolabatur eos Archidamus, quantum poterat, & ne deficerent hortabatur. Poſtquam vero repente irruentes

plu-

plurimis hostib' interfectis, oppidum excidissent, cœnam parantes, atque exultantes victoria, rogauit Archidamus, quando sibi vrbem cepisse viderentur. Respondentibus aliis, cum impressionem faceremus: aliis, cum iacula mitteremus: nequaquam, ait ille, sed cum viam longam & palustrem contenderemus. Nam voluntas ad laborem propensa, cuncta vincere ac superare consueuit.

Gylippus.

GYlippus vt imperator Syracusii exercitus crearetur, congregatis Syracusiorum ducibus, ait oportere collem quendam inter vrbem & Atheniensium castra, munire. Quibus morem gerentibus, noctu transfugam ad hostes mittit, qui hæc nuntiaret, Illi re cognita præuertentes collem occupauerunt. Gylippus autem indignabatur, tanquam arcanis proditis ac promulgatis. Vt igitur in posterum ne fieret hoc amplius, principes Syracusiorum, summam belli Gylippo detulerunt.

Gylippus vt præoccupatum ab Atheniensibus collem reciperet, ex multis triremibus, implens viginti, crebras exercitationes obibat. Conscriptis supplementis, noctu eas in pelagus dimisit, imperans vt oriente die adnauigarent. Cum hostes adnauigantes cernerent, contra soluerunt. Illis vero in fugam conuersis summo studio Athenienses insequebantur.

At Gylippus reliquis nauibus impletis soluebat, Interea temporis Atheniensibus in nauali certamine occupatis, pedites Gylippi instructa acie,

deiectis Atheniensium custodibus, nullo negotio collem obtinuerunt.

Hemocrates.

HEmocrates Syracusis factionem mouentibus, & magnam seruorum manum colligentibus ad ducem ipsorum Sosistratum misit legatum, vnum ex præfectis equitum Daimachum, cum quo intercedebat ei vsus & amicitia, nuntiantem duces admirantes fortitudinem ipsius, in animo habere omnes liberos dimittere, omnibusque arma & æqualem commeatum tribuere. Ipsum vero Sosistratum in ducum consortium assumere, atque iam veniret, consilium cum ducib⁹ de communibus rebus capturus. Sosistratus amicitia Daimachi fretus, assumtis viginti seruis præstantissimis, venit ad ipsos. Quibus comprehensis, & in vincula coniectis. Hermocrates cum sexcentis armatis egressus, cum seruos cepisset, eis iurauit per suam fidem nihil ipsis periculi futurum, si quilibet ad suum dominum redisset, persuasi redierunt. Nam fere trecenti ad Athenienses transfugerant.

Athenienses postremo in Sicilia certamine nauali superati sunt, & noctu fugere decreuerunt. Syracusii sacrificantes epinicia, & inebriati vino, se quieti dederunt Hermocrates ne ebrios & somnolentos in pugnam educeret, transfugam mittit, qui diceret ad Niciam, adhuc omnes in armis esse. Amici qui in consilio ei aderant, prædixerunt? Si moueris noctu, in insidias incides, & dolum credidit Nicias, & diem præstolatus castra non mouit. Hermocrates Syracusios, cum satis

iam

iam crapulam edormissent, valentes ac robustos suscitat: qui interceptis fluuiorum vadis, & pontibus, occidione Athenienses occiderunt.

Eteonicus.

Eteonicum Laconem in vrbe Mytilenensium Conon Atheniensis oppugnabat. Celes expeditus venit nuntians, Callicratidem Lacedæmoniorum nauarchum ad Arginusas victoriam hostibus dedisse. Eteonicus sub noctem clam egredi nuntios iussit, & interdiu Mitylenam coronatos, & gratulabundos venire, ac victoriam nuntiare. Eteonicus quidem gratulatoria sacrificia fecit: Conon, & Atticus exercitus consternatus, quietum se tenuit. At non Eteonicus quieuit, sed mox classem in Chium misit. Pedestres vero copias Methymnam, in ciuitatem sociam & amicam deduxit.

Lysander.

Lysander amicis suis quos Mileti habebat, pollicitus se ad populum euertendum & opprimendum eis adiumento futurum, venit Miletum. At in eos qui nouas res molirentur, acerbissime verbis inuehebatur, populo vero suam operam ad tuendam libertatem promittebat. Credens populus Lysandro bona in speciem dicenti, cum imparatus meliora speraret, amici communi signo consurgunt, & in plebem impetum facientes, multos cædunt, atque sic Miletus in amicorum Lysandri potestatem venit.

In Aegis fluentis persæpe Athenienses solue-

runt ad nauale certamen ineundum, cum Lysander ex aduerso non solueret, illi gaudio pleni, pæanasque canentes abnauigant. Lysander a tergo duas mittit triremes Triremium præfecti cum egressos esse Athenienses cernerent, sublime tollunt signum æneum scutum. Lysandro statim signum dante, vt adnauigarent. Lacones contenta remigatione aduolant, atque Athenienses recens egressos deprehendunt: quorum alii quieti se dederant, alius aliam rem agebat. Nudos omnes armati ex improuiso obruentes Lacones, & inordinatos instructi, in captiuitatem redigunt naues vniuersas, vt ne vna quidem Athenas aufugerit, quæ cladem nuntiare posset. Lysander pueros tesseris, hostes iureiurando fallendos esse dicebat.

Lysander Thasios cepit, apud quos erant multi, qui Atheniensium partes secuti fuerant. Ii se ab Lacone occultabant: qui conuocatis Thasiis in templum Herculis, humanissimam orationem habuit, oportere veniam dare his qui laterent in commutatione rerum, & eos bonum animum gerere iussit. Nihil enim accepturos damni, quippe cum eam orationem in templo haberet, idque in ciuitate Herculis aui. Occulti igitur fidem habentes orationis benignitati, prodierunt. Lysander intermissis paucis diebus, quo tutius res administraretur, correptos interfici iussit.

Lysander Athenas exscindere volentibus Lacedæmoniis & sociis: Non, inquit, conducere. Thebanorum enim vrbem in propinquo sitam, validiores & maiores contra ipsos vires collecturam. Sin per tyrannos Athenas in officio contineant, ex propin-

propinquo posse curam gerere Thebanorum,& omni tempore timidiores habere. Lysander optime visus dicere, persuasit ne Athenas exscinderent.

Agis.

AGis Peloponnesiis aduersus Lacedæmonios bellum gerentibus in Lemno, consilium dedit,vt vnam diem iumenta sine pascuis essent.Metum autem hostibus inferre volens, transfugas misit,qui nuntiarent, magnum auxilium Laconibus proxima nocte venturum, iumentorum ora per integrum diem ligauit.Imperente vero nocte vincula soluit:itaque iumenta fame confecta, & vinculis soluta,cum nacta fuissent herbas & pascua exsilierunt & infremuerunt, magnumque strepitum mouerunt,atque simul clamorem exceptum valles referebant.Milites autem iussit,alium alibi dispersos,duplices aut triplices ignes facere. Peloponesii multitudine clamoris, & strepitus magnitudine decepti,quasi magnis copiis ad opem contra se ferendam aduenientibus,repente fugam capesserunt.

Trasyllus

TRasyllus vt paucas triremes habere hostibus videretur, iussit, vt nautæ duas naues in vnam redigerent, & alterius vela tollerent. Hinc ad iugum efficiendum funiculis astringerent currenti, eam quæ iuxta curreret,ne alterius vela in sublimi eminerent. Hoc pacto dimidiam partem nauium occultauit.

Thrasyllus cum reliquis ducibus instabat By-

zantiis, Duces Byzantiorum veriti, ne per vim vrbs caperetur, tempus constituerunt, intra quod Byzantium traderent: & in eam rem obsides dederunt. Thrasylius posthæc soluit versus Ioniam. Ipsa vero nocte reuersus, cepit vrbem Byzantiorum improuisam & incustoditam.

Conon.

Conon relictus a sociis, transfugam misit, qui diceret hostibus, eos fugam parare. Item ex quo loco, & quo tempore. Qui insidiantes, obseruabant. At Conon sociis promulgauit, vt secure discederent, quippe qui antea de insidiis certum cognouerat. Qui discedentes, cum præsensissent insidias, redierunt. & permanentes vsque ad victoriam cum eo bellum gesserunt.

Conon Callicratidem duplo plures habentem triremes, in mari fugiens, cum iam prope Mitylenem esset, Laconicis nauibus inter insequendum distractis, sustulit phœnidem, quod erat pugnæ signum gubernatoribus. Qui conuersis proris, in Laconicas naues impressionem faciunt. At illæ inordinatæ atque perturbatæ, inopinata conuersione perculsæ, magna ex parte fractæ sunt, multæ etiam submersæ. Conon vero summæ rerum victoriam deportauit.

Conon auxilium Pharnabazo ferens, Agesilao depopulante Asiam, suasit Persæ, vt pecunias mitteret oratoribus ciuitatum Græciæ, qua corrupti persuaderent suis ciuitatib. vt bellum Lacedæmoniis inferrent. Qui inducti persuaserunt, & bellum exortum est Corinthiacum. Sic factum est, vt Lacedæmonii Agesilaum ex Asia reuocarent.

Conon

Conon in vrbe Mitylenensium conclusus, & obsessus a Lacedæmoniis, cum Atheniensibus oppugnationem indicare summe cuperet, neque posset clam mittere, qui appellerent, contractis duabus celocibus, præstantissimos ex supplementis remiges imposuit omnibus rebus necessariis comparatis, eosque iussit in nauigiis otium agere. Procedente vespera conspicatus per terram dispersos custodes, cum alii corpora curarent alii ignem incenderent, alii pyram exstruerent. Tum vero dimisit nauigia, mandans vt cursum sibi mutuo contrarium tenerent, vt etiamsi alterum caperetur, alterum saltem euadere posset. Vtrumq; vero seruaretur, hostibus per otium & ignauiam persequi cunctantibus.

Conon nauale prælium initurus, nuntiante transfuga, triremes optimas hostium ad Cononis nauem capiendam intendere, apparauit suæ similem, & ducem suis ornamentis induit. atque ad dextrum cornu disposuit, ab eaque vniuersæ classi signum dari iussit. Hostes cum id vidissent, qui optimas naues habebant, repente ad imperatoriam contendunt. At Conon in reliquam classem inuadens, alias submersit, alias in fugam conuertit.

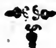
Xenophon.

XEnophon Græcos domum reducens, equitibus Tissapherni in iumenta inuadentibus consilium dedit, vt currus & superfluum apparatum impedimentorum relinquerent. ne Græci pro his pugnantes mortem oppeterent, & progredi vlterius prohiberentur.

Xenophon instantibus in itinere Barbaris, ancipiti acie instructa, omnique necessario commeatu inter eam concluso proficiscebatur, collocatis in fine equitibus iaculatoribus & scutatis, qui Barbarorum impetum propulsarent.

Xenophon cum Barbari locum angustum intercepissent, qua transire Græcos necessarium erat, conspicatus a quodam monte accessum collem, in quo Barbari præsidium impositum habebant, assumptis Græcis, quot ad eam rem sufficere existimauit, iter ad illum direxit, vt in summum cacumen supra ipsos euaderet. Barbari supra se hostes conspicati, fugam dederunt. Xenophon autem Græcos sine periculo traduxit.

Xenophon transire fluuium conatus, cum a Barbaris in aduersa ripa sedentibus prohiberetur, mille Græcos delegit, eosque misit, vt alio loco traiicerent. Ipse vero ex aduerso per vim transire nitebatur. Cum hi qui missi fuerat, transmisissent contra repugnantes hostes, & supra caput euasissent, multisque eos plagis afficerent, Xenophon cum suis absque periculo transiuit.

HÆC

HÆC INSVNT IN SEcundo libro Polyæni Strategematum.

LIBER SECVNDVS.

Proœmium.

ETiam hunc secundum Strategematum librum, sanctissimi reges Antonine & Vere, vobis offero: qui etiam ipsi facile potestis coniicere, ex quot historiis, & quanto cum labore his collectis, vtilitatem breuem & compendiosam vobis præstiterim idque non in ocio, sed etiam causſas sub vobis dicens.

Agesilaus.

AGesilaus cum Acarnanis bellum gerebat, & eo tempore exercitum admonebat, cum semina terræ essent mandanda. Lacones statuerunt hostes arcere. Remisit Agesilaus, quoniam tum magis pacem essent experituri, cum fruges haberent, quibus metuerent. Quod si pacem non cupient, nobis, inquit, seminauerint.

Lacedæmonii contra Thebanos & Athenienses simul pugnabant. Læuis igitur armaturæ milites & scutati, Lacedæmoniis non erant vsui. Sed totum agmen adducere visum est Agesilao. Chabrias Atheniensibus, Gorgidas Thebanis mandant, ne procurrant, sed maneant quieti, & lanceas rectas protendant. Scuta vero ad genua affigant. Agesilaus pertimescens stabilem pugnæ figuram, recessit: militare existimans, hostium vires ac robur cauere.

Agesilaus ad Coroniam quantum nunquam antea ad pugnam instruebatur, venit quidam nũtians: Pisander Lacedæmoniorum Nauarchus occubuit, superatus a Pharnabazo. Ne igitur dolor & metus incesseret exercitum, Agesilaus præcepit nuntiis, vt contraria militibus nuntiarent: Lacedæmonii victoriam per mare in manibus habent. Sed & ipse processit coronatus, & euangelia sacrificauit, misitque amicis portiones de victimis. Milites his auditis & visis, plus audaciæ colligentes, maiori alacritate ac lætitia ad Coroniam prælium faciebant. Agesilaus hostibus in fugam conuersis, liberam fugam dare iussit.

Agesilaus Atheniensibus ad Coroniam superatis, nuntiante quodam, hostes in templum, confu-

giunt iussit eos abire quocunque vellent, quod esset periculosum cum illis manum conferere, qui ex desperatione pugnam redindegrarent.

Agesilaus in Asia militibus persuasit, vt contemnerent Barbaros, quos hactenus timuissent. Captiuos Persas exuit. & Græcis ob oculos ostendens, illorum corpora imbecilla & luxu albentia, ornatum vero & vestes preciosas, illud Laconice dixit: Cum quibus nobis bellum est hi sunt: pro quibus vero hæc. Sociis Lacedęmonios accusantibus. Nos magno numero pugnamus. Lacones exiguo: Agesilaus mandauit, vt in planitie seorsim considerent Lacones & seorsim in alio loco socii. Illis sic ad iudicium ferendum sedentibus, præco clamauit, Surgant figuli. surrexerunt a sociorum parte non pauci. Secundo fabri ferrarii, surrexerunt multi Tertio fabri lignarii, & lapicidę, surrexerunt plures. & alios quæstuarios. & artifices ordine promulganit, ita vt propemodum omnes socii consurgerent, Lacedæmoniorum nemo. Vetitum enim erat eis, quæstuariam artem exercere. Sic didicerũt socii, plures esse Laconum milites quam suorum.

Cum Agesilaus in Asiam transiret, & regis ditionem vastaret, Tissaphernes inducias fecit. Induciæ vero ad tres menses erant constitutæ, vt interim rex ad suas partes alliceret, atque adiungeret quotquot essent Græcię ciuitates in Asia, & liberas dimitteret. Græci præfinitum diem exspectabant. At Persa magna manu collecta, Græcos aggrediebatur. Oritur stupor & metus. Agesilaus vero lętitiam vultu præ se ferens, gaudio elatus, inquit; Gratiam habeo Tisapher-

næ pro periurio. Sibi enim Deos hostes reddidit, nobis vero socios: Eamus igitur cōfidentibus animis, quoniam cum tam potentibus sociis pugnam sumus facturi. Receperunt animos Græci oratione ducis, & collatis signis Barbaros fuderunt.

Agesilaus Sardes aduentans, misit qui rumorem spargerent, eum ad decipiendum Tisaphernem aperte quidem, & manifesto ad Lydiam contendere, clam vero & occulte ad Cariam verti. Nuntiata sunt hæc Tisapherni. Persa operam dedit, vt Cariæ præsidium imponeret. Lacon vero Lydiam incursionibus infestauit, & copiosam prædam diripuit.

Agesilaus in Arcananorum regionem impressionem fecit. Illis vero in montes refugientibus, non repentinam incursionem fecit, sed ad obliquas regionis oras transmittens, iussit radicitus arbores euellere. Acarnani contemta eius tarditate, & circa arbores occupatione, descenderunt ex montibus in vrbes, quæ sitę erant in planicie. At ille noctu centum sexaginta stadiis raptim percursis, summo mane, deprehendens in planicie Acarnanos, magnam hominum & pecorum, aliarumque rerum multitudinem p ædatus discessit.

Agesilaus cum audisset Thebanos ad Scholum transitum obsidere, omnes legationes a Græcis missas Thespiis remanere iussit. Quinetiam commeatum exercitus eodem comportare. Thebani his auditis, traduxerunt copias ad transitum contra Thespias, atque ibi viam obsederunt. Agesilaus duorum dierum itinere per biduum confecto, transitum ad Scholum inanem ac vacuum inueniens, sine pugna transgressus est.

Agesilaus Thebaidem vastabat. Illi collem su-

pra

pra viam inaccessum occupauerunt, qui dicitur Rheæ sedes: sic, vt & pugnare sine summo damno nequiret, & tamen procedere alioquin non posset. Quare deflectens agmen, simulabat se ad Thebanorum vrbem ducturum. Etenim erat inanis, quoniam omnes excurrerant. Thebani ciuitati metuentes, collemque deserentes, ad vrbem citato cursu ferebantur. Sic Agesilaus nullo impediente, collem transiit.

In Leuctris multis Lacedæmoniis abiicientibus arma, & aciem deserentibus, ne magna multitudo infamia notaretur, effecit, vt legislator designaretur. Designatus, non scripsit nouas leges sed veteres post Leuctricam pugnam valere iussit.

Agesilaus orta seditione Spartæ cũ multi armati occuparent collem sacrum Dianæ Esoriæ prope Pitanam, instarent autem Bœoti & Arcades impressione facta, atque metus esset expers omnis consilii in bello atque tumultu, solus ipse non metuit: sed cum armis vim adhibere iis qui collem obsidebant periculosum, rogare & supplicare humile esset, omisit. Ipse vero solus inermis, constanti & imperturbato vultu accedens ad collem, Non hic, inquit, iuuenes vos polui, sed vos in illum collem: alium ostendens. Vos autem in istum locum discedite, & custodite. Lacones vero quasi ignarum illorum sceleris, & defectionis, reuersi sunt, & quemadmodum præcepit, obedienter parentes discesserunt. Noctu vero principes & auctores factionis numero duodecim, alium alio educens, pugnam dissoluit ac finiit.

Agesilaus multis transfugientibus, & exercitu in maximo metu hærente, vt manentes lateret transeuntium fuga, mittens singulis noctibus per

ſtragula & contubernia proiecta ſcuta iuſſit colligere, & ad ſe deferre: ne ſi ſcutum iaceret, eius dominus requireretur. Non igitur amplius liquebat, qui transfugiſſent, cum arma non apparerent.

Ageſilaus oppugnabat Phocenſes longo tempore, & neque vrbem capere valebat, neque temporis moram perferre poterat. Multo vero magis cruciabantur Phocenſium ſocii. Ille ſoluta obſidione diſceſſit, & Phocenſium ſocii ſublato bello abierunt. Tum Ageſilaus ſe conuertit, atque vacuum ſociis oppidum Phocenſium cepit.

Ageſilaus per Macedoniam iter faciens, miſit ad Aeropum Macedonum regem legatos de tranſitu ac fœdere faciendo. Aeropus fœdus non accepit, inquiens ſe obuiam iturum. Cum audiret paucos equites eſſe Laconi, ſuum equitatum inſtruxit, & vt plures quam reuera eſſent, equites habere videretur, copias pedeſtres in prima acie collocauit, in poſteriori equites quotquot habebat in duplicem phalangem diſtribuens: addiditque aſinos, mulos, & ex equis quotquot propter ſenectutem onera ferentes ſequerentur. His inſidentes viri equeſtribus armis præditi, conſpectum præbuerunt magni equitatus. Aeropus igitur perterritus de tranſitu, fœdus admittebat.

Ageſilaus in Bœotia caſtrametabatur. Sociis pugnam conſerere metuentibus, & clam Orchomenum in ſociam atque amicam ciuitatem diffluentibus, occulte miſſis ad Orchomenios legatis iuſſit, vt neminem ſociorum ſine ipſo reciperent. Cum igitur non haberent quo ſe verterent, non amplius de fuga, ſed de victoria conſilium ceperunt.

Ageſi-

Agesilaus cum Thebanis prælium faciebat. Qui vt Laconicam phalangem disiicerent & perrumperent, fortiter pugnabant, & vtrinque magna strages edebatur. Agesilaus promulgauit suis: Desinentes a furiosa pugna, in tantummodo diuersas partes disiungamur. Quibus discedentibus, Thebani perrumpentes fugam capessebant. Agesilaus in fine ipsis instabat, neque amplius metus ad vtrosque, sed dumtaxat ad fugientes pertinebat.

Agesilaus instructa acie cum videret socios dedita opera tergiuersari, discessit. Discessio autem fuit, per montes angustos, in quibus exspectabat donec Bœoti incursionem facerent. constituit igitur, vt Lacedæmonii præcederent, socii finem tenerent, vt hostibus ab tergo aggredientibus, necessitas eos cogeret viriliter ac strenue pugnare.

Agesilaus in Bœotiam impressione facta, regionem depopulari, & arbores deiicere socios iussit. Quibus per ignauiam eam rem negligenter administrantibus mandauit vt abstinerent a populatione. Verum castra ter aut quater quotidie traduxit. Necessario igitur ad exstruenda tabernacula in suum vsum ligna secabant, non vt damnum hostibus inferrent. Attamen id pari detrimento hostes afficiebat.

Agesilaus in Ægypto Nectanebo socius, in castellum quoddam inclusus circumuallabatur Ægyptio munitionem non ferenti, & periculum adire volenti, non obtemperauit: sed mansit, donec totum exercitu & muro circumdatum esset, excepto admodum exiguo spacio, per quod ostium & trãsitus muri fuit. Agesilaus exclamauit. Hoc

tempus robur ac vires postulat: & per ostium erupit, non paucos hostes in angustia cædens, & circumdatum murum, quasi munimentum habens, vt circumdari ab hostibus non posset.

Agesilaus aduersus Bœotos præliabatur. Erat anceps victoria. Nox enim prælium diremit; ille media nocte fidelissimos misit, dato præcepto, vt quos Spartiatas mortuos agnoscerent, puluere respersos occultarent. Qui hoc facto, ante diem redierunt. Hostes autem orto die, cum suos mortuos omnes prostratos iacere cernerent, Spartiatarum vero paucos, tristius & timidius animis affecti sunt, quasi Lacedæmoniis victoriam habentibus.

Agesilaus ab Asia reuersus, per Bœotiam iter faciebat. Thebani præoccupabant angustias, per quas proficiscendum esset. At ille in longitudinem porrectum agmen duxit, præcipiens vt manifesto ad vrbem iter affectarent. Thebani metuentes, ne Thebas exercitu foris existente caperent, relictis angustiis summa celeritate in vrbem redierunt. Agesilaus vero sine periculo agmen traduxit.

Agesilaus in Thebanum agrum irruptionem fecit. Thebani campum fossa circumducebant, & vallum muniebant. Vtrinque duo transitus angusti. Volens Agesilaus transire quadrato agmine, eunoque, processit ad transitum ab læua situm. Thebanis hic omnibus resistentibus, ille a cauda duxit ad alterum transitum, vbi nemo erat qui arceret, Ingressus, regionemq; depopulatus, nemine resistente, iterum discessit.

Agesilaus prope Lampsacum castrametabatur. Veniebant quidam ex metallorum fodinis exsilientes Græci, qui nuntiabant Lampsacenos omnes quærendis metallis destinare quoscunque caperent.

rent. Exercitus indignatus, ad mœnia incursionem fecit, ciuitatem direpturus. Agesilaus cum resistere non posset, & tamen vrbem seruatam vellet quasi summa ira incitatus, iussit, vt currentes primas vites exscinderent. Etenim esse optimatum Lampsacenorum. Quibus ad exscindēdas vites sese conuertentibus, ipse nactus occasionem mittendi ad Lampsacenos, indicauit, vt bene vrbem custodirent atque defenderent.

Agesilaus ex aduerso sedentibus Lacedæmoniis & Thebanis medium intercipiente fluuio, cum videret Lacedæmonios Eurotam cupere transire, metuens plures Thebanos cum sociis emisit, qui rumorē diuulgarent, oraculum prodidisse, eos qui primi fluuium transissent occubituros. Ita prope fluuium retentis Lacedæmoniis, paucos relinquēs socios, atque ducem ipsis Thasium Symmadium, mandauit, vt Thebanis fluuium traiicientibus, ipsi celerrime fugam arriperent, & alios quosdam in locis concauis ad agendas insidias abscondit. Ipsos vero milites in munitum & asperum locum ductos collocauit. Thebani paucitatem eorum qui cum Symmacho erant animaduertentes, animos sumserunt, traiecerunt: & dum fugientes insequuntur, in insidias incidunt, & interficiuntur sexcenti.

Agesilaus in Messaniam exercitum ducens, misit exploratorem. Quo nuntiante, non solum ipsos Messanios ex vrbe prodire, sed etiam vxores ipsorum & liberos, atque seruos in libertatem vocatos, discessit, quod eos de vita desperasse videret, atque idcirco fortius pugnaturos.

Agesilaus cum Lacedæmonii inclusi in vrbem a Thebanis, non ferrent se intra mœnia cum vxo-

ribus teneri, sed exeuntes, atque generose facientes, aut vincere aut mori statuerent, dehortatus est monens ac dicens: Nos etiam Athenienses aliquando intra mœnia conclusimus. At illi nolebant ad pugnam exeundo se omnes consumere, sed constitutis vrbis & mœniorum custodibus, salutem sibi pariebāt, defatigatis oppugnatorib. diuturnitate temporis, & ipsis vltro desistentibus.

Agesilaus in Asia magnam prædam egit. Barbaris vrgentibus, & sagittas atque tela mittentibus, ille quotquot habebat captiuos Barbaros, in vinculis solos ante exercitum collocauit instantes, agnitis suis, tela mittere desierunt.

Agesilaus cum Mendam, quæ Atticorum partibus adhærebat, clam noctu venisset, munitissima vrbis parte occupata, cum Mendenses indignarentūr, & in concionem summo studio conuenirent, astans: Quid, inquit, tumultuamini? Dimidia enim pars vestrum proditionis est particeps, qui mihi ciuitatem occupandam tradiderunt. Mendenses cum se mutuo suspectos haberent, a tumultu destiterunt.

Agesilaus spectatos & multorum amicitiis præditos captiuos, sine pretio suis reddere solebat, vt ipsis fidem apud suos ciues derogaret.

Agesilaus in legationibus petebat ab hostibus, vt maxime potentes ad se mitterent, cum quibus de communi vtilitate sermones conferret. Cum his plurimum habens consuetudinis, & communicans focum ac cineres, seditiones in vrbibus excitabat, propter vulgi suspiciones.

Clearchus.

CLearchus magnum exercitum ducens, perue-nit ad fluuiū, alibi transitu facilem vsq; ad tibi-

as, alibi profundum vſque ad mamillas, primo conabatur ibi, vbi facilis tranſitus erat, traducere. At hoſtibus procul a fluuio fundas iacientibus & ſagittantibus, atque tranſgredi prohibentibus, Clearchus per eam partem quæ profundior erat, armatos duxit, vt maxima corporis pars ſub fluuio abſconderetur: quæ vero emineret, ſcuto protegeretur. Armati ſine periculo tranſgreſſi, hoſtes repulerunt. Reliquus deinde exercitus nemine impediente faciliori parte fluuii tranſiit.

Clearchus mortuo in pugna Cyro, reuertens cum Græcis, in vico quodam abunde commeatum habente caſtra ponebat. Tiſſaphernes miſſis legatis, iuſſit Græcos traditis armis ibi manere. Clearchus fingebat ſe orationem admittere, vt Tiſſaphernes fretus ſpe fœderis, multitudinem Perſarum vndique in vicos dimitteret. Qui ratus Clearchum ſe ſubmittere, dimiſit exercitum. At ille ſub noctem eductis Græcis, profectione totum diem & noctem continuata euaſit: Tiſſapherne ſero eos quos dimiſerat iterum colligente.

Clearchus Cyro dedit conſilium, ne ipſe ſe in periculum offerret, ſed inſpectorem ſe pugnæ gereret. Pugnãtem enim corpore nihil magnum efficere. Si vero quid damni acceperit, omnia relicturum iis quos ſecum haberet. Agmen autem Græcorum ab initio quidem tarde duxit, rectis ordinibus perterrens Barbaros. Cum ve o intra teli iactum veniſſet, curſu citato in Barbaros ferri iuſſit, ne a telis læderentur. Et hac ſane re Græci Perſas vicerunt.

Clearchus poſt Cyri mortem, Græcis regionem magnam & bonam obtinentibus (fluuius regionẽ circumdabat, minimo Iſthmo prohibit', ne inſula

esset) vetans ne intus castrametarentur, cum persuadere non posset, fictum transfugam misit nuntiantem, Rex muro circumdaturum se Isthmum minatur. Hoc audito Græci, morem Clearcho gerentes, extra Isthmum castra ponunt.

Clearchus prædam copiosam agens, in colle interceptus, cum ab hostibus circumuallaretur, rogantibus ducibus vt periculum adirent antequam totus collis circumdaretur: Bonum animum eos gerere iussit, quoniam per vallum cum paucis esset futura pugna. Vespera autem accedente, relicta prȩda in deficiente valli parte, exegit obuios, & in angustia trucidauit.

Clearchus cum ex Thracia prædam egisset, neque redire Byzantium posset, castrametatus est prope montem Thracium. Coeuntibus autem Thracibus, sciens eos latentes ex montibus noctu impetum facturos, mandauit suis vt in armis perseuerarent, & crebro excitationes facerent. Ipse vero cum nox esset tenebricosa, assumta parte exercitus, apparebat suis, verberãs arma more Thracio. Qui tanquam hostibus apparentibus, ad pugnam erant instructi. Interea Thraces etiam apparebant, vt dormientes caperent. At illi vigilantes & armati, exceperunt incurrentes, & plurimos ex ipsis interfecerunt.

Clearchus cum defecissent Byzantii, mulctatus ab Ephoris, Lampsacum cum quatuor nauibus peruenit, atque ibi vitam egit, temulentiam & efferatam petulantiam præ se ferens. Oppugnabantur a Thracibus Byzantii, qui miserunt duces ad Clearchum petendi auxilii caussa. Ipse vero quasi crapula impeditus, tertio demum die eos admisit, & se precantium misereri, inquiens, opem addixit.

Imple-

Impletis igitur duabus nauibus præter illas quatuor, nauigauit Byzantium, & conuocata concione suasit, vt omnes equites & armati naues conscenderent, a que tergo impetum in Thraces facerent: gubernatores vero omnes soluentes in anchoris fluctuarent, si pugnæ signum ab ipso tolleretur. Cum ita soluissent omnes, Clearchus sitire se dicens ad duces, & prope videns cauponam ingressus cum ipsis, imposito præsidio intus interfecit vtrosque: & claudens cauponam, præcepit cauponi, vt de interfectis ducibus sileret Ciuibus soluentibus, ipse suis ducibus repente introductis, Byzantium obtinuit.

Clearchus Spartam deprædabatur, multosque [illegible] nraces occidit. Illi legatos miserunt, qui rogarent, vt bellum componeret. Qui pacem damnosam ratus, iussit ex Thracibus mortuis corpora duo vel tria dissecta coquos suspendere. Quod si Thraces videntes rogarent caussam iussit dicere Clearcho, Cœna paratur. Hæc cum Thracum legati cernerent, perhorrescentes discesserunt, nihil amplius de fœderibus ausi dicere.

Clearchus armatos ducens in campo, incumbentibus hostium equitibus, & equestri prælio vincentibus, instruxit exercitum octenis in profunditatem dispositis. & rariores quam pro figura plinthii collocauit, atque præcepit, vt gladio demisso sub scutum maximam foderent foueam. Qui cum fodissent, ille armatos adduxit supra foueas in anteriorem campi partem. Hostium autem equitibus incidentibus, redire iterum iussit vsque ad foueas. Hostes nihil prospicientes & admouentes equitatum, duriterque impingentes in

foueas, supra se mutuo ruebant. Clearchii vero equos humi stratos occiderunt.

Clearchus erat in Thracia. Nocturni terrores exercitum inuaserant. At ille præcepit, si noctu tumultus oriretur, nemo rectus consurgeret: qui vero noctu consurgeret, tanquam hostis interficeretur. Hoc præceptum milites docuit contemnere nocturnum terrorem, atque ita desierunt exsilire ac perturbari.

Epaminondas.

Epaminondæ vxorem amabat Phœbiadas, custodiens Cadmiam. Illa marito rem aperuit. Epaminondas ei mandauit, vt erga Phœbiadem simularet, & noctem constitueret, quasi etiam amicis eius alias fœminas adducturas. Quibus consentientis, illæ venerunt, & vsque ad ebrietatem cum Phœbiade & eius amicis biberunt, atque petierũt copiam exeundi paulisper ad sacrificium quoddam nocturnum statimque se reuersuras pollicitæ sunt. Qui permiserunt, mandantes portitoribus, vt iterum eas intromitterent. Illæ exierunt. Apud portas vero iuuenes imberbes, mulierum vestibus permutatis, & vnam ex eis assumentes interioris viæ ducem, & quæ pauca cum portitoribus loquerentur, ita ingressi, tum Phœbiadem ipsum, tum omnes qui circum eum erant interfecerunt.

Epaminondas Thebanos ducebat, Lacedæmonios Cleombrotus. Pugna fiebat in Leuctris. Res in dubio vertebatur. Epaminondas a Thebanis petiit vnum gressum mihi donate, & victoriam habebimus. Morem gesserunt, victoriam adepti sunt. Lacones cedebant loco, & Cleombrotus rex in prælio cecidit.

Epaminondas cum in Leuctris iam agmen in-

stru-

ſtructum adduceret, Theſpienſes tergiuerſantes ſequebantur, nec id latebat Epaminondam: ſed ne confunderentur ordines, inter pugnandum proclamare iuſſit, Quicunq; Bœotorum diſcedere voluerint, ei licitum eſto. Theſpienſes cum ipſis armis abierunt. Epaminondas iis qui manſerant armatis, inſtructis & alacribus vſus, glorioſam victoriam adeptus eſt.

Epaminondas in Peloponneſum copias duxit. Hoſtes circa Onium ingreſſi, caſtra poſuerunt Tonitru fit, & metus inuadit milites. Vates quidem quieſcendum dixit, Epaminondas vero, nequaquã inquit. Hoſtes enim qui in eiuſmodi loco caſtrametati ſint, per tonitru exturbari. Oratio ducis animum addidit militibus, & promtiſſime omnes ſequebantur.

Epaminondas in Laconicam impreſſionem fecit, & quidem Lacedæmoniam vrbem diripere potuit: verum animo mutato, intacta ciuitate diſceſſit. Collegis iudicium ei minantib. commonſtrans Arcades, Meſſanios, Argiuos, alioſq; Peloponneſios: Si, inquit, Lacedæmonios exciderimus, cum his omnib' pugnandum erit, qui nobis iam auxilium non ideo ferunt, vt Thebanam rem augeant, ſed vt Lacedæmonios deleant.

Epaminondas Thebanis ſuaſit, vt cum Lacedæmoniis, qui apud ipſos diuertebantur, lucta contenderent. Qui nullo negotio proſternentes eos didicerunt eos contemnere: atque ita fortius bellum aduerſus ipſos cum fiducia geſſerunt.

Epaminondas exercitum ſemper oriente ſole promouit, ſuſpicionem hoſtib. præbens, ſe ex apto prœlium facturum. At in Peloponneſo noctu con-

surgens inopinantes Lacedęmonios, & adhuc dormientes obruit.

Epaminondas Thebanos ducebat, Cleombrotus Lacedæmoniorum & sociorum quatuor myriades. Thebanis hostium multitudo metum fecit. Epaminondas persuasit, vt forti essent animo, duabus rationibus. Subornauit virum ignotum progredientibus ex vrbe coronatum, & vitta redimitum, qui primum deciperet eos nuntiando: Trophonius iussit, vt Thebanis renuntiarem, se victoriam dare iis qui principes pugnam inirent. Thebanis confirmatis, & Dei vaticinium adorantibus, Epaminondas iussit in Herculeum venientes vota facere. Erat equidem iam antea quoque cum Herculis sacerdote constitutum, vt noctu templum aperiret & arma reposita summoueret, atque tersa Deo rursus apponeret, ipseque cum ministris suis de medio recederet, nemini quicquam enuntiantes. Postquam vero milites cum ducibus in templum ingressi viderunt apertas ianuas, nullo ministrorum præsente, atque etiam arma vetusta repurgata recens, & fulgentia conspexerunt, coram Deo clamorem sustulerunt. Et diuina confidentia impleti sunt, tanquam Herculem pugnæ ducem habentes. Sic accidit, vt sumtis animis quadraginta millia contemnerent.

Epaminondas volens in Lacedęmonem irruptionem facere, cum Onium Laconico præsidio obsessum teneretur, præ se ferens noctu adfuturum esse, sub Onio exercitum quiescere iussum refecit. Qui transitum custodientes in armis, tota nocte vigiliis confecti sunt. Postquam autem affulsit aurora, copiis excitatis Epaminondas, custodes

des in somnum versos aggressus est: quibus subactis, nullo prohibente transiit.

Epaminondas conabatur noctu Lacedæmoniorum vrbem vacuam ciuibus occupare. Agesilaus insidiis ex transfugis perceptis, incitato cursu cum exercitu suo prior in vrbem venit, & Thebanos exspectauit. Qui impressionem facientes, repulsi sunt per vim a Lacedæmoniis. Cum vero per confusionem ac tumultum in graue periculum incidissent, noctu fugere coacti, multi scuta abiecerunt. Epaminondas eam rem conspicatus, nolens vt qui scuta abiecissent redarguerentur, promulgauit: Nemo armatorum ipse scutum portet: sed tradat scutatis, aut aliis sequentibus: ipsi vero cum solis hastis & ensibus ducem sequantur. Ita multitudo eorum qui arma abiecerant, venit, & alacrius Epaminondę se obsequentes ad futura pericula ob hoc beneficium prębuerunt.

Epaminondas cum Lacedæmoniis signa conferebat. Cum pugna fieret acris multis vtrinque cadentibus, ingruente nocte ante victoriæ finem, vtrique ad castra reuersi sunt. Lacedęmonii manipulatim, & secundum turmas atque contubernia castrametantes, mortuorum multitudinem cognouerunt, atque ita pręmœrore in somnum versi sunt. Thebanis autem mandauit Epaminondas vt, quo casus quenque ferret, ibi castrametarentur, neque manipulos aut ordines quęrerent sed quã celerrime sumta cœna quieti se dederent atque alter alteri ex pręsenti commeatu impertiret. Proinde sumta cœna repente somno indulserunt, & hoc eis maximo bono fuit, quod ignorabant qui occubuissent, cum non in suis contuberniis, sed sparsim cœnam fecissent, & non immerito postero

die Thebani in aciem educti, fortius pugnantes victoriam reportarunt Lacedæmonii vero propter suorum interitum, his qui ante victi erant, similes fuerunt.

Epaminondas Thebanos eduxit aduersus quadraginta millia Spartiatarum, atque sociorum. Ciuibus autem (vt fieri solet) pertimescentibus hostium multitudinem, animorum demissionem sanauit. Erat Thebis idolum palladis, hastam in medio tenens dextra manu. Scutum vero pro genibus positum habens. Ille noctu artificem adducens, aliam formam affinxit simulacro, & deam fecit manubrio scutum tenẽtem Cum vero tempus expeditionis præsto esset, omnia templa aperuit, quasi rem diuinam pro exercitu facturus. Milites formam Deæ mutatam videntes, obstupuerunt, quasi ipsa Pallas aduersus hostes arma sumsisset. Et multis verbis Epaminondas hortabatur, vt bonum animum gererent, quippe Dea contra hostes scutum protendente. Ita Thebani animos receperunt, & consertis manibus egregie pugnauerunt, multoque plures hostes deuicerunt.

Epaminondas ad pontem Sperchii Thessalis ab aduerso oppositis, videns circa auroram a fluuio magnam profundamque nubem exsurgere, præcepit singulis manipulis, vt duo portarent onera lignorum, alterum viride, alterum siccum & aridum, & media nocte arida inferne, viridia desuper, cum simul nox & nubes atque fumus coirent, aer ab hostibus videri non poterat. Epaminondas vero in pontem adduxit milites. Qui cum in media planitie essent, postquam fumus cum nube euanuit. Thessali transitum hostium senserunt.

Epami-

Epaminondas ad Tegeam periclitari contra Lacedæmonios volens, vt clam hostibus superiorem locum & præcipitem occuparet, mandauit equitum præfecto, vt cum equitibus mille sexcentis ante agmen præcederet, & crebro huc illuc obequitaret. Cum puluerem copiosam excitasset, obscuratis hostium oculis clam superiorem locum cepit. Spartiatæ vero cum desiisset puluis, rem conspicati, caussam intellexerunt, quamobrem ante copias equitassent.

Epaminondas adhortans Thebanos, vt confidenter in Lacedæmonios impetum darent, maximum serpentem cepit, & eius in conspectu omnium attrito capite: videtis, inquit, quod reliquum corpus inutile sit, si caput adimatur. Ita si hostium capita, nempe Laconicum hoc contriuerimus, reliquum corpus sociorum nullius erit vsus. Hoc exemplo persuasi Thebani, in Laconicum agmen incurrentes, id superarunt. Sociorum vero multitudo fugam vltro capessit.

Pelopidas.

PElopidas oppugnabat arces, centum & viginti stadiis a se mutuo distantes, cum ad alteram appropinquaret, iussit vt cum ad mœnia copias admoueret, equites coronis redimiti, citato cursu venirent, & se alteram vrbem cepisse nuntiarent. Quod cum audisset, mouit copias ad eam, quæ superari videretur, & ante mœnia syluam grandem incendens, maximum fumum excitauit, vt alteris opinionem incensæ vrbis iniiceret. Quod cum illi vidissent, pertimescentes futuram captiuitatem, Pelopidæ se dediderunt. Is assumtis horum copiis, tendens ad alteram vrbem, ipsam quoque in deditionem accepit, non amplius resistere audentem.

Sic alteram cepisse existimatus, alteram capiens, vtraq; potitus est.

Pelopidas cum in Thessalia flumen transire non posset, [illegible] hostibus, castris ad fluuium positis, a fronte vallum circumdedit. Mulris lignis exsectis, quietem militibus concedens, media nocte vallum combussit. Igni vero vndique in altum sublato, hostes ab insequendo prohibebantur. Pelopidas cum suis, absque periculo traiecit.

Thebas præsidium Laconicum impositum tenebat, atque præfectus in Cadmia collocatus erat. Incidit festum Veneris, mulieres festiuitatem deæ ludendo celebrant. Viri spectatores se præbebant. Visum est præfecto, Deam venerari. Itaque familiares aduocabat. Pelopidas occultum gerens, occiso præfecto, Thebas liberauit.

Gorgias.

Gorgias primus Thebis sacrum manipulum instituit. Manipulus constabat ex amatoribus & amasiis triginta. Amantes enim se mutuo nunquam facile fugerint, sed aut pro se mutuo mortem oppetunt, aut hostes superant ac vincunt.

Gorgias equitatum duces, pugnam cum Phœbiade scutatos habente parabat. Locus erat angustus admodum. Gorgias simulans fugere scutatos, recessit. Hostibus autem incumbentibus, pertraxit eos in latam & explicatam planiciem. Ibi Gorgias galeam in hasta protendens, signum dedit suis reuertendi. Cum vero in latiore loco equitatus se conuertisset, impressionem equitum non ferentes scutati, conuersim ad Thespias fugam dederunt: vnde factum est, vt illi inter fugiendum caderent. Phœbidas vero confestim arrepta fuga, euasit.

Pagi-

Dercyllidas.

DErcyllidas iusiurandum dedit vrbis tyranno, si procederet ad colloquium, eum statim iterum in vrbem reuersurum. Itaque processit tyrannus: Dercyllidas portas aperire iussit. Sin minus, se mortem ei allaturum. Postquam vero metu impulsus aperuisset: Nunc, inquit, in vrbem te dimitto. Hoc enim iuraui, atque etiam ego cum exercitu meo ingredior.

Alcetas.

ALcetas Lacedęmonius ab Istia soluens, cum vellet clam multas naues implere, attrahens vnam triremem, in hanc vicissim milites imposuit, vt potius vnum magnum. quam omnia supplementa hostibus potiunda daret.

Archilaidas.

ARchilaidas Lacon cum exercitu per viam suspectam iter facere volens, quod non præsciuit futurum, sed cogitauit fieri posse, id quasi præcognitum indicauit multitudini. Et præcepit, vt instructi ad pugnam proficerentur, quoniam hostes insidias tenderent. Forte fortuito in maximas insidias incidentes, ne præuiderent hostium apparatum, ipse prior impetum fecit, & facile omnes occidit, qui positi in insidiis fuerant, quoniam suos ante instrui ac parari iusserat.

Isidas.

ISidas Lacon post Leuctricam calamitatem, cum Thebani in Gythio portu Lacedæmonis præsidium haberent, assumtis centum æqualibus, oleo iussit eos vngi, & oliuæ sertis redimiri, atque ensem sub ala gestantes sequi: ipse nudus egrediebatur magno cursu. Æquales vero nudi vna currebant, Thebanis autem habitu deceptis, & nudos

ludentesq; recipientibus, Lacones strictis gladiis, alios ex ipsis occidebant, alios eiiciebant. Et ipsi Gythium obtinuerunt.

Cleandridas.

CLeandridas ad Terim ducens exercitum per viam cauam, ex improuiso Terenenses obruere conabatur. Quod cum illi ex transfugis antea percepissent, festinantes ad viam, supra caput Cleandriæ euaserunt. Ille militibus tristitia confectis, iussit bonum animum habere, & præconem per exercitum duxit mandans, vt proclamaret: Qui Terenensium propositam tesseram proderet, eum se pro amico habiturum. Audientes hec Terenenses, in suspicionem venerunt, vt ex seipsis aliquos existimarent esse proditores: visumque est eis statim discedere, & vrbem custodire. Hi decepti recesserunt. At Cleandridas sine periculo ad excelsa duxit, atque insuper de copiis & regione eorum secure præda acta discessit.

Cleandridas Thuriorum dux, superatis prælio Leucanis, post victoriam Thurios ad pugnæ locum duxit ostendens eos, quoniam in eodem loco perstiterint, idcirco victoria potitos esse. Hostibus vero a se mutuo prostratis, ob eam caussam hoc accidisse, quod non in suis locis permanserint, sed distracti fuerint. Hæc illo commemorante, apparuerunt Leucani, longe maiorem exercitum habentes. Qui a planitie in arctum & angustum suas copias deduxit, vt multitudinem hostium inutilem reddens, pares & æquales milites in angustia loci ad periculum subeundum efficeret. Atque iterum a Leucanis victoriam Thurii pepererunt.

Cleandridas optimates Tegeatarum Laconicis partibus fauere suspectos, reddidit suspectiores.

Nam

Nam illorum agris dumtaxat non vastatis, reliquorum omnem terram perdidit. Tegeatæ igitur magna cum ira homines proditionis reos in iudicium pertraxerunt: qui cum damnationem metuerent, calculū præuertentes, vrbem prodiderūt, falsam suspicionem veram efficere metu coacti.

Cleandridas cum Leucanis bellum gerens, cum superaret eos dimidia multitudine, ratus si hostib. innotesceret tanta multitudo, eos recessuros ex periculo, phalangem in profunditatem deduxit. Cum autem Leucani tanquam paucos in longum contemnentes extenderent ordines, atque includere eos conarentur, sibique reditum interclusissent, ad dextrum latus extenta phalange, mandauit, vt epistatæ ad astitem transirent, & acie multo lōgius instructa circumdedit & inclusit Leucanos. Qui intercepti in medio, & vndique prostrati, omnes perierunt: exceptis paucis, qui fugam capessentes turpiter euaserunt.

Cleandridas Thuriis numero pauciorib. mandans, ne cum hostium multitudine congrederentur, inquit: Vbi non sufficit pellis leonina, ibi vulpina adsuenda est.

Pharacidas.

PHaracidas Carthaginensibus Syracusas contendentib incidens inter nauigādum in Carthaginenses triremes, cum ex his nouem cepisset, induxit suos remiges & milites. Carthaginenses sua nauigia agnoscentes, adnauigantes, eos in Syracusiorum portum non impedierunt.

Diephontes.

DIephontes constituit cum Doriensibus, vt Argiuos prouocarent ad pugnam. Ipse vero conscēsis nauib. ad collem quendā appulit, in quo spe-

culator constitutus nuntiabat: Dorienses prædam agunt. Argiui vero relictis castris, aduersus eos egrediuntur. Diephontes cum sociis e nauibus excurrentes, castra vacua & inania capiunt. Argiui parentibus, liberis & coniugibus, captis, vt illos & regionem seruarent, vrbes Doriensibus tradiderunt,

Erytion.

ERytion rex Lacedæmoniorum videns bellum aduersus Arcadas susceptum protrahi ac duci, vt factionem in ipsis moueret, præconem misit qui nuntiaret: Lacedæmonii a bello desistunt, si reos ac nocentes expuleritis. Eos autem esse, qui Æginam cepissent, qui rei de cæde, verentes, ne a populo ob pacis cupiditatem ad supplicium raperentur, cum gladiis venientes, quotquot potuerunt, morte affecerunt. Multos etiam socios asciuerunt, promissa libertate Qui vero pacem concupierant, ad pugnam instruebantur. At qui a populi partib^9 stabant, victi ad partem quandam mœniorum cōfugiebant & apertis portis Lacedæmonios accipiebant: qui per factionem Mantineam obtinuerunt, quam bello non potuerunt capere.

Ephori

EPhori, cum proditum esset Cinadonem ipsis insidias struere, comprehendere ipsum in vrbe non conducere rati, quibusdam equitibus clam in faucem Laconicæ regionis præmissis, non multo ante Cinadonem vocatum cum duobus militibus in fauces miserunt, ad negotium quoddam arcanum. Qui cum venissent in constitutum locum, præmissi equites eum comprehensum sub quæstionibus examinarunt: cumque coniurationis socios cognouissent, scripserunt Ephoris. Qui re co

gnita

gnita, indicatos sine tumnltu occiderunt, cum is qui indicarat presto non esset.

Ephori audientes cum Partheniis signum esse compositum, vt cum vellent incipere tumultum, e medio foro lutum proiicerent, præconem iusserunt proclamare. Qui lutum tollere vultis, ex foro discedite. Hoc promulgato continuerunt se qui consilii participes erant, quod rem præcognitam esse viderent.

Hippodamas

Hippodamas ab Arcadibus Prasiis oppugnabatur. Cum fame premeretur, Spartiatæ præconem miserunt qui in vrbem introiret. Arcadibus non permittentibus, Hippodamas a mœnibus pręconi respondit: Ephoris nuntia, fœminam prohibere in æde Chalciœci ligatam: Arcades non intellexerũt. At Lacones animaduerterũt, quod famem prohibere diceret. Erat enim in æde Chalcœci suspensa Famis imago, fœmina picta ac pallens, tenuibus manibus integrum reuinctis. Itaque hostibus obscurum, ciuibus vero manifestum fuit Hippodamantis dictum.

Gastron.

Gastron Lacedęmonius, in Ægypto prælium initurus cum Persis, mutauit armaturas. Et Græcorum armis Ægyptios, Ægyptiorum vero Græcos induit. Occultans autem Ægyptios post Græcos, instructa acie produxit Gręcos. Quibus nihil remittentibus, sed vi patefacientibus præ se viam, atque alacriter periculum subeuntibus, excitauit Ægyptios in armis græcis. Persæ id videntes, & Græcos accedere suspicati, perturbatis ordinibus in fugam se conieceruat,

Megaclidas.

MEgaclidas cum in montem asperum confugisset, obsessus exercitum diuisit, & eam partem quæ inutilis erat, atque grauior, per syluam fugam dare iussit, sciens id hostibus perspicuum fore. Quibus in fugientes impetum facientibus, cum ille vtiliori & strenua parte copiarũ, ad contrariã syluæ viam conuersus, aufugit sine periculo.

Harmostes.

HArmostes Lacedæmonius ab Atheniensibus obsidebatur, duorum adhuc dierum commeatu instructus. Præco venit Spartiata. Non permiserunt Athenienses, vt intra mœnia veniret, sed ante mœnia diceret, quæ vellent. Omnibus audiẽtib præco inquit: Lacedæmonii bonum animum habere iubent, & mox venturum auxilium exspectare. Harmostes, Ne, inquit, omnino festinetis opem ferendo. Commeatum enim adhuc quinque mensium habemus. Athenienses (nam hyems ingruebat) diuturnam & hyemalem oppugnationem dimittentes, & exercitum dissoluentes, abscesserunt.

Thibron.

THibron in Asia castellum oppugnans, præfectum custodiæ persuasit, vt ad faciendum fœdus prodiret, iurãs si non feriretur, se rursus ipsum in castellum restituturum. Qui processit, & in colloquium venit. Custodes autem castelli spe pacis dissolutius agebãt, Interea Thybronii impressionẽ facientes, vi munitionem capiunt. Thybron vero præfectũ custodiæ reductum in castellũ, quemadmodum iusiurandũ habebat, iussit eum intus mortẽ affici.

Demaratus.

DEmaratus literas mittens Spartiatis de exercitu Xerxis, in tabulam expertem ceræ scriptam epistolam, cera obduxit, vt per custodes quasi sine literis ferretur.

Erippidas.

ERippidas cum venisset Heracleam Trachiniam, vocata concione positis in circuitu armatis, ꝓmulgauit, vt Trachinii seorsim sederent. Quib. sedentib. ille iussit de suis iniuriis caussam apud Lacedæmonios dicere, quemadmodum vinctos in Spartiatide leges iubent, post ab armatis vincti, extra portas educti omnes interfecti sunt.

Ischolaus.

ISchelaus in Aeno videns Athenienses adnauigare multis nauibus, veritus ne sub noctem appellentes, multa ex suis nauigiis abstraherent, ad turrim, quę in vallo erat, omnia perducta ligauerunt ex malis. Remotiora per funes ex nauigiis suspenderunt. vt mutua esset connexio. Athenienses noctu accedentes. abstrahere conati nauigia nihil abstraxerunt. At illi ab Aeno nuntiantibus custodib, clam egressi, insecuti sunt Athenienses partim terra, partim nauibus.

Ischolaus in itinere ab altero latere præcipitia & periculosa loca ab altero montē habēte, quem tenebant hostes orto ingenti vento, syluā incendit. Itaq; hostib. qui montem obsidebant fumo & igni deiectis, hac parte exercitum absq; periculo duxit.

Ischolaus cum in Drye oppugnaretur a Chabria, volente arietes admouere. prior ipse muri partem deiecit: vtrumque secum reputans, vt sui milites fortius pugnarent, cum munitionē mœniorū non haberēt: & hostes existimarent, suas machinas oppugnatorias esse contemtas. Certe hostes spōtaneā

mœniorum destructionem metuentes, ingredi in vrbem non audebant.

Ischolaus obsidentibus Græcis, audiens aliquos ex custodibus moliri proditionem, noctu vigilias adiens, vnicuique custodi mercenarium vnum adiunxit. Hoc facto sine tumultu proditionis periculum effugit.

Mnasippidas.

MNasippidas exiguam multitudinem ducebat. Cum autem hostes noctu impetum facerent, iussit leuis armaturæ milites, & tibicines in tenebris circumire, & a tergo impetentium, classicum canere, ac iacula mittere. Illi igitur, tanquam inclusi a magna multitudine, confestim discesserunt.

Antalcidas.

ANtalcidas in Abydo cum maiore classe desidens, cum Atticas triremes in Tenedo appellere cognouisset, metuentes Byzantium traiicere ad Iphicratem, nuntiante quodam Iphicratem oppugnare Chalcedonios, socios & amicos, præcepit suis, vt ad Chalcedonem naues dirigerent, soluensque ad Cyzicenam terram in insidiis delituit. Qui vero in Tenedo erant, audita solutione Antalcidæ, confestim ad Iphicratem nauigare instituerunt. Postquam autem ad hostium triremes venerunt, quæ non cernebantur, sed occulte stabant: Antalcidas repentino impetu Atticas inuadens, aliquas submersit, plurimis vero potitus est.

Agesipolis.

AGesipolis Mantineam oppugnabat, cum sociis: qui bene erga Mantinenses affecti, tamen Lacedæmonios Græciæ imperium tenentes sequebantur

bantur ad bellum,clam vero Mantinenſibus intromittebant,quibus eis opus erat. Ageſipolis cum didiciſſet quę fierent, multos canes circum caſtra dimiſit. Plures autem ea parte, quæ ſpectabat ad vrbem, ne quis tranſiret cauens, ne a canibus interciperetur.

Sthenippus.

STHenippus Lacon mulctatus pecuniis ab Ephoris,ficte ad Tegeatus transfugit. Quibus eum recipientibus, quaſi iuſtam iræ cauſſam habentem,corruptis, qui principi ipſorum infenſi erant Amtocli,iis ſociis vſus, inter pompam ſacrificare eum volentem adortus,interfecit.

Callicratidas.

CAllicratidas Cyrenenſis ab eo qui arcem Magneſiæ cuſtodiebat,petiit, vt quatuor ex ſuis ægrotantes reciperet. Quo permittente, ſingulos thoracibus indutos reclinauit, enſeſque deſuper chlamyde tectos appoſuit. Cum qui lectos quatuor portabant, intra portas veniſſent, viginti ſimul iuuenes armati cuſtodibus trucidatis, arcem obtinuerunt.

Callicratides cum Magneſiæ oppugnarentur, hoſtibus arietes admouentibus,ipſe in eo loco,vbi mœnia oppugnari non poterant, diſtrahens partem ex turri, obſeruans tempus oppugnantium ſucceſſionis,circumiuit mœnia:& a tergo irruens, multos ex ipſis interfecit. Non paucos etiam viuos cepit. Poſt victoriam autem,mœnia rurſus exędificauit.

Magas.

MAgas a Cyrena expeditionem faciens, reliquit ſocios qui vrbem tuerentur. Inſtrumenta vero atque tela ac machinas in arcem incluſe-

& mœniorum propugnacula sustulit, vt si quid nouarum rerum molirentur, apertum haberet per mœnia introitum.

Magas occupato Paretonio, composuit cum speculatoribus, vt facem amicam tollerent sub vesperam, atque iterum summo mane eandem. Facium dolo processit in regione vsq; ad eum locum, qui Chius dicitur.

Cleonymus.

CLeonymus Lacedæmoniorum rex, Trœzenem vrbem oppugnans, ad multas vrbis partes circumcirca expeditos iaculatores collocauit, & emittere iussit, iaculis inscribens: Venio, vt ciuitatē in libertatem asseram. Trœzenios etiam, quos captiuos habebat, sine redemtionis pretio dimisit. Captiui in vrbem reuersi, faustum nuntium adferebant. Eudamidas vero dux summa diligentia custodiens ciuitatem, cum his qui nouas res agitarent, pugnabat. Cum intus illi inter se dimicarēt, Cleonymus appositis scalis, euertit ciuitatem, atq; diripuit. Et Spartiatam præfectum cum presidio imposuit.

Cleonymus Aedesam oppugnans, cum mœnia cecidissent, & hostes exirent sarissigeri (qualibet larissa cubitorum sedecim erat) suam phalangem in profundum condensauit. Antesignanos autem, & horum astites, sine hastis collocauit, dato præcepto, vt si sarissigeri aggrederentur, ipsi vtraq; manu sarissam apprehenderent, atq; tenerent. At sequētes ad vniuscuiusq; latus procederent, & pugnam facerent. Qui cum manibus arriperent sarissas, hostes retrahebant. Posteriores v. accedentes, ceperunt sarissigeros, & Cleonymus ostendit sua solertia, magnitudinem sarissæ nullo vsui esse.

Clearchus.

CLearchus Heracleotes arcem ędificare volens, constituit, vt mercenarii noctu clam exirent, raperent, agerent, iniuriam inferrent, vulnerarēt. Ciues id indigne ferentes. Clearchi auxilium implorauerunt. Qui neminem aliter desperationem eorum cohibiturum dixit, nisi quis ipsos mœnibus circumdaret. Permittentibus Heracleotis, locum ciuitatis muniuit, arce facta non illos arcuit, sed potestatem ad iniuriam omnibus inferēdam comparauit.

Clearchus Heracleæ tyrannus rumores sparsit, se dimissurum satellites, & consilio trecentorum Rempubl. traditurum. Qui conuenerunt in curiam, ad laudibus afficiendum Clearchum, & libertatem recipiendam. At ille positis ad curiam militibus, trecentos per præconem euocauit, & singillatim comprehensos, iussit omnes in arcem ducere.

Clearchus multos ciues de medio tollere volens, cum occasionem & caussam non haberet delegit eos qui essent ab anno sedecimo vsq; ad duodecimum, ad expeditionem in Cynicis vstionibus, quasi vrbem Astacum oppugnaturus. Postquam vero appropinquauit Astaco, ciues quidem in palustri loco, & quieto atque pleno stantium aquarum, iussit castra ponere: iussos animaduertere, ne Thraces e regione apparerent. Ipse vero quasi summam molestiam oppugnationis toleraturus, cum mercenariis excelsa loca, & vmbrosa, aquis affluentia capit, & in iis castrametatur. Et eo vsque oppugnationem extendit, donec suos ciues perdidisset. Æstiuo tempore palustria & morbosa castra esse necessarium erat. Postquam

autem omnes perierunt, tunc cum mercenariis etiam mouit pestique caussam ciuium interitus assignau t.

Aristomenes.

ARistomenes Lacedæmonius, Dionysio ferens auxilium exigua inclinatione facta videns triremes perm xtas præcepit suis militibus, vt clamarent, Sine fugere Hostes audita hac voce, in fugam conuersi sunt, rati se omnino superari.

Aristomenes Messaniorum dux tercentum Phoniis contra Lacedæmonios sacrificatis, confectus grauissimis vulneribus, captus est cum aliis pluribus. Visum est Lacedæmoniis omnes præcipites dare, reliquos nudos, at Aristomenem propter virtutis opinionem cum armis. Reliqui delati statim obierunt. At Aristomenis scutum attrahens aerem, molliter eum in terram detulit. Qui in altum suspiciens, quamquam circumdantia vndique præcipitia videret, tamen non abiecit omnem spem. Sed vniuersum montem circumspiciens, animaduerso specu, & per eum introeunte vulpe, defringens e mortuis os, apprehensa vnius vulpis cauda, quamuis ab ea morderetur, simul exiit, per angustias montis quæuis obuia tollens, ac rescindens ossis beneficio, atque ita simul euasit. Egressus autem venit ad Messanios, qui iam ad pugnam ituri erant, & repente sumtis armis ipse phalangem ducebat. Lacones Aristomenem in armis cõspicati, ducem se gerere, & iterum insequi eum, quia præcipitio deiectus fuerat, e quibus nemo vnquam saluus euaserat, omnes in fugam conuersi sunt, rati superiorem humana natura visum esse:

Aristomenes captus a Lacedæmoniis, & in vincula

cula coniectus ad appositum ignem seipsum acclinauit, atque combustis vinculis custodes quidem occidebat. Clam vero Spartam ingressus, & eorum scuta Chalcioeci templo affigens, inscripsit: Aristomenes illęsus a Lacedæmoniis euasit. Hoc patrato, Messanam reuersus est.

Aristomenes Messanius, cum Lacedæmonii viritim sacrificia Dioscuris persoluerent, cum quodam amico, ambo candidos equos conscenderunt, & capitibus aureas stellas addiderunt. atque nocte iam ingruente mediocri interuallo Lacedæmoniis extra vrbem cum vxoribus & liberis festum agentibus apparuerunt. Qui Dioscurorum apparitionē esse rati, liberius vino & voluptati indulserunt. At illi descendētes ex equis, strictis gladiis plurimos interfecerunt atq; sic incitatis equis discesserunt.

Cineas.

PVgna Mantinensis in æquali momento Thebanis & Mantinensibus habebatur. Voluerunt Mantinenses legationem ad Thebanos mittere. Cineas Atheniensis, cuius frater Demetrius occubuerat in prælio, ad Mantinenses inquit: se potius fratrem suum expertem sepulcri relicturum, quā hostibus victoriam profiteri vellet. Etenim fratrem ob eam caussam promto animo mortem oppetiuisse, ne trophæum contra se atque patriam statueretur. His auditis, Mantinenses a mittendi legatione destiterunt.

Hegetorides.

THasum oppugnabant Athenienses. Legem iusserant Thasii: Qui scripserit foedus cū Atheniensibus faciendum esse, mortis reus esto. Hegetorides Thasius videns multos ciues perire diuturno bello ac fame, laqueum iniiciens collo, ve-

nit in concionem,&, Viri,inquit,ciues,me quidem vt vobis libet, & quemadmodum vobis prodest vtimini. At reliquos & superstites ciues mea morte conseruate, legemque antiquate. His auditis Thasii & legem abrogarunt, & Hegetoridem incolumen seruarunt.

Dinias.

Dinias Telesipponatus, Pherensis,in vrbe Thessaliæ Cranone in paludibus & fluuiis auiculas aucupio venabatur. Ab eiusmodi vita ascendit ad tyrannidem, talibus machinis. Cranonii custodiam vrbis pretio locabant. Dinias eam conditionem accepit, & vsque ad triennium summa cura, diligentiaque excubias egit, vt noctes longe securiores essent diebus, his qui intempestiue ambularent. Eam ob rem laudatus, plures sibi vigiles conduxit,vt maiorem laudem adipisceretur,si custodiam munitiorem efficeret. Cum vero ciuitas frumentorum decimas mercede locaret. fratrem suum iuniorem ab omnibus officiis immunem subornauit,vt eas conduceret,summe extollens & amplificans reditus. Sic,cum fratrem suum decimarum collectorem in vrbe constituisset, & multos ei iuuenes florenti ætate præditos tradidisset, iuxta agrorum numerum ad colligendos decimatos fructus,cum festum celebraretur quod Tænia nominatur,in quo omnes Cranonii ludunt, coniungens cum vrbis custodiis publicanos ab vrbe, & cum sobriis obruens temulentos, amplius mille ciuibus morte affectis, Cranoniorum tyrannus euasit.

Nicon.

Nicon pirata a Pheris Peloponnesi frequenter eruptione facta, multis iniuriis Messanios affli-

xit Eum Agemachus Messaniorum dux per insidias captum, produxit in concionem Messaniorum, vt supplicium de ipso sumeretur. At ille promisit, se traditurum eis Pheras, si se incolumem ac saluum relinquerent. Morem gerentib. Messaniis, noctem expertem lunæ obseruās, iussit multitudinem paruo interuallo sequi. Paucos v secum ire, & ingentia stipularum onera portare. Accedens autem ad murum secunda vigilia, vocauit custodes prodito signo. Quibus tum vocem eius, tum signum agnoscentibus, & portas aperientibus, qui portabant onera, his abiectis, & euaginatis ensibus, portarum vigiles trucidabant.

Diætas.

DIætas Achiuorum dux cum Heræensium vrbem aperta vi capere non posset, occulte cepit, quibusdam Heræensium grandi pecunia corruptis: qui sæpe venientes ad portas, cum his quibus portarum claues erant commissæ, sermones conferebant, atque conuiuia agitantes, clam expresserunt claues, & effigiem Diætæ miserunt. Qui similes & æquales claues publicis comparans, misit ad eos, vt noctem constituerent, qua portas aperire vellent. Diætas cum paucis militibus intrauit, clauium stratagemate patefaciens ipsis introitum. Ingressus vero, vsus est alio. Postquam enim Heręenses re intellecta prosilierunt magno numero, locorum vrbis periti, metuens eos Diætas, tubicines in multis vrbis partibus iussit distantes classicum canere. Heræenses ex omnibus locis multas tubas audientes, cum circumsonarentur, omnia plena hostibus existimantes, vrbem deseruerunt. Et interdiu legationem ad Diætam miserunt, supplicantes vt sibi patriam

recipere liceret: se in posterum Achiuorum imperata facturos:

Tesamenus.

Tæsamenus exercitum ducens, cum vidisset multas aues supra eum locum volitare, non autem in terra considere, intellexit eas hominum a'ibi latentium metu, non considere. & locum perscrutatus, aggressusque Iones positos in insidiis interfecit.

Onomarchus.

ONomarchus Phocensis cum Elatia a Bœotis oppugnaretur, educto exercitu & portis clausis, liberos & vxores & matres atq; patres ordine constituit. Ante hos autem, armatos collocauit. Pelopidas cum apparatum desperationis cognouisset, eos aut mortem obire, aut victoriam auferre velle, non commisso prælio discessit,

Onomarchus cum aciem aduersus Macedones instrueret, montem obliquum post tergum occupans, & in cacuminib. vtrinque abscondens saxa, saxorumque iactores, produxit exercitum in subiectam planiciem. Cum Macedones impetentes iacularentur, Phocenses simulata fuga ad medium montem se recipiunt. Macedones incitati furore ac robore, insequebantur. At illi de iugis saxa deiicientes, phalangem Macedonicam conterrebant. Tum Onomarchus Phocensibus signum dat vt reuertantur, & in hostes incursionem faciant. At Macedones posterioribus in se impetum dantib⁹, superioribus lapides proiicientibus, magno negotio vix fugientes discesserunt. In ipsa fuga regem Macedonum Philippum dixisse ferunt: Non fugerunt, sed recesserunt, quemadmodum arietes, vt secundo vehementiorem impressionem facerent.

CON-

CONTENTA IN TERTIO LIBRO POLYÆNI STRATAGEMATUM.

PROOEMIUM.

Tiam hunc librum Stratagematum, sanctissimi reges Atnonine & Vere, dedico vobis ex quibus non solum bella gerentibus, verum etiam pacem agentibus, maximam vtilitatem adferat militaris ars & industria. Nam omnibus Rerumpubl. principibus hoc est vtile, vt per stratagemata, & quandam alacritatem ciuitates ad officium faciendum impellant. Vos autem Imperatoriam potestatem tenentes, & summæ rerum præsidentes, semper militari quadam scientia de subditorum vtilitate consilia capitis, vt etiam tempore pacis animum in militaribus cogitationibus exerceatis. In bello vero quid opus est scribere? Nam manifestum est.

Demosthenes.

Demosthenes Pylo Laconica ciuitate præsidium habente, nauigauit ad Acram. Lacones Pylo relicto ad Acram contenderunt sperantes se iam egredientes deprehensuros, cum via longa esset,

Iam appropinquabant hostes Actæ,cum Demosthenes reuersus, Pylum inanem virorum obtinuit.

Demosthenes Acarnanos & Amphilochos ducens,ex aduerso Peloponnesiis castra locabat, magno torrente interposito. Videns autem longe plures hostes esse, & exercitum includi posse, in cauum & insidiis aptum locum abscondit armatos, & socios trecentos, vt si includerent hostes exercitum numero, consurgentes ipsi a tergo adorirentur. Hostes incluserunt phalangem. At illi retro cõsurgentes,& repentino tumultu in hostes inuadentes,paruo negotio atque labore pugnam vicerunt.

Paches.

PAches Netium oppugnans,Hippiam ducem postulauit, vt e munitione ad colloquium exiret: fide data,se illæsum & viuum cum remissurum. Postquam vero processit, custodia penes illum relicta. Notium vi cepit: atque tum Hippiam viuum in vrbem induxit quemadmodum in fœdere promiserat,& postea iaculo perimit.

Tolmidas.

TOlmidas, Athenienfibus ei mille virorum delectum decernentibus, singulos iuuenes accedens,dixit,se illos delecturum. Vtile autem esse, singulos inspicere. Ter mille vltro nomina dederunt. Reliqui non obedierunt Tolmidas ex his qui obsidebant,delegit illos mille & quinquaginta triremes impleuit pro mille. quingentis viris.

Phormio.

PHormio egressus in Chalcidensium terram, non paucis ex regione direptis, ad Cyrum appulit. Chalcidenses legationem res repetitum miserunt. Ille furtim nauem expeditam emisit, quasi

Athe-

Athenis venientem, & populus ipsum accerseret in Piræum quam celerrime. Legat s reddidit, quæ repetiuerant. Ipse vero soluens, ad paruam quandam insulam noctu applicuit. Chalcidenses, & quoniam suas res portabant & quia Phormionem Athenas nauigasse credebant, neque ciuitatis neq; regionis custodiam agebant. At ille improuisos & incustoditos obruens, parum abfuit quin ciuitatem etiam ipsam caperet. Omnem vero prædam, quæ fuit in regione, abduxit.

Phormio cum nauibus triginta soluens aduersus hostium naues quinquaginta, suas in quinarios ordines disposuit, & in aciem aduersariarũ ipsas illas rectis ordinibus duxit. Aduersariis vero ob nimiam alacritatem dispersis, ac velocissimis triremibus a longo ceteras relinquentibus, Phormio intellecta distractione ipsarum, conuertens suam Pentanaiam, in appropinquantes sibi triremes impetum fecit: atque his submersis, aduersus alias nauigauit. Et ceteris triremium præfectis hæc eadem facientibus hostiles fugam dederunt. Quas Phormio cum suis persecutus, maxima parte submersa, victoriam adeptus est.

Phormionem circa Naupactum per maritima nauigantem duæ triremes persequebantur. Stante autem in statione naue oneraria, iam interceptus circa hanc se flexit, & in tardioris triremis puppim impetu facto, eam submersit: atque confestim ad alteram conuersus, sine negotio etiam illam perdidit.

Clisthenes.

Clisthenes oppugnabat Cirram. Oraculum habebant Cirrenses, inuictam vrbem fore tantisper, donec mare sanctam terram attingeret. Cirrẽ-

ses id nihili faciebant, longissime dissiti a mari. At Cirrhæam terram attingebat, quæ ad mare porrigebatur. Clisthenes oraculo percepto tum vrbem tum regionem Cirrensem Deo consecrauit, vt vniuersa sancta facta, secundum oraculum mare contingeret. Cum id fecisset, superauit, terramque Deo dicauit.

Phrynichus.

PHrynichus in Samo ducem se gerens cum vrbem proderet, inter cunctandum accusatus, metuens ne perspicuum euaderet, prior omnia Samiis prędixit, quæ hostes erant facturi: In eam partem Sami quæ muro caret impressionem facient cum omnibus nauibus: sed agite muniamus antequàm adsint. Qui munitionem ædificare cœperunt. At hostes, quibus Alcibiades dux erat, Samiis literas mittebant, Phrynichi proditionem indicantes. Samii rebus ipsis magis crediderũt, quas tanquam bonus ac strenuus dux gereret, quam hostium literis.

Lachares.

LAchares captis Athenis a Demetrio, vestem seruilem & rusticam indutus, atramento faciem vngens, calathum sterquilinio tectum portans, furtim egressus per exiguam portulam, conscenso equo, Daricos aureos in manibus tenens fugit. Equites Tarantini summo studio persequentes, nihil remittebant. Qui sigillatim Daricos in viam spargit. Illi descendentes ex equis, aurum colligebant. Hoc facto, sæpenumero insecutio intercisa est. Lachares equitans in Bœotiam peruenit.

Lachares captis Thebanis in cloacam se abscondens, postriduum seu quatriduum sub ve-

speram

speram egressus, ad Delphos abiit. Et inde ad Lysimachum.

Lachares cum Sestum hostes cepissent, paucos dies in fouea delituit, victum exiguum, & tantum habens, vt a morte se vindicare posset. Forte autem fortuna muliere suum mortuum efferente, in muliebri stola mulieribus luctum agentibus permixtus, nigram habens calyptram, euasit extra mœnia. Deinde per noctem Lysimachiam transiit.

Archinus.

ARchinus cum Argiui arma cunctis ciuibus publico sumtu fabricarent, procurator eius officii designatus, singulis ciuibus noua arma largiens, vetera quasi Diis suspensurus accipiebat. Etenim sic decretum fecerant Argiui. Postquam omnium vetera arma solus collegit armatis mercenariis inquilinis, infamibus & egenis Argiuorum tyrannidem occupauit.

Iphicrates.

CVM Iphicrates in hostes militum agmen produceret, quosdam trepidos ac timidos, pallidosque sequi conspicatus, progressus aliquantulum, cum mox esset ineundum prælium, clamare præconem iussit: Si quis aliquid reliquit, reuertatur, & recte instructus redeat. Hoc audito, timidiores lætabantur, & continuo reuerti cœperunt. At Iphicrates nulla mora facta: Nunc inquit, viri sine mancipiis nos cum hostibus pedem conferemus, vt soli etiam fructum fortitudinis & virtutis capiamus. Hac re multo confidentiores effecti sunt milites, & sine timidis pugnam facientes, victoriam pepererunt.

Iphicrates hostibus in fugam versis, pedetentim

agmen ducens sequebatur, & præcipiens aiebat: Insidias omni studio cauete. Reliquos autem ex fugientibus cædite, vsque ad fluuiorum transitus, & locorum angustias atque fossas. Hic maxime includi fugientes non oportet, ne cogantur ex desperatione pugnare. Prope munitiones, aut mœnia persequi non vtile est. Multi enim iam sæpe parta victoria, postquam intra teli iactum venerunt, maximis cladibus affecti discesserunt.

Iphicrates noctu capiebat hostium vrbem. Quibus in forum concurrentibus, & in magnam multitudinem conglobatis, Iphicrates portas aperire iussit, fugienti potestatem concedens, vt ipse minori cum periculo ciuitatem obtineret.

Iphicrates in Thraciam impressionem faciens, cum sui milites, hostium metu quasi panico iniecto, in fugam verterentur, promulgauit, vt quisque indicaret eum qui arma reliquisset, is ea possideret: & ad manendum alacriores reddidit.

Iphicrates, vt per medios hostes euaderet noctu tibicines misit ad extremitates locorum occupatorum, mandans vt classicum canerent. Quibus canentibus, hostes ad tubicinum sonitum accurrerunt. Iphicrates cum hostes medium locum inanem reliquissent, sine periculo transiit.

Iphicrates victus cum paucis, in locum asperum & plenum arboribus confugit. In eo cum obsideretur, præcepit noctu, vt ab altera parte tumultum ederent. Hostibus ad tumultuantem partem conuersis, ipse nemine prohibente per alteram exiuit.

Iphicrates e regione castrametantibus hostibus, clam progressus est trium dierum itinere. Nã,

vt

vt latere posset, arida ligna inflammarat, atque aridis viridia imposuerat: sic aer densus & nubilus factus, hostium oculis tenebras offudit.

Iphicrates quanquam plures milites haberet quam hostes, & vates omnia fausta & egregia promitterent, tamen non statuit prælium committere. Quæ cunctatio cum preter opinionem hostibus accidisset: Sacra, inquit, in mea mente non permiserunt pugnam committere. Nam cum multi essent milites, neque impetum facere simul poterant, neq; clamorem tollere: sed cum hastam inclinare iuberem maior dentium quam armorum fremitus exaudiebatur.

Iphicrates quoties vates dehortarentur, non statim morem gerebat. Sed aut multitudinem transponebat, aut terram seu locum mutabat, atque iterum sacrificia redintegrabat. Hoc sæpe faciebat, non vni considerationi periculum vniuersæ rei permittens.

Iphicrates aduersus Lacedæmonios aciem ordinare incipiebat. Complures ab eo petebant, hic vt se tribunum constitueret, ille vt se quingentis ducem præficeret, atque alius centurio fieri, alius manipulum ducere conabatur. Ille petentes omnes in tempus opportunum reiecit. quod cum venisset, & aciei collocatæ seorsim imperat, vt Panicum cieat, quasi hostibus impetum facientibus. Cum magna esset omnium perturbatio, timidi metu perculsi, fugam arripuerunt. Fortes progrediebantur, vt se hostibus opponerent. Iphicrates ridens confessus est se Panicum ciere iussisse, vt periculum faceret quinam possent duces agere. His igitur qui manserant, millenorum ac centenorū prefecturas dedit:

iis vero qui fugerant, mandauit vt hos sequerentur.

Iphicrates castra positurus, misit aliquos qui locum munitum ab exercitu longissime remotum occuparent. Mirantibus iis qui aderant, & interrogantibus, Cur nam id facis? respondens Iphicrates inquit, Ecquis hoc futurum sperasset? docens, in bello etiam illa quæ nemo sperasset custodiis esse munienda.

Iphicrates in latissimo campo aciem instruebat. Hostes longe numero superiores, incursionem faciebant. At ille a tergo suorum militum fossam effodit, vt spe fugæ præcisa manentes fortius & generosius pugnarent.

Iphicrates, si contra tyrones & inexercitatos aciem instrueret, habens exercitatos milites non continuo pugnam faciebat, sed stando tempus consumens, hostes lassabat, minus ad laborem assuetos, atque tum demum impetum faciebat. Sin cum præexercitatis conflicturus esset, habens tyrones, statim pugnam inibat, & primum suorum impetum tempestiue adhibebat.

Iphicrates hostes fusos ac fugatos in angustum locum coegit. Conspicatus autem nullam eis ad egrediendum viam patere, nisi quam solam necessitas per victoriam aperuisset, inquiens, Ne cogamus hostes strenuos fieri: concessit eis ad fugam tempus & locum, vt ipse sine periculo victoriam obtineret.

Iphicrates capitis reus, iuuenes cum gladiis in iudicio collocauit, qui monstrantes capula iudicibus, terrorem eis incusserant, ita vt reum absoluerent.

Iphi-

Iphicrates etiam ad procuratorem abiens, in domum ipsius, thoracem indutus, curatori dicebat, Vide caueas.

Iphicrates clam hostibus prope imminentibus, vt sine periculo castra moueret, quotquot erant arbores in eo loco resecuit, & appendit illis scuta, galeas, hastas. Hostes igitur ex his eos manere coniiciebant. Iphicrates vero cum omnibus copiis tuto castra mouit.

Iphicrates si plures hostibus milites haberet, & hoc ab hostibus ignorari vellet, vt eos paucitatem contemnentes ac nihili pendentes caperet, vnum lectum duos milites iussit facere, & in eo vicissim requiescere, atque arma altera alteris imponere. Sin paucos haberet, ne contemnerentur, vnum militem duo strata iussit facere, atque statim in alium locum traduxit. Hostibus vero strata videntibus, & multitudinem admirantibus, tum demũ prælium committebat.

Thebani noctu obruere cogitabant Athenas. Iphicrates re cognita, præcepit Atheniensibus, vt noctu signo dato in forum conuenirent. Sibi proditum iri Thebanorum ciuitatem. Itaque sine tumultu egredi in animo habere, ac sine pugna Thebas ex improuiso obruere. Id cum Thebanis nuntiatum esset, ab opprimendis Athenis destiterunt.

Iphicrates cum paucos haberet milites eosque tristibus & abiectis animis præditos, volens audaciam & confidentiam ipsis iniicere, intercœnandum conuocat manipulorum duces ac centuriones, iubetque vt quantum quisque haberet, adferret, siue argentum siue aurum, siue ornatum, quasi proditionem hostium facturus, & ad eam rem ma

neribus indigens. Postquam dedissent, hostes aggredi statuit. Qui attulerunt. Ille cum accepisset, tesseram dedit Mercurium Philium, quasi de hoc sibi cum proditoribus conuenisset, & parua interposita mora, milites adduxit. Qui credentes fore, vt sibi aliqui aduersarios proderent, audentiores ad faciendum prælium exstiterunt.

Iphicrates ordinationem exercituum humano corpori assimilabat, Pectus phalangem appellabat, manus leuis armaturę milites, pedes equitatum, caput ducem. Reliquorum aliquod si desit, claudum & mancum exercitum esse: sin deficiat dux, totum inutilem discedere.

Iphicrates Mitylenæ famam emisit, breui multa scuta comparari oportere, quæ Chiorum seruis mitterentur. Hoc audito Chii, mancipiorum conatum metuentes, euestigio miserunt ei pecunias, & societatem fecerunt.

Iphicrates Sicyonem oppugnabat. Lacedæmonius præfectus ex Lacedæmone auxilium accersens, iussit missos in insidiis collocare. Qui insidias struxerunt. Iphicrates viam ad vrbem dirigens, transiit insidias. Aliqui feroces ex vrbe minabantur audacius, Nunc vero pœnas dabis. Iphicrates suspicatus aliquos esse, in quibus illi spem haberent, statim reuertitur per aliam viam difficilem, & compendiosam: atque ipse delectis robustissimis, continuo eos qui insidiis latebant, obruit, & omnes morte affecit: confessus se errasse, quod non ante loca perscrutatus fuisset. Suspicione vero repentina optime vsum esse, quod ex templo insidiantes adortus esset.

Iphicrates cum Barbaris prælium collaturus, volens

lens suos milites audaciores reddere. Vereor, inquit, ne non intellexerint Barbari, quemadmodum hostes terrere soleam, Iphicratis nomine: Sed ego curam adhibebo, vt nunc id intelligant, & alii s renuntient. Tantùm vos etiam studium diligentiamque mecum intendite. Cum autem congrederentur exercitus: dicente quodam hostes esse formdiabiles: Et quāto nos, inquit, sumus formidabiliores?

Iphicrates rogabat milites, vt quoniam multa & gloriosa certamina se duce vicissent, sibi hoc solum largirentur, ac priores starent, dum in hostes iretur: sciens, nisi id facere summo studio contendissent, euenturum vt hostes idem priores facerent.

Iphicrates promittebat se militibus victoriam daturum, si postquam ipse signum extulisset, animantes se mutuo, vnum gradum procederent. Cū pugna esset in inclinatione grauissim, a dux signū tollebat Milites acclamantes sibi mutuo procedebant, & hostes pulsos in fugam vertebant.

Iphicrates ad Corinthum Atheniensium dux erat, bellum Thebanis inferentium. Athenienses admodum festinabant egredi ad pugnam. Iphicrates videns hostes numero plures, recens parta in Leuctris victoria confidere, non produxit. Sed ad eos inquit: Ego vos ad tantam fortitudinem adduxi, vt etiam contemnere Bœotos possitis. Verum ex iis ducibus qui me sunt præstantiores, aliquis vos assumat, & producat. Ita cepit Athenienses, & ab impetu reuocauit ducis virtus, vt non egredi cogeretur ad pugnam vna cum his qui ante surrexissent, sed furorem ipsorum ratione compescuit.

Iphicrates proditionis reus citabatur, accusantibus Aristophonte & Charete, eam ob caussam, quod ad Embata cum hostes interficere posset, nauale prælium non iniuerat. qui videns iudicium in contrariam sententiam ferri. desistens a dicendo, ensem quodammodo iudicibus ostendit. Ne vero tota conspiratione armata circumdaret iudicium, absolutionem omnes ei decreuerunt. Post victoriam decernente quodam, eum iudicib. vim adhibuisse: Amens essem, inquit, si pro Atheniensibus bella geram pro me vero non item.

Iphicrates in summa pecuniarum egestate suasit Atheniensibus, vt ædificia quæ eminerent, in publicas vias rescinderent, aut venderent. Itaque domini ædium multas pecunias contulerunt, ne mutilarentur, aut labefactarentur ædificia.

Iphicrates post pugnam de præda cuilibet dignam laboribus partem distribuit. Sin munera a ciuitatibus adferrentur, ab his etiam dispertiuit vnicuique non sigillatim tantum, verumetiam secundum exercitus atque manipulos, & secundum armaturas equitibus, alia armatis, alia læuis armaturę militibus, alia ante pugnam: facto silentio, promittebat ei qui ex armatis se fortissime gessisset præmium: & iterum ei qui ex equitibus siue scutatis, seu ordine deinceps in singulis ordinibus. In festis autem & publicis comitiis eos qui ceteris strenuiores exstitissent, primis sedibus honorabat. Hæc omnia excogitabat, vt alacriores & promtiores ad pericula milites redderet.

Iphicrates variis modis milites exercebat, fictis excursionibus, falsis insidiis, fictis proditionibus, simulatis transitionibus, fictis aggressionibus, & pani-

panicis, vt si quando tale quid eueniret, non terrerentur:

Iphicrates circa sanctum montem ex aduerso constitutis hostibus, & quinque stadia distantibus, atque altissimum locum iuxta mare tenentibus, cum non aliter quam singularibus ad illos via pateret reliquus vero locus præceps in mare ferretur, delectis robustis ac fortibus viris, capiens noctem tranquillam, vnctus oleo cum necessariis armis per mare circumiens: vbi vero esset aqua profundior, tranãs accessit, & egressus, a tergo custodes adortus, omnes trucidauit, ac suum exercitum per angustam viam iuxta præcipitium duxit. Hostes igitur nocte adhuc durante ex improuiso, nec opinantes adortus, alios occidit, alios viuos cepit.

Iphicrates sub hyemem & congelatam aciem videns opportunum tempus hostes aggrediendi, producere milites volebat. Quibus ob vestium tenuitatem, & frigoris sæuitiam difficulter obedientibus, ipse malam vestem indutus, & reliquis leuiorem, accedens ad tabernacula, singulos hortabatur, vt in hostes inuaderent. Qui conspicati ducem abiectissima veste præditum, & calceis vacantem pro communi salute se in voluntarium periculum offerre libenter secuti sunt.

Iphicrates quando non poterat dare stipendia, duxit milites ad inhabitata loca & littora, vt quam minimum absumerent. Sin abundaret pecuniis, duxit ipsos in ciuitates & loca florentia, vbi celerrime consumto stipendio, facere præclarum aliquid ob inopiam pecuniæ conarentur. Non autem permisit eis otiũ agere. Sed cum bellum non esset, semper aliquid negotii dedit, & iussit aut cunicu-

los in terram agere, aut fossas ducere, aut arbores secare, aut castra transferre, aut vasa transmutare, quod in otio nouas res moliri existimaret.

Iphicrates in Samo prædatus, in Delum nauigauit. Samii legati venerunt, ea quæ capta fuissent, pretio redemturi. Qui promittens se eis redditurum, clam expeditam nauem emisit, & quasi ab Athenis nauigare iussit, ac fictam epistolam ferre, tanquam Atheniensibus ipsum redire iubentibus: ipse cum Samiis amice pace constituta, triremium præfectis soluere mandans, & abnauigans in desertam insulam noctes diesque contendit. Samii cum audiuissent, Iphicratem abnauigasse, summamque legatis humanitatem præstitisse, sine metu in ciuitate versabantur, & absque metu in regione passim oberrabant. Quibus dissolute vagantibus, ille rursus ad Samum appellens, prædam longe maiorem quam antea diripuit. Idem hoc Phormio prius Chalcidensibus fecit.

Iphicrates Lacedæmonios & Thebanos bellum inter se mutuo gerentes in gratiam reducere conabatur: Archiuis & Arcadibus sociis Thebanorum resistentibus, mandauit quibusdam militibus, vt Argolidem deprædarentur. Argiuis accusantibus, profugos ipsorum aiebat auctores esse. Procedens etiam quasi transfugis eæ fis p ædam Argiuis reddidit. Quam cum recepissent ad Iphicratem tanquam benefactorem & amicum confugerunt, & Thebanis vt pacem cuperent, persuaserunt.

Iphicrates Regis nomine bellum gerens, vna cum Pharnabazo nauigans in Ægyptum, cum regio esset importuosa, mandauit triremium præfectis,

ctis, vt quilibet quadraginta saccos haberet. Cum vero appellerent, saccos arena complens, capita ex singulis nauibus suspendit, atque sic eas remigatas adduxit.

Iphcirates in Epidauro, non multum supra mare aciem instruebat. Postquam vero ad nemus profundum & vmbrosum ventum esset, exclamauit vt impositi consurgerent. Hostes magnas insidias metuentens, reuersi sunt, & celeri fuga se in naues receperunt.

Iphicrates in Thessalia & Iason tyrannus prope flumium fœdus componere volentes, per internuntios sese mutuo scrutabantur, & corpora armis nudabant, atque ita sub pontem conuenientes, colloquium inierunt. Postquam vero per victimas iuramentum esset sanciendum, Iphicrates in pontem ascendit. Iason pecudem absenti pastori ereptam immolare in fluuium cepit. Tum Iphicrates desiliens, & apprehendens gladium, a cæde quidem abstinuit: in conditiones autem quę sibi placerent, consentire adegit.

Iphicrates in Thracia cum hostes prope castra haberent, inter vtrosque noctu syluam incendit, & relictis sarcinis, multisque quadrupedibus, fumo tenebrosiorem noctem efficiente, discessit in locum arborib. densum & vmbrosum. Illucescente die, Thraces ad castra progressi, cum neminem Græcorum inuenissent, ad sarcinarum & quadrupedum rapinam sese verterunt. Iphicrates distractis superueniens ex eo loco cum instructa acie, tum hostes profligauit, tum sarcinas vindicauit.

Iphicrates noctu locũ quẽdam affectans, tubicines indiuersas partes dimissos classicũ iussit canere.

Hostibus ad sonitum tubarum aliis alio discurrentibus, ille paucis qui relicti fuerant interfectis, facile loco potitus est.

Cum Iphicrates esset Corinthi, Lacedæmonii ciuitatem aggressi sunt. Ille non protinus correptis copiis, in periculum se obtulit. Sed cognito quod essent circa vrbem loca munitissima, clam ea prius occupauit & his qui in ciuitate erant ante promulgauit, vt ad se venirent. Exeuntibus autem omnibus, & in vnum collectis, Lacedæmonii multitudinem timentes, & in munita loca factam fugam metuentes, sine prælio fugientes discesserunt.

Iphicrates Abydenis bellum inferens, cum esset in Cherroneso, locum quendam occupatum muro cinxit. Simulans se metuere Axibium Lacedæmonium. Abydeni videntes eum ædificare murũ, vt timidum contemserunt: & e ciuitate progressi, regioni se committere audebant. Iphicrates conspicatus dissolutos, noctu partem exercit⁹ in Abydenorum terram inducens, & agros ipsorum incursionib. infestans, magno numero hominum & pecuniarum potitus est.

Iphicrates cum esset Corinthi, audiens eos qui contrariam factionem tuebantur mercenarios ex Lacedæmone in vrbem accepturos esse, suis militibus excitatis alios reliquit intus præsidij caussa, alios extra portas eductos in ordines redegit, & ad illam portam festinauit, quam patefecerant, qui hostes acceptos introducebant. Postemis introeuntibus repente incumbens secutus est, & in ciuitatem simul irruit. Cum autem res in obscuro nocturno tempore gereretur, multos ex ipsis trucida-

cidauit. Illuscente die multos ad aras perfugientes confecit.

Iphicrates in Thraciam ascendens, cum octo millibus militum castra locauit: vbi cum audisset Thraces noctu ex insidiis adoriri velle, assumtis militibus sub vesperam, ad tria stadia in vallem deflexit, quæ tegere & occulere posset. Thraces irruptione facta castra vacua diripuerunt, confusis ordinibus: & Græcos, vt fugientes deriserunt Iphicrates ex occulto adortus, multos ex eis occidit, multos etiam viuos cepit.

Iphicrates viam aridam & expertem aquæ biduo profecturus, præcepit, vt sumta cœna, vasa replerent aquis, & occidente sole duxit exercitum per noctem. Facto die castrametatus est, & iussit cibum capere, atque aquis vti: inde postquam quieuerunt interdiu, cœnam parare, atque collectis omnib. iterum noctu iter facere. Sic pro biduo duabus noctib. frigus captantes euaserunt, & vna dies atq; aqua ipsis recte suffecit.

Iphicrates ad Epidaurum copiosam prædam agebat, præfectus regionis Lacon cum persequebatur, appropinquantem nauibus. Cum persequentes essent in colle, Iphicrates ante prædam armatos collocans, leues ac inermes paucos etiam hinc inde admiscuit, & Laconem aggressus est Quo circa impetentes multis ex locis districto, Iphicrates præcelsis ac superiorib. locis occupatis, ad tergum hostium euasit, atque omnes ad internecionem trucidauit.

Iphicrates circa Phliuntem per angusta loca copias ducens, hostib postremum agmen carpentib. præcepit suis, vt ex angustiis protinus summa celeritate se subtraherent: atque ipse per medium

ad caudam accurrens, cum præstantissimis militibus, tempestiue a dorsu hostes perturbatos & confusos, magnum illorum numerum interfecit.

Iphicrates in Thraciam impressionem faciens, castra in campo posuit, qui circumdabatur a monte, & angustum exitum per pontem habebat: quem Thraces noctu transgressi, impetum dare volebant. At ille cum multos ignes in castris incendisset, ad medium latus ascendens, cum militibus iuxta pontem & in sylua considens, quietem agebat. Thraces pontem transgressi, impetum fecerunt, rati se hostes ibi cum ignibus inuenturos. Interim Iphicrates militibus assumtis, pontem transiit, ac tuto recessit.

Iphicrates maximis copiis imperabat, tum terrestribus, tum naualibus. In stipendiorum distributione singulis mensibus, quartam partem subtrahens, quasi arrhabonem vniuscuiusque retinebat, ne exercitum desererent. Ita & multos semper habuit milites, & diuites: quippe qui mercedis quartam partem, in subsidio habebant.

Iphicrates e regione Lacedæmoniorum sociis castra ponens, noctu vestitum exercitus transtulit, milites seruilibus vestibus induens, seruos vero militaribus. Qui igitur militari habitu amicti erãt, procul ab armis ibant, liberorum otium imitantes. At seruiliter instructi apud arma versabantur, quemadmodum moris erat seruientibus. Hæc videntes hostes, æmulatione aduersariorum, milites oscitanter extra castra spaciantes otium agebant. Serui necessariis vsibus erant occupati. Ibi tum signum tollitur. Iphicratii statim sumtis armis, ad hostium castra progressi, mancipiis a ministerio fugientibus, militibus armis

mis destitutis, alios occiderunt, alios captiuos duxerunt.

Iphicrates ex aduerso castra metatis hostibus, & semper certa hora prandium facientibus, præcepit suis militib⁹, vt ante auroram prandium sumerent. Hoc facto, pugnam cum hostibus commisit, & iaculationem vsque ad seram vesperam protraxit. Postquam vero ab se inuicem discesserant, hostes se ad cœnam conferebant, at ille cum pransis antea militib. cœnantes obruens, non exiguam ipsorum stragem fecit.

Iphicrates circa Phliuntem iter faciebat, phalange ob locorum difficultatem in longum protensa. Hostibus ad caudam instantibus, & multos vulnerantibus, multaque rapientibus, ille cum his viris qui in latere ibant conuersus, phalangi mandauit, vt ocyus procederet. Ex iis vero qui a dextro læuoque latere erant, aggregatis ducibus & præstantissimis, eos ad extremum collocauit Cum iam prope caudam esset, impetum faciens in hostes persequendo fatigatos, & dissipatos in sarcinarum rapinis, multos ex ipsis occidit: multo plures etiam captiuos abduxit.

Iphicrates in Corcyra Crinippo e Sicilia cum supplementis vndecim adnauigante, speculatoribus eum appellere iam significantibus, cuidam mandans, vt in desertis ignem amicum accenderet, noctu adnauigans, omnia supplementa cepit, vno solum effugiente.

Iphicrates Acæ cum audisset duos duces proditionem moliri, vocatis præstantissimis qui erant in exercitu, mandauit, vt cum aduersarios proditionis caussa accersens, rem puestigaret, ipsi confestim arma illis & sequentibus illos manipulis eriperet.

Qui mox armaturas occuparunt. Iphicrates vero probata ac demōſtrata proditione, duces quidem mortis ſupplicio affecit, milites vero nudos e caſtris expulit.

Iphicrates cum duo mercenarii ad Lacedæmonios transfugiſſent, clandeſtinas literas ad duces eorum qui defecerant miſit, admonens, vt conſtituti temporis meminiſſent, quo etiam ex Athenis auxilium exſpectaret: ſciens epiſtolam ad cuſtodes viarum peruenturam. Poſtquam autem viarum cuſtodes literas attulerunt Lacedæmoniis, illi comprehendendos transfugas exiſtimauerunt. Quibus nihil optatius fuit, quam vt effugere poſſent, cum Athenienſibus perfidi extitiſſent, Lacedæmoniis tantummodo viderentur,

Iphicrates in Chio redarguere volens eos qui Laconam partibus fauerent, mandauit quibuſdam trierarchis, vt ſoluentes per noctem, interdiu cum Laconico cultu, habituque appellerent. Eos aduenientes conſpicati, qui Lacedæmoniorum partes tuebantur, magna cum lætitia in portum accurrebāt. Quos ille circumdatos iis quos ex vrbe eduxerat comprehendit, & puniendos Athenienſibus miſit.

Iphicrates in inopia pecuniarum conſtitutus, tumultuantibus militibus, & communem concionem poſtulantib. viros peritos Perſicæ linguæ ſtolis Perſicis indutos, iuſſit frequentiſſima concione ſuperuenire, & accedentes barbarice nuntiare. In propinquo ſunt qui pecunias adferunt. Nos vero præmiſſi ſumus, vt hoc ſignificaremus quæ cum indicaſſent, milites concionem dimiſerunt.

Iphicrates ex Odryſiade multam vndiquaque prædam

prædam egit. Persequebantur Odrysenses magna multitudine. Ille cum paucos equites haberet, dedit eis ardentes faces, & in hostes inuadere iussit. Odrysorum equi, insolitum aspectum ignis non ferentes, in fugam agebantur.

Iphicrates ad vrbem accedens (fluuium enim ab regione per mediam vrbem labentem transire necessum erat) vesperi cum exercitu transiit, vt quod ex transitione multitudinis turbidum factum esset, noctu insciis ciuibus dilueretur. Atque sic ignoratus, postero die nihil tale exspectantes adortus est.

Iphicrates in Thracia multos Odrysorum ceperat. Illi igitur vehementer iaculando & sagittando instabant. Ipse vero iuxta singulos qui primam aciem tenebant, nudum aliquem captiuum manibus loro in tergum reuinctis collocauit. Odrysenses ne suis vulnera infligerent, a iaciendo & iaculando destiterunt.

Iphicrates in Phœnicia adnauigans cum centum triacontoris, cœnoso littore, conspicatus Phœnices ad littus concurrere, pręcepit, vt cum signum ostenderetur, gubernatores in puppi anchoras dimitterent, & ordine appellerent: milites vero armati singuli remum suum in mare demissum tuerentur. Cum igitur iam mediocrem profunditatē maris esse suspicaretur, signum egrediendi extendit. Triacontori quidem ordine appellebant, per anchoras. Milites ordinate se protegentes, procedebant. Hostes ordinem ipsorum & audaciam admirantes, fugam dabant. Iphicratii persequentes, aliquos interemerunt, aliquos viuos ceperunt: multaq; pręda circumacta, eaq; in naues imposita, castra in terra posuerunt.

Timotheus.

Timotheus cum in Atticis castris maxima esset nummi raritas, suasit mercatoribus, vt ipsius sigillo pro numismate vterentur. Discedentes vero sigillum & argentum acciperent. Crediderunt mercatores, & forum militibus præbuerunt ob ducis sigillum. Discedentibus ipsis, ad extremum abundans pecuniis Timotheus, constitutum pretium persoluit.

Timotheus soluebat cum vniuersa classe. Facta sternutatione, gubernator quiescere iussit. Nautæ triremes conscendere non audebant. Timotheus subridens. Quale nam enim, inquit, auspicium cõtigit, si tot circumstantibus vnus sternutauit? Nautæ hunc eius sermonem cum risu excipientes, soluebant.

Timotheus præceptum suis dedit, vt quam celertime ad pugnam exirent. Paucis militibus præcedentibus, manipularis aiebat, reliquos etiam exspectandos esse. Timotheus non exspectauit, arbitratus se omnes habere, qui alacriter pugnam subire vellent: eos vero qui tarde exirent, inutiles fore, etiam si præsto essent.

Athenienses & Lacedæmonii ad Leucadem nauale prælium committebant, Timotheo Atheniensum ducem agente, Nicomacho Lacedæmoniorum. Erat festum Scira. Timotheus hoc die myrto coronans triremes, soluensque signum extulit, & nauibus vicit. Milites enim cum bona spe pugnam faciebant, numen se rati socium habere.

Timotheus vrbem exercitu circumdans, militibus locum definiuit, vnde prædam agerent. Reliquam regionis partem, & quantum erat necesse, ipsis

ipſis reddidit. Non autem permiſit, neque domum neque tugurium deſtruere, neque vero infitiam arborem exſcindere, ſed ipſos dumtaxat fructus capere, & hæc excogitans efficiebat, vt ſi viciſſent, plura tributa colligere poſſent: ſin bellum diutius traheretur, victum copioſum & diuerſoria haberent. Quod verò his maius eſt, maximam beneuolentiam ab hoſtibus venabatur.

Timotheus nauali prælio cum Lacedæmoniis contendere volens, ipſe triremium implementa in puppi habens quieſcebat. Celeres vero viginti mandauit trierarchis, vt aduerſus hoſtiles naues educerent, & crebros motus ac flexus efficerent. Hoſtes igitur defatigati remigando, imbecilliter remos referebant. Timotheus recens cum implementis ſuperueniens, & nauale prælium iniens, victoriam adeptus eſt.

Timotheus volens Olympiam tranſire, & Corinthiorum equitatum metuens, ab altera parte exercitus in longum quadratum agmen inſtruxit. ſarcinis & equitatu in medium coniecto, curruſque frequentes agens & connexos armatos circum hos foris circumdedit. Ita vt Olynthii equites equitatione non poſſent vti.

Timotheus apud Amphipolim caſtra ponebat. Nuntiauit quidam veſperi, hoſtes aduerſus ipſum coire, & cum magna multitudine poſtridie aggreſſuros eſſe. Qui militibus hoſtium multitudinem non prædixit, ne terrorem faceret. Sed quaſi aggreſſurus illos paucos, & confuſim agentes, inutilem multitudinem per inuia præmiſit, vbi minime cuſtodiam hoſtes eſſent habituri. Ipſe phalangē mouit, in poſtremo leui armatura præditos cōſtituens. Triremes vero in Strymone fluuio cum

implere non posset, incendio consumsit: & his omnibus vna nocte perfectis, absque periculo discessit.

Timotheus oppugnabat Samum, conscriptis septem millibus mercenariorum. quibus cum persoluere stipendia non posset, videns plenam fructibus insulam esse, loco ad prædandum capto, reliquos fructus vendidit, securitate iis qui legerent præstita: collectisque hinc affatim pecuniis, partem stipendiorum militibus dispertiuit, atque sic vsus obsequentioribus & alacrioribus, Samiorum vrbem per vim cepit.

Timotheus oppugnans Samum, cum multi peregrini appellentes ea quæ oppugnabantur consumerent, & idcirco caritas esset annonæ, præcepit ne venderent farinam, neque heminam olei, aut vini, sed frumenti non minus modio: liquidorum vero ad minus metretam. Nemoque frumentiteras molas haberet, nisi in collibus. Sic accidit, vt cum peregrinis forum non pateret, rerum ad quotidianum vsum spectantium, secum ipsi ea apportarent, frumenti autem & ciborum apparatum soli milites consumerent.

Timotheus cum quadraginta naues haberet volens ex his quinque præmittere, complurium dierum commeatu instructas, cum stipendia dare non posset, præceptum dedit, vt omnes naues soluerent, quę triplum commeatum haberent. Quæ ad insulam quandam appulerunt: Triremium Pręfectos iussit ex singulis nauibus duplum commeatũ ad se adferre. Quem in quinq; naues distribuit, easque cum plurium dierum commeatu emisit. Ipse vero cum triginta tribus nauibus ad pristinam stationem rediit.

Timo-

Timotheus naualem pugnam ad Leucadem initurus, cum Nicolocho Spartiata, præcepit vt pleraque nauium implementa supra terram iuxta mare requiescerent, & cum viginti optime nauigantibus soluens, mandauit trierarchis, ne intra teli iactum cum hostium triremibus congrederētur, sed declinarent & tergiuersarentur de industria vt hostium remiges defessos redderent. Cum igitur hæ tergiuersarentur, atque illæ præ æstu ac labore soluerentur, Timotheus receptui cecinit, & eos qui supra terram quietem egerant, remigibus egredi iussis, in naues imposuit: atque celeriter hostes defatigatos persecutus, multas ipsorum triremes partim submersit, partim inutiles ad nauigandum reddidit.

Timotheus nauibus cum Lacedæmoniis belligerans, metuens decem naues Laconicas, quas præmiserat nauarchus ad appellenda nauigia, quæ commeatum vehebant, ne in discessu Athenienses adorirentur, præcepit trierarchis, ne pristinum ordinem quærerent: sed quem in præsenti quilibet locum occupasset, eum teneret, ne dum in suos ordines scaphę traducerentur, adnauigantes hostes impetum repente facerent, in dissolutas. Deducens autem naues in falcatam figuram, rostra nauium & circumferentiam in hostes direxit. Nauigiis vero & captiuis nauium in concauitatem inclusis, secundum puppim nauigauit.

Timotheus bellum gerens aduersus Chalcidenses, vna cum Perdicca, Cyprium æs Macedonico numismate permiscens, insigne percussit, quod pristinas quinque drachmas valore exæquaret, eius quarta pars constabat argento, reliquum ære vitioso. Ad hunc modum abundans stipendiis, per-

suasit mercatoribus, & eius regionis incolis, vt ære venditiones, emtionesque contraherent. Sic mutuo res commutantes, nihil ex illo numismate retinuerunt, sed illud quasi circuitu quodam in militare stipendium rediit.

Timotheus oppugnabat Toronam. Toronenses altissimas moles contra erigebant sportas arena plenas. Ille longioribus machinis comparatis, ex malis nauium, cuspides imponens, & falces in summitate mali cuspidibus affigens, hostium opera disrupit. Falcibus enim sportas dissecabat, ita vt arena difflueret. Quod cum vidissent Toronenses, ad fœdus faciendum impellebantur.

Timotheus cum Cyrensibus, aliisque sociis contra Lacedæmonios exercitum ducens, naues optime nauigantes primo loco collocauit, iubens, vt instructo ordine reliquæ quietem agerent. Cum priores nauale prælium facerent, plane defessis iam hostibus, signum quiescentib⁹ extulit. Qui recentes adhuc & integri, facto impetu defessos in fugam verterunt.

Timotheus circa Leucadem nauali prælio Lacedæmonios deuicit. Multis contritis scaphis, decem naues hostium superant, aptæ nauali prælio, quas metuebat. Timotheus reuersus ad nauale nauticum exercitum falcata figura instruxit, & contra hostes circumferentiam vertens, nauigiis intus comprehensis, abnauigationem ad terram instituit, iubens secundum puppim impellere, vt proris exaduersum collocatis, facile se ab hostilibus decem nauibus defenderent. Hanc ordinis figuram hi qui decem naues tenebant, metuentes, aggredi non audebant.

Chabri-

Chabrias.

CHabrias militibus dixit: Si pugnam inibimus, ne putemus nos cum hostibus manum conserere, sed cum hominibus sanguine ac carne præditis, & qui naturam eandem communemque nobiscum habeant.

Chabrias, cum naues Laconicę speculatrices duodecim appulissent, neque amplius auderent soluere, sic eas vt soluerent elicuit. Naues duodecim binas & binas coniunxit, duarum vela in vnam contrahens. Hostes iis contemtis quasi aduersus sex, ipsi cum duodecim soluerunt. Quibus latius in mare progressis, Chabrias velis sublatis scaphas disiunctas immisit, & dimidias hostium naues vna cum ipsis hominibus cepit.

Chabrias per angusta loca cum paucis discedens, instantibus multis hostibus, ipse præcedens dux profectionis robustissimos in extremo collocauit, vt instantes propulsarent. Nemo igitur ex postremis fugam capessit, non audens ducem præterire, quippe prohibitus, vel etiam punitus. Hac profectionis constitutione tuto exercitum traduxit.

Chabrias Thamo Ægyptiorum regi, pecuniis indigenti consilium dedit, vt ditiores regionis incolas iuberet confestim quantum vnusquisque posset auri vel argenti cōtribuere: pro iis vero quę darent, annua tributa eis remitteret. Hoc pacto multas pecunias collegit, neque tamen iniuriam cuiquam fecit. Sed omnes postea, quemadmodum dederant, receperunt.

Chabrias in Laconicam faciens impressionem, noctu fluuium transgressus, multa præda capta, eam trans fluuium in amicam & sociam terram

misit. Ipse vero cum reliquis militibus cibum sumere iussis, remansit vsq; ad meridiem, hoc ipsum exspectans quod etiam contigit Nam Lacedæmonii re cognita ad prædam in fluuio recuperandam egressi sunt: & cum summo studio ducenta stadia percurrissent, defessi inordinati, distractique ad pugnam inutiles erant. At ille suos milites cœnatos, quiete refectos, atq; ordinatos adducens, sine negotio multos ex hostibus interfecit.

Chabrias in Ægypto regis Ægyptiorum exercitum ducebat. Cum rex Persarum pedestribus ac naualib⁹ copiis expeditionem faceret, Ægyptius nauibus abundans, implementis egebat. Chabrias delectis iuniorib. ex Ægyptiis eo numero, vt ducentis nauibus implendis sufficerent, remos e triremibus sustulit, longisque contis versus littus proiectis, effecit vt singuli ordine sederent: dansq; eis remos, & iubēs additis bilinguibus paucos dies ipsos agere. profectus est, & conscriptis remigibus naues impleuit.

Chabrias, si recens collectum exercitum haberet, & pugnam initurus esset, per præconem iussit, vt qui male haberent, seorsim arma deponerent. Quotquot igitur erant timidi, morbum simulantes, arma seponebant. His ad pugnam quidem non vtebatur, sed ad præoccupanda loca munita, vt saltem ipsorum multitudo apparens, metum hostibus faceret. Occasione vero data, statim eos stipendiis priuauit.

Chabrias ad hostilem vrbem appellens, noctu scutatos egredi fecit. Ipse vero prima luce ad portum nauigabat, longe ab vrbe dissitum. Ciues excurrebant, vt e nauibus egredi prohiberent. Scutati vero ex insidiis impetentes a tergo, quosdam

ex

ex iis occiderunt, & quibusdam captis viuis, iterum in naues ingressi soluerunt.

Chabrias ex scutatis decem velocissimos in singulas naues imposuit, & noctu in hostile solum emisit, atque prædam ex regione agere iussit. Ciues ex vrbe suis rebus opem ferentes, capturi prædatores erant. Quo ille viso, confestim ad vrbem nauigabat. Egressi cum adnauigantem vidissent, diligentiam adhibuerunt, ne vrbem caperet. Ille naues ad terram appellens, acceptis scutatis, & præda quam ceperant, discessit.

Chabrias in Naxo aduersus vrbem nauale prælium gesturus, præcepit trierarchis, vt si in æquali & ancipiti periculo essent, suarum nauium signis absconditis insignitas hostiles esse scirent. Hoc facto, Pollidis gubernatores Atheniensium nauibus obuiam facti cum non haberent Atticum signum, dubii & ancipites prætemauigarunt Athenienses vero, quemadmodum præceptum erat, vtrinque in insignitas naues impressionem fecerunt. Hæc machinatio, victoriam Atheniensibus attulit.

Chabrias noctu in Aeginam nauigans, triginta viris in locum idoneum expositis, ipse præternauigabat. Ciues ex vrbe progressi, pugnam cum egressis incipiebant, & multos ex eis perimebant. Ille confestim ad vrbem nauibus contendit. Ciues metuentes ne excluderentur, deserta pugna, quam cum triginta viris inceperant, in vrbem reuersi sunt.

Chabrias aduersus impetus fluctuum sub Parexiresiam ex vtroque latere pelles affixit, & seorsim æquales, catastromati in altitudine munitionem hanc cum Parexiresiis coniungens. Id impe-

dimento fuit, quo minus patens fluctibus nauis ferretur,& nautæ minus madescerent.Sic etiam cum impetentes fluctus cernere non possent, propter obstructionem non perterriti sunt metu, neque nauim reliquerunt.

Chabrias adsuetus pelagias nauigationes,& marinas procellas singulis nauibus duo gubernacula comparauit, atque pristinis in tranquillitate vtebatur. Sin more canum fieret, altera per l'arexeresiam iuxta sessiles remos apponebat gubernacula supra catastroma, vt sublata puppi nauem dirigeret.

Chabrias cum Laconum terram occupasset, multamque prædam abegisset, exeuntibus ad ferendum suis auxilium Spartiatis, duce Agesilao, milites in collem excelsum conduxit: iumentisque & captiuis in munitissimum locum impositis, castra circum ea locauit. Lacones quinque stadiorum spatio e regione castrametabantur. Imperauit Chabrias, vt ignes plurimi per noctem incenderentur:& secunda vigilia promulgauit, vt relictis iumentis & pecudibus, ipsi per posteriorem collis partem discederent. Qui mandato parentes, clam discesserunt. Lacones & ignem conspicientes, & iumentorum vocem exaudientes, cum Athenienses remanere putarent, sub diluculum vasis conclamatis, accepta ad ineundam pugnam tessera, ad collem processerunt. Postquam vero appropinquassent, & inania castra inuenissent, exclamauit Agesilaus: Optimus equidem dux est Chabrias.

Phocion.

Phocion Atheniensibus expeditionem aduersus Bœotos suspicere volentibus, restitit. Qui magnis

gnis, propensisque studiis bellum decreuerunt, & Phocionem ducem crearunt. At ille præconem iussit proclamare: Omnes Athenienses ab ætate pubere vsque ad annum sexagesimum, assumto quinque dierum commeatu, mox a concione me sequimini. Ibi tum magnus oriri tumultus, & præ ceteris potissimum senes vociferari, prosilire atque indigne ferre. Tum Phocion: Nihil, inquit, vobis graue aut indignum accidet. Nam ego quoque dux octuagesimum annum habens, vobiscum vna iacebo. Hoc audito, Athenienses belli studiū ac voluntatem remiserunt, atque mutarunt.

Chares.

CHares in exercitu suspicatus exploratores versari, præsidium foris collocauit, mandauitque vt vnusquisque proximum apprehenderet neque ante dimitteret, quam dixisset quisnam esset, & cuius ordinis. Ita factum est, vt caperentur exploratores, cum neque ordinem, neque manipulum, neque contubernium, neque signum indicare possent.

Chares in Thracia cum vehementissima tempestas ingruisset, conspicatus milites vestimentis parcere, & segniter imperata facere, mandauit vt vestes inuicem commutarent. Hoc facto, cum singuli alienarum vestium nullam rationem haberent, promtius id quod imperatum fuerat, exsequebantur.

Chares exercitum e Thracia deducebat. Instantibus Thracibus, & postremum agmen carpentibus, cum vellet abstractis hostibus tuto locum suspectum transire, impositis in equos tubicinibus, & missis vna paucis equitibus, iussit vt ob equitantes statim ad hostium terga penetrarent, & clas-

ficum canerent. Quibus canentibus, Thraces qui insequebantur, insidias esse suspicati, perturbatis ordinibus fugam capesserunt. Chares vero secure ac sine detrimento discessit.

Charidemus.

CHaridemus Iliensibus vrbem eius deprędantibus seruum Iliensem progressum ad prædam comprehendit, eumque magnis propositis muneribus, ad prodendam vrbem adduxit. Verum quo maiorem ei fidem haberent portarum custodes, multas oues mancipiaque bis terve dedit, vt adduceret. Custodes vero partientes hæc, sępius illi per noctem exeundi potestatem fecerunt. Cumque eo homines complures, qui prædam agerent. Charidemus socios eius comprehensos in vincula coniecit. Horum autem vestibus quosdam ex suorum numero, armatos induit, deditque eis tum aliam prędam, tum equitatum quasi captiuum. Custodes ad recipiendum equitatum, totam portam aperuerunt. Milites cum equitibus irruentes, custodes trucidauerunt: reliquamque manum recipientes, vrbe potiti sunt. Itaque si quid ludendum est, secundo equi expugnatione captum est Ilium.

Demetrius.

DEmetrius Phalereus cum se a Thraciæ rege interceptum, captum iri cerneret, semetipsum in currum stramine onustum abdens, in finitimam regionem saluus & incolumis peruenit.

Philocles.

PHilocles Ptolemæi dux ad Caunum posuit castra, & pecuniis annonæ præfectos corrupit, insidiasque parauit. Qui promulgarunt in vrbe, se frumen-

frumentum militibus daturos. Illi relictis murorum custodiis, frumentum metiebantur. Interea Philocles nudatam præsidiis vrbem adortus cepit.

CONTENTA
IN QVARTO LIBRO POLYÆNI STRATAGEMATUM.

PROOEMIVM.

ETiam hunc librum Stratagematum, sanctissimi reges Antonine & Vere, vobis dedico: eumque separatim ab aliis conscripsi, in quo vestrorum parentum ac maiorum virtutes conspiceretis, qui Macedoniæ imperium tenuerunt.

Argæus.

ARgæus rex Macedonum, Taulantiorum Galaurus. Taulantii contra Macedones exercitum

ducunt. Argæus (erat enim ei manus perexigua) iubet virgines Macedonum, si hostes agmen ad eum adducerent, ipsas e monte Erbææ sese ostendere. Appropinquantibus igitur hostibus, apparuerunt, & e montibus descendebant magno numero virgines, thyrsosque pro hastis vibrabant, & sertis faciem obrumbrabant. Galaurus perterrebatur, viros esse virgines a longe existimans, & receptui signum dabat. Taulantii abiectis armis, impedimentisque relictis, terga verterunt. Argæus sine prælio victoriam adept⁹, templum ædificat Baccho Fallaci, atque virgines quas antea κλώδωνας Macedones appellabat, ipse propter virorum imitationem, vt μιμαλλόνες dicerentur decreto iussit.

Philippus.

PHilippus in exercitu magnæ existimationis quendam Tarentinum, quod calidis balneis fuisset vsus, imperatorio munere ac dignitate priuauit, inquiens: Nescire mihi videris Macedonum consuetudinem ac mores, apud quos ne mulierem quidem puerperam aqua calida lauari videas.

Philippus in Chæronea commisso cum Atheniensibus prælio cedens, quasi ad fugam inclinabat. Dux Atheniensium Stratocles exclamans, Non prius ab vrgendis hostibus desistendum est, donec eos in Macedoniam concludamus: nihil a persequendo remisit. Philippus, inquiens, Nesciũt Athenienses vincere, contractam habens phalangem, pedetentim recessit, & armis custoditus atq; munitus, cum paucis quibusdam cum excelsiora loca occupasset, militib. confirmatis reuertitur, & summa vi in Athenienses impetum facit, atq; collatis signis egregie superauit.

Philip-

Philippus cum Thebanis bellum gerebat. Aeropus & Damasippus duces e lupanari conductam mercede psaltriam in castra duxerunt. Neque vero latere Philippum potuerunt, qui re cognita duces ambos e sui regni finibus exterminauit.

Philippus in hostium Thracum vrbem legatos misit. Illi conuocata concione, missos verba facere iusserunt, omniumque animi erant intenti, ad audiendum quid afferrent. Interea Philippus nec opinantes adortus, vrbem cepit.

Philippus mortuos ab hostibus Illyriis ad sepulturam postulauit. Quibus concedentibus, cum extremi apportarentur, dato signo ex improuiso eos obruit.

Philippus & Menegetes pancratiastes in palæstra versabantur. Milites interea circumstantes, ingenti vociferatione stipendia flagitabant. Philippus cum non haberet, accessit, sudore diffluens, puluere respersus, atque arridens eis: Recte, inquit, dicitis o commilitones: Verum ego quoque nunc ob eam caussam aduersus Barbarum vngor, vt cumulate vobis gratias rependam. His dictis, manibus plaudens, per medios eos cucurrit, atque seipsum in piscinam abiecit, quam rem Macedones ridebant. Philippus vsque eo se immergere contra pantacratiastem, & faciem conspergere non ante destitit, quam milites defessi discederent. Huius stratagematis Philippus inter pocula persæpe mentionem faciebat, quod iucundissimo ludibrio instantes repulisset.

Philippus in Chæronea cum sciret Athenienses esse celeres & inexercitatos, Macedones autem frequenti vsu exercitatos, in lōgum acie producta,

continuo perturbauit Athenienses, & faciles ad capiendum reddidit.

Philippus in Amphissensium terram expeditionem parabat. Athenienses & Thebani angustias preoccupauerant: neque quemadmodum transiri posset, vlla ratio poterat inueniri. Decipit hostes Philippus, fictis literis ad Antipatrum missis in Macedoniam, se expeditionem contra Amphienses susceptam, in aliud tempus reiicere: atque iam in Thraciam festinare, quod eius regionis incolas nouis rebus studere audiuisset. Tabellarius per angustias iter facit, quem duces Chares & Proxenus capiunt, cumque epistolam legissent, fidem habentes scriptis, angustiarum custodiam relinquūt. Philippus tranquillitatem nactus, sine periculo transiit, & redeuntes duces superauit, Amphissaq; potitus est.

Philippus non minores res oratione quam prælio confecit: & hercle magis sibi placebat in his, quorum verbis adeptus esset victoriam, quam quæ armis in suam potestatē redegisset. Horum enim partem sibi vendicare milites existimabat, at illa ad suam vnius laudem pertinere.

Philippus exercebat Macedones perinde ac si periculum immineret, ita vt assumtis armis trecenta sæpe stadia conficerent, ferentes vna galeas, scuta, tibialia, sarissas, & cum his armis etiam commeatum, atque omnia vasa quæ ad quotidianum victum requirebantur.

Philippus cum venisset Larissam, vt Aleuadarum ædificia demoliretur, morbum simulabat, vt eos ad visendum accedentes comprehenderet. Bęscus Aleuadis insidias enuntiauit atque ita res ad finem perduci non potuit.

Philip-

Philippus petebat, vt sibi in Sarnusiorum concione verba facere liceret. Quibus congressis, imperauerat militibus, vt lora sub axiliis ferrent. Cum autem Philippus dextram extenderet quasi concionaturus, id videlicet signum militibus dederat, vt omnes præsentes vinculis constringerēt. Hoc modo Sarnusii vincti, ducebantur in Macedoniam plus decem millibus.

Philippus, cum eum Thraces insequerētur, præcepit vt cum tubicen fugam cecinisset, ii qui postremum agmen tenebant, obiectis armis manerent, vt hostes a persequendo remoraretur, atque suis viam præoccupandi facultatem daret.

Philippus cum transitus Bœotiæ præsidiis tenerentur (erant autem angustæ montis fauces) non ad hunc iter direxit, sed in oculis omnium agros, vrbesque incendio & vastitate populabatur. Bœoti cum ciuitates suas vastari ob oculos videre non sustinerent, a monte descenderunt. Ita Philippus reuersus per montem euasit.

Philippus Methonensium mœnibus scalas admouebat, & per eas magnum numerum Macedonum ad oppugnandum adducebat. Postquam vero ascendissent in muros, scalas amouit, vt omni spe descensionis intercisa fortius atque animosius muros obtinerent.

Philippus in Arbeliorum regionem irruptionem faciebat. Ea multas habet fauces, atque aspera est. Occultantibus sese Barbaris in nemora & aspreta, canes venatorias permultas eduxit quæ vestigia hostium persequentes, plurimos ex ipsis capiebant.

Philippus cum Amphipolim ab eo repeterent Athenienses, eodem tempore bellum gerens cum

Illyriis, non reddidit, sed liberam dimisit. Athenienses hoc ipso contenti fuerunt, quod libertate esset confirmata. Philippus superatis Illyriis maiores vires adeptus, rursus Amphipolim, contemtis Atheniensibus occupauit.

Philippus oppugnabat Phalcedonem vrbem Thessalicam. Phalcedonii ciuitatem tradebant. Cum autem introirent Philippii mercenarii, in insidias incidunt. Multi enim e tectis & turribus lapides & iacula mittebant. Philippus aduersus insidias mox consilium reperit. Posterior vrbis pars erat tranquilla, quippe ciues omnes ad insidias concurrerant. In eo loco Macedones impressionem facere iussit, & scalas apponere. Qui cum ascendissent mœnia, Phalcedonii desistentes a iaculandis mercenariis, incitato cursu ad eos repellendos ferebantur, qui muros tenebant. At illi priusquam in manus venirerur, vrbe potiti sunt.

Philippus cum Thessaliam suæ ditionis facere cuperet, ipse quidem nullum aperte bellum Thessalis inferebat. Sed cum Pellinenses cum Pharsaliis bellum gererent, & Pherenses cum Larissæis, aliiq; alterutrorum partibus adhærerent, semper auxilio veniebat iis, qui eius opem implorarent. Victoriam vero nactus, excisionem aut vastitatem nullam victis inferebat, arma non eripiebat, muros non demoliri, factiones magis alere quam dissoluere, imbecilliorum curam gerere, potentiores affligere, atque de medio tollere. populis amicus esse, tribunos plebis & oratores colere. His strategematis Philippus Thessaliam subigebat non armis.

Philippus oppugnans longo tempore Caras muni-

munitissimum oppidum cum nulla ratione capere posset, atque discedere sine periculo.& instrumenta oppugnationis salua deportare cuperet, noctem caliginosam obseruauit, iussitque fabros dissoluere machinas,ipso tamē sonitu fabricantiū morem referre.Carrenses audito sonitu portas intrinsecus firmius claudebant, & machinis contraria tormenta parabant. Cum illi in his occupati tenerentur,Philippus clam vna cum ipsis tormentis per noctem discessit.

Philippus Byzantios oppugnabat, non exiguam sociorum manum possidentes. Eos ad defectionem sollicitare machinabatur, missis transfugis qui nuntiarent, ipsorum vrbes oppugnari a Philippo, qui alias eo copias misisset : neque procul abesse, quin vrbes capiantur. Qui cum hæc adferrent nuntia,Philippus palam exercitus partes alias in alia loca ad opinionem, non rem gerendam dimittebat. Socii cum id viderent & audirent, desertis Byzantiis,ad suam patriam singuli proficiscebantur.

Philippus Abderitarum & Maronitarum occupata regione, reuertebatur cum nauium magno apparatu,& pedestribus copiis. Chares circa Neapolim insidias nauales habebat, cum viginti triremibus.Philippus delectis iuuenibus in quatuor optime nauigantes remiges imposuit, annis arte atque robore præstantissimos : & mandatum iis dedit,vt priores classem vniuersam educerent atque Neapolim preterlegerent, neq; longe a terra recederent,qui præternauigabant Chares ad diripiendas quatuor naues, suas viginti deduxit.Quatuor vero leues,& remigib. optimis prædita,celeriter in altum pelagus prouehūtur. Dum aūt Cha-

res cum suis certo ordine insequeretur, Philippus clam & tuto Neapolim prænauigauit. Chares vero, ne quatuor illas quidem naues cepit.

Alexander.

ALexander bellum gerens imperabat ducibus, vt barbas Macedonum raderent, ne facilem ansam hostibus ad capiendum præberent.

Alexander operam dabat, vt omnes homines beneuolentia superaret. Itaque statuebat omnes pro mortalibus, viris, maribus, meropibus & hominibus, Alexandros appellare.

Alexander Tyrum oppugnans, cum amplam fossam mœnibus Tyriorum adiectam superare cuperet, primus ipse corbem arena refertum apportauit. Macedones cum regem, suis manib. opus facere viderent, confestim abiectis chlamydibus, celeriter loca æquarunt.

Alexander ad Tyrum obsidione relicta, in Arabiam proficiscebatur. Tyrii contemta eius absentia, progressi extra mœnia, cumque Macedonibus manus conserentes persæpe vincebant. Parmenion dux Alexandri reuocatur. Qui subito reuersus, cum fugientes Macedones conspiceret, non victis auxilio venit: sed in vrbem inanem viris impetum tendens. per vim Tyrum capit. Tyrii captam vrbem conspicati, mox semetipsos, & arma Macedonibus tradiderunt.

Alexander cum Dario signa collaturus, præceptum dedit Macedonibus, Si in conspectum veneritis Persarum, procidentes in genua, terram manibus conterite, vbi vero tuba signum dederit, tum consurgentes, strenue & fortiter impetum in hostes edite. Macedones ita fecerunt. Persæ for-

mam

mam adorationis conspicati, incitatum ad bellum impetum remiserunt, animisque facti sunt molliores. Darius gloriabatur ac gaudebat se absque prælio victoriam obtinere. Macedones ad signum tubæ exsilientes, vehementi impetu in hostes feruntur, & rupta phalange in fugam conuertunt.

Alexander ad Arbela postremam pugnam cum Dario committebat. Non exiguus Persarum numerus circumibant, & Macedonum iumenta diripiebant. Parmenion hortabatur Alexandrum, vt iumentis opem ferret. Qui, Nequaquam, inquit, phalanx est dissoluenda, sed cum hostibus ipsis prælium faciendum. Nam si victi fuerimus, non indigebimus amplius iumentis. Sin euaserimus victores, non solum nostra, verumetiam hostium obtinebimus.

Cum Alexander Asiam deuicisset, Macedones ei molesti erant, & graues, atque omnia per vim ab eo volebant extorquere. Qui mandauit, vt armati Macedones seorsim a ceteris starent E regione vero Persæ. Qui cum discessissent: Deligite, inquit, Macedones ducem quem volueritis. Ego vero Persis vtar militibus. Si viceritis, faciam omnia quæ volueritis: sin victi fueritis, experti vos nihil per vosmetipsos posse quidem, quietem agite. Hoc stratagema Macedones perterruit, atq; in posterum modestiores reddidit.

Alexander in prima conflictione aduersus Persas, videns iam cedere Macedones, obequitans clamabat: Adhuc semel accedamus, viri Macedones, adhuc semel strenue. Cumque valida fieret impressio, Barbari terga vertere cogebantur. Adeo leui momento tunc victoria constitit.

Alexander in India per Hydaspen fluuium exer-

citum traducere volebat. Porus Indorum rex ad alteram ripam fluminis aciem constitutam habebat, atque prorsus omnem transitum intercluserat. Alexander ad superiorem partem fluminis contra manum educebat, atque etiam Porus eodem. Alexander ad interiorem, & eodem modo faciebat Porus, idque sępe, & multis diebus: ita vt Indi timiditatem hostium risui haberent, atque vna discurrere hinc inde desisterent, eo quod nunquam transituros flumen existimabant, qui toties ausi non fuissent. Alexander vero cursu celerrimo ad ripam ascendens, conscensis nauibus ac ratibus & diphtheris plenis gramine, fluuium traiecit, deceptis Indis transitionis inconstantia ac leuitate.

Alexander Indiam in suam potestatem redegit. Militibus autem contrahentibus spolia Persica, & immensas diuitias in curribus, pugnamque cum Indis non necessariam ducentibus, & tot opes adeptis, primum regios currus, post alios etiam incendit & combussit. Macedones alacritate quadam affecti, cum alia comparandi necessitate ducerentur, maiori promtitudine ac studio ad bellum ferebantur.

Alexander cum Thraces ita paratos esse didicisset, vt magnam vim curruum in Macedones immitterent, pręcepit eis, vt quos possent, deuitarent: sin interciperentur, demissi ipsi in terram scuta proiicerent, vt ea currus incitati supersilirent. Hoc in experientiam ductum, Thracibus inutilem curruum apparatum effecit.

Alexander Thebas cepit, maxima copiarum occultata parte, quibus Antipatrum ducem præfecit. Manifestam autem ipsis duxit ad loca muniti-

ora.

ra. Thebani contra eam exibant, & aduersus eum exercitum qui in conspectu erat, non instrenue pugnabant. Antipater in medio prælio partem abstrusam educens, & circumueniens, mœnia qua maxime erant infirma, & custodum expertia, ciuitatem eam occupauit, signumque sustulit. Alexander conspicatus exclamauit, iam se Thebas obtinere. Thebani fortiter pugnam facientes, cum aspicerent conuersi vrbem captam, in fugam sese coniecerunt.

Alexander semithoraces suis militibus pro thoracibus dedit, vt si mansissent, securitatem ac munitionem haberent, anterioribus partibus occultatis: sin fugissent, auersa hostibus nuda paterent. Itaque nemo fugam capessere voluit metuens ne tergum hostibus nudaret, sed manentes omni tempore victoriam parabant.

Alexander cum ab aruspicibus cognouisset, deos omnia fausta portendere, circumferre hostias iussit & militibus ob oculos demonstrare, vt non solum ex auditione, verumetiam ex aspectu spem bonam de periculo haberent.

Alexander cum Asiam transisset, Memnonem hostium ducem Persis suspectum fecit. Imperabat enim egredientibus ad prædandum Macedonib⁹, vt a Memnonis agris abstinerent.

Alexander cum Granicum transiisset, Persis ex præcelsis & altissimis locis apparentibus, ipse Macedonibus iuxta fluuium reductis, supra caput eorum euasit. Phalanx autem hostes aggressa, in fugam conuertit.

Alexander ad Arbeliam aciem instruebat. Darius medium prælii faciendi spatium, tribulis respersit, id conspicatus Macedo, dextrum cornu

ducens, recta iussit sequi, vt circumiret locum tribulis constratum. Persa contra suos educere ad læuam conatus, equitatum quem certis ordinibus continebat, distraxit, atque cum distractis impressionem faciebat. Alexander similiter & Parmenion a læuo cornu tribulos declinarunt, & hostes fugam dare coegerunt.

Alexander Tigrim traiiciens, Persis terram igni populantib, misit qui omni vi & contentione eos persequerentur, vt suæ saluti consulentes, regionem intactam relinquerent.

Alexander in Hyrcania cum audisset malos de se iactari sermones a Macedonibus & Grecis, conuocatis amicis, dixit rem postulare, vt domum mitteret qui nuntiarent eum reuersurum intra triennium. Idem etiam amicos suis familiaribus per literas scribere iussit, qui omnes ad vnum scripserunt. Cum vero tabellarii tres stathmos abessent, reuocatis iis, literas resignauit: & quam sententiam & opinionem haberent singuli, cognouit.

Alexander castellum Indiæ valde munitum obsidebat. Indi metu compulsi transegerunt, vt sibi cum armis liceret egredi, & egressi, collem alium occupauerunt, custodiasque effecerunt. Alexander exercitum adducens, Indis fœderis religionem implorantibus, de exitu dumtaxat se fidem dedisse inquit, de dimissione nihil a se promissum fuisse.

Alexander Pittaco, qui nepos erat Pori, insidias iuxta viam tendente, qua angustam conuallem habebat, longitudine satis protensam, latitudine vero ad quatuor stadia contractam, transitum que difficilem omnino & arctum. In hac loci natura, duplicem

duplicem equitatus phalangem instruxit, & aduersus hostes eduxit, dato præcepto, vt ad frenum, motumque quilibet antecedentem sequeretur: & si hostes ad dextrum latus venissent, conuerterent se secũdum hastam, ac deinceps a freno impressionem facerent: cum vero dextram profectionem obtinuissent, ad extremum agmen contenderent. His mandatis, ipse directe iter faciebat, ita vt Gomoni figura non esset dissimilis. Cum igitur qui sinistrum latus obtinebant, extremum a dextera parte agmen conspicati, clamore sublato impetum facerent, similiterque a dextero cornu laxatis frenis viam ad Indos affectarent, illi metuentes ne concluderentur, omnes simul ad angustum exitum contenderunt. Itaque nonnulli Macedonum manibus interfici, plures vero a sese mutuo conculcati mortem occumbere.

Alexander in pugna aduersus Porum partem equitatus in dextro cornu separatim constituit, reliquum in campo reflexo. Phalangem autem & elephãtos in cornu sinistro collocauit. Porus multis elephantis oppositis ipse a parte sinistra in principe fuit elephanto. Reliquos autem elephantos ex interuallo quinquagenum pedum vsque ad cornu dexterũ ordinauit. Spatium vero relictum inter belluas, pedestribus militibus repleuit, ita vt ingentis cuiusdam muri imaginem referrent, elephãti turrib9 similes, pedites vero parietibus inter turres interiectis. Hic Alexander mandans, vt pedestres copiæ eos inuaderent, ipse in equitatum vehementiorem impetum dedit, volens superare hostium capita. His animaduersis, Porus contra suis præceptum dedit. At bestię non euadentes, multis in locis ordinem interrumpebant. Mace-

donibus laceras partes aggredientibus, cogebatur se conuertere, & comminus pugnam facere. Interim equites Alexandri circumuenientes a tergo in vnum Indos cogunt, perfectissimamque victoriam consequuntur.

Alexander rex Indiæ, cum Thessali Tempe præsidiis impositis obtinerent, suffossis pręcipitibus Ossæ petris, & effectis exiguis gradibus, per eos ipse & Macedones ascendentes, in iuga euaserunt: atque Ossam transgressi, Thessaliam occupauerunt, Thessalis Tempum angustias tenentibus: Etiamnum videre est, iis qui Tempe perambulant, petras Ossæ in scalarum modum ædificatas, quam scalam Alexandri appellant.

Alexander si in Macedonibus, aut etiam Gręcis iudicium exerceret, mediocre vulgareque forum probabat: sin inter Barbaros, splendidum & militare, vt etiam fori figura metum Barbaris incuteret Cum igitur in Bactris & Hyrcaniis atque Indis iudicia daret, tabernaculum hoc fere modo constructum habuit. Tabernaculum amplitudine tantum erat, vt centum mensas posset capere. Id fulciebatur aureis columnis quinquaginta. Cœli auro obducti variis ornamentis elaborati, supremum locum tegebant. Persę primo quinquaginta Melophori circum tabernaculum intus stabant, purpureis, melinisque vestibus induti. Post hos Melophoros pari numero iaculatores, qui vestibus variabant. Nam alii flammeis, alii cæruleis, alii coccineis amiciebantur. Ante hos stabant Macedones argenta scuta tenentes, quinquaginta immani magnitudine viri. In medio tabernaculo aureus thronus positus erat, in quo residens ius dictabat. Vtrumque latus regis iudi-

can-

cantis satellites cingebant. In circuitu tabernaculi dispersum hinc inde elephantorum agmen astabat. & Macedones mille, stolis Macedonicis induti. Post hos quingenti Susii purpurati, post quos circumcirca ambibant vndique Persæ, decem Persarum millia, pulcerrimi, maximique ornati omni habitu Persico, omnes acinacibus præditi. Eiusmodi fuit Alexandri curia inter Barbaros.

Alexander per aridam & expertem aquæ viam iter faciens, maxime siti laborabat. Macedones speculatores regionis cum in cauo saxo pauxillum aquæ reperissent, eam in galeam impositam Alexandro attulerunt. Ille ostendens exercitui, vt apparente aqua bonum animum gererent, nequaquam ipse bibit, sed in omnium oculis & conspectu galeam effudit. Macedones clamore sublato, iusserunt vt ipse viam præcederet, fortiter siti resistentes, ob regis continentiam atque tolerantiam.

Alexander ad fluuium Tigrim præuertere Darium festinabat, panicum ab extrema acie peruasit vniuersum exercitum. Rex mandauit tubicini, vt securitatis signum promulgaret, & antesignanis militibus, vt ante pedes arma proiicerent, atque idem sequentibus se dicerent. Sic omnes ex ordine hoc facientes, caussam terroris cognouerunt. Cum panicum cessasset, milites sublatis armis processerunt.

Alexander in Arbelis Darium superauit Phrassaortes Darii cognatus cum magnis copiis Persicis Susidas portas custodiebat. Hæ sunt montes angusti & excelsi. In hos impressionem facientibus Macedonibus, nullo negotio Barbari restiterunt, eosque repulerunt, fundarum, telorum

saxorumque iactibus. Itaque reuocatis iis a triginta stadiis, Alexander vallum muniebat. Exstabat oraculum Apollinis, Peregrinum Lycum itineris ei contra Persas ducem futurum. Accedit ad Alexandrum bubulcus, messoriam vestem amictus, inquiens sibi Lycio nomen esse, in circuitu montium occultam esse viam, quod sylua continuis arboribus tegeretur. Sibi vero soli propter boum pascua notam esse. Recordatus Alexander vaticinii, bubulco fidem habet, itaque omnem exercitum se castris iubet continere, & frequentes ignes incendere, qui ad Persarum conspectum pertingerent. Philotæ autem & Ephæstioni mandatum dedit occultum, vt cum in iugis montium conspexissent apparere Macedones, ipsi inferius impetum in hostes ederent. Ipse cum satellitibus & vno armatorum agmine, Scythisque sagittariis omnibus, per occultam viam progressus octoginta stadialia, castra metatus, & in medio asperrimæ syluæ, circa mediam vero noctem circulũ confecto itinere non procul ab hostibus somno quietique deditis constitit. Illucescente die tubæ concinuerũt, a vertice montium Ephæstion & Philotas, a vallo Macedones eduxerunt. Persæ in medio superiorum atque infimorum hostium comprehensi, partim trucidari, partim a præcipitiis deuolui, partim viui ab hostibus capi.

Alexander æstiuo tempore exercitum, præter fluuium incumbentibus hostibus, duxit. Conspicatus autem milites sitire, & in flumen oculos intendere, ne bibentes ordinem dissoluerent, neque profectionis celeritatem impedirent, præconem iussit proclamare: Contineamus nos ab hoc flumine, nam aquam habet mortiferam. Illi metu commoti,

moti, abstinebant, & iter accelerabant. Alexander perfecto itinere, & castris positis, ipse cum ducibus aperte de fluuio bibit. Ridentes milites, & causam doli animaduertentes, sine metu omnes e fluuio aquam hauserunt.

Alexander in Sogdianorum regionem exercitum inferebat. Ea est vniuersa aspera & inuia. In medio petra surgit, & in altum tendit, solis volucrum alis peruia. In ambitu sylua densa crebraque, inaccessos fructus, magis impenetrabiles reddebat. Petram Ariomazes cum magna validaque Sogdianorum manu occupauit, intusque scaturientes aquę fontes habuit, & commeatus non mediocrem copiam. Alexander obequitans, & naturam petræ, opportunitatemque perspiciens, iussit trecentis delectis adolescentibus, quorum opera atque ars in scandendis præcipitiis erat posita, vt inermes post petram per syluam densam ascenderent, tenuibusque se funibus attraherent. Postquam vero iuga superassent albis cingulis quæ habebant solutis, contos bene longos implicarent, eosque supra syluam extenderent, vt confertim splendida cingula frequenter quassatæ a superioribus Barbaris, & ab inferioribus Macedonibus cōspicerentur. Præcipitiorum transfores magno labore in iugis, oriente sole cingula vibrabant. Macedones magnum, clarumque ex inferiore loco clamorem tollere. Ariomazes perterritus, quod omnem exercitum ascendere, & iam se in summitate captum existimaret, se & petram Alexandro tradidit, diuinam ratus eius esse potentiam atque fortunam.

Alexander Calthæos Indiæ populum ex desperatione pugnantem ad puberem vsque ætatem

occidit, vrbemque eorum Salgalatam munitissimam solo æquauit. Fama peruenit ad Indos mala, Alexandrum latronum ac Barbarorum more belligerare. Qui mutare opinionem de se conceptam volens, aliam vrbem Indię cepit, obsidesque accepit, vnde cum ad Patam venisset, vrbem maximam ac populosam, obsides ante aciem collocauit senes, pueros, mulieres. Illi cum suos conterraneos & gentiles agnouissent, & Alexandri humanitatem ex effectis cōspexissent, portas aperuerunt, & cum gentilibus eum receperunt. Ea fama statim discurrens, Indos persuasit, vt sua sponte Alexandrum acciperent.

Alexander Scossæorum terram videbat asperam esse, montesque pręcelsos & inaccessos habere atque collocatam in montibus egregiorum hominum multitudinem. Nulla igitur capiendi spes afferri poterat. Vnde quidam nuntians, Ephæstionem Babylone diem suum obiisse: ille communem luctum imperans, ad Ephæstionis exsequias ac sepulturam properabat. Speculatores Scossæorum, cum eum vidissent, loco mouentes, digredi cœperunt. Alexander missis per noctem equitibus in montem, transitum occupauit: & ab itinere deflectens, cum se coniunxisset equitibus, vna cum eis Scossęorum regionem subegit. Hanc rem gestam aiunt Alexandro pro consolatione fuisse mortis Ephęstionis.

Alexander in Persarum regia prandium regis legebat, & cœnam in ærea columna inscriptam. In qua ceteræ quoque leges inerant, quas Cyrus scripserat. De triticea farina pura quadringentę artabæ. Artaba autem medica modium Atticum conficit. De secundaria postea farina post puram

artabæ

artabæ trecentæ, & de tertia, aliæ deinde trigintæ artabæ. De omni triticea farina artabę, ad cœnam mille. De hordeacea farina puriſſima ducentæ artabæ. De ſecunda poſt eam quadringintæ. atque itidem de tertia quadringentæ. Summa hordeaceæ farinæ, artabæ mille. Grani auenarii artabæ ducentæ. Pollinis in polentam admixtę pro offis, decem artabæ. Naſturcii inciſi, ſignatique tenuis priſanæ decem artabæ. De ſinapis ſemine tertia pars vnius artabæ. Oues maſculi quadringenti Boues centum, equi triginta, anſeres ſaginati quadringenti. Turtures trecentæ. Auiculæ omnis generis ſexcentæ, agni trecenti, pulli anſerini centum. damæ triginta. Lactis recentis decem maries. Maris autem decem valet choas atticas. Oxygalactis dulcorati decem maries. Allii talentum, ceparum ſemitalentum: de aſperiorum genere, folii artaba, liquoris ſilphii, duæ minæ, cucumeris artaba, ſilphii talentum ponderatum. Sacri ex pomis muſti, quarta pars artabæ, cocceonis. Ecidum auſterarum artaba, Faui ex cucumere facti, quarta pars artabæ. Grana panici, tria talenta pondere. Anethi floris tres minæ pondere. Melanthryon tertia pars artabæ. De Diarthinis ſemine, duæ capetes. Siſami puri decem artabæ. Muſti ex vino quinque maries, rhaphanorum ſeu gongylidum ſale conditarum quinque maries. Aethiopici cucumeris ſex capetes. Capetis autem eſt chœnix Attica. Anethum aridum triginta minarum pondere. De apii ſemine quatuor capecies. Olei ſiſamini decem maries Olei lactei quinq; maries. Olei Terebinthini quinque maries Olei acanthini quinq; maries. Olei de amygdalis dulcioribus tres maries.

Amygdalarum aridarũ dulcium tres artabæ. Vini quingentæ maries (quod si Babylone aut Susis cœnam faciant, dimidium vinum de palmis præbet, dimidium de vitibus) lignorum ducenti currus, materiæ centum currus. Fluentis mellis centum palathæ quadrangulæ, quæ circiter decem minas capiebant. Cum in media, hæc præstat. Semen cnici ad tres artabas. Crocum, duas minas exæquantem pondere. Hæc in cœnam & prandium. Consumit autem largiendo triticeæ farinæ puræ, quingenas artabas, Hordeaceæ farinæ puræ mille artabas aliarumque mille artabas. Siliginis quingentas artabas. Chondri ex farre quingentas marias. Hordeum pro iumentis vicies mille artabas. Palearum decies mille currus. Festucarum quinquies mille currus. Olei sisamini ducentas marias. Nasturcii concisi tenuis, artabas triginta. Hæc omnia dispertit copiis, quæ sunt enumerata. Rex autem cum prandio, cœnaque, & iis quę insumit, largiendo tantum impendit quotidie in hunc cœnæ apparatum. Reliqui Macedones hæc legentes, tanquam beatum admirabantur. Alexander vero, tanquam infelicem & miserum deridebat, atque multis negotiis impeditum. Itaque columnam etiam, in qua hæc scripta exstabant, conuellere iussit, dicens ad amicos: Nequaquam vt le esse regibus, tam intemperanter & prodige cœnare discere. Necesse enim esse, vt magnum luxum ac prodigalitatem, eximia timiditas atque mollities consequatur. Videtis autem, eos qui tantis cœnis impleri solent, in pugnis etiam celeriter hostibus victoriam dare.

Antipater.

ANtipater in Tetrachoritarum regione militans,

tans, iussit in equorum stramen, quod circum tabernaculum erat, ignem iniicere. Quo inflammato, tubicen signum dedit ac Macedones circa tabernaculum coibant, hastas in altum tendentes. Quo viso, Tetrachoritæ perterriti, locum reliquerunt, atque ita sine prælio Antipater victoriam adeptus est.

Antipater Sperchium transire volebat. Equitibus autem Thessalis prohibentibus traiicere, copias abduxit in castra, & Macedonibus imperavit, vt in armis permanerent, neque iumenta soluerent. Thessali Lamiam equitantes, prandium fecerunt in singulis ædibus. Antipater mauertens eos, fluuiũ copias traduxit, priusquã excurrerent ad repellendũ Thessali, & Lamiam irruptione facta cepit.

Antipater in Thessalia volens hostibus plurimorum equitum opinionem præbere, contractos multos asinos atque mulos turmatim instruxit, in eosque viros imposuit equestri armatura prędi tos. Vnicuique vero turmę primum ordinem verorum equitum addidit. Eos hostes conspicati, & sequentes etiam equites esse suspicati metu perculsi, se fugæ mandauerunt. Hoc stratagemate Agesilaus etiam vsus est aduersus Aeropum in Macedonia, & Eumenes aduersus Antigonum in Asia.

Parmenion.

PArmenion post factum ad Isso prælium, ab Alexandro missus Damascum ad impedimenta peditum, conflixit cum lixonibus. Postquam vero Barbari metuentes fugam capesserent, cogitans Parmenion se non posse conseruare tantam impedimentorum multitudinem, si calones Barbari se fugę traderent, missis ad eos tribus equitum turmis, promulgauit. Quicunque non propriis ma-

nibus sua iumenta apprehenderit, trucidabitur. Hanc promulgationem veriti Barbari, ipsi ad iumenta accesserunt, & impedimenta transportarunt.

Antigonus.

ANtigonus Corinthum tali stratagemate cepit. Alexander arcem Corinthiorum tenens, e vita discesserat. Huic fuerat vxor Nicæa, bene annis affecta Eam Antigonus filio suo Demetrio in vxorem postulat: quæ se lubenter adolescenti regi in matrimonium tradidit. Sacrificium instituebat magnificum,& panegyrim Græcorum,atq; Amœbeum,vt cithara luderet,conduxerat: magno studio ad spectandum homines confluebant. Nicæam ipsam regiis vestimentis ornatam, deliciantem ac superbientem satellites deducebant. Quæ cum in theatrum introiisset, Antigonus parum de citharœdo & nuptiis sollicitus amplius, impetum in arcem Corinthiorum fecit, & custodibus circa festum & spectaculum occupatis, nullo negotio munitionem obtinuit. vniuersaque Corintho potitus est,hoc vsus nuptiarum stratagemate.

Antigonus cum legationibus agens, simul ex monumentis docuit, qui nam apud se antea legationem obiissent,& cum quibus. Item de quibus rebus ac negotiis. In dandis vero præceptis mentionem singulorum faciens, apud legatos effecit, vt præstantissima memoria præditus videretur.

Antigonus in oppugnatione Megarorum elephantos adduxit. Megarenses sues liquida pice vngebant,eaque incensa dimittebant. Quæ cum vrerentur igni, grunnientes incitato cursu in elephãtos incidebant.Illi metu perciti & conturbati alius

alio fugam faciebant. Antigonus in posterum Indis mandauit, vt sues cum elephantis alerent, vt ad earum aspectum, clamoremque ferendum assuefierent belluę.

Antigonus Antipatrum, cum in periculum venisset vt lapidaretur a Macedonibus, eripuit. Inter medium exercitum flumen erat rapidissimum, ponte cõiunctum. Hinc sua tabernacula Macedones habebant, inde Antigonus cum quibusdam sibi adhęrentibus & consentientibus equitibus. Illi magno cum tumultu & vociferatione stipendia petebant, mortem minitantes, nisi accepissent. Antipater non habens quod numeraret, in summis difficultatibus versabatur Cui Antigonus: At, inquit: ego tibi discedendi facultatem præstabo. His dictis cum ipsa armatura per pontem cucurrit, & medias phalanges diuidens, singulos adibat concionaturo similis. Macedones viro illustri cedebant & deflectebant, omnesque sequebantur audituri quid dicere vellet. Postquam vero circumstitit multitudo, longam orationem habuit, defendens Antipatrum, promittendo, hortando, conciliando. Inter hanc prolixam concionem, Antipater transiens cum equitibus pontem, militum lapides effugit.

Idem hic Antigonus primus, si fortiorem ac validiorem manum haberet, tranquillius & moderatius bellum administrabat: sin imbecilliorem quam vt violentum periculum sustinere posset, impressiones faciebat, viriliter obitam mortem quam turpem & ignauam vitam magis expetendam arbitratus.

Idem hic Antigonus in Cappadocia hybernabat. Defecerunt ab eo Macedonum armatorum

tim inermes, omnesque perturbatos atque perterritos. Quamobrem abstinens a cæde, promissa salute ac vita, sine prælio victoriam adeptus est.

Antigonus naues habebat centum & triginta, quibus præerat Nicanor. His aduersus Polychosti classem nauale prælium committebat, quam ducebat Clitus. In Hellesponto pugna conserebatur. Nicanor suis ob imperitiam in aduersos fluctus coactis, septuaginta naues perdidit. Cum victoriam palam hostes in manibus haberent, sub vesperam Antigonus aduenit, neque acceptam cladem metuit: sed eos qui in reliquis essent sexaginta nauibus, paratos & instructos ad pugnam naualem iterum sub noctem esse iubet: & ex satellitibus fortissimum quemque ad nauigia constituit, iisque dat præceptum, vt minentur se mortem omnibus allaturos, qui non in pugnam successissent & cum Byzantium in propinquo sitam ciuitatem societate & amicitia coniunctam haberet, inde confestim ad moderandos remos mitti imperat scutatos, & læuis armaturæ milites milleque sagittarios: qui in hostiũ naues soluentes iacula, sagittasque coniicerent. Hęc per vnam noctem administrata sunt. Incipiente vero diluculo cum infesta pila, spiculaq; illi mitterent, hostes autem tum somno nondum soluti, tum recens excitati, sine cautione vulnera acciperent. alii funes abrumpere alii conscensorios asseres retrahere, alii anchoras leuare, breuiter omnes vociferationem ac tumultum ciere. Antigonus sexaginta quoque nauibus signum dat, vt appellerent, cumque furore & impetu impressionem facerẽt. Sic statim accidit, vt aliis e littore ia-

culantibus, aliis naues infestas adducentibus, victores a victis superarentur.

Antigonus cum nauale prælium in Hellesponto vicissetnaues Phœniciam versus nauigare imperauit. nautas quidem coronis redimitos, puppes vero, spoliis & captiuarum triremium Acrostoliis ornatas. Gubernatoribus autem iussit, vt omnibus portubus per mare nauigantes, cunctisque ciuitatibus appropinquarent, vt victoria per vniuersam Asiam celebris euaderet, atque innotesceret. Phœnicum naues in Rosium Ciliciæ portum appellentes, & grandem Eumenis pecuniam vehentes. Sosigenem nauarchum elegerunt. Sosigenes in Orthiomago tempus terebat, & æstum pelagi speculabatur. Phœniciæ vero naues cum vidissent victrices splendidissimis ornamentis præditas. direptis pecuniis in Antigoni triremes insiliebant: quæ ob eam caussam repente magnam & pecuniarum & sociorum copiam abducebāt. Sosigene maris motum obseruante. Antigonus & Eumenes pugnam conserere. Ancipiti victoria, de sepultura cæsorum legatum Eumenes mittere. Antigonus cum ex suis maiorem numerum cecidisse videret, vt id clam haberet, legatum eousque detinuit. donec eorum omnium corpora igni tradidisset. Cumque iam sepultura finem accepisset, præconem dimisit, concessa sepeliendi potestate.

Antigonus Gadamartis in ciuitate Medorum hyberna agebat. Eumenes viam vsque ad mille stadia dispositis vndique præsidiis præoccupauerat. Ea via ducebat per inferiores montes. Subiectus erat campus æqualis carens aqua, inhabitatus, nullo gramine præditus, non arbore, non planta.

Sed

Sed cum sulphure, multaque salsuginosa materia scateret, neque animalia neque homines per eum iter habere poterant. Antigonus præsidia secus viam collocata declinans, per medios duces elapsus, planiciem conficere statuebat. Quam ob caussam decem millia cadorum iussit consui, eosque repleri aqua, commeatumque decem dierum comportatum in promtu habere, & hordea pro equis & pabulum quantum necessitas postularet. His reb⁹ comparatis, Antigonus per mediam inhabitabilem planiciem duxit exercitum noctu, ignes incendere vetans, ne qui radices montium tenebāt, ex eo profectionem cognoscerent, & quidem ad finem vsque res animaduersa non fuisset, si Antigoni præcepto morem gessissent. Verum pauci eorum nocte facta ignes incenderunt. Cuius flammam hostes conspicati, rem intellexerunt: cumque iam planiciem egrederentur, adorti eos a tergo, nonnullos ex postremis interfecerunt. Quantum vero ad Antigoni stratagema, sine damno omnes euaserunt.

Antigonus in pugna latus accliue montis obsidens, cum videret Eumenis aciem per campum explicatam, nequaquam satis firmam, summittens postremo agmini turmas aliquot equitum, magnam partem impedimentorum eius diripuit.

Antigonus circa Gabienam prælium cum Eumene committebat. Erat campus tenui terra atq; arenosa. In eo congredientibus maximis copiis, excitatur nubilus puluis, qui tenebras offundebat & amicis & hostibus præliū erat in manibus. Antigonus vero cum intelligeret Eumeniorum militum impedimenta remansisse, in quibus vxores erant & liberi, ac pellices & serui, & aurum &

ſturæ cuſtodes paraui, quos ei mitterem. His auditis, Pithon credit humanitati, & confeſtim venit ad recipiendum auxilium. Antigonus vero Pithonem in medium Macedonum introductum capit, & punitum morte mulctauit.

Antigonus Argyraſpides, qui Eumenem vinctum ei tradiderant muneribus ornauit. Verum vt eorum perfidiam caueret mille ex eis ſocios tradidit Sigyritio Arabiæ præfecto. Alios vero in alia loca munitiſſima & inuia præſidii cauſſa dimiſit, vt ipſi regionem cuſtodiæ gratia tenerent. Itaq; ſubito omnes euanuerunt.

Antigonus Rhodum oppugnabat, filiumque ſuum Demetrium oppugnationi præfecit, promulgans ipſos Rhodios ab omni periculo liberos. Quotquot vero circa Syriam, Phœniciam, Ciliciam Pamphyliam erant mercatores, & Rhodii qui mare exercerent. etiam his ſecuritatem per mare reliquum conceſſit ne in Rhodum appellerent, vt omnibus auxiliis deſtitutam Rhodum facilius exſcinderet, cum miſſi eis a Ptolemæo ſocii non ſatis virium haberent ad reſiſtendum Demetrio oppugnanti.

Antigonus mercenarios milites Gallos certo ſtipendio conduxit, quibus Bedorius præerat promittens vnicuique Macedonicum aureum ſe numeraturum, datis de ſtipendio vadibus viris ac pueris nobiliſſimis Pugna aduerſus Antigonum facta eſt. Qua facta Galli ſalarium repetebant. Antigonus ſingulis thyreaphoris mercedem perſoluit. Galli etiam inermibus & mulieribus ac liberis ſtipendia flagitare. Hoc enim eſſe vnicuique Gallo. Summa vero pecuniæ, ſi bellatores tantum acciperent, triginta talentorum erat: ſin cum im-

bellibus, centum. Discedit Gallicus exercitus, & se vadibus mortem allaturum minatur. Antigonus metuens vadibus legatum ad eos mittere, & quātascunque pecunias peterent, se daturum polliceri: saltem mitterent aliquos, qui aurum numeratum capiant. Qui summo gaudio affecti propter multitudinem pecuniæ, primates Gallorum, quibus adferendi auri negotium committerent, miserunt. Antigonus comprehensis iis qui venerant, non aliter, inquit, se eos viros Gallis reddere velle, nisi suos prius recepisset. Galli summo studio suos redimere cupientes, redditis vadibus, tum deniq; legatos recipiunt, atq; cum eis triginta talenta.

Antigonus Cassandriam oppugnabat, vt Cassandrensium tyrannum Apollodorum euerteret, cum ad decimum mensem oppugnatio produceretur ipse quidem discessit. Aminiam vero archipiratam subornauit, qui societatem cum Appollodoro coiret. Qui missa legatione, sibi curæ fore promittebat, vt Antigonus placaretur, multumque commeatum atque vinum se missurum aiebat. Itaque satis fidus Aminias videbatur. Tyrannus Aminiæ societati bene fidens, & absentiam Antigoni contemnens, non exacta cura mœnia custodiebat. Aminias autem scalas æquantes muri altitudinem ędificauerat, quas sub ea, quę Bolus dicitur, neq; ita procul a mœniis distat, occultabant duo millia militum, cumque his Atolorum piratarum decem, quos Melotas ducebat: ii prima luce raros in muris dispositos milites conspicati, ad Mesopyrgia accedunt, & appositis scalis signum tollūt. Aminias cum duobus illis millibus ascendens per scalas, muris potitus est. Qui cum intra ciuitatem essent Antigonus rursus confestim adest, & occupa-

occupata Cassandria, tyrannidem Appollodori sustulit.

Antigonus cum paucioribus militibus castrametabatur aduersus hostes, qui Eumenem sequebantur. Cum autem continuis legationibus inter se vterentur, imperauit, si legatus veniret, militem quendam procurrere anhelantem, puluere respersum, atque nuntiare: Socii præsto sunt. Antigonus hac audita voce lætabundus exsiliit, dimissisque legatis, postero die longitudinem aciei duplicatam extendit, & e vallo deduxit. Hostes de aduentu sociorum a legatis certiores facti, cum phalangis extensam longitudinem conspicerent, quoniam ipsi profunditatē non ita magnam habebant, manus conserere timuerunt, fugamq; capessentes discesserunt.

Antigonus vt Athenas caperet, sub finem autumni pacem cum eis pepigit. Athenienses frumentum hinc inde seminantes, nihil curauerunt abiturum, donec fruges vigere cœpissent. Cum enim ad maturitatem iam fruges peruenissent. Antigonus cum exercitu impressionem in Atticam fecit. At ille cum frumentum partim cōsumsissent, partim auertere prohiberentur, Antigonū intra mœnia receperunt, omnibusque eius mandatis morigeros sese præbuerunt.

Demetrius.

DEmetrius pecunias non habens, duplicauit militum numerum quos deligebat: & quodam admirante vnde stipendium tot militibus suppeteret, cum ne paucioribus quidem sufficeret. Quoniam, inquit, si grauiores fuerimus, imbecilliores habebimus aduersarios, & eorum terra potiemur, atq; alii tributum pēdent, coronasq; mittent, iam metuentes militum multitudinem.

Demetrius cum in Europam nauigationem institueret, vt scirent quo in loco egressurus esset, gubernatorum singulis librum tradidit obsignatum, mandans eis, Si simul nauigauerimus, integra relinquite sigilla. Sin fuerimus distracti, libellis apertis, quem locum notatum inueneritis, in eum nauigationem dirigite.

Demetrius ex improuiso Sicyonem adoriri volens, secessit in Cenchreas, atque ibi plurimos dies in luxu atque luxuria consumsit. Cum vero iam omnem suspicionem deposuissent Sicyonii, mandauit vt mercenarii milites cum Diodoro sub noctem impressionem facerent apud eas portas, quæ Pallenem versus spectabant: naualis autem exercitus in portu se ostenderet. Armatos ipse in ciuitatem adduxit, sic omnibus locis irruptione facta, ciuitate potitus est.

Demetrius Diodoro Phrurarcho Ephesum custodiendam tradidit. & Cariam versus nauigauit. At ille cum Lysimacho pactus est, se quinquaginta acceptis talentis vrbem ei proditurum. Quo cognito, Demetrius assumtis hemiolis, reliquas in regione clam iussit appellere. Ipse in vna, adiuncto Nicanore, in portum Ephesiorum adnauigauit. Demetrius in cauitate nauis occulebatur Nicanor autem aperte Diodorum vocarat, quasi de militibus cum eo disserturus, vt eis tuto discedendi facultatem concederet. Ille Nicanorem solum venire arbitratus, conscensa celoce remigabili, fœdus icere paratus erat. Cum autem appropinquasset, exsiliens e caua naue Demetrius, celocem vna cum ipsis hominibus submersit, enatantesque comprehendit. Ephesumque anteuertens, proditorem obtinuit.

Deme-

Demetrius cum Aeginam ac Salaminem in Attica cepisset, misit ad Piræenses, armaque mille viris postulauit, vt societate facta his aduersus Lacharem tyrannum vterentur. Qui cum eius promissis siderent, arma miserunt. At ille acceptis suos armauit, eosque qui miserant oppugnauit.

Demetrius Piræum obtinuit, non omnibus copiis naualibus adductis, sed plurimis triremibus ad Sunium latitare iussis, viginti optime ad nauigandum instructas delegit, easque incitatis remis non ad vrbem, sed quasi Salaminem versus contendere iussit. Atheniensium dux Cassandri partibus fauebat. Is conspicatus ab arce, viginti naues hostiles esse suspicabatur, atque Corinthum versus cursum habere. At ii qui viginti naues agebant, recta ad Piræum connitentes, eum obtinuerunt. Confestim autem intellecta re, ceteri classem etiam vniuersam appulerunt, ita vt multitudo exposita turres occuparet, & portum præcones proclamabant, Demetrius Athenas liberat. Athenienses libertatis præconium adamantes, Demetrium acceperunt.

Demetrius Salaminem oppugnabat in Cypro, centum & septuaginta triremibus. Ptolemæi dux Menelaus sexaginta nauib⁹ vrbem tenebat ac tuebatur, atque ipsum Ptolemæum cum centum & quadraginta nauibus venturum exspectabat. Demetrius nequaquam æqualis ad pugnandum cum nauibus ducentis, terram supra Salaminem legens, sub præcipitio stationem figens, in insidiis occultabatur. Cum vero Ptolemæus ignarus eorum qui post præcipitium latitabant, in portum subductionibus commodum & apertum adpelleret, atque milites iam exponeret, reuersus exercitus Deme-

trii superuenit, & sine mora in naues Ægyptias modo subductas impetum facit. Itaque mira celeritate victo ia parta est. Ptolemæus enim repente se fugæ mandabat. Menelaus vero cum soluisset e Salamine, ad socios periculo liberandos etiam ipse se fugienti Ptolemæo comitem præbuit.

Demetrius noctu Corinthum proditam ingrediebatur, proditoribus portas ad Goryphen patefacientibus. Metuens autem, ne qui erant in vrbe ex insidiis irruptionem facerent, abstraxit eos, multasque copias portis ad Lechmium adduxit. Quæ cum ingentem clamorem tollerent, Corinthii ad vociferationem vniuersi concurrebant. Interim proditores apertis portis ad Coryphen, hostes receperunt. Ita Demetrius Corinthum cepit, Corinthiis portas Lechæam spectantes custodientibus.

Demetrius aduersus Lacedæmonios castrametabatur. Vtrosque in medio interpositus mons Arcadius Lycæus a se mutuo separabat. Macedones non vacabant metu, quod eius montis peritiam non haberent. Cum Boreas secundus flatu in hostes ferretur, Demetrius subiectis ignibus, portam incēdebat. Flāma cum impetu & fumo in Lacedæmonios irruens, omnes auertebat. At Demetrii milites instantes, furore ac ferro Lacedæmonios superabant.

Demetrius per angustam viam reuertebatur, cum Spartiatæ extremum agmen adorti plurimos vulnerarent: ille curruum multitudine coaceruata in angustissimo, difficilimoq; loco ignem subdidit. Hostes incensum ignē transire non poterant. Donec vero currus omnes comburerētur, Demetrius adhibita festinatione persequentium vim effugit.

De-

Demetrius misso ad Bœotos fæcialis bellum eis denuntiabat. Fęciali, quidem Orchomeni Bœotarchis epistolam belli nuntiam reddidit. Postridie vero Demetrius in Chæronea castra locauit. Perterruit Bœotos bellum simul annuntiatum & præsens.

Demetrius Lycum fluuium rapidissimum transmittebat, peditibus nequaquam peruium, equitibus autem illis dumtaxat qui maximos & robustissimos equos haberent, triplici acie instructa ex aduerso fluctibus collocauit. His fracta rapiditas fluminis, transitum peditibus faciliorem præbuit.

Eumenes.

EVmenes Gallos persequentes fugiebat, imbecilla corporis valetudine præditus, & in lectica decumbens. Cum non satis celeriter fugam maturaret, & iam interciperetur, conspicatus secus viam collem, mandauit iis qui lecticam portabant, vt in hoc eam deponerent. Barbari proxime sequentes, arbitrati nunquam hoc Eumenem facturum fuisse, nisi magnam aliquam manum in propinquo auxilii caussa latitantem haberet, a persequendo destiterunt.

Eumenes cum intelligeret Argyraspides iam nouas res moliri, duces autem eorum Antigenes & Teumates superbe se erga illum gererent & venire ad tabernaculum eius intermitterent, conuocatis ducibus, hoc insomnium se aiebat secūdo iam vidisse: interminans, nisi mos gereretur, communiter omnes in periculum venturos. Habebat autem in hunc modum. Alexander rex in mediis castris sedens in tabernaculo, sceptrumq; tenens, omnibus iura dabat, & ducibus imperabat, ne quod cōmune vel regium negotiū extra regiū taberna-

culum transigerent,& hoc solum appellarent Alexandri tabernaculum. Adorabant Macedones Alexandrum,& regiis pecuniis,impensisque regium tabernaculum ædificandum deliberato consilio curabant,sedem auream regiis ornamentis instructam , atque in ea coronam auream regio diademate præditam,ac iuxta sedem arma,mediumque inter ea sceptrum,&ante sedem mensam auream, atque thura, suffitusque odoratos. Item sellas argenteas etiam in tabernaculo, in quibus duces de rebus communibus consilia caperent. Hæc ad dictum modum apparabant. Eumenes vero suum iuxta Alexandri tabernaculum erigebat , aliique duces ex ordine deinceps. Sic accidit,vt Eumenes ingressus,omnes duces exciperet, cum quibus Antigenes etiam & Teutamates commeabant,si rem spectes , ad Eumenem : si honorem , ad Alexandrum.

Eumenes cum in Perside milites videret a Peuceste sollicitari vino & largitionibus, metuens ne vniuersum imperium ad se transferret,literas protulit quasi ab Orōte Armeniæ satrapa Syriacis characteribus scriptas, in eam sententiam : Olympiadem ex Epiro descendere,& Alexandrum adducere,atque vi Macedoniæ vrbem Cassandrum tenere; Macedōnes his auditis,Peucestem e memoria deposuerunt:Alexandri vero matrem,eiusque filium summa cum voluptate & gaudio promulgarunt.

Eumenes in Perside copias dimisit vicatim hybernantes.Antigonus hoc audito, viam ad eos cū infesto exercitu adfectabat. Eumenes missis nuntiis certiores ipsos fecit, præcepitque vt duces nocturno tempore cum suis pueris ignem in testis feren-

tes, sublimiora regionis loca & a conspectu remota equis peragrarent ad septuaginta stadia: relictæque inter se viginti cubitorum spatio, plurimam materiam incenderent, ignesque facerent prima quidem vigilia largiores, secunda tenuiores, tertia prorsus exiles, sic vt imitatio veram castrametationem referret. Hęc cernentes Antigoni milites, omnes copias ab Eumene contractas in vnum locum arbitrabantur: neque ausi in eos impetum facere, aliam viam capesserunt, quæ ab hostibus tenebatur.

Eumenes milites hostium impedimenta diripere paratos deterrebat, & non prodesse affirmabat. Cum vero persuadere non posset, ipse misit ad hostes, præmonuitque vt impedimenta summa cura tuerentur. Milites conspicati præsidia maiora, firmioraque, a proposito destiterunt.

Seleucus.

Seleucus aduersus Antigonum prælium committebat. Erat æquale pugnæ iudicium. Ingruente vero nocte, visum est vtrisque conflictum in posterum diem reiicere ac differre. Interea milites Antigoni armis exuti, castrametabantur. At Seleucus præcepit suis miltibus, vt in armis cœnam sumerent; & somnum carperent, atque aciei figuram conseruarent. Summo mane Seleucii accedebãt armati, acie instructa. Antigonei vero circumuenti, inermes & dissipati, statim victoriam hostibus dederunt.

Seleucus contra Demetrium castra figebat. Seleucus quidem magnum animum habebat. Demetrius contra rebus desperatis omnibus, sub noctem statuit præliari, sperans se repentino motu aliquid memorabile facturum. Milites promtis-

me morem gerebant & insperato incursu spem alebant illi moti armabantur. Ætoli vero scutati Demetrii duo iuuenes cum in primas Seleuci excubias incidissent, rogarunt, vt se quamprimum ad regem ducerent. Qui postquam venissent, nocturnique prælii apparatum nuntiassent, metuens Seleucus, ne ante hostes præsto essent, quam suis armandi facultas daretur, tubicines classicum canere iussit. Milites vero inter armandum maxima vociferatione exclamare, & vnusquisque in singulis tabernaculis ignem præsentibus sarmentis iniicere. Demetrius cum igni circumfulgere exercitum cerneret, tubicinibusque circumsonare ac vociferationem edere existimans apparatos ad pugnam esse, non audebat eos aggredi.

Seleucus cum Demetrii milites admodum timidi essent ac trepidi, fortissimos ex satellitibus delegit, & elephantos octo in fronte præposuit, per angustum secessum ad latus hostium incedēs, abiecta galea, magna voce exclamabat: Quousque tandem insanitis, prædonumque dominum fame confectum sequemini? cum apud regem diuitiis affluentem stipendia merere possitis, & regno nō in spe posito, sed presenti perfrui. His auditis, plerique hastas atque enses abiecerunt, complosisque manibus Seleuco accesserunt.

Seleucus Sardensium arcem oppugnabat. In ea Theodotus præerat custos thesauris, quod officium ei a Lysimacho demandatum fuerat. Cum arcem ob firmitudinem ac munitionem capere non posset, proclamari iussit se centum talenta daturum ei qui Theodotum occidisset. Vnde factum est, vt & milites multos centum talentorum cupiditas inuaderet, & Theodotus in magna suspicione

erga

erga milites ac metu versaretur Hic igitur ne prodiit quidem in publicam, ob eam caussam. Vulgus vero moleste ferebat, sibi fidem non haberi. In hac omnium perturbatione, Theodotus præuertens noctu portam aperuit, & introducto Seleuco, thesauros ei tradidit.

Seleucus Demetrio sub collibus Tauri castrametante, metuens, ne clam Syriam versus discederet, Lysiam cum magna Macedonum manu in montes Amanidis angustiis impendentes misit, qua profectionem erat facturus, mandans vt plurimos ignes incenderent. Demetrius cum hæc loca præoccupata esse videret, profectione destitit.

Seleucus cum e Cilicia fugisset e prælio, quod aduersus Barbaros commiserat, vt ne amici quidem intelligerent eum cum paucis se fugæ mandare, Amactyonis ducis regiæ iam armigerum se esse simulabat, sumta veste ad habitum armigeri accommodato. Postea cum magna multitudo equitum, peditumque confluxisset, tum recepta stola regia, seipsum militibus conspiciendum, agnoscendumque præbuit.

Perdicca.

Perdicca Illyriis & Macedonibus bellum gerentibus, cum multi Macedones caperentur viui, reliqui etiam redemtionis spe ad pugnam minus alacres erant. Quibus legationem inter se de redemtoriis muneribus mittentibus præcepit legato, vt reuersus nuntiaret, se redemptoria munera Illyriorum non accepturum, sed condemnatos captiuos morte affecturum. Macedones desperata salute redemtiua, audaciores ad pugnandum reddebantur, quippe quibus in sola victoria salus posita esset.

Perdicca cum Chalcidensibus bellum gerens, destitutus argenteo numismate, stānum ære mixtum signauit, atque ita stipendium militibus suppetebat. Mercatores regium numisma accipiebāt. Cum vero extra fines nulli esset vsui, pro his regionis suæ frumenta ac fructus reddidit.

Cassander.

Cassander eodem tempore Salaminem oppugnabat, & cum Atheniensibus nauali prælio confligebat, parta victoria omnes quotquot cum Atheniensibus vicerat, ad Salaminios sine redemtoriis pretiis misit. Qua re audita, qui Salaminem habitabant, freti humanitate Cassandri, se ei dediderunt.

Cassander Nicanorem prȩsidentem Munychiæ, & iniquo animo erga se affectum, dolo cepit. Etenim se discessurum ex Attica cum nauibus præferebat. Cui iam cōscensuro nauim, tabellarius literas reddidit ab amicis, qui essent in Macedonia, quarum hæc erat sententia: Macedones eum ad regnum capessendum accersere, propter eiuium in Polypercontem odium. His lectis, Cassander lętabundus atque hilaris factus est. Et Nicanorem comitantem complexus, gratulabatur, & Nunc, aiebat, aliter nobis de rebus consultandum est, ac de communi sententia imperium ordinandum. Hęc dicens, tacite perduxit eum in vicinam quandam domum, hoc prætextu, vt cum solo de rebus arcanis dissereret. Erat autem in domo manipulus satellitum abstrusus, qui comprehensum Nicanorem custodierunt. Cassander extemplo concionem conuocauit, iisque qui Nicanorem vellent accusare, potestatem concessit. Interea dum in eum crimina conferuntur, Munychiam recepit.

Nica-

Nicanorem vero, qui multa scelera contra ius & fas licenter patrarat, morti in concione adiudicarunt.

Cassander Olympiadem conclusam in Pydnam Macedoniæ ciuitatem, bello oppugnabat. Polypercon noctu misit Pentecontorum proxime appellentem, Olympiademque vt eum conscenderet, per literas hortabatur. Tabellarius captus, & ad Cassandrum adductus, confitebatur qua de caussa missus esset. Ille literas obsignatas Polypercontis sigillo, eum intro ferre iussit, neque dicere quod Cassander eas legisset. Qui cum introferret, Cassander Pentecontorum interceptum de medio remouit. Olympias habita fide Polypercontis sigillo & literis, sub noctem ex vrbe progressa, cum Pentecontorum non reperiret, insigniter doluit, & se a Polyperconte quoque deceptam existimauit: atque seipsam, vrbemque Pydnensium Cassandro tradidit.

Cassander ab Illyride reuertens, cum abesset vnius diei itinere ab Epidamno, copias equestres, pedestresque descripsit, iisque missis incendit vicos excelsos, positos in finibus Illyridis & Atintanidis. * Illi discessisse Cassandrum arbitrati, progrediebantur ex vrbe, colendoque ruri operam dabant. At ille occultis copiis excitatis extra vrbem, non minus bis mille viris, cepit: cumque portas vrbis patefactas reperisset, ingressus Epidamno potitus est.

Hic h[…] detu[…] co m[…] esse.

Lysimachus.

Lysimachus cum Antariatæ suis impedimentis spoliati essent in pugna aduersus Demetrium facta metuens ne quid nouarum rerum inciperet. Barbari omnibus possessionibus exuti, productos

eos extra vallum tanquam ad frumenti distributionem, dato signo omnes ad vnum interfecit. Erant vniuersi numero sexcenti.

Lysimachus cum Amphipolim cepisset Andragathi proditione, magnis eum muneribus ornauit: maioraque promisit, si in Asiam secum vna proficisceretur. Postquam vero ad Thracias angustias deuentum esset, non solum omnib. bonis quę possidebat, eum spoliauit: verumetiam tormentis confectum, vita priuauit.

Lysimachus Aristonem Autoleontis filium ad Pæonas in paternum regnum deduxit, vt cognito regio iuuene, beneuole & amicè eum exciperent. Vbi vero Aristonem regio lauacro in Aristibo fluuio lauissent, & mensam regiam more patrio apposuissent Lysimachus signum suis dedit, vt sese armarent. Ariston correpta fuga ad Sardenses equo euasit. Ita Lysimachus Pœoniam obtinuit.

Craterus.

Craterus, Tyriis Macedones in muniendo vallo occupatos adorientibus, mandauit, vt prius cederent. Postquam vero Tyrii longa persecutione vehementer essent defatigati, signum dedit suis, vt conuersi in Tyrios impetum darent: statimque factum est, vt persequentes fugerent, & fugientes persequerentur.

Polypercon.

Polypercon Peloponnesiis aditum obsidentibus milites suos ad periculum adeundum confirmauit. Pileum imposuit, & tunicam duplicem indutus, acceptoque baculo dixit ad eos: Qui nos in periculum vocant, o commilitones, eiusmodi sunt homines. Post his depositis, & armatura rece-

pta:

pta: Qui vero cum iis manum conferent (inquit) eiusmodi vsque in hoc tempus multorum, magnorumque bellorum victores. Quo audito milites obsecrabant, ne amplius moram aliquam interponeret, sed recta ad ineundam pugnã duceret.

Antiochi Seleuci filius.

Antiochus volens Didascum in suam potestatem redigere, quam Dinon Polemæi dux cum præsidio tenebat, præcepit exercitui atque vniuersæ regioni, vt conuiuium Persicum summa celebritate obirent: mandauitque omnibus principibus, vt copiosum adferrent cõuiuii apparatum. in quo celebrando cum prorsus occuparetur Antiochus, cum omnibus suis: etiam Dinon audito celebritatis luxu, aliquantum de excubiarum diligentia remisit. Antiochus autem imperans, vt incoctum frumentum ad quatuor dies secum portarent, duxit exercitum per solitudinem, & vias obscuras ac præcipites, atque ex improuiso irruptione facta, capit Damascum.

Antiochus Antiochi filius.

Antiochus oppugnabat Cypsela Thraciam vrbem, multosq; secum habebat Thraces nobili genere natos, quibus præerant Tiris & Dromichætis. Hos ornauit torquibus aureis, & armis argenteis, atque sic ad pugnam faciendam prodiit. Illi prospicientes e Cypselis propinquos & vernaculos suos multo auro argentoque exornatos, beatos eos ac felices prædicabant, qui sub Antiocho stipendia mererent: & abiectis armis, Antiocho se dediderunt, & pro hostibus socii facti sunt.

Antiochus Hierax.

Antigonus a Seleuco fratre defectione facta, profugit in Mesopotamiam. Itaq; cum Armenio-

rum montes transgressum, Arsabes cum quo ei amicitia intercedebat, excepit. Duces Seleuci Achæus & Andromachus cum infinitis copiis persequebantur, & magno quidem impetu manus conferebant. Tandem Antiochus accepto vulnere, profugit in montis colles superiores, exercitu sine ordine sub lateribus montis castrametante: & famam diuulgauit, Antiochum in prælio cecidisse. Exercitus vero non exiguam partem noctu colles montis occupare iussit. Sequenti die legatos miserunt Antiochi milites, Phileterum Cretensem, & Dionysium Lysimacheum, certisque conditionibus Antiochi corpus ad sepeliendum postularunt, seipsos atque arma tradentes. Andromachus: Nondum, inquit, Antiochi corpus inuentum esse: quæreret interius in vinculis, se missurum qui arma & milites acciperent. Venerunt quatuor millia virorum non ad pugnam faciendam parati, sed ad accipiendos captiuos instructi. Qui postquam ad latera montis venissent, hi qui colles occuparant, desuper effusi, magnam eorum stragem ediderunt. Antiochus vero regio habitu recepto apparuit, & viuentem & vincentem se ostendens.

Philippus Demetrii filius.

Philippus Rhodiorum vrbem in Pirça Parnassum oppugnabat. Muros insigni firmitudine præditos, statuit suffodere. Cum autem inter suffodiendum solidissima petra se offerret, & fossoriis instrumentis nequaquam cederet, Philippus interdiu ad fossionem iussit descendere. Eos vero qui opus faciebant, etiam tegumentis extensis occultabat, vt putaretur velle eos occultare. Hæc autem omnia manifesto hostes intuebātur, vt nullo modo eos clam esse possent. Noctu vero imperauit vt mili-

milites a stadiis octo seu decem ex profundo quodam specu puluerem adferrent & pro fauce fossionum coniicerent. Multo autem puluere aceruatim excitato interdiu, qui muros defensabant, idipsum conspicati, ciuitatem inferne suffossam esse crediderunt. Is metus eos impulit, vt vrbem Philippo dederent. Postea vero cognito dolo, multis lacrymis suam amentiam deplorauerunt.

Philippus Demetrii filius bellum gerens cum Attalo rege, & Rhodiis, & quemadmodum per mare effugere posset, deliberans, transfugam Ægyptum misit qui hostibus nuntiaret, cum ad nauale prælium sequenti die committendum præparari. noctuque multos ignes fecit, vt manere exercitus videretur. At cum Attali milites ad naualem pugnam se instruerent & ex eo loco per quem exitus nauibus erat præsidia deducerent, Philippus clam omnibus abnauigauit.

Ptolemeus.

Ptolemæus cum Perdicca flumen iuxta Memphim transmitteret, & iam magna pars transisset, contraxit ex omni regione greges caprarum, suumque & boum armenta, mandauitque vt quã plurima sarmentorum onera ex vnoquoque iumento suspenderentur, vt attracta maximum puluerem excitarent. Quæ a pastoribus atque etiam ab equitibus agitata, magnam vim pulueris suscitauerunt. Ille vero iis equitibus assumtis qui erant reliqui, contra hostes duxit, qui ex puluere coniecturantes, innumerabiles copias aduentare, repente fugę se mandarunt, & plurimi flumine perierũt, multi etiam viui capti sunt.

Attalus.

Attalus cum Gallis magnum numerum haben-

tibus prælium commissurus, milites suos timore perculsos confirmare atque alacres reddere volēs, ante conflictus periculum victimam apparauit, Sudino Chaldæo vate sacrificium obeunte: ipse deos precatus libauit & victimam dissecuit. Rex contrito gummi, inscripsit in dextram manum, Regis victoria: inscriptionem efficiens, non a sinistris ad dextra, sed contra a dextris ad sinistra: & cum viscera extraherentur, supposuit manum in calidiorem ac fungosum locum, abstersitque inscriptionem. Vates percurrens frusta reliqua, ac bilem petrasque & mensam, atque omnia signa perspiciens, conuertit particulam quæ inscriptionem continebat, qua regis victoria significabatur. Itaq; tum ipse gaudium concepit, tum vniuersis militibus signum ostendit. Qui accedentes, ac legentes, fiducia replebantur: omnesque vociferabantur, iubentes ducere aduersus Barbaros: & alacribus animis in pugnam ruentes, Gallorum multitudinem superarunt.

Perseus Philippi filius.

PErseus Romanis elephantos ducentibus partim ex Lybia, partim Indos ab Antiocho Syriæ rege: ne noua ac formidabilis equis bellua primo aspectu exsisteret, præcepit opificibus, vt lignea simulacra fabricarentur, elephantorum figura atque colore prædita. Quoniam vero fremitus bestiæ terribilis supra modum esset, iussit ligneum simulacrum virum cum tuba conscendere, qui per os tubam dirigens, acutum & horribilem sonum emitteret. Ad hunc modum equi Macedonum assuefacti sunt ad elephantorum fremitum & aspectum contemnendum.

CON-

CONTENTA IN QVINTO LIBRO POLYÆNI STRAtagematum.

PROEMIVM.

Etiam hunc librum quintum Stratagematũ, sanctissimi reges, Antonine & Vere, vobis offerq. Neque mihi tantum laudis arrogo, quod conscripserim, quam vobis tribuo, qui diligenter hæc scripta & summo cum studio legitis, in tanta potestate & imperio constituti: in hoc præsertim tempore, quo non solum pacis leges tractantur, verum etiam bellicæ res administrantur. Et hoc sane victoriæ stratagema iudico si quorum auxilio veteres duces sæpe victoriam pepererunt, hæc vos legendo addiscatis. Regibus enim bella gerentibus conuenire existimatur rerum tractatio. Nam dicendi studium ac facultas iis qui in otio vitam degunt, plurimum vtilitatis adfert. Rerum vero scientia, his qui armis præsunt, optima magistra est, quæ facienda sint ad imitationem eorum, qui priscis temporibus vicerunt. Quemadmodum igitur veterum virtutes atque victorias persequamini, hæc stratagemata ob oculos ponent.

Phalaris.

Phalaris, Agrigentinus publicanus cum ciues Iouis gubernatoris templum ædificare decreuissent in arce, quod ea saxis prædita & firmissima existimaretur, & alioquin etiam religiosum putarent in celsissimo loco deum constituere: ipse promisit se operi curando præfuturum, & fabros optimi generis habiturum, materiamque vtiliter suppeditaturum, ac pecuniarum certos arbitros daturum. Credidit populus, quod cum ob genus vitæ qui esset publicanus, harum rerum experientiam habere putaret. Acceptis igitur publicis pecuniis, magnum numerum conducit mercenariorum, multos-

multosque captiuos coemit, & materiam non paucam in arcem comportat lapidum lignorum, atque ferri. Cumq; iam ædificarentur fundamenta, subornauit quendam promulgantem: Quicunque significarit eos, qui lapides ac ferrum in arce subtrahunt, is tantundem argenti accipiet. Populus indigne ferebat materiam per furtum subduci. Ille igitur inquit, Concedite mihi potestatem muniendi arcem. Permisit ciuitas, vt eam muniret, valloque circundaret. Ille captiuos vinculis liberauit, eosque lapidibus, bipennibus ac securibus armauit. Cumq; Cereris festum celebraretur, ex insperato ciues adortus, magnam virorum stragem edidit: & ipse mulierum ac puerorum dominus factus, tyrannidem in Agrigentinorum Repub. exercebat.

Phalaris vt Agrigentinis arma eriperet, ludos gymnicos splendidissimos extra ciuitatem se facturum affirmauit cumque vniuersa multitudo ciuium ad spectaculum egrederetur, clausis portis, mandauit satellitibus, vt arma ex ædibus auferrent.

Phalaris in eo bello, quo Sicanos Agrigentini oppugnabant, cum eos exscindere nulla ratione posset, multo frumento comportato, finem belli fecit. ad hæc frumentum quod in castris habebat, eis reliquit ea conditione, vt eius loco reciperet, quod post meteretur. Gratis animis receperunt Sicani. Phalaris effecit, vt qui frumento præerant, pecuniis corrupti, tecta ædificiorum dissiparent, quo facilius frumentum computresceret. Quod vero metebatur, ipse ex pacto accepit. Itaq; quum omnem a regione fructum dedissent Phalaridi, cum vero qui in vrbe tenebatur, corruptum inue-

nirent, necessitate compulsi, ob frumenti inopiam ei se dediderunt.

Phalaris ad Teutum Vessæ principem, quæ florentissima, maximaque inter omnes Sicanorum ciuitates habebatur, misit, qui sibi eius filiam in matrimonium peterent. Qui cum eam addixisset, milites imberbes in curribus collocatos misit cũ habitu, vestituq; muliebri quasi famulas, quæ puellæ munera ferrent. Qui cum domum occupassent, gladios distrinxere. Phalaris autem extemplo superueniens, Vessam in suam potestatem redegit.

Dionysius.

Dionysius Siciliæ tyrannus, cum mercenarii ad eum interficiendum impetum fecissent, confertimque domum eius, quemadmodum inter eos conuenerat circumsisterent, miserabili veste amictus prodiit, comamque puluere respersit, & potestati militum suam vitam permisit, vt se pro libito tractarent. Mercenarii humilem & abiectam eius commutationem miserati, saluum & incolumem dimiserunt. Dionysius eos non ita multo post in vrbe Leontinorum circumuentos suis copiis, ad vnum omnes trucidauit.

Dionysius, cum Hermocrates Syracusiis operam nauaret, & scribæ ducibus, cum Syracusii in bello, quod aduersus Carthaginenses habuerant, persæpe victoriam hostibus dedissent, atq; duces accusaret, ausus est eos proditionis insimulare. Qui cũ partim morte mulctati, partim in exsilium pulsi essent, simulabat insidias sibi parari ab his in quorum inimicitiam & odium venisset, propter damnatos: atque etiam bello Carthaginensi adhuc vigente, præsidium corporis a populo petiit. Quod cum impetrasset, tyrannus Syracusiorum euasit

longe

longe truculentissimus, & vsq; ad extremum spiritum imperium obtinuit, atq; etiam filio suo quasi per manus traditum reliquit.

Dionysius summam curam ac diligentiam adhibere solebat, vt insidiatores deprehenderet. Peregrinus quidam obambulabat in vrbe, dicens se posse solum viam ac rationem demonstrare, qua insidiatores praenoscerentur. Vocatus in arcem, inquit ad Dionysium, se ei soli planum hoc facturum, ne ars vulgaris, omnibusque perspicu[illegible]: Cum omnes quotquot ei aderant secessissent, seorsim ad eum ait Confitere te praenoscendi artem didicisse, neque quisquam amplius insidias tibi struere audebit. Ille delectatus commento, muneribus amplissimis hominem ornauit. Satellitibus autem ac militibus dixit, se mirabilem rationem cognoscendi insidiatores edoctum esse. Qui credentes, non amplius audebant insidias ei ponere.

Dionysius expeditionem suscipiens, Androni arcis ac pecuniarum custodiam commendauit. Eum Hermocrates hortabatur, vt sibi operam suam accommodaret, ad obtinendam arcem atque pecunias. Postquam vero saluus Dionysius post paucos dies reuenit, cum nihil audiret ab Androne, dixit se ab aliis audiuisse omnia: verum ab ipso quoque se velle cognoscere, quisnam potissimum occasionem arripere voluerit. Qui deceptus, prodebat Hermocratem. Dionysius Andronem quidem interficiendum curauit. quod non confestim sibi post reditum hoc indicasset. Hermocratem vero in custodiam dedit, qui sororem eius in matrimonio habebat, in cuius gratiam eum postmodum liberauit, & in Peloponnesum dimisit.

Dionysius pactus cum iis qui Naxum prodere

instituerant, ipse quidem scio ad muros cum septem militibus accessit. Naxii intellecta proditione, in turres ascenderunt. Proditores e turribus Dionysium vocabant cum vniuersis copiis. Ille vero minabatur iis, qui muros tuebantur, nisi traderent sibi ciuitatem, se omnes eos morte affecturum. Sub idem tempus iussu Dionysii in portum Naxiorum appellebat Dionysiaca, Pentecontorus, quę fistulantes tubicines & hortantes hortatores d[illegible]uorum singuli triremem vnam appellabant. Naxii totidem triremes adnauigare putantes, quot hortatores videbant, metu perterriti, sponte Dionysio ciuitatem dedidere.

Dionysius Imilcone adnauigante, atque ostium portus Homotylensium muniente, copiis a Motia deductis, ipse castra e regione constituebat, nautasq; & milites, vt bonum animum gererent, hortabatur, nauibusque stationem pararent sub promontorio quod portum continebat. Locus erat planus, & luto cœnoque plenus, latitudine viginti stadiorum. Hoc milites lignis munito, subduxerunt octoginta triremes vno die. Imilcon veritus, ne Dionysius assumta classe supra promontorium adnauigaret, & Carthaginienses in ostio portus conclusos intus conficeret, spirante Borea, secundis ventis discessit. Dionysius vero & portum & Homotylem & classem recuperauit.

Dionysius contra Dionem arcem obtinens, legationem ad Syracusios misit, quæ de pace concilianda transigeret. Illis respondentibus, Si dimittit imperium accipimus petitionem: sin minus, inexpiabile bellum esto. Dionysius rursus misso præcone iussit mittere legatos, quibus remitteret imperium, & quibus cum fœdus faceret. Illi miserunt,

& præ

& præ nimio gaudio præsidia effuderunt, quod tyrannum iam imperium deponere arbitrarentur. At ille legatos retinuit, & militibus eductis, cum insigni impetu & vociferatione ad munitiones accessit: vehementique irruptione facta, Syracusas inuasit. sic neque arcem reddidit, & vrbem simul recuperauit.

Dionysius legatos Syracusiorū quos apud se tenebat postridie ciuibus remisit. Sequebantur autē eos mulieres, quæ ad Dionem & Megaclem literas habebant, a sorore & vxore, atq; etiam ad reliquos Syracusios, quorum vxores in oppugnatione tenebantur. His literis acceptis, in concione palam recitari iusserunt. Reliquorum fœminæ maritos & cognatos orare, & obsecrare, ne se perire, aut in Dionysii potestatem venire paterentur. Vna vero quædam epistola, exterius inscriptum habuit, Hipparion patri. Hoc autem nominis erat filio Dionis: cumque scriba legisset inscriptionem, ac literas aperiret: filius quidem nihil scripserat, sed Dionysius peramanter ac familiariter ad Dionem, magnisque pollicitationibus eum sollicitabat. His lectis Dion in infamiam apud Syracusios & suspicionem venit, neque eius fides amplius momentum aliquod habuit, id quod efficere maxime in votis erat Dionysio.

Dionysius Carthaginensibus cum trecentorum millium exercitu aduentantibus, complures in regione munitiones & castella ædificanda curauit. Cum Carthaginensibus egit vt pacem facerent, atque præsidia eorum recepit. Carthaginenses admodum libentibus animis munitiones absque prælio recipiebant, multosque ex militibus præsidii & custodiæ caussa in singulis relinquebāt.

Cum bona pars copiarum esset dispersa, diuisaque præsidiis & custodiis, tum demum reliquos aggressus Dionysius, profligauit.

Dionysius vt Himeram suę ditionis faceret, amicitiam cum Himerensibus coiuit. Propinquis autē oppidis bellum intulit, castrisque non procul ab Himera positis, legationē amicitiæ petendæ caussa misit, ad eos qui in castellis habitabant. Himerenses per longum tempus militibus eius commeatū suppeditauere. Postquam vero procedēte tempore nihil rerum gerere eum viderent, suspectum habentes tantum exercitum in proximo castra habētem, res ad victum necessarias mittere desierunt. Dionysius ab inopia ac destitutione commeatuum exordium sumens inimicitiæ, ad Himeram ipsam copias adduxit, & ciuitatem, per vim impressione facta, cepit.

Dionysius milites ætate prouectiores priuare stipendiis volebat. Ea re iuniorum etiam erga se indignationem commouebat, qui indignum censebant, senio cōfectos iam reiici. Ille cognito tumultu, concionum conuocat, & in hanc sententiam verba facit: Iuniores in periculum pugnæ colloco, seniores ad pręsidia munitionum æquale salarium merentes. Experimentum autem fidei exhibebūt, munitionesq; summa cura tuebuntur, atq; minus operis facient. Ea res summam omnibus lætitiam attulit, atque omnes a se mutuo distrahebantur. Postquā vero multitudo in varias partes discessit, & in singula præsidia pauci diuisi, tum singulis veteranis ademit stipendia, cum non amplius auxilium aliquod in multitudine paratum haberent.

Dionysius per mare ciuitatem aggressurus, vt fidem trierarchorum perspiceret, neque quisquam sciret

sciret quo nauigaturus esset, libellum nullis literis scriptū, obsignatum tamen, cuilibet trierarcho dedit, mandans, vt postquam deductis nauibus signū tolleretur, libellos soluerent: iisq; lectis, eo cursum tenerent, quo scripta inhærent. Qui cum soluissent, ille priusquam signum datum esset, expeditam nauem conscendit, & circumnauigans, a singulis trierarchis libellum repetiit. Quos quidem deprehenderet resignasse sigillum, quasi proditores ad mortis supplicium trahi iussit. Reliquis alios libellos dedit, in quibus reuera scriptum erat, quam ad ciuitatem nauigaturus esset. Eaq; res ad hunc modū arcana habita, effecit, vt Amphipolin nihil tale sperantem & præsidiis destitutam caperet.

Dionysius vt cognosceret, quam de se sententiam haberent, & quid dicerent subditi, musicas fœminas & meretrices conscribi iussit. Quæ cum magnis præmiis se donatum iri putarent, ille nihil eis donauit: sed meretrices singulas explorauit, adhibitis tormentis, quidnam ab amatoribus audirent de tyrannide. Ita cognitis obtrectatoribus, partim morte affecit, partim in exsilium misit.

Dionysius cum arma ciuibus eripuisset, quo tempore aduersus hostes periculum erat subeundum, cum eos ad centum stadia ex vrbe produxisset arma his reddidit. Post pugnam, antequam in vrbem reuerterentur, & portas aperirent, rursus eos deponere armaturas iussit.

Dionysius cum scire cuperet, quinam iniquo animo tyrannidem ferrent, nauigauit ab Italia in occultum nauale: famamque sparsit, Dionysium a propriis militibus interfectum esse. Qui ægre imperium eius tulerāt, concurrunt cum summo gaudio, sibiq; mutuo casum narrant. Ille comprehensis iis quibus ea res lætitiæ erat, omnes trucidauit.

Dionysius morbum simulans, rumorem diuulgauit, regem in extremo periculo versari. Cum multis ea fama gaudium faceret, ipse cum satellitibus progressus, omnibus conspiciendum sese prębuit, gaudentesque ad mortem rapi imperauit.

Dionysius Carthaginensium captiuos magna mercede redemtos reddidit, Græcos vero sine pretio. Carthaginenses tyrannum hoc adductum humanitate ac beneuolentia facere arbitrati, mercenarios Græcos quos habebant, dimiserunt. Dionysio vero commode hoc euenit, vt ab hostibus Græcis liberaretur.

Dionysius bellum gerens cum Messeniis, apud quos aliqui in proditionis suspicionem venerant, vt eis terrorem ac perturbationem iniiceret, cum reliquorum omnium fundos depopularetur, ab eorum prædiis abstineri iussit, in quos calumnia & crimen conferebatur. Hoc etiam ab aliis ducibus memini factitatum. Dionysius vero præter hæc militem etiam in vrbem misit, qui auri talentum iis ad quos suspicio pertinebat, adferret. Hunc Messenii cum auro deprehenderunt: cumque cognouissent quibus illud ferret, indicatos proditores supplicio afficiendos censuerunt: ii vero cum potestate erant, atque Dionysio vehementer resistebant. Itaque seditione concitata, factum est vt Dionysius Messana potiretur.

Dionysius in egestate pecuniarum constitutus, tributum ciuibus imperauit. Qui cum sæpe iam se contulisse dicerent, vim eis adhibendam esse non existimabat. Intermissis vero paucis dieb. mandauit principibus, vt anathemata (quibus Asclepii templum erat exornatum, quę multa fuerunt ex auro & argento confecta) e fano deportata, quasi profana

profana in foro proscriberent. Ea summo studio coemebant Syracusii, ita vt magna vis pecuniæ colligeretur, quibus potitus Dionysius, edictum proponere iussit: Si quis anathema ad Asclepium pertinens emisset, mox in templum reportaret, Deoque restitueret, aut morte pœnam lueret. illi Deo sua reddiderunt. Dionysius pecunias obtinuit.

Dionysius cum vrbem cæpisset, cuius ciues partim mortui, partim in exilium erant acti, cum vrbs amplior esset, quam vt modicum præsidium ad eam tuendam sufficeret, paucos quidem ibi in præsidio reliquit. Captis vero seruis, dominorum filias in matrimonium dedit, vt summas inimicitias aduersus eos gerentes, fideliter ciuitatem custodirent ac defenderent.

Dionysius in Tyrrheniam nauigans centum triremibus, cum nauis quæ equites vehebat, transisset ad Leucotheę fanum, acceptis septuaginta talentis numismatis, confestim nauigauit. Cumque intellexisset in occulto mille argenti talenta, aut amplius, milites ac nautas diripuisse, antequā eos in terram exponeret, promulgauit, his qui pecunias haberent, imperans, vt dimidium summæ ad se deferrent, dimidium vero se ipsis relinquere. Qui morem non gererent, eos se morte mulctaturum. Qui cum dimidiam partem singuli attulissent, ab his ille reliqua etiam exegit, & dono eis dedit ad mensem frumentarias præfecturas.

Parii æmulatores Pithagorearum disputationum, in regionibus circa Italiam degebant. Dionysius Siciliæ tyrannus legationem de amicitia facienda ad Metapontios & ceteros Italos misit. Euephenus iuuenibus qui discendi caussa ad eū commeabant, eorumque parentibus suadebat, nullo

modo tyranni verbis adhibendam esse fidem. Quæ res ad iram vehementissime Dionysium inflāmabat. Itaq; operam dabat, quemadmodum eum in suam potestatē redigere posset. & e Metapontio in Rhegium transportare. Quem posteaquam cepit, in concilio accusationem in eū intendens demonstrauit quātis rebus ob eum solum esset spoliatus. Ille confitens, recte se fecisse prædicabat. Illos enim amicitia & discendi consuetudine sibi deuinctos esse, tyrannum se ne aspicere quidem inter discipulos suos posse. Qui cū ob hæc morti adiudicauit. Euephenus nihil perterritus, ad Dionysium inquit: Decretis quidem pareo: verum quia sororem adhuc innuptā habeo, eam prius in Pario collocare alicui, in animum induxi. Itaq; in patriam nauigabo, breuiq; reuersus mortem obibo. Cum omnes hoc audito sermone in risum effunderentur, Dionysius admirabatur, & interrogabat: Quisnā igitur pro te sponsurus est. Ille: Vadem, inquit, mortis dabo. Eucritumque accersitum, vadem præbuit. Qui admodum lubens hac pro morte sponsionem recepit, transigens, vt ille digressus intra sex mensium spatium reuerteretur. Se vero ibidem permanentem, interea temporis custodiri & asseruari iussit. Admirandum quidem factum erat, verum longe mirabilius aliud consecutum est. Etenim post sex menses, is qui eum vadem dederat, collocata sorore sua, reuersus in Siciliam, seipsum tyranno reddidit, iussitque vadem dimitti. Dionysius vtriusque virtutem supra modum complexus, & admiratus, ambos liberos dimisit: petiitque, vt data fide tertium ipsum in amicitiam suam ascriberent, & apud se manerent, præsentibusque bonis vna fruerentur. Qui animum quidem tyranni, propositumque

tumque

tumque comprobauerunt. At petebant, si vitam sibi concedere vellet, reuerti se ad consuetas cum adolescentibus exercitationes pateretur. Dionysius hoc facto, multos Italos adduxit, vt maiorem sibi fidem haberent.

Agathocles.

Agathocles datum hostibus iusiurandum transgressus est: occisisque captiuis, ridens ad amicos dixit. Cœnati, iuramenti religionem euomamus.

Agathocles cum superasset Leontinos, Dinocratem ducem suum misit in vrbem, qui diceret, ei cum Dionysio gloriæ contentionem esse, quod velit eos conseruare, quemadmodum ille conseruarit Italos ad Eleporum fluuium prælio deuictos. Crediderunt Leontini, pecuniasque dederunt. Agathocles ingressus, iussit eos in concionem inermes conuenire. Dux interrogabat, cui videretur idem quod Agathocli, is manum tolleret. Agathocles igitur, Mihi, inquit, placet omnes occidere. Decem vero millia militum qui circumsistebant, omnes in concione trucidarunt.

Agathocles cum audiisset principes Syracusiorũ nouis rebus studere, Carthaginensib. deuictis, gratulatoria diis sacrificia peragens, quingentos viros, quos suspectos habebat, ad conuiuium cõuocauit. Erat sane magnificentissimum vocatorũ. & supra modum opiparum conuiuium. Ipse vero, cum omnes iam largius vinũ hausissent, in medium eorũ ingressus, crocotamq; indutus & amictus, Tarentina fistula cecinit, citharaq; lusit atq; saltauit, ita vt e nimia voluptate tumultus, strepitusque consequeretur. Interim dum omnes indulgent genio ipse e conuiuio se subduxit, quasi defatigatus, & se vestem mutaturum simulauit. Circum sederant

eum locum, vbi conuiuium agitabatur, magnus armatorum numerus, & ex iis mille districtis gladiis bini singulos aggressi, discumbentes ad vnum omnes peremerunt.

Agathocles Ophelam Cyrenensem cum ingentibus copiis militantem, audiens amantem esse puerorum, obsidem ei proprium filium misit Heraclidem, egregia forma præditum: præceptumque dedit puero, vt paucos dies rem perferret. Venit puer. Cyrenensis elegantia ac speciositate victus, eum amplectebatur, omniq; studio eum colebat. Agathocles repente Syracusiis adductis, Ophelam occidit, omnemque exercitum eius superauit, & filium nulla iniuria affectum aut corruptum recepit.

Agathocles Carthaginem versus nauigationem instituens, delectum habuit, qui nam vna nauigare possent: & promulgauit concedens, vt qui vitæ suæ consultum vellent, e nauib. cum supellectile sua egrederentur. Exierunt multi, quos vniuersos, quasi timidos & infidos morte affecit. Eos vero qui manserant, ob fortitudinem ac fidem laudib. vehebat, & in Libyam cum sexaginta nauib. traiecit. Cumque in terram eos exposuisset, extemplo naues igne subiecto incendit, vt milites se fortius in pugnando gererent, fuga per naues desperata. His vsus stratagematis Agathocles, ipsos Carthaginenses, multasque in Libya ciuitates superauit.

Agathocles milites in aciem instructos petiit a Syracusiis, quasi in Phœniciam transmissurus, inquiés se ab aliquib. eius regionis incolis, quo commodius proditionem transigant, summo studio accersi. Syracusii credentes dederunt. Quos cum accepisset, Phœnicibus longum vale dixit: & ad-

nersus

uersus socios expeditione facta, castella circa Tauromenitem diruit.

Agathocles cum Melea inducias fecit Itaque hic in Libyam discessit Ille vero congregata Syracusiorum concione: Hanc, inquit horam semper omnib votis optaui, qua ciues videbo libertate præditos. His dictis, deposita chlamyde & ense, seipsum idiotam Syracusiorum esse declarauit, quasi viro populari & moderato Rempubl. commendassent. At ille post diem sextum multis interfectis ciuibus, & fugatis plus viginti, ipse Syracusiorum imperium obtinuit.

Agathocles cum resciisset, a Tisarcho, Anthropino & Diocle sibi insidias parari, accersiuit eos, magnumque exercitum ipsis commisit, vt egressi sociæ cuidam ciuitati, quæ ab hostibus oppugnabatur, auxilio venirent Et cras, inquit, in Timoleontium cõueniemus cum armis & equis, omnemque expeditionem ordinabimus. Illi libentibus animis hæc receperunt; quod etiam se militares copias ad aggrediendum regem habituros putabant. Postridie cum in Timoleontium conuenissent; Agathocles signum ad eos comprehendendos dedit. Reliqui audito signo, Dioclem, Tisarchum & Anthropinum cum vniuerso satellitio adducendos confoderunt, omnesque quotquot his opem vellent adferre, simul neci dederunt, non minus sexcentis.

Hipparinus.

Hipparinus cum in Leontinorum vrbe degens, Syracusas audiret vacuas esse defensoribus, quod ciues in locum quendam cum Calippo profecti ex vrbe dicerentur, statuit ab Leontinis Syracusas versus exercitum ducere: noctuque misit aliquos

ad vrbē, qui vigiles & excubitores de medio tolle-
rent. Qui cum hoc præstitissent, & portas aliqua
ciuitatis aperuissent, Hipparinus per eas mercena-
rios introduxit, ciuitatemque Syracusanorum oc-
cupauit.

Theocles.

Theocles Chalcidensibus ab Eubœa adducti
Leontinorum ciuitatem inuasit, obtinuitque cum
Siculis, qui antea sedes in ea habuerant. Cum ve-
ro Platæenses ex Megaris coloniam deducere i
Leontinorum ciuitatem vellent, ad eamque ve-
nissent, se quidem iuramenti religione impedi-
dicebat, quo minus inhabitantes Siculos expelle-
re posset, ipsis vero portas noctu patefacturum. Ita-
que ingressi, Siculos pro hostium consuetudin-
tractarent Qui cum portas aperuisset, Megarens-
occupato foro & arce, Siculos armati adorieba-
tur. Qui cum inermes obrutos se viderent, re-
licta ciuitate, fugam capesserunt. Megarens-
vero pro Siculis societatem cum Chalcidensibu-
inierunt.

Theocles Megarenses, cum sex menses Chalc-
densibus cohabitassent, eiecit ex vrbe. Diceb-
enim, se belli tempore votum nuncupasse, si vrb-
potiti sine periculo fuissent, duodecim diis sacri-
cia peracturum, pompamque armis ornatam c-
lebraturum. Megarensibus nihil suspicantib-
mali, sed bonis auibus sacra iubentibus litar-
Chalcidenses ad obeundam pompam ab iis arm-
mutuati, dum sacrificium perageretur, ipsi in m-
rem pompæ gradientes, postquam in foro arma
constitissent, Theocles præconem iussit proclam-
re, Megarenses ante solis occasum ex vrbe disc-
dant. Illi ad aras supplices confugerunt, & ne

i

in exilium pelleret, rogauerunt, aut cum armis ex vrbe emitteret. Theocles consilio cum Chalcidensibus habito, non tutum esse censuit tot hostes armis munitos eiicere. Itaque inermes Megarenses e Leontino pulsi, Troilum inhabitauerunt, vnam dumtaxat hyemem. Tamdiu enim permiserant Chalcidenses.

Hippocrates.

Hippocrates ad occupandam Ergetinorum vrbem animum intendens, quos quidem Ergetinos secum stipendiarios habebat, his semper maximam prædæ partem distribuit, ampl oremque mercedem dedit, ac summis eos laudib' tanquam ad subeunda pericula promtissimos affecit: in primisque operam dedit, vt plurimos ex hac vrbe in exercitu suo haberet: hæc ciuibus in vrbem nuntiabantur. Qui æmulantes militantium famam, ac fortunam, omnes vrbe relicta ad stipenda sub Hippocrate merenda exierunt. Hippocrates amice susceptis hominibus, eadem nocte copiis assumtis per Læstrigonium campum eas duxit: Egertinisq; in mari collocatis, reliquo exercitu incontinenter Cum Egertini separati essent, & fluctibus impediti, præmissis equitibus Hippocrates, vrbem eorum desertam, ac præsidiis nudatam, occupauit, præconemque misit qui bellum ipsis indiceret & Gelois atque Camarinæis signum dedit, vt audacter Egertinos ad vnum omnes conciderent.

Daphnæus.

Daphnæus Syracusiis & Italis aduersus Carthaginenses prælium committentibus, dextrum cornu tenentibus Syracusiis, sinistrum Italis, cum audisset magnum clamorem ferri a læuo, accurrit & conspicatusque laborantes, & pene victos Italos;

reuersus ad dextrum cornu, lætum nuncium Syracusiis attulit, Italosque in sinistro cornu victoriam adeptos prædicabat: egregiumque esse, si ab ipsis etiam præclarum aliquod facinus ederetur. Syracusii ducem vera dicere arbitrati, exclamarunt, Omnibus viribus in hostes irruamus, alacriterq; impetu facto, Barbaros in fugam verterunt.

Leptines.

Leptines Carthaginensibus ad vlteriorem Pachyni ripam nauigantibus, & in terram egredientibus, & prædam terra marique facientibus, sub noctem insidiis collocatis, clam equites aliquot præmissos iussit eorum stationes incendere. Carthaginenses igne conspecto accurrentes, vt quæ in statione habebant, exportata conseruarent, in equites insidiantes incidunt: a quibus fusi, fugatique, ad triremes vsque, magnum suorum numerum amiserunt.

Leptines a Lacedæmone profectus, nauem ad Tarentum subduxit. Expositis nautis, Tarentini nullam his quidem iniuriam aut vim attulerunt, ob eam caussam quod essent Lacedæmonii. Leptinem vero inquirebant, vt eum comprehenderent. Ille abiectis suis vestimētis, acceptis vasis, & lignorum onere sublato, conscendit nauim, funeque resecto nauigium deduxit, & nautis adnatātibus, receptis, ad Dionysium nauigauit.

Annon.

Annon cum Carthaginensibus Siciliam præterlegebat. Dionysius tyrannus naues aduersus eum non paucas numero misit, quæ propemodum iam accedebant. Annon suis nauibus vela detrahit, idem faciunt hostes. Annon suis mandat, vt

celeriter

celeriter explicent vela, & hoc pacto cunctantes & perturbatos effugit.

Amilcar.

Amilcar Carthaginensis non ignorans Lybicorum in vino luxuriem: multa vini vasa mandragora corrupit: iisque depositis in suburbiis, cum illi accederent, in vrbem rediit, quasi vim adhibentibus resistere cum suis copiis non posset. Illi gaudio elati, quod Carthaginenses intra mœnia conclusissent inuentis vasis, largissime se vino ingurgitarunt; statimque in somnum grauissimum incidunt.

Amilcar cum Carthaginensibus noctu soluens e Libya in Siciliam, scriptos obsignatosque libellos gubernatoribus tradidit: constituitque, si distraherentur in pelago, quo cursum dirigere & conuenire deberent; ne per transfugas hostibus enuntiaretur, luminibus ab anteriore parte obductis & occultatis, ne hostes ex splendore de aduentu coniecturam facere possent.

Amilcar in Lybia vrbem capere nitebatur, ad quam duæ viæ difficiles & arduæ ferebant. Eas Libyes impositis præsidiis custodiebant. Amilcar transfugam ad eos misit, qui diceret hostes alteram viam esse munituros aggere, vt sit ad ingrediendum idonea: alteram obsepturos, ne ab hostibus per eam venientibus includantur. Hæc fieri hostes conspicati, & fidelem transfugam existimantes, ad eam viam quæ muniebatur, concursum fecerunt, vt hostium conatum & opus impedirēt. At ille noctu, præparatis ad eam rem lignis, auersam viam ponte constrauit: per eamque copiis adductis, dum hostes alteram summa cura tuerentur, vrbem cępit.

Amilcar Agrigentum oppugnans, non procul a ciuitate castra metabatur. Egredientibus ex vrbe copiis innumerabilibus, per exercitum obambulans, cum singulis loquebatur occulte, præcepto dato, vt vltro se in fugam verterent. Quibus fugientibus, Agrigentini inter persequendum longius ab vrbe distrahebantur. Amilcar ante ciuitatem incensa sylua, reliquos in latentes insidias coniecit. Qui persequebantur, fumum surgere a mœnibus conspicati, a ciuitate ignes surgere putabant: seseque conuertentes ad vrbem, reuertebantur, instantibus, vrgentibusque iis, qui prius fugerant. Cum vero in eum locum ventum esset, vbi positæ erant insidiæ, consurgens Amilcar cũ suis, partim eos in captiuitatem redegit, partim morte affecit.

Amilcar iuxta Cronium aduersus Dionysii duces castra constituebat. Cum ii qui Cronium inhabitabant, Carthaginenses vrbe recipere vellent, neque duces potestatem facerent, Amilcar hac re cognita, syluam omnem, quæ pro castris hostium erat sane magna, captato aduerso hostibus vento, subiectis ignibus incendit. Fumus magna copia & turbine in vultus hostium vi venti deferebatur. Interea temporis Amilcar clam ad mœnia transiuit, eiq; portas aperuerũt ii qui recipere eum cupiebant, in vrbemque ducibus ignorantibus ingressus est.

Gescon.

Amilcar Carthaginensium excellentissimus, Libycarum copiarum ductor, multis bellis feliciter confectis, in inuidiam vocatus, & ab aduersarũ partium factione in crimen affectatæ tyrannidis adductus, cum ipse morte mulctabatur, tum eius frater Gescon in exilium actus solum vertit. Eorum

rum vero bona publicata inter se ciues partiebantur. His ita gestis, Carthaginenses aliis ducibus vsi, cum plerumque turpiter superarentur, & in extremum seruitutis periculum venissent, pœnitudine ducebantur ob Gesconis exsilium & necem Amilcaris. Sed Amilcarem morte affectum, non erat ab inferis excitare. Gesconem autem ab exsilio reuocarunt, eiq; summam belli con miserunt, eorumque inimicos ad supplicium tradiderunt, quocunque modo eos punire illi collibitum esset. Gescon vinculis affectos iussit in conspectu populi in ventrem humi procumbere, atque ter incitato pede singulorum colla conculcauit, inquiens, se satis magnas pœnas fraternæ cędis ab iis repetiuisse. His factis, inimicos dimisit inquiens: Non malo malum vltus sum, sed bonum pro malo rependi. Quo factum est, vt cum ipsi inimici, tum horum etiam familiares, atq; omnes Carthaginenses perpetuo obedientiam Gesconi pręstiterint, tanquam viro militari ac duci; statimq; commutatio victoriarum in bellis consecuta est, superante in prælijs Gescone, propter subditorum erga se beneuolentiam ac promtitudinem.

Timoleon.

Timoleon in Sicilia copias eduxit ad pugnā ineundā Carthaginensib. in insula expositis, obuiam factus est mulus portans apiū. Milites omnes phortuesiūt, quod apud ipsos defunctorū monumēta coronabantur apio. Timoleon: Atqui, inquit, manifestiorem Dii nobis victoriam significant. Nam eos qui Isthmica certamina vicerunt, Corinthii sertis ex apio factis coronant. His dictis, ipse ipse se apio redimiuit, tum etiam duces suos coronauit. Ex quo accidit, vt reliqui milites ab se mutuo

apium sumentes, audaciores ad pugnam redderentur.

Timoleon oppugnabat Milarcum tyrannum, qui multos dolis circumuenerat, & neglecta iurisiurandi religione trucidauerat. Tyrannus simulabat se iudicium apud Syracusios subiturum, si Timoleon non accusaret. Ille iurauit se non accusaturum. His intercedentibus conditionibus, Milarcus Syracusas venit. Timoleon cum eum in concionem protraxisset, Nequaquam, inquit, eum accusabo: sic enim pactus sum, verum interfici celerrime iubeo. Nam æquum est, qui multis verba dedit, eum aliquando simili ratione circumueniri.

Timoleon pro societatis iure Syracusiis auxilium ferens, in collem quendam altissimum & excelsum ascendit. Cum vidisset quinquaginta millia Carthaginensium explicata, locum vero proceliis infestum, & ventum hostibus aduersum ferri, congregata concione: In hoc tempore, inquit, hostes capi necesse est. Etenim oraculum exstare, eos qui in illo loco aciem collocassent, interituros: comprobari autem oraculum tempestate repentina. Græci magnis animis sumtis, pauci complures fuderunt.

Ariston.

Ariston vna naui tres actuarias commeatum ferentes comitabatur. Ostendebat se triremis hostilis. Cum prorsus omnia deficerent conductis in vnum locum actuariis, propter eas nauigabat, vt si hostium triremis in eos qui frumentum vehebat, impetum fecisset, ab his qui nauem obtinebant, innumeris telis premerentur. Sin in ipsas actuarias conarentur impressionē facere, ac vim adhibere, ipse circumcirca nauigans, ab lateribus hostilem

triremem

triremem incommodo afficeret, eamque inter suam & onerarias concluderet.

Ariston Corinthius gubernator, Atheniensibus & Syracusanis nauale prælium committentibus, & vtrisque manentibus, misit ad principes, iussitq; cibaria in mare transferre. Quæ cum essent allata, versis nauibus in terram recesserunt: egressique, celeriter prandium sumserunt. Athenienses existimantes eos victos discedere, magnos animos ob victoriam gerentes, e nauibus egrediuntur, obambulantesque tum alia fecerunt, tum etiam omnia ad prandium instruxerunt. Adnauigarunt repentino Syracusii. Tumultus erat inter Athenienses, qui sine prandio naues conscendebant. Illi vero pransi, minori negotio hostes profligarunt.

Thrasymedes.

Thrasymedes Philomeli filiæ Pisistrati amore captus, eam in pompa ingredientem accurrens osculabatur. Fratribus virginis ægre ferentibus, & non ferendam contumeliam existimantib. Pisistratus: Si inquit, amantes pœnis affecerimus, quid iis faciemus, qui nos odio prosequuntur?

Thrasymedes, amore magis magisque indies accrescente, assumtis æqualibus suis sociis, puellam in mari sacrificium obeuntem obseruauit. Qui districtis gladiis turbam disiecerunt, inque nauim impetum facientes, Æginam versus discesserunt. Hippias adultior Pisistrati filius, mare ab latrociniis repurgans, hanc etiam nauem ob remorum celeritatem latronum esse existimans, sororem recuperauit: eosque qui rapuerant, comprehensos reduxit. Thrasymedes, aliique coram tyranno constituti, nullo modo supplices se præbuerunt, sed admodum viriliter, vt pro libito se tractaret,

hortabantur: dicentes, ex eo tempore se cõtemnere mortem, ac pro nihilo ducere cepisse, cum primum de raptu consilium iniuissent. Pisistratus admiratus in iuuenibus animi celsitudinem; filiam suam Thrasymedi adolescenti in matrimonium collocauit. Hoc facto, beneuolentiam & amicitiam eorum sibi conciliauit, non amplius tyrannum se gerens, sed benignum patrem, ac popularem ciuem.

Megacles.

Megacles Messenius, eius Messenæ, quæ in Sicilia est, Agathocli Syracusiorum tyranno rebus omnibus aduersabatur, multosque Sicilienses contra eum concitabat, iisque qui eum de medio sustulissent, amplissima munera pmisit. Agathocles irritatus, Messanam oppugnare parabat, missoque præcone Megaclem a ciuibus exposcebat. Quem nisi accepisset, omnino se eos vrbe per vim capta in seruitutem redacturum, interminabatur. Megacles mortem non perhorruit, sed vltro se ad tradēdum tyranno obtulit, si legatus mitteretur. Decernentibus hæc Messeniis, accedens in castra Agathoclis: Ego vero, inquit, & legatus ciuitatis nomine venio, & moriturus. Sed ante de legatione cum amicis audias. Cum Agathocles amicos conuocasset, in horum consessu Megacles patriæ iura percensens, ad extremum inquit: Si ad exscindendas Syracusas expeditionem Messenii suscepissent, vtrum pro Syracusiis an pro Messeniis omnia faceres? Cum ad hãc interrogationem subrideret Agathocles, amici qui præsto erant, eum hortabantur, legato verba facienti parceret. Ille deposito bello, Megaclem saluum & incolumem domum remisit, amicitiamque cum Messeniis fecit.

Pam-

Pammenes.

Pammenes per Phocidem Thebas versus exercitum ducebat. Hostes Philobœotum castellum occuparant, ad quod duæ viæ ducebant, quarum cum altera iam hostium præsidiis teneretur, Pammenes rectis ordinibus in profundum deductis, exercitumque ad proficiscendum amplificatum ita instruxit in dextro latere, quasi in eam partem ducturus. Illi relicta parte sinistra, ad dextram deflectebant, vt profectionem impedirent. Ille ad sinistram incitato cursu cum suis properabat, copiasque sine omni periculo traducebat.

Pammenes magnum equitum numerum in exercitu ducens, hostibus scutatorum multitudinem infinitam habentibus, paucos quos in suo exercitu habebat scutatos & leuis armaturę milites ea parte, vbi validissimus erat hostium exercitus, opposuit: iisque præcepit, vt data opera se in fugam coniicerēt, quo aduersariorum scutatos a reliqua acie distraheret. Quod postquam contigit, assumtis equitibus, ab altero latere obequitans, in eos impetum fecit, & vndiquaque circumdatos superauit, instantibus equitibus, iisque qui fugere existimabantur, se conuertentibus.

Pammenes vt Thebanis portum Sicyoniorum caperet, ipse quidem in terra statuit irruptionem facere, nauem vero turbinatam plenam militibus armatis per mare misit. Qui nauigantes, ante portum appulerunt. Sub vesperam pauci inermes in terram egrediebantur, quasi mercatores aliqui a naui ad coemendas merces, & forum venientes. Pammenes postquam nauis in portū venit, vespere magno cum tumultu ciuitatem aggrediebatur. Qui circa portum habitabant, concurrentes

ad tumultum, auxilium ferre suis nitebantur. Armat e naui turbinata egredientes, nullo impediente, portum obtinuerunt.

Pammenes contrario modo tubarum lege vsus, hostes decepit, mandans suis militibus, vt cum receptui caneretur, impressionem facerent: cum vero ad pugnam vocarentur, discederent His vtrisque magnam cladem hostibus inflixit.

Pammenes cum exigua manu a pluribus interceptus, transfugam in hostium castra misit, qui cognita pugnæ tessera, reuersus Pammeni nuntiauit. Ille per noctem hostes aggressus, magnum eorum numerum interfecit atque per medios dicta tessera equitauit. Qui ad difficultatem maximam redigebantur, cum in tenebris suos per tesseram cognoscere non possent.

Heraclides.

Demetrius Heraclide Athenis præsidii caussa relicto, ipse in Lydia versabatur. Duces Atheniensium occulto habito consilio, Herculem, natione Carem, mercenariorum ducem persuaserunt, vt portas noctu patefaceret, & milites Atticos reciperet, qui Heraclidem interficerent. Hæc ad Illissimum transigebant, vbi lustratio fieri consueuit minoribus mysteriis, Hipparco & Mnesidamo ducibus iusiurandum dantibus & accipientibus. Hierocles fidelis Heraclidi, totam rem significauit. Qui consensit vt eos reciperent, aperta quadam parte duntaxat portarum. Ac noctu receperunt quadringentos & viginti viros, quibus præerant Mnesidamus, Polycles, Callisthenes, Theopompus, Satyrus, Vetorides, Stenocrates & Pythion, iis Heraclides duo millia militum armatos immisit, qui omnes ingredientes trucidarunt.

Heracli-

Heraclides Tarentinus architecton Philippo Persei patri promisit, se solum Rhodiorum classem incensurum. Atque tum ficta arte progressus ex aula Philippi, signa iniuriæ ferebat, & ad aram supplex confugit, & a populo misericordiam flagitabat. Erant nonnulli Macedones, quibus hæc indigna viderentur. Ita conscensa cymba Rhodum deuenit inquiens: Supplex venio ad vos, iniuriis affectus, quoniam Philippum impediui, ne vobis bellum inferret. Vt autem fidem his, quæ dico adhibeatis, epistolam Philippi ostendo, scriptam ad Cretas, qua bellum aduersus Rhodios suscipere instituant. Rhodii credentes literis, Heraclidem recipiunt, eumque sibi vsui fore contra Philippum arbitrantur. Ille noctu animaduertens ventum procellosum nauibus incumbere, naualia Rhodiorum incendit. Tredecim naualia perierunt, & quotquot triremes in iis fuerũt. Ille coniecto igne, mox scapham conscendit, ac soluit: traiiciensque in Macedoniam, primum locum inter amicos Philippi Heraclides tenuit.

Agathostratus.

Rhodii bellum gerentes cum rege Ptolemæo, apud Ephesum erant. Chremonides Ptolemæi nauarchus soluit, vt naualem pugnam faceret. Agathostratus Rhodios eduxit ad Meliam nauem, visusque ab adnauigantibus hostibus, retro naues reduxit. Breui tempore interiecto, ad eundem portum reuersus est. Hostes arbitrati eos non audere prælium committere, clamore sublato, in portum redierunt. Agathocles reuersus, & classe condensata, ab vtroque latere hostibus adnauigauit, apud Veneris templum egredientibus: & ex insperato irruptione facta, victoriam est consecutus.

Lycus.

Lycus dux Lysimachi, cum Aenetus Demetrii dux Ephesum custodiret, multisque piratis finitimorum terram infestaret, archipiratam Andronem pecuniis corrupit & Ephesum occupauit. Archipirata Lyci milites inermes, tunicis ac palliis amictos, vinctosque quasi captiuos in vrbem induxit: cumque arci appropinquasset, iussit vt ensibus vterentur, quos sub axilla ferebant absconditos. Trucidatis ianitoribus & custodibus qui arcem tenebant, signum iis qui cum Lyco erant ostenditur. Qui per vim ingressi, Aenetum ceperunt, & Ephesum obtinuerunt, piratasque persoluta eis mercede, ex vrbe confestim emiserunt, perfidiam eorum in prioribus amicis non tutam esse rati.

Menecrates.

Menecrates Salaminem in Cypro capere volens, bis muros aggressus est, totiesque militibus in naues fugientibus re infecta discessit. Cum tertio oppugnationem institueret, gubernatoribus signum dedit, vt solutas naues abducerent, & sub suprapofito promontorio occultarent. Milites adorti mœnia, rursus se fugæ mandabant: cumque nullibi videre naues possent, nulla spe fugiendi relicta, reuersi ex desperatione pugnam fecerunt: & hostibus deuictis, Salamine potiti sunt.

Athenodorus.

Athenodorus ducum culpa ad Atarnam superatus a Phocione, iurauit milites atque duces eorum solitaria certamina subituros, donec eis vita superesset. Qui rursus in eodem loco pugnam inierunt propter iusiurandum: eoque tempore licebat videre victores vinci, & victos vincere.

Dio-

Diotimus

¶ Diotimus nauigia commeatum vehentia cum decem triremibus deducens, deprehensus apud Chium a Lacedæmoniis, qui viginti naues habebant, instantibus hostibus, quiete circum onerarias fugiens, & celeriores habens naues, nihil damni a persequentibus passus est semperque puppibus in extremas impetu facto cum suis decem, submersit, eratq; admirabilis pugna, qua a fugientibus persequentes vincebantur.

Diotimus cum decem nauibus obuiam ibat Lacedæmoniis, totidem naues habentibus. Hi nec audebant confligere peritiam Atticarum metuentes. Ille remigio demto, binas inter se coniunxit, vniusque solum velis sublatis, in pelagus soluebat Lacedæmonii quinque velis apparentibus, quinque dumtaxat naues esse suspicati, contemta paucitate adnauigabant Diotimus solutis vinculis se conuertit, & in aduersarios impetum cum decem nauibus fecit: & vsus Attica scientia, sex Lacedemoniarum nauium submersit: reliquas quatuor vna cum hominibus cepit.

Diotimus Atheniensis nauarchus maritimam nauigationem suscepturus, clam conuocatis trierarchis, dixit eis se iis nauibus quæ optime nauigarent assumtis soluturum. Hoc autem prædixit, ne reliqui trierarchi destituerentur, abundantesque naues haberent.

Diotimus sub noctem in hostilem terram nauigãs, ab vnaquaq; naui plurimis viris expositis, eos in insidiis occultauit. Summo mane iuxta eos qui in insidiis latebant, naues mouebat, mandans iis qui erant in catastromatis, vt se ad pugnam accingerent: remigibus vero, vt vicissim nunc insi-

mos, nunc medios, nunc summos remos agitarent, & quasdam scaphas ad terram adducere conabatur Hostes accurrentes, egredi prohibebant. Illo signum, de quo conuenerat, tollente, milites ex insidiis consurgentes, multos hostium occiderunt, reliquos in fugam pepulerunt. Hoc pacto Diotimus sine periculo milites exposuit.

Tynnichus.

Tynnichus, cum Theudosia Ponti ciuitas a vicinis tyrannis oppugnaretur, & ne caperetur, periculum esset, oppugnationes desiecit, veniens ab Heraclea cum naui turbinata & vna triremi. Nam assumtis tot militibus, quod quidem poterat, & tribus tubicinibus, scaphisque ex vno ligno constantibus, quarum singulæ virum vnum capere possent, per noctem adnauigans, cum ad ciuitatem appropinquasset, eximens scaphas, attribuit singulis buccinatorem vnum: dato præcepto, vt mediocri interuallo a se mutuo distantes, postquã e triremi, nauique turbinata signum dedisset, excipientes ipsi, vicissim signum canerent interuallis temporum, ne vnius tubæ dumtaxat sonus audiretur, sed plurium. Illi cecinerunt, tubarumq; fremitu vniuersum vrbi circumdatum aerem impleuerunt. Qui oppugnabant, maiorem aliquam classem adnauigare arbitrati, nullo ordine relictis excubiis, se fugæ tradiderunt. Tynnichus autem adductis nauibus, vrbem oppugnatione liberauit.

Clitarchus.

Clitarchus aduentantibus hostibus, ne intra muros inclusus oppugnaretur, ex oppido copias eduxit, imperans, vt obfirmatis portis claues supra mœnia coniicerent. Quas etiam militibus ostendit. qui cum intelligerent nullam sibi spem in vr-

bem

bem fugiendi superesse, fortiter pugnantes, cum victoria discesserunt.

Timarchus.

Timarchus Aetolus expositis militibus in Asiæ locum multitudine hominum abundantem, ne milites multitudinem hostium metuentes fugam capesserent, naues incendit. illi omni spe fugæ intercisa, strenue prælium facientes, victoria potiti sunt.

Eudocimus.

Eudocimus videns milites inter se tumultum mouere, cum sedare discordiam nullo modo posset, iamque etiam armis se mutuo peterent, currentibus nuntiis mandauit, vt proclamarent hostes aduentare, ac vallum discerpere velle. Qui metu hostium abstracti seditionem reliquerunt: inque suum locum quisque recurrens, vallum tuebantur.

Nausistratus.

Nausistratus Rhodiorum nauarchus, numerum & armaturam militibus imperauit. Qui cum splẽdidissimis armis induti progrederentur, in naues eos deduxit: omnibusque impositis, iussit arma singulos suo loco deponere: certosque homines præfecit, qui ne qua arma efferrentur, cauerent.

Theognis.

Theognis Atheniensium dux, videns milites de ducibus & ordinibus disceptare, noctu quosdam equites ac duces misit, præcipiens vt quasi hostes in alio quodam loco se ostenderent, in quo maxime conspici ab exercitu possint. Quibus apparentibus, Theognis cum tumultu ac perturbatione milites ipsos, quasi iam hostes in conspectum venissent, iusta loca capere iussit. Illi metu hostium

adducti, contentione deposita, pristinos ordines constituerunt. Qui cum ordines struxissent, Theognis hostes amicos & socios esse fatebatur. Vos autem, inquit, in posterum ordinibus absque seditione factis, eam stationem tenete, quam vobis ipsi dedistis.

Theognis exploratores in castris esse suspicatus, extra vallum præsidio constituto, mandauit vt quilibet in suis armis permanerent: cumq; diuisi ac distributi essent, facile exploratores deprehendit.

Diocles.

Diocles Atheniensium dux in hostili solo militibus nullo ordine dispersis, arma ferre nolentibus tesseram datam sæpe cõmutauit. Milites arbitrati non longe hostes abesse, receptis armis, instructa acie profectionem faciebant.

Cilius Arcas Lacedæmone degẽs, cognito quod Spartiatæ de muniendo isthmo consilium agitarent, Athenienses autem extra Peloponnesum egrederentur, prædixit: Nisi Athenienses, ceteriq; Græci rem feliciter aduersus Persas gesserint, multos aditus in Peloponnesum habebunt Barbari. Hoc sermone persuasi Lacones, Isthmo longum vale dixerunt, seque omnibus Græcis belli socios adiunxerunt.

Cypsellus.

Cypsellus cum clarissimos ex Bacchiadum familia Delphos misisset, qui de communi salute Corinthiorum oraculum consulerent, interdixit eis ne Corinthum ingrederentur: atq; in posterũ nobilissimis eiectis, secure tyrannidem obtinuit.

Telesinicus

Telesinicus Corinthius in portu Syracusiorum aduersus Athenienses nauali prælio confligebat.

Cum

Cum ad multum diem obita pugna defatigarentur, celocem in vrbem Syracusiorum misit, ac cibaria in portum deportari iussit. Quæ cum instructa videret, sublato signo, dum anceps adhuc prælium esset: in portum se recepit. Athenienses etiam ipsi in terram discedentes prandium faciebāt, alius alio dispersi. Ille militibus præparato victu refectis, soluens continuo cum sagittariis & iaculatoribus in catastromatis repentine superueniens, Atheniensibus sine ordine discurrentibus, & cum tumultu egressis, in obuersas triremium proras impetu facto victor discessit.

Telesinicus cum iisdem signis hostes prandium sumerent, & reliqua similiter facerent, mandauit iis qui optime nauigantes triremes habebāt, vt ipsi ante lucem sumto cibo egressi quiescerent. Cum tempus instaret prandii, consueto more signū dedit. Qui igitur in reliquis erant nauigiis, prandium faciebant. Reliqui Syracusii progressi conscēsis nauibus in hostes impetum dabant, multasque triremes eorum perdiderunt, dum ipsi in capiendo cibo occuparentur.

Pompiscus

Pompiscus Arcas in more habebat, vt quotiescunq; castra poneret semper vias eas, quæ ad castra ducerent, partim suffoderet, partim vallo munitas obrueret. Ipse v. nouas alias parabat, vt exploratores aut qui nocte aggredi exercitum vellent, per vias pristinas profecti, in fossas inciderent, nouarūq; peritiam non haberent.

Pompiscus, hostibus ex propinquo signa & promulgationes ipsius obseruantibus, in occulto præcepit militibus, vt manifesto data præcepta & promulgationes, semper in contrarium verterent.

Pompiscus vrbem cingens castris, in maximam regionis partem hostes exire prohibuit. In vnum vero locum continenter venire permisit, iisque qui ad agendam prædam mitterentur pręcepit, vt ab eo solo loco abstinerent. Qui in vrbe erant, sine metu eo commeabant. Ille cum multos venire ex speculatoribus cognouisset, facto in eos impetu, magnum numerum subegit.

Pompiscus cum oppidum quoddam oppugnatione capere non posset, transfugam subornat, qui nuntiaret: Arcades ipsum accersere, & ob eam caussam animi pendere, quemadmodum oppugnationem relinqueret. Illi summo gaudio affecti, cum non multo post exercitũ discedere viderent, transfugam vera dixisse arbitrati, effusi ex vrbe, multa in castris diripiebant. Pompiscus reuersus, & deprehensos aggressus, tum ipsos superauit, tum etiam oppidum.

Pompiscus quo citius exploratores hostium caperentur, paucas vias habebat, ad quas in excelso loco castra ponebat: iisque qui prædatum exirent, præcipiebat: vt secus viam ingrederentur. Exploratores has vias quasi perspicuas cauentes, perque obliquas subire conantes, celeriter capiebantur.

Pompiscus exploratum misit viros sibi inuicem ignotos, ne conspirationem facerent, & res falsas referrent: iisque interdixit, ne cum aliquo in castris sermones miscerent, ne quo eis inuidentes, hostibus futurum illorum aduentum significarent.

Nicon.

Nicon Samius gubernator, cum hostium naues in propinquo nauigarent, quo commodius illis ignorantibus præteriret eodem modo suam vnxit, quemadmodum hostiles triremes vnctas esse intelli-

telligebat: fortissimisque & corporis robore validissimis viris remos committens, proras ipsas hostilium nauium præterlegebat. & tanquam amicus nautis appropinquans, per vltimas naues euasit, obstupescentibus ac mirantibus id factum hostibus. Et tum demum eum hostem esse cognitum est, cum eum capere iam non amplius possent.

Nearchus.

Nearchus Cretensis Telmessum in suam potestatem redegit, cum Antipatridas eam antea tenuisset. Nauigauit in portum Nearchus. Cum igitur Antipatridas pro veteri amicitia ad eum ab arce descenderet, & eum qua de caussa venisset, interrogaret, Cres, inquit, se mulieres quasdam & vinctos seruos apud eum velle deponere. Concessit Antipatridas. Serui vincti vasa mulierum musicarum portabant. In tibiarum arculis exigui quidam inerant enses: in cistis vero pila. Cum in arcem ventum esset, ii qui mulieres ac pueros ducebant, strictis gladiis arcem occupant, & Telmissum Nearchus obtinuit.

Dorotheus.

Dorotheus Leucadius inter nauale prælium in portum quendam confugit, hostibus non longe insequentibus: & præterlegens finem portus extremum nauem conuertit. Prior hostium triremis persequens Dorotheum, impetu delata in portum tendebat. In quam Dorotheus irruptione facta, eam submersit. Altera nauis videns priorem submergi, statim fugam capessebat.

Sosistratus.

Sosistratus populum Syracusanum persuasit, vt eos, quibus cum Agathocle necessitudo aliqua intercederet, quique ad tyrannidem assequendam

ſuam operam ei præſtitiſſent, communi decreto cum omni familia in exſilium mitterent. Qui cum extra ciuitatem veniſſent, mille viri comitantes eos partim armati, partim equites, alios comprehenſos interfecerunt: alios qui effugerant, Soſiſtratus facta promulgatione occidere conceſſit. Ipſe vero exſulum bonis potitus, conductis militibus Grecis ac Barbaris, iiſq; qui in lithotomiis vincti tenebantur ſolutis, ſtipatus his, ac ſatellitibus vſus, imperium in Syracuſios tenuit.

Diognetus.

Diognetus Athenienſis ciuitatem quandam capere volens, clam ſub noctem expoſitis militibus, inſidiiſq; collocatis, interdiu palam ipſe naues adpulit. Ciues vndique proruentes, ex vrbe ad naues decurrebāt. Qui in inſidiis latebant, in vrbem impetum faciunt, eamque ſine labore occupant.

Diognetus adnauigans, & appellens, expoſitis his qui in nauib⁹ erant, eos qui ad defendendū excurrerant, domuit.

Archebius.

Archebius Heracleotes, hoſtibus continenter abeuntibus, piſcatoria nauigia contraxit, eaque per carinas vinculis inſertis immobilia fecit, atque ipſe cum aliquibus hoſtium aduentum in inſidiis exſpectabat. Tubicen qui in arbore ſpeculandi cauſſa ſtabat, conſpicatus hoſtes adnauigare cum naui longa, & duabus triconteris, & egreſſos partim prædam agere, partim nauigiorum vincula ſoluere, ſignum tuba dedit Archebius iis, quos in inſidiis poſuerat excitatis, hoſtes perdidit, tricōteros autem & nauem longam in portum ciuitatis adduxit.

Aristocrates

Aristocrates Atheniensis Laconica naui sumta, cum ea in vrbem quandam societate Lacedæmoniis deuinctam nauigauit, habens in naui plurimos viros clandestinis ensibus armatos. Qui portui præerant nauem quasi sociam & amicam receperunt. Illi autem egressi, ex improuiso deambulantes adorti, decem ex eis trucidarunt, & viginti quinq; captiuos abduxerunt, quos Aristocles multis pecuniis redemit.

Aristomachus.

Aristomachus triremibus Cardianorum captis, imposuit remiges, suarumque nauium insignibus eas ornauit, cum concentu suas naues sub multam vesperam appellens. Cardiani ad naues effundebantur ex vrbe, quasi suas & victrices. Aristomachii e nauibus egressi, multos Cardianorum occiderunt.

Charimenes.

Charimenes Milesius cum in Phaselidem confugisset, superuenientibus ei longis nauibus Periclis Lycii, habitu alio sumto, pedes per regionem Periclis euasit.

Calliades.

Calliades gubernator interceptus a naue celeriore, gubernaculum frequenter inhibuit, a quacunque parte esset incursura, vt persequens allisis ad gubernaculum remis impressionem facere non posset, quæ fere primis remis sessilibus fieri consueuit,

Memnon

Memnon insidias Leuconi Bosphorii tyranno ponens, cum explorare vellet quāta hostium esset magnitudo, & incolentium in ea terra multitudo,

Archibiadem Byzantium in triremi legatum ad Leuconem misit, vt de amicitia & hospitio cum eo loqueretur. Misit autem vna cum illo citharœdum Olynthium, nomine Aristonicum, propter artem celeberrimum, & in primis eo tempore apud Græcos: vt in transitu, si appellerent, specimen edente citharœdo, incolisque in theatra summo studio confluentibus multitudo hominum nota legato fieret.

Memnon hostibus munitissima loca tenentibus, neque ad pugnam descendentibus, longius à munitis castris discedens, & dimidiam tantum militum partem in aciem instruens, vt alii seditionem aduersus eum concitasse viderentur, transfugam ad hostes misit, iussitque dicere, Seditionem inter eos esse coortam, atque intestinum bellum mouere, ob eamque caussam longius recessisse, metuentes ne ipsi desuper impetum facerent. Itaque ad faciendam pugnam armis se cingebant: Qui erant in vrbe, cum transfugæ verbis rem consentaneam viderent, a munitionibus aduersus eos descendunt. Memnonii hostes in æquali, planoque campo conspicati, non contra se mutuo, sed vna & coniuncti aduersus ipsos arma ferentes, omnes ad vnum subegerunt.

Aristonymus

Aristonymum in Methymna Chares oppugnabat. Misit ad eum Memnon legationem, petens ne quid per vim Aristonymo faciat. Etenim esse sibi patrium amicum & hospitem, & sequenti nocte se cum omnibus militibus ibi affuturum. Chares legatis hæc referentibus contemsit: quod fieri non posse existimaret, vt exercitus tanto numero atq; onere sequenti nocte in eum locum peruenire posset.

posset. Memnon quinque confectis itinere stadiis, milites ad mille & ducentos in naues imposuit: iisque praeceptum dedit, vt cum egressi ad arcem venissent, sublato igne significationem facerent, & hostes aggrederentur. His factis, adortio in tenebris praeter spem & exspectationem accidit. Ignis vero sublatus, in fugam Charetem vertit, quasi Memnon cum vniuersis copiis arcem occupasset.

Memnon quinque millia militum ducens, cum quadraginta stadiis abesset a Magnesia, castra muro erecto cinxit. Parmenion & Attalus erant in Magnesia cum decem millibus. Munitis castris Memnon eduxit eos instructos ad pugnam ad decem stadia. Hostibus excursionem facientibus, Memnō receptui signo dato, intra muros concessit. Similiter etiam hostes discesserunt. Rursus Memnon progressus, cum hostes aciem instruere cerneret, discessit, atque etiam hostes, idque saepius eodem die. Postremo cum exutis armis in faciendo prandio distinerentur, iterum apparuit. Qui cum nondum absoluissent prandium, aliis inermibus, aliis iam arma sumentibus, omnibusque perturbatis, cum dissipatam phalangem conspicaretur, instructis ordinibus multos ex eis interfecit. multosque viuos cepit, ita vt reliqui in vrbem confugere cogerentur.

Memnon Cyzicenos aggrediens, causiam Macedonicam capiti imposuit, tum ipse, tum qui eum sequebantur. Duces Cyziceni eos accedētes cōspicati e moenib*, arbitrati Chalcum Macedonē amicum & socium auxilio venire, portis apertis eos exspectabant. Quem cum propius accedentem cognouissent, portas clauserunt. At Memnon agris vastatis reuertebatur.

Philomedus.

Philomedus Phocensibus, qui a Thebanis ac Thessalis bello petebantur, promittens se bellum feliciter confecturum, cum dux esset creatus, belli prætextu mercenarios collegit, affatimque sacris pecuniis ad eam rem abusus, ductum belli in tyrannidem conuertit.

Democles.

Democles legationem obiens, cum a reliquis legatis accusaretur magnis Dionysii rebus obstitisse, irascente tyranno: Mihi cum his, inquit, controuersia fuit, quod post cœnam Stesichori & Pindari Pæanes canerent: ego vero eos quos tu cōposuisti, atque simul eius carmina cecinit. Dionysius lætitia affectus, non amplius ob crimina in eum collata irascebatur.

Panætius.

Panætius, cum Leontini bellum aduersus Megarenses gererent de finibus agrorum, dux belli creatus, primum egenos & pedites aduersus mercatores atque equites irritauit, quod illi longe deterrima conditione in pugnis vterentur, hi vero commodissima. Deinde pro portis armorum numerum atque delectum habere instituit. Equos aurigis traditos pabulatum ducere iussit. Sexcentos vero scutatos habens idoneos, & expeditos, ad eruptionem horum principi numerationem armorum permisit. Ipse vero sub arbores capturus vmbram concessit, aurigisque persuasit, vt impetum in dominos facerent. Illi conscensis equis incursionem in eos fecerunt, atque armis, quorum numerus habebatur, direptis, nudos & inermes trucidauerunt, atque scutati in eam cædem consense-

senserunt, citatoque cursu vrbem occupauerunt, & Panætium tyrannum constituerunt.

CONTENTA IN SEXTO LIBRO POLYÆNI STRATAGEMATUM.

PROOEMIVM.

Tiam hunc Sextum librum Stratagematum vobis dedico, sanctissimi reges Antonine & Vere: summis votis exoptans vestra quoque, qui victores omnibus in bellis exstitistis, multa, pulcraq; stratagemata conscribere. Quãto

enim potentia, fortunaque veteribus ducibus estis superiores, tanto magis omnibus præstatis experientia & arte, qua multa iam bella contra Barbaros confecistis, bona salubriaque consilia vna cum patre capientes. Maurusiis victis, captisque iis qui ceciderunt, agite in bello contra Persas & Parthos suscepto, deorum auxilio vestram ostendite fortunam, quod & recte de bellis inire consilia, & ipsi manu vincere hostes possitis. Ego vero etiam hæc, vt memoratu digna, suo tempore longioribus verbis perscribere conabor. Nunc ea quæ non nostrā continent industriam, sed veterum memoria gestorum veritatem, prædictis adiungam.

Iason.

Iason cum in animo haberet, vrbem quandam Thessalicam aggredi, iussit prorsus ignaros oppugnationis ad habendum delectum, accipiendumque salarium armatos conuenire. Qui cum omnes essent armati corporibus, armisque valentes, sedentibus nuntii citato cursu superueniunt & hostes in agros impressionem fecisse nuntiant, tantoque spatio abesse, quanto distaret ciuitas, quam oppugnare instituerat. Milites ad pugnam parati, rogare, ne moram reb⁹ iniiciat, sed quam primum se aduersus hostes ducat. Iason ad vrbem copiis adductis & irruptione facta, præter omnium exspectationem ea potitus est nemine præsciente, neq; ex victoribus neque ex victis.

Iason Thessalus cum stipendium ab eo milites flagitarent, neque esset soluendo, cucurrit ad matrem intro quasi persequentibus militibus: quorum duo tresue veluti persequentes eum, simul irruebant,

ruebant. Mater, quæ multis pecuniis abundabat, mercedem pro eo dissoluit.

Iason cum bellum dextre confecisset, dixit ad matrem, Dioscuros manifestissimum sibi auxilium præstitisse, & ob eam caussam vouisse se post victoriam deos hospitio recepturum. Vocasse autem ad conuiuium duces exercitus, & manipularios, atque tribunos militum, omnesque qui aliquam dignitatem gererent. Illa fidem habens eius verbis, quicquid habebat ornatus, poculorum, craterum, mensarum ex argento & auro, omnia misit. Qui magnam pecuniam assecutus, salarium mercenariis persoluit.

Iason capta vrbe pecuniis affluente multa splẽdidaque spolia consecutus, misit ad matrem, omnes famulas mittere iubens, quotquot variæ, magnificæque vestis experientiam & artem haberent, quę ipsi pulcerrima quæque deligerent. Illa famulas omnes quotquot habuit, ad vestes eligendas misit. Iason iis comprehensis, mercedem pro redimendis ipsis a matre postulauit.

Iason ad matrem, in loco eo vbi famulæ textoriam artem exercere consueuerant, commorãtem, ingressus cum vno ex fratribus, quasi in consilium eam de rebus imperii necessariis adhibiturus, eas remouere iussit, Satellitibus imperatum erat, vt omnes eas abducerent. Ipse post longum colloquium egressus, ac subridens, matri præcepit, vt pro famulis argentum sibi mitteret.

Iason fratrem habuit Merionem, maximis opibus præditum, sed tenacem, nihilque ipsi largientem. Qui puero sibi procreato ad imponendũ ei nomen principibus Thessalorum conuocatis, aduocabat fratrem, vt primas in eo negotio partes ipse

susciperet. Merione in his rebus occupato, Iason venationem præ se ferens, ad Pagasas vsque egressus est: vbi Myriones sedem ac familiam habebat, milites hastigeros circumdedit, vimque dispensatoribus adhibuit: & abreptis viginti argenti talentis, summo studio ad cœnam rediit, ac fratri litationum principatum concessit, eique potestatem nomen puero indendi dedit. Meriones cum domum vastatam esse a nuntiis accepisset, nomen imposuit infanti Porthaon, quod est vastator.

Iason fratrem Polydorum ad ciuitatem iam capiendam adduxit, vt spolia diuenderet: cumque tempus esset balnei, fratrem monebat, vt vehementer sibi corpus fricaret & exerceret. Qui cum rite & apte fricare conaretur, Iason simulans annulum, quem frater digito gestabat, sibi molestum esse, eum inter fricandum iussit deponere. Polydorus abstractum e manu, viro cuidam fido ex iis qui forte aderant, conseruandum dedit. Huic autem iniunctum erat, vt festinanter ad vxorem Polydori curreret: datoque annulo, decem auri talenta ab ea postularet. illa mariti annulo fidem habens, confestim aurum dedit, cumque is, qui annulum a Polydoro acceperat, rediisset, tum demum Iason fricari desiit.

Alexander Pheræus.

Alexander Panormum oppugnante Leosthene, aduersus omnes naues Atticas manifesto prœlio non audens contendere, sub noctem ad milites qui erant Acantii misit, vt si quæ naues stationem vigiliamque relinquerent, præter ignem prius sublatum tollerent, alium iis qui Magnesiæ commorabantur, atque illi rursus iis qui Pagasis. Leosthenes tres triremes dimisit, vnam versus Samum, alteram

teram ad Thasum, tertiam ad Hellespontum. Qui oppugnabantur, igne signum dabant. Alexander appellens de improuiso, impetu facto nauali pugna Athenienses superauit.

Alexander post commissam in Peparetho naualem pugnam, in spem adductus, se Athenienses capere posse, sine custodia, vacuosque cura post victoriam agentes mandauit iis qui in nauibus erāt, vt celeriter in Piræum ad Digma naues appellerent, eque mensis pecunias diriperent. Quibus adnauigantibus Athenienses amicas naues esse rati, nullam earum rationem ducebant. illi egressi classicum cecinerunt, districtisque gladiis in mensas impressionem fecerunt. Athenienses summo studio in vrbem currebant, nuntiaturi ducibus Piræi occupationem. Interim illi pecuniis ablatis discesserunt.

Athenocles.

Athenocles oppugnatus, aduersus arietes ac terebra, trabes plumbeas comparauit, easque transuersas in propugnaculis opposuit. Quibus irruentes hostium machinæ confringebantur. At illi tormentum aliud adducere machinabantur, quod extremitate trabis concussa, eam per vim de propugnaculis rectam deiiceret, ita vt neminem in terra consistentem læderet. Rursus hostes testudinibus admotis quassabant mœnia. Illi e mœnibus liquefactum plumbum æreis vasis desuper effundebant, quo testudo dissoluta est. Hostes cum testudine de turribus adductis acetum infundebant, plumbumque & quæcunque alia candentia de muris demitterentur, restinguebant, (etenim ad exstinguendum ignem aptissimum esse acetum videtur. Optimum vero impedimentum ignis, in-

unctum acetum (Minime enim ignis in eo potest hęrere) & spongia aqua plena appensa. Quidam vero aduersus defusum plumbum, inq; machinas iniectũ, puluerem ac ludum permixte adduxerunt.

Philopœmen.

Philopœmen non existimabat decere fortem ducem, phalangem pręcedere: sed nunc apud primos, nunc apud postremos, aliquando etiam per medios obequitans, & omnes inspiciens, semper vbi quid peccatum, aut non rite administratum esset, corrigebatur.

Philopœmen a Lacedæmoniis fugatus, & propemodum deprehensus, cum Eurotam fluuium traiecisset, equitibus mandauit, vt equis frena detraherent, & ex aqua potum haurire sinerent. Cum vicinus locus asper esset, multaque sylua abundaret, Lacedæmonii magnam fiduciam conspicati, equos effrenantium ac potum ducentium, suspicabantur in nemore magnas aliquas copias sociorum Philopœmenis latere: neq; transmittere fluuium audentes, reuertebantur.

Philopœmen instruxit Achiuos, vt pro scuto & hasta, clypeum, sarissamque caperent, galeisque & loricis atque tibialibus sese munirent, stabilemq; & pedestrem pugnam exercerent, pro cursu & scutatorum iaculatione, omnesque delitias & operositates vestium, cœnarumque de medio remouerent, & solis iis quæ necessitas postularet, ad vsum militarem, contenti viuerent. His præceptis Philopœmen in plerisq; conflictibus strenuos atque præstantes milites habuit.

Aratus.

Aratus Acrocorinthum cepit præsidiis munitam, quæ Antigonus imposuerat, eisque Persæum

philo

philosophum & Archelaum ducem præfecerat. Eiusmodi autem vsus est stratagemate Erant Corinthi quatuor fratres natione Syri, quorum vnus erat Diocles, ex eorum numero qui Acrocorinthum tuebantur. Tres reliqui regium aurum furati, Sicyonem ad Aesiam numularium peruenerunt, quo etiam Aratus in faciendis numis plurimum vtebatur Apud hunc aurum commutabant. Vnus eorum sæpenumero frequentans numularii domum, eiusque conuiuiorum particeps, cum forte sermo incidisset de præsidio Acrocorinthii, fatebatur se in præcipitiis scissuram animaduertisse transuersam & concauam, qua ad mœnia sit ascensus. Numularius hæc Arato nuntiat, qui summo studio Erginum in amicitiam pertrahens, pactus est se talenta septem ei daturum, si Acrocorinthum obtinuisset. Erginus recipit, se cum fratribus hoc effecturum. Omnibus rebus ad oppugnationem paratis, Aratus reliquum exercitum in armis excubias agere iubet: ipse quadringentis electissimis assumtis, sub noctem venit ad mœnia: scalisque ad fossas appositis eas superauit. Cum ii qui intus erant, rem intellexissent, nocturnum prælium est coortum durissimum, luna nunc lumen pugnantibus suppeditante, nunc in nubibus demersa, atque in tenebris formidolosissimam pugnam committentes, ad extremum Arati copiæ victoriam assecutæ sunt, & sub ortum sibi portis apertis reliquas copias receperunt. Aratus Archelaum quidem captum dimisit. Theophrastum autem discedere nolentem interfecit. Perseus philosophus arce capta, in Cenchræas fuga delatus, ad Antigonum abiit.

Pyrrhus.

Pyrrhus a Romanis prælio superatus, amissis elephantis, ad Antigonum petendi auxilii caussa legationem misit: cumque non impetrasset, præcepit legatis, vt omnibus contraria nuntiarent, Antigonum secum magnis copiis auxilio venturum promisisse. Itaque Tarentini omnesque Siculi & Itali, qui deserere Pyrrhum volebant, remanserūt spe Antigoni societatis. Pyrrhus in Peloponnesum expeditione suscepta, Spartiatis omnibus per Arcadiam legatos de pace mittentibus perhumaniter eos recepit, suosque filios ad Spartiatas missurum pollicebatur, vt Lycurgeis disciplinis imbuerentur. Hęc legatis Spartam renuntiantibus, Pyrrhus cum exercitu infesto accessit. Incusantibus Spartanis eum alia quam prædixerat, facere, ridens ait: Neque enim vos consueuistis prædicere, si cui bellum vultis inferre. Itaque ne male vos habeat, si contra Lacones vsus sum Laconico Stratagemate.

Pyrrhus ante bellum hostes in suam sententiam adducere conabatur metu, cupiditate, voluptate, misericordia, conditionibus iustis, legitimis, vtilibus, & quas præstare facile possent.

Apollodorus.

Appollodorus Cassandri filius de affectata tyrannide in iudicium vocatus, pulla veste amictus progreditur, vxoremque & filias habitu simili indutas produxit supplices, ad eamq; pœnam quam statuissent, se iudicibus tradidit. qui re intellecta, eum crimine suffragiis suis liberauerunt. Dimissus Appollodorus, non ita multo post tyrannidem occupauit, in primisque iudices qui eum absoluerant, crudelissimis suppliciis affecit, salutem suæ indu-

Industriæ acceptam referens, non illorum humanitati.

Appollodorus rempubl. gerens apud Cassandrenses, omnia dicta, factaque sic gubernauit, vt ex iis infestissimus tyrannis haberetur. Nam & contra Lacharem tyrannum decretum scripsit, vt ei terra Cassandrensium interdiceretur. Etenim eum cum Antiocho rege amicitiam, societatemque facere, eique Rempublicam prodere. Etiam Theodoto referenti, vt præsidium corporis ipsi daretur, restitit: Eurydicemque, quæ libertatem Cassandrensibus restituerat, adiuuit, eamque Eurydicen appellauit: & milites arcem relinquentes, ciuitate donauit, fortesque in Pallena dedit, vt ibi permanerent, vindicesque libertatis se præberent. In cõuiuiis, præ ceteris omnibus rem grauem ac perniciosam esse tyrannidem prædicabat. His plebem decipiens, cum maxime omnium popularis haberetur, seruos atq; operas concitauit, & correptum adolescentem Callimelem mactauit, eumque coquo Leontomeni coquendum dedit: is viscera hominis cocta coniuratoribus epulanda apposuit. Quibus vescentibus, & sanguinem vino permiscẽdo atrum efficientibus, corpus eis ostendit, sceleris communione fidem coniurationis firmans. & his vsus sociis, tyrannidem occupauit, tyrannusque truculentissimus euasit, & crudelissimus omnium, quotquot vnquam vel apud Græcos, vel apud Barbaros tyrannidem exercuerant.

Ægyptus.

Ægyptus a Mausolo ablegatus Miletum, vt eos, qui ciuitatem prodere instituerant sua ope iuuaret. Cum appulisset, & insidias sibi strui præsensisset, festinans ad nauem prior venit. Insidiatores

prope mare latitabant. Ille quendam e naui misit gubernatorem, inquiens, Ægyptum quære, & eum huc adducito. Iam enim soluendum est. Quo sermone audito, qui Milesiam libertatem custodiebant, discedêtes a naui, Ægyptum per vrbem quærebant. Ille cum gubernator discessisset, resecto fune, sine periculo abnauigauit.

Leucon.

Leucon pecuniis indigens, promulgauit se aliam monetam percussurum: itaque adferret quilibet suos numos, vt alia forma excusi valerent. Quibus omne quicquid habebant adferentibus, aliud signum impressit, duplicique pretio esse vnumquemque numum iussit. Itaque dimidiam partê eorum quæ collegerat lucratus, neminem ciuium damno affecit.

Leucon cum intellexisset sibi amicos, multosq; ciues, coniuratos, insidias parare, conuocatis mercatoribus omnibus, tantum pecuniarum a singulis mutuo accepit, quantum habebant, inquiens hostes sibi per proditionê dedi. Mercatores promtis animis mutuo pecunias dederunt. Ille conductis ipsis in aulam, confessus est hostium insidias, hortatusque est, vt sui corporis essent custodes. Etenim tum demum eos pecunias recuperaturos, si se incolumem & saluum conseruassent. Quo factum est, vt pecuniarum caussa mercatores armis sumtis, alii, corpus Leuconis stiparent, alii regiam tuerentur. Leucon horum, atque amicissimorum quos circa se habebat auxilio, participes coniurationis comprehensos, trucidauit: imperioque in securitatem redacto, pecunias reddidit.

Leucon in bello contra Heracleotas, animaduertens aliquos ex trierarchis proditionem molirī, &

ri,& transitionem ad hostes parare, comprehendi eos iussit. & ad se, inquit, parum honestos sermones de ipsis deferri, verum se fidem iis non habere. Ne igitur, si fortuna & casus victoriam hostibus dedisset, ipsi in suspicionem criminis venirent, eos quiescere iussit, aliosque trierarchos in eorum locum suffecit. Familiaribus autem suspectorum magistratus, vicorumque principatus commisit, quasi amico erga eos animo affectus. Cum vero bello finem imposuisset: Iustum, inquit, esse vt in suspectos inquisitio fieret, ne sine ratione fidem illis non habuisse putaretur. Qui cum in curiam venissent vna cum familiaribus, inclusos armata militum manu omnes ad vnum morte affici iussit.

Leucon Heracleotis sibi bellum inferentibus, cum magna nauium multitudine, & egredientibus in terram, vbicunque libitum ipsis fuisset, cum videret suos milites pugnam detractare, neque eos egressu prohibere, in prima acie constituit armatos ad hostium egressionem arcendam. Post hos a tergo Scythas: & manifesto Scythis pręcepit, si armati rem segniter administrarent, hostesque egredi paterentur, tum in ipsos tela mitterent, atque occiderent. Quo cognito, armati fortiter, ne hostes egredi possent, restiterunt.

Alexander.

Alexander præfectus iis præsidiis, quæ oppida Aeolidis & munitiones tenebant, conductis ex Ionia ludionibus præstantissimis, tibicinibus Theandro & Philoxeno, histrionibus vero Callipede & Nicostrato, spectaculum indixit. Ad famam & celebritate ludionum omnis vicinarum vrbium multitudo confluebat. Cum plenum iam esset

hominibus theatrum, immissis militibus ac barbaris cum quibus oppida tenebat, spectatores omnes vna cum liberis & vxoribus comprehendit: magnoque accepto pretio, eos liberos dimisit. Ipse vero munitionibus Thibroni traditis, ex iis locis discessit.

Aristides Eleates.

Aristides Eleates Dionysio Cauloniam oppugnanti, cum duodecim triremibus adnauigabat. Qui cum re intellecta cum quindecim nauium implementis contra soluerit, Aristides reuertens discedebat, & ingruente nocte iussit faces tollere, quas Dionysii naues sequebantur. Paulatim his abstractis facibus, alias in mare submiserunt magnis suberibus adaptatas, & a lumine in obliquum se conuertentes, ad Cauloniam adnauigauerunt, Dionysio cum suis ad suberum splendorem cursum dirigentibus.

Alexander.

Alexander Lysimachi & Mecridæ filius, volens clam iis qui sequebantur in Cotilium Phrygiæ castellum peruenire, noctu exercitum in cauum locum iuxta ciuitatem abdidit. Ipse vero prima luce diploidem Phrygiam asperam, sordidamque indutus, pileo capiti imposito, duobusque pueris adiunctis, vtrique lignorum onus imposuit, ensemq; sub axillam dedit. Introiuit per portam, agresti & rustica specie deceptis hostibus. Ingressus pileum deposuit, cognoscendumque se præbens, omnium dextras prehensabat, quasi ad salutem ciuitatis vindicandam aduenisset. Occultati vero, quemadmodum constitutum erat, apertis portis irruentes, Cotilium occupant.

Amphi-

Amphictyones.

Amphyctiones in oppugnatione Cirræ abstrusum aquæductum inuenerunt copioso latice fluentem, & de consilio Eurylochi magnam ellebori multitudinem ab Anticyro collectam aquæ permiscuerunt. Cirrenses aquam bibentes, ventribus pernicie contracta, omnes dissoluti iacebant. Amphictyones sine labore prostratis hostibus, vrbem ceperunt.

Caunitæ.

Caunitæ cum hostibus iusiurandum inierunt, & fœdus de pace constituerunt, ea conditione, vt nihil aliud quam lapidem per vniuersum murorum circuitum eximerent. Quibus eam rem tolerabilem existimantibus, hostes infimos lapides e mœnibus eruerunt, sic vt facile moles vniuersa collaberetur.

Campani.

Campani fœdus cum hostibus pepigerunt ea lege, vt eis dimidiam armatorum partem traderent, & dissectis armis dimidium eos recipere iusserunt.

Carthaginenses.

Carthaginenses in locum aqua vacantem conclusi a Dionysio, de constituenda pace legationem ad eum miserunt. Ille conditionem hanc tulit, vt ab omni Sicilia abstinerent, sumtusque præstarent, quos in postremum bellum impendisset. Consiliarii Carthaginensium se imperata facturos receperunt: verum se plenam potestatem sine nauarcho non habere, constans aliquod responsum reddendi. Itaque rogabant, vt sibi ad eum castra transferre liceret. Concessit Dionysius, quamuis repugnante Leptine. Carthaginenses mutatis ca-

ſtris, Dionyſio legatos re infecta remiſerunt. Carthaginenſes Siciliam vaſtantes, vt celeriter a Libya ſibi commeatus, reſque neceſſariæ adferrentur, duas clepſydras æquales magnitudine fecerunt, & in vtraque circulos æquales deſcripſerunt, eandem habentes inſcriptionem. Inſcriptum autem erat, non opus eſſe nauibus, neque turbinatis nauigiis, ſed alibi auro, alibi machinis, & rurſus frumento, iterumque beſtiis, & iterum armis ac pedeſtribus, equeſtribuſque copiis. Ad eum modum omnibus circulis conſcriptis, alteram clepſydram in Sicilia retinentes, alteram Carthaginem miſerunt, mandantes, vt cùm ignem apud ipſos ſublatũ vidiſſent, animaduerterent, quando ſecundus ignis oſtenderetur, quo in circulo hoc contingeret: eiuſque inſcriptionem legentes, ſtatim id quod literis eſſet ſignificatum, mitterent. Hac ratione Carthaginenſes celerrimam deuectionem habuerunt rerum ad bellum neceſſariarum.

Carthaginenſes cum rotundis nauibus atque triremibus in Siciliam nauigabant, Dionyſius re cognita, infinitas naues eis obuiam duxit. Carthaginenſes claſſem conſpicati, turbinatas quidem naues in ambitu quodam & circuitu alteram ab altera ſatis magno interuallo conſtituerunt, & in harum medium triremes collegerunt, magnoque virorum numero in onerarias impoſito, ſe ab impetu hoſtium defenderunt, perque relicta interualla cum triremibus enauigarunt, & in Dionyſii naues incurſione facta, partim eas ſubmerſerunt, partim armamenta earum plane contriuerunt, & ad nihilum redegerunt.

Carthaginenſes bellum cum Hierone gerentes, noctu adnauigauerunt Meſſanæ. Prope vrbem Agri-

Agrigentini in portu naues suas habebant. Magna triremium & turbinatarum nauium copia in ostio subductæ stabant, reliquæ custodiam agebant. Dux Carthaginensium, præstantissimæ nauis trierarchum aduocat: ei præcipit, vt portum nauibus obeat & ad ostium appropinquet. Quod si hostiles ad eas persequendas soluerent, in altum fugam peteret. Trierarchus appropinquat ostio. Gubernatores stantium nauium exploratorem esse rati, nauim summa contentione persequebantur. Quibus longius persequendo in altum prouectis, Carthaginenses cum reliquis nauibus summa celeritate in portum adnauigarunt, & triremes vacuas incenderunt, onerariarum vero magnam vim extraxerunt.

Carthaginenses cum in Sicilia cognouissent Romanos maiorem nauium copiam habere, vt eas distraherent, ac dissiparent, quibusdam suis ciuibus persuadent, vt transitionem faciant. Qui cum ad Romanum ducem Cneum Cornelium peruenissent, promiserunt se Liparam insulam Siciliæ obiectam eiædituros. Qui fidem eorum verbis habens, in dimidiam classem impositis militibus, Liparam versus nauigauit. Carthaginenses contra soluerunt, Romanis nauibus prætereuntibus, legatosque ad Cornelium miserunt, qui suppliciter consulem deprecati de pace, eumque conspicati, rogauerunt vt in nauigium transcenderet, quod Carthaginensium dux graui morbo conflictaretur, vt iustis conditionibus de pace liquidius transigerent. Romanus persuasus, transcendit ad Carthaginensem. Libyci cum ducem in sua potestate haberent, cum vniuersis nauibus impetu facto, facile victoriam consecuti sunt.

Ampraciota.

Ampraciotas Romani oppugnabant Cum multi eorum vulnerarentur, non pauci etiam interficerentur, angustum sub terra meatum foderunt, vt ex inferiore loco ciuitatem expugnare possent. Quę res hostes diu latuit. Postquam vero magna puiueris copia congregabatur, intelligentes Ampraciotæ quid ageretur, etiam ipsi meatum intrinsecus e regione foderunt, atque in extremitate meatus obliquam fossam ducentes, æra tenuissima ordine coniecerunt: vt cum in hęc inciderent Romani, strepitus excitarētur: factoque sonitu pcedentes eis obuiam, pugnabant sarissis. Qui cum in angusta fossa & tenebris obruta, nihil admodum proficerent, cadum apparauerunt, æqualem fossæ, eiusque fundum perforantes, ferream fistulam alligantes leuibusque plumis implentes, ignem iniecerunt, operculumque plenum scobibus adaptarunt, & cadum in aduersarios conuersum, hostium meatui applicarunt. Post cadum vero retro vas æneum admouentes, in constitutam fistulam igne coniecto combusserunt. Ita factum est, vt meatus fumo multo acerboque compleretur, hostesque subterraneam oppugnationem relinquere cogerentur.

Phocenses.

Phocenses in Parnassum cum armis inclusi, sub multam noctem descendentes in hostes impetum fecerunt. Illi partim quasi spectrum nouum & inusitatum perhorrescentes, partim etiam alios esse qui aggrederētur, existimantes, victoriam hostibus dederunt, & strages Thessalia contigit ad quater millium virorum.

Phocenses Thessalicum equitatum ad perniciē

rede-

sedegerunt. Fossam enim secundum vrbem ædificantes, eam vacuis & inanibus amphoris impleuerunt, paulumque terræ insuper iniecerunt. In hanc fossam cum incidissent equites, vna cum ipsis equis perierunt.

Platæenses

Platæenses Thebanos aliquot in prælio ceperant. Cum autem in Plateida impressionem Thebani facerent, legatum Platæenses miserunt, & se captiuos eorum, morte affecturos interminabantur, nisi e terra decederent. Platæenses vero captiuos interficiebant.

Platęenses cum a Lacedæmoniis oppugnarentur, noctu vallum aggrediebantur. Lacedæmonii sublatis ignibus hostilibus ad Thebas, auxilium vocabant. Platæenses ex vrbe contra ignes amicos excitarunt, vt ignium ambiguitate decepti Thebani ab ope ferenda desisterent. Sic ignibus contrariis in dubitationem coniecti Thebani, auxilium ferre intermiserunt.

Platæenses a Lacedęmoniis & Thebanis oppugnabantur. viri ducenti Platæensium obseruata nocte tenebricosa & procellosa, reliquis ciuibus præceperunt, vt in contrariam partem murorum ascenderent, ibique pugnam facerent, quod per eum locum extrinsecus Lacedæmonii irruptionem facerent. At ipsi in altera parte scalis appositis muros superarunt, neque vero Athenas ducētem viam ingrediebantur, sed Thebas versus, quod per eam hostes minime insecuturos putarent. Sic enim etiam accidit. Lacedæmonii per Cithero- nem persequebantur. Platæenses a via Thebaica paulum declinantes, Thebas venerunt, atque inde Athenas vsque euaserunt.

Athenienses.

Athenienses cum expeditionem aduersus Corcyrenses exsules istones montem tenentes suscepissent, illi arma tradiderunt, deferentes Atheniensium populo de se statuendi potestatem. Quod si qui ipsorum fugam parare deprehenderentur, irritum esse fœdus debere. Corcyrenses veriti ne nimis humaniter Atheniensium populus de eis statueret, clam ad Argiuos miserunt, suadentes vt se in fugam coniicerent: nauemque suppeditauerunt, vt si morem gessissent ac fugissent, fœdus dissolueretur. Athenienses eos quasi fœderum ruptores Corcyrensibus tradiderunt. Qui eos receptos, ad vnum omnes morte mulctarunt.

Aegestenses.

Aegestenses auxilium ab Atheniensibus petentes, infinitas, ingentesque pecunias eis promittebant. Qui cum legatos mitterent ad pecuniarum apparatum perspiciendum, Aegestenses mutuantes a vicinis vrbibus argentum & aurum, fana deorum, itemque priuatorum ædificia splendidissime ornabant. Legati diuitias conspicati nuntiauerunt Atheniensibus, iiq; auxilium miserunt.

Locri.

Locri Italici fœdus cum Siculis facientes, allii capita sub tunicis super humeros imposuerunt, & terram iniectam calceis sub pedibus habentes, iurarunt se firmam ac solidam ipsis Rempubl conseruaturos, donec eam terram calcarent, & capita in humeris ferrent. Iusiurando fidem habentes, Siculos omnes postridie Locri interfecerunt, quasi iam non amplius in eadem terra ingredientes, neque capita in humeris ferentes.

Corin-

Corinthii.

Corinthii Syracusanis auxilium mittentes, cum intellexissent viginti naues Atticas apud Naupactum appellere, quę custodias agerent ac specularentur, impletis viginti quinque triremibus, eas in Panormo Achaiæ e regione Atticarum nauium subduxerunt. Dum hæ se mutuo obseruant, naues onerariæ plenæ Corinthiorum armatorum e Peloponneso soluerunt, ad opem Syracusanis ferendam. Athenienses vero i s nauibus quæ e regione stationem habebant, animos intenderunt.

Lampsaceni.

Lampsaceni & Pariani de agrorum finibus litem habentes, constituerunt sub primum galli cantum, viros ex vtraque ciuitate ad se inuicem mittere. Vbicunque vero sibi missi obuiam fierent, hunc terminum ac finem regionis esse debere. Quod cum omnium sententiis esset approbatum, aliquos in iis locis per mare opus facientes persuaserunt, vt cum Parianos viderent præterire, maximam piscium copiam in ignem imponerent, & circum circa vinum libarent, quasi Neptuno sacra facientes, eosque faustis auspiciis aduocarent ad honorandum Deum, & litationis societatem. Quod cum piscatores facerent, illi piscatoribus morem gerentes, simul epulabantur & bibebant, remittentes aliquantum ex itineris contentione. Lampsaceni vero contendentes, ad Hermæum priores venerunt. Id a Pario septuaginta stadiis distat, a Lampsico autem ducentis. Tantum soli per fa laciam Lampsaceni Parianis ademerunt, finibus in Hermæo constitutis.

Chalcedonii cum Byzantiis bellum gerentes, induciis aliquot dierum constitutis, vtrique viros ad capiendum de pace consilium miserunt. Tres dies consilium agitabant. Quarto Chalcedonii sibi discedendum esse dicebant ob incumbentia quædam negotia. Concedentibus Byzantiis, illi per noctem impletis nauibus, ex improuiso Byzantios nihil de bello suspicantes obruerunt.

Hic desinunt duces nouendecim, & Stratagemata viginti quinque.

Solyson Callitelis filius, popularis viri opinionem apud Samios habens, in ducem electus est, cum Samii aduersus Aeolos bellum gererent, neque solemne festum celebrarent in templo Iunonis longius ab vrbe remoto, Solyson inquit, se in eo magistratu nequaquam commissurum, vt honor Deæ negligeretur, quo stuporem etiam hostibus incutiens, eos ad patrium conuentum pellicerêt. Samii collaudata ducis pietate & fortitudine, venientes ad Iunonis templum, scenas, omniaque quæ ad festi celebritatem pertinerent, summa alacritate parabant. Solyson per noctem in vrbem ingressus, a triremibus nautas intro reuocauit & Samiorum imperium occupauit.

Alexander.

Alexander Thessalus nauale prælium initurus, multis conscensoribus magnum missilium lapidum numerum in catastromatis dispertiuit, eisque præcepit, vt cum hostium nauis appropinquasset, his in nautas iaculis vterentur, vt plurimi eorum nullum vsum præstare nauibus possent.

Thrasybulus.

Thrasybulus Milesiorum tyrannus, cum Haliar-

tas Miletum oppugnaret, eamque confectam fame capere in animo haberet, misissetque legatum de induciis, donec templum Assiæ Mineruæ condidisset, mandauit ciuibus, vt pro se quisque frumentum omne quod haberet, in forum efferrent, ibique discumbentes conuiuium agitarent. Hæc conspicatus præco, nuntiauit Haliattæ: qui innumerabilem copiam ciborum Milesios habere existimans, oppugnationem dimisit.

Mentor.

Mentor cum Hermium superasset, ad eas ciuitates quæ eius imperio parebant, literas scripsit illius sigillo obsignatas, & præcepit; vt iis, qui literas attulissent, summam rerum traderent. Illi cognito sigillo Hermii ciuitates inscii Mentori dediderunt.

Anaxagoras.

Anaxagoras, Codrus & Diodorus compedibus vinctum Hegesiam, Ephesiorum tyrannum interfecerunt. Philoxenus ab Alexandro rege præfectus Ioniæ, viros ab Ephesiis postulauit: cumque non impetrasset, præsidium in vrbem adduxit, & hos tres viros per vim rapuit, eosque ferreis catenis ligatos in arcem Sardianorum misit. Qui diu multumque cruciati, seipsos liberauerunt, accersita Philurina, cuius auxilio vsi vincula dissiparunt: & seruilibus vestimentis induti, per noctem quasi serui e carcere egressi, fune & vestimentis pro longitudine dissectis, ea constrinxerunt, seseque de mœnibus demiserunt: Diodorus subito decidens ex alto, claudusque factus, in eo loco remansit: captusque a Lydis, ad Alexandrum missus est, vt supplicium dependeret. Cum autem Alexander Babylone summum diem obiisset, Ephesum ad Per-

diecam missus est, vt legum iudicium subiret. Anaxagoras vero & Codrus discedentes Athenas peruenerunt: & audita morte Alexandri, reuertentes Ephesum, etiam fratrem suum Diodorum liberauerunt.

Pindarus.

Pindarus Crœso Ephesum oppugnante, cum turris quæ proditrix appellabatur, cecidisset, & periculum coram ob oculos cerneretur, Pindarus qui imperium in vrbe tenebat, consilium Ephesiis dedit, vt per funes portas, mœniaque Dianæ templi columnis connecterent, atque vrbem vniuersam Deæ consecrarent. Crœsus in honorem numinis, vrbi quasi anathemati pepercit: & cum Ephesiis, permissa eis libertate, fœdus pepegit.

Theron.

Theron Agrigentinorum mercenarios in occulto paratos & instructos habens, cum ei pecuniæ ad stipendia persoluenda non suppeterent, & ciuitas Mineruæ templum magnificentissimum exstrueret, suffuratus eas pecunias quas opificibus distribuere debuerat, suasit, vt summatim operum merces ad extremum solueretur, in eamque rem vades dignos acciperent, certumque tempus definirent, quo templi ædificationem absoluere vellent: visus non est inutilem sententiam adferre & ei ciuitas assensa, opus perficiendum locauit. Argentum accipiebat Gorgus, Theronis filius. Postquam igitur argentum ciuitatis accepisset, neque architectos, neque lapidicidas, neque alios opifices conducebat, sed contra ciuitatem satellitibus mercedem dabat, & Agrigentinos suis pecuniis in tyrannidem redegit.

Sisy-

Sisyphus.

Sisyphus Autolyco boues eius sępius clam abducente, plumbum eorũ vestigiis adaptauit, in eoq; quasi characterem, has literas impressit, Autolycus furatus est. Autolycus sub noctem boues abducebat. Sisyphus interdiu vicinis agricolis boum ostẽdit vestigia, quæ Autolyci furtum redarguerent.

Agnon.

Agnon Atticam coloniam deduxit, ad inhabitandum eum locum ad Strymonem, qui nouem viarum nomen habet. Erat enim oraculum apud Athenienses huiusmodi:

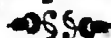
Multiuiam nouiter quid vultis condere terram?
Palladii ciues sine diis res ardua vobis
Est: nec id ante licet quam Troia ex vrbe feratis
Inuentam Rhesi stipulam, terraq; paterna
Mandetis sancte, tum cum decus inde legetis.

Cum hæc Deus prodidisset, dux Agnon viros aliquot Troiam misit, qui Rhesi monumento per noctem effosso, eius ossa sustulerunt, & in chlamydem purpuream ossa coniecta, ad Strymonem deportarunt. Barbari terram eam tenentes, flumen transire prohibebant. Agnon factis trium dierum induciis, Barbaros dimisit, noctuque Strymonem cum exercitu traiecit, & ossa Rhesi ad flumen defodit, eumque locum fossa ac vallo muniuit ad Lunam. Interdiu autem ab opere cessabant, totaque munitio tribus noctibus perfecta est. Barbari post triduum reuersi, cum murum ędificatum cernerent, Agnonem violati fœderis accusarunt. At ille, non, inquit, se iniuriam facere. Conuenisse enim inter ipsos de tribus diebus, se vero trib⁹ noctibus murum erexisse. Hoc pacto Agnon nouem vias condidit, vrbemq; Amphipolim appellauit.

K.

Amphiretus.

Amphiretus Acantius captus a piratis, in Lemnum deductus, in vinculis conseruabatur, prædonibus magnam pecuniæ vim redemtitiam sperantibus. Ille a cibo abstinens, minium aqua salsa commixtum bibit. Cum igitur aluum vacuaret, prædones existimantes in sanguinis fluxum incidisse, vinculis soluerunt, ne ob morbum e vita discederet, atque ita ipsis pecuniæ speratæ perirent. Ille solutus noctu aufugit, conscensaque naui piscatoria, Acanthum peruenit.

CONTENTA

IN SEPTIMO LIBRO POLYÆNI STRATAGEMATUM.

Borges

Borgos	1	*Dromichates*	1
Ariobarzanes	1	*Autophradates*	3
Arsames	2	*Mithridates*	2
Mempsis	1	*Gersobleptes*	3
Aryandes	1	*Artabazus*	2
Mygdomus	1	*Brennus*	1
Seuthes	1	*Parisades*	1
Oborzus	1	*Seiles*	1
Celtus	1	*Surenas*	1
Scythæ	2	*Thraces*	1
Persides	1	*Persa*	1
Troiades	1	*Tauri*	1
Tyrrhenides	1	*Celtæ*	1
Salmatides	1		

PROOEMIVM.

ETiam hunc septimum Stratagematum librum vobis dedico, sanctissimi reges Antonine & Vere: in quo perspicere potestis, etiã Barbarorum animos non plane fuisse ad rem militarem incallidos. Sed apud ipsos quoque in machinas, dolos ac deceptiones multum studiĩ conferri. Itaque non abs re facietis, si vobis ipsis in bello, iisque qui a vobis mittuntur Polemarchis mandabitis, ne eos quasi insipientes & expertes doli contemnant, sed e diuerso nihil in eis tam caueant, quam dolum, perfidiam & deceptionem: quibus longe plus gaudent Barbari, quam armis. Itaque nihil est quo facilius aut melius se tueri ac defendere ab iis possint, quam incredulitas: cum qua robur ac vires coniunctas habebimus, artemque aduersus eos efficaciorem vsurpabimus, si prius stratagematum, quibus vtuntur, consilium ac vim cognouerimus.

Diocles.

Diocles Medus hoc pacto Medorum tyrannidem occupauit Medi sparsim habitabant, nullamque ciuitatem habentes, sine legibus ac iudiciis vitam agebant & agebant, rapiebantque sese mutuo Diocles vicinis iura dabat, eosque æqualitatem seruare docebat. Eo delectabantur iudice, cuius nomen statim celebre apud Medos euasit. factusq; est ad eum concursus tanquam ad æquabilem ac iustum iudicem. Cum omnium beneuolentiam sibi fama & gloria conciliasset, præsidia comparauit: iisque vsus, per noctem lapidibus Tyrsen impleuit, & interdiu Medis ostendit, quasi eorũ caussa hæc passus, & in mortis periculum adductus, quod inter eos ius diceret. Multitudo indignabatur, & ad corporis securitatem decernebat ei locum munitissimum inhabitandum, arcem Ecbatanorum, & corporis stipatores quos ipse delegisset, eique victum de sacris pecuniis suppeditandum constituit. Hanc ille consecutus stipatorum multitudinem, indies his plures adiecit, & pro iudice Rex factus est.

Alyates.

Alyates Cimmeriis, inusitata ac belluina corporum magnitudine præditis, ei bellum inferentibus, cum reliquis copiis robustissimos etiam canes ad pugnam eduxit; qui Barbaros quasi belluas adorti, magnum eorum numerum confecerunt, & reliquos turpiter se fugæ mandare coegerunt.

Alyates, vt Colophonios magnum exercitum habentes equitatu spoliaret, societatem cum eis constituit, semperque ex militibus equites maioribus amplioribusque muneribus affecit. Postremo Sardis splendidum eis commeatum instruebat,

bat,& duplex ſtipendium apparabat. Equites extra ciuitatem caſtra habentes, equiſonibus equos tradiderunt, & confeſtim in vrbem venerunt, ſummo ſtudio ad duplicatum ſtipendium feſtinantes. Alyates clauſis portis ſuis armatis eos circumdedit, & equites ad vnum omnes interfecit, atq; eorum equos ſuis armatis conceſſit.

Pſammetichus.

Pſammetichus Tementhen Ægypti regem ſuſtulit. Deus Ammon Tementhi oraculum conſulenti de regno reſpõderat, Caueret a Gallis. Pſammetichus Pigritato Care familiariter vtens, cum ab eo cognouiſſet, primos Cares galeis impoſuiſſe vertices, oraculi mentem intellexit, & magnam Carum multitudinem conduxit, eoſque duxit verſus Memphin, & iuxta templum Iſidis caſtra poſuit in regia quæ diſtabat ab vrbe quinque ſtadia: Commiſſaq; pugna, victoriam adeptus eſt. Ab his Caribus pars quędam Memphis Caromemphitæ dicta eſt.

Amaſis.

Amaſis in eo bello quod aduerſus Arabes habebat, a tergo Ægyptiorum conſtituit ſtatuas eorum Deorum, qui apud ipſos ſummo honore & religione colebantur, vt hoc modo alacrius pericula ſubirent: arbitrantes ſe Deos habere ſpectatores, quos nequaquam hoſtibus prodere aut relinquere deberent.

Midas.

Midas ſimulans ſe diis magnis rem diuinam facturum, per noctem Phryges cum tibiis, tympanis ac cymbalis eduxit, quibus enſes occulte geſtandos dederat. Ciues e domibus egrediebantur ad ſpectaculum. Illi tympana, cymbalaque pulſantes, ſpe-

ctatores trucidauerunt, & in ædes apertas impetu facto, Midam tyrannum constituerunt.

Cyrus.

Cyrus induciis factis cum Crœso, exercitum per id tempus abduxit. Ingruente vero nocte, compendio re rursus ad Sardes duxit: & adortus mœnia de improuiso, scalis applicatis Sardes occupauit.

Cyrus Sardibus potitus, cum arcem Crœsus teneret, præstolans auxilium e Græcia necessarios ac familiares eorum qui arcem cum Crœso obtinebant, vinculis affecit, & iis qui in oppugnatione erant, ostendit, præcone iusso proclamare, si traderent arcem, se quoque familiares & consanguineos ipsis redditurum. Si dedere nollent, se omnes suspendio necaturum. Illi vt domesticos incolumes seruarent, arcem tradiderunt, nequaquam secuti vanas Crœsi spes de Græcorum auxilio.

Cyrus cum Medis signa contulit, & ter uictus discessit. Cum autem Persarum vxores & liberi Pasargadis essent, quartum prælium in eo loco commisit. Rursus in fugam Persæ vertebantur, cumque liberos & coniuges aspicerent, eos miserati regrediebantur, Medosque sine ordine persequentes fugauit: & victoriam tantam adepti sunt, vt nullo in posterum de summa rerum prelio indigerent.

Cyrus Lydis post Crœsi captiuitatem, iterum deficientibus, ipse Babylonem versus profectus, Mazarem Medum cum præcepto misit, vt cum regionem subegisset, arma pariter & equos adimeret, vestitumque muliebrem gestare eos cogeret, ac neque ad iaculandum, neque ad equitandum amplius exerceri permitteret, sed omnes

texere

texere ac psallere compelleret, vt his nimirum studiis eorum animi mollescerent, & effœminarentur. Sic deinceps omnium barbarorum inutilissimi ad bellum euaserunt Lydi, cum antea bellicosissimi exstitissent.

Cyrus Babylonem oppugnans, cum suffossiones Euphratæ per vrbem labentis effecisset, exercitum abduxit longissime. Babylonii existimantes eum de expugnatione desperasse, multum de custodum diligentia remiserunt. Ille vero auerso flumine, copias instructas per alueum pristinum adducens, clam in vrbem cum militibus peruenit, & Babylone potitus est.

Cyrus aduersus Crœsum pugnam faciebat: Lydis equitum erat ingens copia, quamobrem magnos sibi spiritus sumebant. Cyrus equitatum Crœsi inutilem reddidit, collocatis aduersus equites armatos multis camelis. Equi autem ea natura est, vt & aspectum & odorem cameli fugiat. Statim igitur equites in fugam conuersi, Lydos obruebant, sic vt ante prælium victoria Cyro veniret.

Cyrus hoc modo Persas adduxit, vt defectionem a Medis facerent. Ostendens eis locum incultum atque spinosum, eum iussit excolere & ædificare. Qui summo labore eum excoluerunt. Postridie iussit lotos aduenire. Qui cum venissent, epulum eis lautissimum præbuit: & finito conuiuio rogauit eos, vtram diem meliorem existimarent. Illis affirmantibus, hodiernam tanto meliorem hesterno fuisse quanto fœlicitas miseriis pſtet. Habebitis igitur, inquit Cyrus fœlicitatis cõmoda, si a Medorum seruitute discesseritis. Persæ re considerata deficiunt, Cyrumque regem creant,

quo duce tum ipsos Medos ad nihilum redegerfit, tum etiam reliquæ Asiæ imperium sibi compararunt.

Cyrus Babylonem oppugnabat. Babylonii cum frumentum in multos annos haberent, oppugnationem deridebant. Cyrus Euphratem qui per mediam vrbem fluebat, interceptum, in vicinam paludem deduxit. Babylonii cum aquæ bibendæ copiam non haberent, confestim se Cyro dediderunt.

Cyrus superatus a Medis, confugit ad Pasargadas. Multis Persis ad hostes transeuntibus, inquit ad eos: Crastino die nobis auxilio venient centum millia, ab hostibus Medorum. Vos igitur ad socios excipiendos singuli fascem lignorum ferte. Quibus ferentibus, transfugæ Medis hæc enuntiauerunt. Cum nox appetisset, Cyrus imperat, vt quilibet suum fascem incendat. Medi flammam lucentem conspicati, putantes hostium copias aduentare, se in fugam coniecerunt.

Cyrus in oppugnatione Sardium plurima ligna mœnibus æqualia comparauit, impositisque in ea simulacris, barbas habentibus, & Persicas vestes, pharetramque ex humeris & arcus in manibus gestantibus per noctem addux t, superantes igni arcis mœnia. Ipse vero prima luce superiorem vrbis partem aggrediebatur. Crœsi exercitus Cyri impetum propulsabat. cumque ex eis nonnulli conuersi a longo simulacra supra arcem cernerent clamorem sustulerunt: omnesque metus inuasit, quasi iam arce a Persis occupata. itaque portis apertis, alius alio fugam capessebat. Cyrus vero Sardes per vim cepit.

Har-

Harpagus.

Harpagus quo clam Cyro epiſtolam mitteret, leporem diſſecuit:& literis intus occultatis, rurſus eum conſuit: eumq; qui ferebat, venatoriis linis, vt viarum ſpeculatores falleret induit.

Crœſus.

Crœſus Græcis auxiliis cunctantibus, robuſtiſſimos ac maximos Lydorum Græcanicis armis ſubornauit. Cyri milites inuſitatam armaturæ Græcanicæ ſpeciem extimuerunt, atque etiam haſtarum cum ſcutis colliſarum fremitus terrorem Perſis iniecit, & æneorum ſcutorum ſplendor, Perſicorum equorum aciem perſtrinxit, atque auertit. Itaque Cyrus ſuperatus, trium dierum inducias cũ Crœſo fecit.

Crœſus in Cappadocia victus a Cyro, vt commode fugam facere poſſet, militibus imperauit, vt magnam lignorum multitudinem comportarent. His viam anguſtam & arctam ſtrauit: cumq; nox ingrueret, per ea copias abduxit ſumma celeritate. Equites vero leuiſſimos & celerrimos reliquit: qui cum primum illuxiſſet, ſyluam incenderent. Hoc pacto Crœſus per fugam euaſit. Cyrum autem a perſequendo flamma prohibebat.

Cambyſes.

Cambyſes Peluſium oppugnabat. Ægyptii fortiter reſiſtentes, aditum Ægypti clauſerunt, multaſque machinas immiſerunt, catapultis acuta tela mittentes, ſaxa atque ignem. Cambyſes, quotquot animalia Ægyptii deorum honore colunt, canes, oues, feles, ibides ante ſuum exercitum collocauit. Ægyptii iaculari deſtiterunt, metuentes, ne ſacrum aliquod animal læderent. Ad hunc modum Cambyſes Peluſio capto, in Ægyptum peruenit.

Oebares.

Septem cum Dario satrapæ Magis principibus Persarum de medio sublatis, consilium de imperio agitabant. Visum est equis insidentes, extra vrbem egredi: & cuius equus primum hinniret, is rex constitueretur. Oebares equiso Darii, cum quid consilii initum esset comperisset, ante vnum diem equum eius in constitutum locum adduxit: adiunctaque equa, masculum immisit. Quo facto, equum postridie reduxit. Darius equo vectus, cum reliquis satrapis venit. Equus autem eius cognito loco, in quo cum equa rem habuisset, amatorio quodam desiderio prim⁹ hinniit. Satrapæ ex equis suis desilientes, Darium adorauerunt, & regem Persarum constituerunt.

Darius.

Darius aduersus Scythas prælium committebat. forte accidit, vt lepus iuxta Scythicam phalangem decurreret. Scythæ leporem insequebantur. Darius vero: Operæ pretium, inquit, est a Scythis fugere, quibus adeo contemtui ducimur, vt relictis Persis leporem persequantur: & receptui signo dato, de discessu consilium cepit.

Darius Magos nocturno tempore adorturus, cum septem Persis, vt in tenebris se mutuo possent agnoscere, consilium dedit, vt vinculum tiaræ, quod a posteriore capitis parte tiaram connectit, in frontem reducerent, vt pro signo esset tiaræ nodus, frontem attrectantibus.

Darius primus tributa gentibus imposuit. Verum ne moleste ferrent, non ipse exegit, sed satrapas constituere iussit. Quib⁹ ingentia tributa describētibus, ipse subscripsit, dimidiam partem remittens subditis. Qui libentib. animis dimidiam pependerunt.

runt, quasi magno iam beneficio ab rege affecti.

Darius aduersus Scythas expeditionem suscepta, cum neque capere Scythas posset, neque frumenti satis haberet, de fuga deliberationem instituebat. Quo igitur facilius Scythas falleret, castra quemadmodum erant, siuit in pristino loco remanere. Erant in eis multi vulnerati, asini, muli, canes, al aque, item ignium magna copia. Eos per noctem iussit incendere Quo viso Scythæ, audientes animalium perturbationem, & tabernacula integra conspicientes, Persas adesse putabant. At illi longe ante fugam fecerant. Scythæ sero tandem fuga cognita persequi conabātur, quos comprehendere amplius nequaquam poterant.

Darius Carthaginem oppugnabat. Carthaginenses murorum firmitudine, & ciborum apparatu freti, parum de oppugnatione solliciti erant. Darius exercitum quidem mœnibus non admouit, sed reliquam omnem regionem populabatur: simulansque se maiores copias auxiliares exspectare, quietem agebat. Carthaginensibus mœnia custodientibus, a colle nomine Aphasio, qui abest ab vrbe decem stadiis, subterraneum meatum Persæ fodere cœperunt, cumque ad forum vrbis opus produxissent, coniectura sumta de radicibus oliuarum quæ in foro nascebantur, noctem exspectantes, aperto meatu ascenderunt in forum, & vrbem sine prælio per vim ceperunt, Carthaginensibus in muris excubias agentibus.

Darius cum Saccis tripartito diuisis bellum gerebat, cum vnam partem debellasset, Saccarum deuictorum vestib⁹ & armis Persas amiciuit, eosq; ad alterum Saccarum exercitum duxit, amicorum specie sensim ambulantes. Saccæ vestium & ar-

morum habitu decepti, amice accedentes, quasi suos salutabant. At Persæ (habebant enim hoc præceptum) omnes occiderunt: & ad tertiam partem transeuntes Saccarum, eos absque pugna vicerunt. Neque enim restiterunt, binis copiis ante superatis.

Darius Ægyptiis non ferentibus Oryandri satrapæ crudelitatem, ob eamque caussam deficientibus, ipse per desertum Arabiæ profectus, Memphin peruenit. Per id tempus Ægyptii Apim vita defunctum communi luctu prosequebantur. Darius promulgauit, se ei qui Apin adduxisset, cẽtum auri talenta daturum. Illi pietatem eius admirati, non amplius cum defectoribus stabant, sed Dario sese tradebant.

Darius aduersus Saccas expeditionem suscepit. Reges Saccarum Sacephares, Homarges, Thamyris, in loco deserto de præsentibus rebus consilium capiebant. Equiso quidam nomine Risaces eos accessit, promittens, se Persarum copias ad nihilum redacturum, si iuramento confirmarent, se liberis & posteris eius equos ac pecunias daturos. Quibus iurantibus, ille stricto cultro nares & aures suas abscidit, ac reliquum corpus vehementer mutilauit, transfugiensq; ad Darium: Hanc, inquit, calamitatem se a Saccarum regibus accepisse. Darius magnitudini calamitatis fidem adhibuit. Risaces vero ignem sempiternum obtestans, & sacram aquam: Supplicium, inquit, per Persas volui ab ipsis sumere. Hoc autem pacto id fieri poterit: Saccæ nocte sequenti castra mouere constituerunt. Quod si nos per aliam compendiosiorem viam præoccupauerimus eum locum, quo illis iter est, tanquam in reti omnes capiemus. Ego cum pastor sim equo-

rum

rum, & omnium locorum notitiam habeam, viam facile monstrabo Sed res postulabit vt esculenta, poculentaque septem dierum nobiscum vehamus. Qui cum viam præmonstrans, milites septem dies duxisset, eosque in aridam Mediam coniecisset, deficiente aqua & cibariis, Chiliarchus Rhanosbates: Quamobrem, inquit, decipere regem tantum ac Persarum tantam multitudinem apud animum statuisti, & in locum omni aqua carētem deducere, in quo neque auem videmus. neque bestiam. & neque progrediendi, neque reuertendi potestas conceditur? At ille, complosis manibus, in cachinnum effusus: Ego, inquit, victoriam adeptus sum. Nam vt a Saccis ciuibus meis periculum depellerem, siti ac fame Persas enecaui. Chiliarchus confestim Risaci caput abscidit. Darius autem ascēdens in excelsum quendam collem, sceptrum candy ac tiara inuolutum. colligato ad hæc diademate regio, in terram defixit. sic enim præceperat Deus precatusque est Apollinem, si quo modo incolumes Persæ seruari possent, aquam cœlitus præberet. Audiuit preces Deus, imberque copiosus depluit. Hunc excipientes pellibus ac vasis Persæ, ad Bactrum fluuium euaserunt, Deo pro salute gratiam habentes. Quemadmodum autem equisonis dolo pene vniuersus exercitus interiit, sic in posterum Zopyrus imitatus equisonem, mutilata facie deceptos Babylonios subegit.

Zopyrus.

Darius Babylonem oppugnans, longo tempore ciuitatem capere non potuit. Zopyrus Darii satrapa mutilata facie, transfuga specie ad hostes venit, quasi his damnis a Dario affectus Babylonii vultus calamitati fidem adhibent. Zopyroque admini-

strationem ciuitatis permittunt. Qui per noctem portas aperuit,& Darius Babylone potitus est. Sed hanc vocem plane regalem emisit,se viginti Babylonibus ęquo animo carere posse,ne damnum hoc Zopyri videret.

Artaxerxes.

Rex Artaxerxes Oronti mandauit, vt Teribazum Ægypti Satrapam vinctum sibi mitteret. Orontes (metuebat enim Teribazum) per insidias hominem cepit, hoc fere pacto. Domus erat quę specum profundam habebat. Super specu lectum collocauit,non intensum, sed variis tapetibus ornatum, vocat Teribazum, quasi colloquium cum eo habiturus. Teribazus clam ingressus,consedit,& per lectum in fossam defertur,atque comprehensus ad regem vinctus mittitur.

Orontes.

Orontes facta defectione cum regis ducibus bellum gerebat:confugiensque in collem Tmoli, eum vallo circumdedit, ne expeditiones, aut excubias decernentes,conspicerentur ab hostibus. Ipse per noctem delectis equitibus assumtis, eruptionem fecit, ac per eam viam quæ Sardes ducebat,commeatum deuectum ad hostes per vim rapuit, magnamque prædam a Sardianis abegit: missoque nuntio eos qui intra munitionem relicti erant,de his certiores fecit: & vt postridie hostem aggrederentur, imperauit. Qui summa cum fiducia impetum fecerunt. Orontes autem a tergo hostium accedens,aliis interfectis, aliis captis,sine periculo discessit.

Orontes cum decem millibus Græcorum armatorum, aduersus Autophradatem itidem decem millia armatorum habentem prelium commisit

misit. Primum Græcis præcepit, vt respicerent, & campi magnitudinem intuerentur: demonstrans, neminem ordine dissipato, equorum impetum posse effugere. Qui cum in acie condensato agmine starent, equitibus phalangem perfringere non valentibus, ob eamque caussam auersis, Orontes Græcos iussit, si rursus impressionem facere conarentur equites, tribus passibus pro se progrederentur. Quibus progredientibus, equites arbitrati ipsos irruptionem facere, declinantes fugam capesserunt.

Orontes magno sociorum numero amisso, quos Autophradates insidiis peremerat, subornauit aliquos qui rumorem spargerent, ac nuntiarent, mercenarios in propinquo esse: sic vt etiam is sermo ad Autophradatem perferretur. Nocte vero valentissimos Barbarorum armauit Græcanicis armis, eosq; prima luce cum reliquis Græcis in acie collocauit, adhibitis interpretib⁹, qui vtramq; linguam callerent, vt hi ea quæ p̄cepta Græcis essent, Barbaris enuntiarent. Autophradates arma Græcanica conspicatus, existimans mercenarios venire de quibus audierat, congredi non ausus, assumtis copiis se fugæ mandauit.

Xerxes.

Xerxes expeditione contra Græciam suscepta, multas gentes conduxit, dimissis passim qui vulgarent, principes Græcorum, proditionem Græciæ addixisse. Arbitrantes igitur se non ad pugnam, sed ad manifestam vtilitatem euocari, promtius congregabantur. Multi etiam Barbari sua sponte se socios adiunxerunt.

Xerxes exploratoribus Græcis in exercitu deprehensis, nequaquam homines supplicio affe-

cit, verum circumductos vniuersas copias lustrare iussit. Cum inspexissent, Abite igitur, inquit, & Græcis renuntiate, quæ me monstrante conspexistis.

Xerxes circa Abydum cum nauibus in insidiis latebat. Frumentariæ naues Græcorum prærernauigantes, capiuntur a Barbaris, quibus visum est submergere naues onerarias vna cum ipsis hominibus. Xerxes contra quærebat, quo cursum tenerent. Quibus respondentibus in Græciam: Etiam nos, inquit, eo nauigabimus. Itaque frumentum quod Græcis aduehitur, nostrum est. Abite igitur. Qui euaserant, Græcis hanc rem nuntiantes, non exiguum eis stuporem iniecerunt.

Xerxes in Thermopylis, cum magnus Barbarorum numerus in acie cecidisset, occultans mortuorum multitudinem, præcepit eorum familiaribus, vt per noctem eos terra obruerent.

Xerxes in Thermopylis, propter angustias montium multis Persis amissis, Trachinio quodam homine Ephialte in montibus angustam viam aliam monstrante, misit centum millia hominum. Qui circumeuntes, ad tergum Græcorum euaserunt: omnesque occiderunt, quos Leonidas ducebat.

Artaxerxes.

Artaxerxes ad comprehendendum Tissaphernem misit Tithraustam, duas epistolas ferentem: vnam ad ipsum, de bello contra Græcos, summam omnium rerum ei permittens alteram ad Ariæum vt eum cum Tithrausta comprehenderet. Ariæus lectis literis, in vrbe Phrygiæ Colassis, Tissaphernem vocauit ad communicanda consilia cum de rebus aliis tum in primis de Græcis. Ille nihil suspicatus mali, copias Sardis reliquit. Ipse vero cum

uecen-

trecentis delectis Arcadibus & Milesiis profectus, apud Ariæum diuertit: iamque balneis operam dans, acinacem deposuerat. Ariæus cum famulis eum comprehendit, conclusumque in currum obductum Tithraustæ agendum dedit. Qui Celænas vsque insutum duxit. Ibi abscissum eius caput regi tulit. Rex matri Parisatidi misit, quæ maxime pœnas ob Cyri mortem ab Tissapherne repetere cupiebat. Græcorumque omnium fere matres aut vxores supplicium Tissaphernis probarũt, eo quod Græcos fraude circumuenerat.

Artaxerxes bellum inter Græcos serens, victorum partes semper fouebat. Semper enim eam partem quę deficeret, æqualem hostibus reddens, victoris robur ac vires atterebat.

Othus.

Ochus, Artaxerxe patre suo vita defuncto, cum sciret patrem superstitem adhuc formidabilem subditis exstitisse, se vero post eius obitum pro nihilo habitum iri, cum eunuchis, catacomistis & Chiliarcho pactum iniit, ac mortem ad decem menses celauit. Interea temporis regium sigillum circummittens, nomine parentis edixit, vt Ochum regem promulgarent: cumque omnes eum regem salutarent, & obedientiam præstarent, tum deniq; confessus est patris mortem, regiumque luctum consuetudine Persarum imperauit.

Tissaphernes

Tissaphernes adiunctis viris bellicosissimis cum Clearcho fœdus percussit. Eadem autem fœdera cum ceteris etiam ducibus se facturum affirmauit. Venerũt reliqui, Proxenus Bœotius, Menon Thessalus, Agis Arcas, Socrates Achiuus. Sequebantur hos viginti manipulorum præfecti, militesque du-

centi. Tisaphernes duces in vincula coniectos misit ad regem. Reliquos omnes ipse interfecit.

Tisaphernes in Miletum irruptionem facere, & exules reducere cogitabat. Verum imparatus cum esset, rem in omnes homines diuulgauit, quasi mox iam id facturus, ita vt Milesii omnia ex agris in vrbem deportarent. Paratus autem se ab exercitu decessurum simulauit, eumque non longe dimisit. Milesii animis mutatis, cum exercitum dimissum viderent, in agros redierunt. Ille certo signo collectis copiis, celeriter omnes Milesios extra ciuitatem dispersos interfecit.

Pharnabazus.

Pharnabazus aduersus Lysandrum scripsit Lacedæmoniis, qui eum hanc ob caussam missa scytala ab Asia reuocarunt. Lysander suppliciter orat Pharnabazum, vt alias literas pro se mittat leniores Pharnabazus pollicitus aperte quidem eiusmodi scripsit, quales Lysander petebat. Itaque dum sigillum imprimit, commutatis libellis qui specie nihil differebant, eam ei tradit quam occulte scripserat. Lysander reuersus Lacedæmonem, Ephoris, quemadmodum moris erat, literas reddit Qui cũ legissent, epistolam ei monstrauerunt, præfati nihil ei opus esse defensione, cum aduersus seipsum literas attulerit.

Glos.

Glos in Cypro bellum gerebat, cumque Græci quos apud se habebat, iis qui in Ionia versabantur, literas contra ipsum mitterent; vt nocentes deprehenderet, triremem adduxit, remigibusque viaticum præbuit, atque in Ioniam nauigare iussit. Cum gubernator nauigationem data opera protraheret, multi multas epistolas remigibus dederunt,

runt. Qui soluentes, non procul supra vrbem appulerunt. Ille pedes in eum locum profectus, vbi triremis stabat, praecepit remigib9, vt omnes sibi epistolas adferrent: in quibus cum inuenisset eos qui contra se scripserant, non subito, sed in quaestionibus examinatos interfecit.

Datames.

Datames cum a militibus stipendia plurium mensium flagitarentur, conuocauit eos in concionem, & se multas habere pecunias affirmauit in loco trium dierum itinere distanti: quare summa contentione ad eum festinemus, inquit. Crediderunt milites, atque secuti sunt. Cumque vnius diei itinere abessent, iussit eos in isto loco manere, & quietem capere. Assumtis autem secum camelis, & mulis, cum peruenisset ad templum vernaculis opibu9 ornatum, accepit talenta argenti triginta. Haec camelis & mulis imposita deuexit ad exercitum, paucisque impletis vasis, alia multa ad similitudinem impletorum comparauit: cumque aliquot impleta militibus ostenderet, in bonam spem adducebantur, & affatim suppetere pecunias existimabant. At ille, Amesum profectos numisma cudere dicebat oportere. Amesus autem aberat multorum dierum itinere, regionemque difficilem ad hybernandum habebat. Totam igitur hyememem milites salaria flagitare cessarunt.

Datames bellum gerens cum Sinopensibus classem habentib9, cum ipse naues fabricare vellet, & fabri deessent, amicitiam cum eis fecit, promittens se Sestum expugnatam eis traditurum, quam omniū infestissimam existimabant. Crediderūt Sinopenses, & hortabantur, vt quibuscunq;

rebus opus ad bellum haberet, ab ipsis acciperet. Ille se nulla re alia dixit indigere, cum haberet summam facultatem pecuniarum, atque hominum: verum qui machinas, arietes & testudines fabricarent, se nullos habere, quæ res maximum vsum præstarent oppugnantibus. Sinopenses omnes ex vrbe fabros & architectos ei miserunt. Qui eorum artibus vsus cum magnam copiam nauium & tormentorum ædificasset, oppugnationem a Sesto ad Sinopam conuertit.

Datames Euphratem transgressus, Magno regi bellum facessebat. Ille cum innumerabilibus copiis obuiam ei progrediebatur, non admodũ commeatu & necessariis abundans, tardius iter faciens. Datames supra fluuium magnam viam contendit, & curribus binis coniunctis, binos alios imposuit, eosque clauis inter se compegit, & iuxta canthos ab inferiori parte tabulas affixit, vt ne rotæ in limum fluminis deprimerentur. Viros autem valentissimos, qui optima iumenta fune attraherent, tranare iussit. Postea currus compactos in fluuium immisit. Hoc pacto cum posteriores impellerent, ii vero qui traiecerant, ab anteriore parte traherent magnis funibus suspensos, iniectis superius sarmentis, atque lignis, fluuium cum suis copiis transmisit, & decem dierum itinere prius quam rex ad flumen perueniret, domum rediit.

Datames cum intellexisset sibi insidias a suis militibus parari, in campo pugnam cum hostibus conserturus, alium quendam accinxit armatura sua: atque ipse aliam indutus, periculum subiit. Sic insidiatores specie falsi, cogniti sunt.

Datames Sinopam oppugnans, cum literas accepisset a rege, vt oppugnatione desisteret, lectam epifto-

epistolam adorauit, & sacrificia gratulatoria fecit, quasi magnum a rege commodum accepisset, & nocte conscensa naui discessit.

Datames Autophradatem persequentem fugiens, cum ad flumen prope venisset, transitum metuens, castra se positurum simulauit. Maximis autem & altissimis tabernaculis ab anteriore parte ædificatis, iumenta posterius soluere non permisit, neque militibus arma deponendi potestatem concessit. Hostes tabernacula conspicati, etiam ipsi contra scenas erigere, iumentaque dissoluere, & equos pabulatum mittere, ac cœnam omni studio parare. Datames cum instructo & accincto rebus omnibus exercitu, fluuium traiecit. Hostes donec suos milites dispersos reuocarent, congregarent, in ordines componerent, equos denique instruerent, & arma caperent: Datames transmisso flumine cum suis discessit.

Datames cum hostibus egrediebatur in pugnæ discrimine. Tribunus equitum assumtis a sinistro cornu equitibus ad hostes transitionem fecit. Ille per obstupefactos ac perterritos proditione pedites discurrens, hortabatur, vt totam aciem conseruarent, tanquam equitibus etiam simul oportuno tempore impressionem facturis, quod ipse præscripsisset. Crediderunt pedites, & equitibus victoriam præripere conabantur: ipsiq; conferto agmine in hostes irruentes, victores discesserunt, postque victoriam tandem equitum proditionem cognouerunt.

Cosingas.

Thracia gentes habet Cerronias & Scæboas. Hi consuetudinem habent, vt Iunonis sacerdotibus in bello ducibus vtantur. Erat ei sacerdos & dux

Cosignas. Thraces ei dicto audientes esse recusarunt. Cosingas scalas plurimas, ingentesque ligneas ædificabat, aliasque aliis imposuit. Fama erat, eum in cœlum ad Iunonem ascendere, in animo habere: ac Thraces accusare, quod obedientiam præstare nollent. Illi vt Thraces stupidi & inertes, metuentes Ducis in cœlum ascensum, suppliciter obsecrabant, & iuramento se obstringebant, imperata eius omnia se promte facturos.

Mausolus.

Mausolus Thraciæ rex pecunias ab amicis colligere volebat: & prodere metum simulabat, regem imperio spoliatum iri: iisque conuocatis, equos in eorum conspect[illegible] producit, thesauros, aurum, argentum, vestem, aliaque eius generis regi se missurum dictitans, ne patrio principatu spoliaretur. His Mausoli verbis amici fidem adhibent, eodemque die infinitam pecuniarum multitudinem ei miserunt.

Mausolus vt Latmium vrbem munitam caperet, amicitiam præ se ferebat ergo Latmios. Obsides eis reddidit quotquot bello ceperat Hidriæus. Stipatores autem corporis habuit Latmios, quasi solos fideles. Inseruiebat eis promto animo, quæcunque in re vellent: cumque eos summa beneuolentia obstrinxisset, petiit ab iis viros trecentos stipandi corporis caussa, ad Pygela iter habens, quasi metuens Phytum Ephesium. Illi confestim delectos miserunt. Mausolus his acceptis, alias etiam copias habens Latmium transibat, proficiscēs ad Pygela. Ciues omnes egrediebantur, ad spectādas transeuntes copias. Interim magna militum multitudo per noctem in insidiis collocata, præoccupauit vrbem vacuam hominib', portisq; operis.

Mauso-

Mausolus conuersus introiuit cum vniuerso exercitu, & Latmi dominus euasit.

Borges.

Borges Cione in vrbe ad Strymonium sita imperium tenebat, accepto principatu ab rege magno. Græci Cionem oppugnabant. Borges ad multum tempus oppugnationem sustinuit. Cum autem desperasset se creditum a rege oppidum tueri posse, neque hostibus tradere vellet, ignem vrbi subiecit, vt ipse cum vxore ac liberis, totaque vrbe simul combureretur.

Dromichætes.

Dromichætes rex erat Thracum, Lysimachus Macedonum. Macedo Thraciæ bellum inferebat. Thrax Macedonum dolo circumuenit. Dux eius Aethis transfugæ specie, ad Lysimachum trãsire se velle dicebat. Qui cum fidelis esse crederetur. Macedones in locorum difficultates coniecit. Ibi cõflictantes fame, sitique, Dromichætes adortus eum ipsum Lysimachum, tum omnes qui cum sequebantur interfecit. Erat Lysimachiorum qui ceciderant numerus, ad centum millia.

Ariobarzanes.

Ariobarzanes Andramitium tenens, ab Autophradate terra marique oppugnabatur. Cum autem res necessarias ac milites in vrbem cuperet inducere, & ab oppugnantibus impediretur, mandatum dat Pteleunti, qui obiectam insulam cum præsidio tenebat, vt simularet se eam Autophradatæ proditurum. Qui cum præsidii præfecto crederet, & classem ad accipiendam insulam mitteret, Ariobarzanes interea dum naues ad insulam contendunt, eas præuertens, magnam commeatuum ac militum copiam in vrbem importauit.

Autophradates.

Autophradates volens in Pisidias impressionem facere, aditum angustum & præsidiis munitum cernens, adduxit exercitum. Rursusque eum retro ad sex stadia reduxit. Impetente nocte Pisidæ qui custodiam administrabant, discesserunt existimantes hostium exercitum abisse. Ille leuis armaturæ militibus & armatis expeditissimis assumtis, citato cursu angustias penetrauit, & Pisidarum regionem vastauit.

Autophradates Ephesiis e regione castra figentibus, videns multitudinem nugantem obambulare, principes eorum ad colloquium de communibus rebus habendum euocauit. Qui progressi colloquebantur. Duces equitum & armatorum multo ante præceptum acceperant, vt colloquentibus principibus impetum facerent in Ephesios, sine ordine dispersos, & curis vacuos. Itaq; magnus Ephesiorum numerus partim occisi, partim viui capti sunt.

Autophradates mercenarios ad pugnam volens educere: submisit qui rumorem sererent, eum habendi numeri caussa expeditionem facere, ne præsentes aut armatos vllos iusto stipendio priuaret. Milites summa alacritate omnes aptatis armis progrediebantur. Tum ipsa res declarauit non esse numerum, sed apparatum belli multitudine hostes terrentem.

Arsames.

Arsames Barcæos oppugnabat. Quibus legatos ad eum mittentibus de pace, concessit, dextramque eis misit Persica consuetudine: & oppugnationem soluens, hortabatur Barcæos, vt cum rege se coniungerent, in expeditione aduersus Græciam

am suscipiendæ: eique curruum auxilia mitterent. Qui principes suos miserunt, qui cum eo de societate consilium caperent. Arsames opiparo conuiuio parato principes inuitauit, omnibusq; Barcæis forum abundans rebus omnib. aperuit. Quibus ad emendum progressis, signum dedit Persis. Qui ensibus armati, portas occuparunt, & irruëtes vrbem diripuerunt, interfectis omnibus qui resistere conarentur.

Arsames defectione ab Rege facta, potitus maiore Phrygia, cum iis qui contra eum ab rege missi fuerant, prælium conserere instituit. Præfectus equitum cum hostibus paciscebatur, se, cum in aciem ventum esset, ad eos transiturum. Arsames proditione cognita, per noctem ad præfecti equitum tabernaculum adiens, eum in quæstionibus examinauit. Qui cum facinus confiteretur, equitũ arma, vestesque aliis induendas dedit, quibus summam fidem habebat: & equitum præfecti armatura quendam alium Hipparchum instruxit eisque præcepit, vt cum signum ab hostibus sublatum cernerent, ad eos transirent, & obequitantes, prætereuntesque eorum agmen, a tergo conuersi impetum in eos darent. His ita constitutis, a tergo impressionem faciebant. Arsames autem a facie exercitum adduxit. Hostes ordinibus dissolutis terga verterunt, & complures ex eis inter fugiendum perierunt.

Mithridates.

Mithridati rex præcepit, vt Datamen, qui defectionem fecerat, occideret, aut viuum adduceret. Mithridates etiam ipse simulabat se defecturum a rege. Datames eius verbis credere noluit, nisi prius magnum damnum regis ditioni intulisset. Qui

magnam intulit vastitatem, castella regis solo æquauit, vicos incendit, tributa per vim rapuit prędam abegit. Cum multis rebus ostendisset se regi infestum esse, ambo simul inermes conuenerunt ad colloquendum, consultandumque quid fieri oporteret. Mithridates in eo loco multos gladios noctu comparauerat, aliumque alibi abdiderat, & his signum imposuerat. Colloquendo igitur eum adduxit, pedetentim ambulans. Cum satis esset dissertum, Datames dicta salute abitum parabat. Mithridates vnum ex ensibus celeriter arripiens, eoque sub manu sinistra occultato, reuocauit Datamen, quasi oblitus aliquid, quod dicere necesse esset. Aduenientem autem iussit mōtem illum munire, sic Datamen studiose in montem intuentem, Mithridrates ense percussum interfecit.

Mithridates in Paplagonia confugiens in quandam ciuitatem, vt longo itinere persequentes hostes anteuerteret, quotquot in ędibus reperiebat vtensilia vasaque in publico foris collocauit, & sub noctem ipse fugam capessit. Persequentes cum in vrbem irruissent, vasa in medio proposita conspicati, ad rapinam conuertebantur. Ducibus autem persequi iubentibus morem gerere noluerunt, non commodum esse rati, manifestam vtilitatem ex manibus dimittere. Mithridates interea temporis magna via confecta, euasit.

Mempsis.

Mempsis Aribęo bellum inferēte ne intra mœnia concluderetur, omnia protulit extra murum, & prę ciuitate collocauit vxores, liberos, pecunias: portas autem ciuitatis destruxit. Aribæus apparatū eorum desperationi similem veritus, metuensque ne ad mortem vsq; pręlium facerent, exercitum abduxit.

Cer-

Cersobleptes.

Cersobleptes cum eius cognati desciscentes, magnam pecuniarum vim clam exposuissent, facta pace, ciuitatum eis præfecturas attribuit, eosq; ab se inuicem disiunxit. Cum aliquantum temporis intercessisset, pecuniasque exigeret, comprehēsos eos ex vrbib⁹ eiecit, & pecunias ipse possedit.

Peuthes.

Peuthes præfectus equitum Cersobleptæ, in summa pecuniarum inopia constitutus, mandauit, vt quilibet agricola quinque modiorum agrū sibi sereret. Qui seruerunt, magna scilicet colonorum multitudo. Cum igitur ingens frumēti copia prouenisset, deuectum illud in mare vendidit, remittens aliquantum de pretio. Ea ratione multas subito pecunias Cersobleptæ confecit.

Artabazus.

Artabazo oppugnanti ciuitatem quandam, Timoxenus Sicionæus vrbem prodidit. Conuenerat inter vtrosque, exiguum libellum in telo suspensum, in locum constitutum eiaculari. Inde recipiens epistolas Artabazus, cum suspicaretur Pammenem hostibus eam rem enuntiare, vocauit eum quasi munera largiturus, & militibus frumentum mensurus, venientem in castra comprehendit, eumque fratribus Oxythræ atque Dibicto tradidit.

* Artabazus Pharnaci filius, fugiens a Platæis, in Thessaliam venit. Thessalis interrogātibus de pugna, non audens confiteri calamitatem, respondebat se in Thraciam properare, & arcanum regis mandatum perficere velle: Mardonius autem victor sequitur, & ipse victoriæ nuntium apportat. Artabazus victoriam prætendens, Thessaliam

transiit. Thessali vero statim Persarum cladem perceperunt.

Aryandes.

Aryandes Barcæorum vrbem oppugnans, nocte fossam duxit, lignis imbecillibus transuersim positis, exiguaque terra iniecta. Interdiu Barcæos ad fœdus ineundum vocat, stansque cum iis qui fœdus percuterent, super latentem fossam iurauit: Quandiu terra permaneret, se conuenta seruaturum. Barcæi acceptis iuramentis, portas aperuerunt. Aryandæ milites effracta fossa ciuitatem occuparunt, cum non amplius terra maneret, in qua iurauerant.

Brennus.

Brennus rex Gallorum volens eos persuadere, vt expeditionem in Græciam susciperent, conuocatis in concionem viris & mulieribus, produxit captiuos Græcos, vilissimis corporib⁹ & infirmissimis præditos capitibus, rasos, & sordidis palliis amictos: iuxtaque eos maximos Gallorum collocauit & speciosissimos, Gallicam armaturam indutos. Hoc facto, Nos, inquit, tanti ac tales contra homines ita imbecilles & paruos bellum geremus. Hoc modo Galli contemtis Græcis adducti sunt, vt proficisci cum exercitu in Græciam non dubitarent.

Brennus Gallos ducens in Græciam, cum Delphis aureas statuas conspexisset, accersiuit Delphos captiuos, eosque per interpretem interrogauit, an solidum esset aurum anathematum. Quibus affirmantibus intus ferrum esse, foris autem aurum leuiter aspersum: mortem omnibus minabatur, si hoc aliis enuntiarent, imo contrarium dicere iussit, nihil esse præter aurum fabricatum. Tum duces intro-

intro vocauit, & ad eundem modum captiuos interrogauit. Quibus vt imperatum erat, respondentibus aurum esse purum, iussit eos multitudini renuntiare, vt sperantes se maximas auri portiones accepturos, alacrius pugnam facerent.

Mygdonius.

Mygdonius hostibus obsidentibus fame laborans, aceruos maximos terræ, lapidumque in foro exstruxit, eosq; compingens luto, in alios triticum in alios hordeum iniecit & mulos ingenti magnitudine, pinguissimosque alens extra mœnia dimisit. Eos hostes comprehenderunt. Ille præcone misso iussit, vt mitterent qui de redemtitio pretio transigerent. Venerunt legati, quos Mygdonius in foro conuenit. Illi maximos aceruos tritici, hordeique videntes, & ministros alios alibi iubere metiri, reuersi hæc hostibus nuntiarunt. Qui pinguedinem mulorum conspicati fidemque de ciborum apparatu legatis habentes, longo tempore se ciuitatem capere non posse existimarunt, & ob eam caussam discesserunt.

Parisades.

Parisades rex Ponti aliam vestem habere solebat, cum militum inspectionem faceret: aliam, cum periculum aduersus hostes subiret: in alia, si quando fugam tempus postularet fugiebat. Nam ordines instruens, ab omnibus cognosci: periclitãs, nemini hostium notus esse: fugiens autem, neque suos, neque hostes scire, quis esset, voluit.

Seuthes

Seuthes Atheniensibus maritimas regiones per Cherronesum populantibus, duo millia Getarum eius armaturæ conduxit eosque more hostium irruptionem facere, igniq; regionem vastare iussit,

& in eos qui in muris consisterent, tela coniicere. Hæc Athenienses cõspicati, & hostes esse Thracum ex his quæ patrabantur conicientes, audacter e nauibus egressi, ad mœnia contendebant. Seuthes extra muros obuiam Atheniensibus prodiit, & Getæ quasi cum illis se coniuncturi, postquam ad tergum euaserunt, interclusis retro hostibus, hinc Thraces, illinc Getæ magnum eorum numerum occiderunt.

Seiles.

Seiles vt tria millia Persarum, qui nouis rebus studebant, morti traderet, finxit Seleucum per literas sibi grauiter minari. Se vero ipsorum auxilio, ad preuertendam eius iram vti statuisse. Ad consilium vero agitandum constituit, vt omnes in vicũ quendam nomine Rhaudam conuenirent. Illi credentes eius sermonibus, venerunt. At ipse (erat enim palus sub vico profunda) in eo loco Macedonum & Thracum equitib. trecentis, armatisq; ter mille collocatis, præcepit, vt cum peltã ferreã tolli vidissent, excursione facta omnes ibi collectos perimerent. Qui ostensa pelta excurrentes, tria millia Persarum ad vnum omnes conciderunt.

Aborzus.

Aborzus cum a tribus millibus hominum in Perside incolentium, sibi insidias parari sensisset, eos ablegauit additis viarum ducibus, qui deduxerunt eos in locum quendam Persidis nomine Comastum. Ibi vicorum insignis multitudo, hominumque magna frequentia, multaq; diuersoria. cum autẽ alius apud alium hospitem diuerteret, fortissimo præsidio vicos cingente, quilibet hospes suum diuersorem inebriatũ occidit. Corpora vero trium millium terræ mandata per noctem, deque medio sublata sunt.

Sure-

Surenas

Surenas Parthorum dux, cum Crassus turpiter prælio fugatus discederet, & per montana iter facere conaretur, metuens ne pugnā ex desperatione redintegrarent, legatū ad eum misit, qui in hunc modū referret: Componit tecum amicitiam Rex magnus, & cum fortitudinē suam Romanis ostenderit, nunc humanitatem etiā ostendere constituit. Crassus dolum suspiciens, morem gerere nolebat. Milites, quorum animi essent fracti, & defessi, coegerunt eum complosis armis Barbaro credere. Crassus inuitus pedibus iter faciebat. Surenas summa vlus humanitate, equum aureo freno præditū ei tradidit, in quo eum sedere iussit. Barbarus autē equorum curator, admotis calcaribus, equi cursum accelerabat, vt Crassum in mediam Parthorum multitudinem coniiceret. Octauius vnus ex Crassi legatis intellecta fallacia, frenum apprehendit, & post eum vnus tribunorum Petronius. Sic Octauius extracto gladio, equi curatorem interficit. Octauium alius quidam Parthorum. Crassum vero exsiliens Parthus occidit, eiusq; caput & dextram abscissam ad regem magnū Parthorum Herodem detportauit. Erat eo tempore rex in conuiuio, & inte potandum, Iasonem Trallianum tragœdum Bacchas Euripidis agentem auscultabat. Tragœdus canebat, εἰκεῖνα τὰ μέλη, φέρων μὲν ἐξόρεος νεότορον, ἐπιμέλανθρον μακάριον θῆραν. Qui vero Crassi caput habebant, ad regem illud attulerunt. Ob eam rem ingens vociferatio, ingensque plausus oriebatur. Itaque Exathres exsiliens, inquit: Mihi potius hæc μέλη canere conuenit, quam tragœdo. Rex ea re gauisus

hunc quidem iis donis honorauit, quibus mos erat eiusmodi homines afficere: tragœdo vero talentum donauit.

Celtæ.

Celtæ expeditionem aduersus Autariatas susceperunt. Cum diu bellum duceretur, Celtæ cibaria & vinum herbis venenosis inficiunt, & ipsi noctu relictis castris fugam capessunt. Autariatæ credentes eos metu profugisse castra inuadunt, & vino cibarisque largiter fruuntur, statimque immoderato ventris profluuio prolabuntur. Celtæ superuenerunt, ac prostratos occiderunt.

Thraces

Thraces prælio cum Bœotis facto ad Copidem paludem victi, in Heliconem confugerunt, & inducias cum Bœotis ad dies aliquot fecerunt, in quibus Bœoti inito consilio discedunt, freti victoria, & induciis confidentes, atque immortali Eteomixæ pro victoria sacrificantes, conuiuia celebrant. Thraces, per noctem in sacrificantes & conuiuantes impetu cum armis facto, multos interfecerūt, multosque viuos ceperunt. Bœotis eos violati fœderis incusantibus, responderunt Thraces se nullo modo fœdera esse transgressos. Dierum enim inducias certis conditionibus factas esse, De noctibus sibi nullum fœdus cum eis intercessisse.

Scythæ.

Scythæ cum Tribolis pugnam inituri, preceperunt agricolis & equorum pastoribus, vt cum sensissent ipsos cum hostibus manus conserere, procul sese ostendentes, equorum greges agerent. Quibus apparentibus, Triboli magnam multitudinem hominum & equorum a longinquo conspicati, cum puluis excitaretur, & clamor tolleretur, arbitrati

bitrati Scythas superiores auxilio eis venire, metu perterriti se in fugam coniecerunt.

Scythæ in Asia bellum gerebant. Interea temporis Scythides ex seruis liberos procreauerant. Serui reuersos dominos recipere noluerunt, bellumque conflatum est. Serui instructa acie dominis obuiam progrediebantur armati. Scytha quidam metuens ne ex desperatione prælium committerent, suis consilium dedit, vt arma & arcus deponerent, flagellisque protensis obuiam seruis irent. Qui cum extensis flagellis impetum facerent, illi conscientia seruitutis stimulati, repente se fugæ mandarunt.

Persæ.

Persę cum circa Mycalem Samios & Milesios suspectos haberent, iusserunt eos montes & iuga Mycalæ occupare: verbo quidem, quod regionis peritiam haberent: re autem ne sua præsentia reliquos etiam Gręcos corrumperent.

Persæ cum Medis prælium committebant, duce Cyro. Satrapa Cyri Oebares fugam incepit, & quãtum is præibat, omnes Persæ sequebantur. Tum Persides fugientibus obuiam processerunt, sublatis tunicis: &, Quo, inquiunt, contenditis? Vnde egressi estis, eo introire rursus vultis? Hæc mulierum verba pudorem attulerunt Persis. Itaque reuersi ad pugnam, Medios in fugam conuerterunt.

Tauri.

Tauri, gens Scythica semper prælium commissuri, vias omnes a tergo subruunt inuiasque reddunt: & sic pugnam ineunt, vt cum fugere non possint, aut vincant, aut moriantur.

Pellenenses

Pellenenses ab Troia nauigantes, ad Phlegram

appulerunt. Captiuæ Troades, cum Græci in terram descendissent non ferentes captiuitatem, naues incenderunt. Erat inter captiuas etiam Euthria, Priami soror Græci, nauigiorum inopia coacti terram Sicyoniam occuparunt, & exstructa ciuitate regionem pro Phlegra Pallenen appellarunt.

Annibal.

Annibal in Iberia magnam ciuitatem Salmatidem oppugnabat Pactum cum eis fecit, vt trecentis argenti talentis, & trecentis obsidibus acceptis, oppugnationem dimitteret. Cum Salmatenses non traderent, de quibus inter eos conuenerat, Annibal reuersus immisit milites, quasi direpturos vrbem Rogabant Barbari, vt sibi liceret amictis vna veste cum vxoribus exire: arma, pecunias & mancipia se relicturos. Vxores in sinibus gladios occultantes, cum viris exierunt. Annibalis milites vrbem diripuerunt. Mulieres egressę, maritis enses tradiderunt. Quædam etiam ipsæ strictis gladiis cum viris simul in eos qui ciuitatem vastabant, impetum fecerunt. Itaque alios ceperunt, alios in fugã coniecerunt, & confertim ex vrbe excurrebãt. Annibal mulierum fortitudinem admirat⁹, non solum illas suis maritis reddidit, verumetiã patriam & pecunias eis restituit.

Tyrrhenides.

Tyrrheni, qui Lemnum & Imbrum inhabitabant, expulsi ab Atheniensibus, in Tænarum appellentes, Spartiatis ad bellum Eiloticum auxilium tulerunt. Itaque ciuitate donati, coniugiorumque participes facti, cum non ad imperia, neque in Senatum admitterentur, in suspicionem nouarum rerum venerunt, & comprehensi a Lacedæmoniis custodiebantur. Vinctorum vxores ad

car-

cerem venientes, petunt a custodibus, vt sibi tantisper adire viros liceat, donec viderent, & cum eis coirent. Quæ cum introissent, statim vestes permutarunt, viríque vxorum vestibus induti & occultati, ingruente vespera exierunt. Mulieres virorum sumtis indumentis, intus remanserunt, quodcunque periculum subire paratę, ad maritorum salutem indicandam. Neque vero mariti vxorem obliti sunt, aut eas reliquerunt Sed & ipsi Tynetum occuparunt, & Ellotas ad defectionem pertraxerunt, ita vt Lacedæmonii metuentes de pace legatos mitterent, compositaque controuersia vxores eis redderent. Pecuniis item, nauibusque suppeditatis, quasi colonos Lacedęmoniorum ablegarunt.

Celtæ.

Celtæ intestina seditione laborabant. Qui cum iam ad bellum arma sumsissent, vxores eorum se inter medias acies opponentes, crimina deprecabantur: & transegerunt, vt viri in gratiam redeuntes, litem deponerent Et vicatim, oppidatimque in posterum, si quando Celtæ consilium ineunt, de bello, de pace, aut etiam aliis quę communiter ad ipsos aut ad socios pertinent, singula de mulierum sententia administrantur. In fœderibus igitur cum Annibale factis continetur, ne Celtæ Carthaginēsibus exprobrent, Carthaginensium Hipparchos atque duces esse iudices: neque Celtis Carthaginenses obiiciant, Celtarum mulierum iudicarę.

CONTENTA IN OCTAVO LIBRO POLYÆNI STRATAGEMATUM.

Strate-

Cratesipolis	1	*Arsimonoe*	1
Cynnane	1	*Hiereta*	1
Epicharis	1	*Tysta*	1
Phocides	1	*Milia*	1
Thasia	1	*Chia*	1
Arcades	1	*Argolodes*	1
Lacrina	1	*Cyrenenses*	1
Milesia	1		

PROEMIVM.

ETiam hunc octauum librum Stratagematum vobis dedico, sanctissimi reges, Vere & Antonine. Itaque perfecto volumine quod promiseram precor & opto, vt vobis a militari virtute bonus & faustus exitus bellorum contingat: mihique iustum a vobis suffragium, quod institutum vitæ & orationis forensis secutus, non diligenter conscripsi quæ vsui esse possint vobis ipsis & Romanorum imperio & Græcis, siue bella geramus, siue pacem colamus. Nam in bello hæc sunt adipiscendæ victoriæ exercitia, in pace consilii capiendi præcepta, quæ gloriam immortalem a vestro regno consequentur.

Amulius.

Amulius & Numitor fratres exstitere. Iunior Amulius cum exercitu & copiis Albæ regnum inuasit. Fratrem suum Numitorem in custodia seruabat: eiusque filiam Syluiam, ne ex ea liberi progignerentur, vindices Amulii sceleris & iniuriæ, sacerdotem Vestæ effecit. Legem enim habebant Vestales, vt perpetuam virginitatem conseruarent.

Remus.

Remus & Romulus Martis & Syluiæ filii, Amu-

lium per insidias aggrediebantur. Tumultus ab arce in vrbem perferebatur. Numitor conscius quid fieret, ad ciues dixit hostilem aggressionem esse, Amulium vrbe prodita fugisse. Sed, inquit, armati in forum conueniamus. Ciuibus se armantibus, & congregantibus, Remus & Romulus Amulio sublato, ex arce exilierunt, & congregatis ciuibus renuntiarunt, qui nam a[illegible]o damno affecti, aui iniurias persecuti sint. Populus factum collaudans, Numitori regnum tradidit.

Romulus.

Romulus, cum Romani vxoribus omnino carerent, promulgauit per finitimas ciuitates, se publicos ludos instituturum Neptuno equestri, & equestria certamina, maximis propositis præmiis. Magna hominum multitudo ex vicinis vrbibus ad spectaculum conuenit, omnis generis, virorum, mulierum, virginum. Romulus suis præceptum dederat, vt a viris & mulieribus abstinerent, solas autem virgines raperent, non ad stuprum, sed ad ineunda connubia. Hæc connubia Romanis principium exstiterunt procreandorum liberorum.

Romulus ab vrbe Fidenatum circiter decem stadiis castra fixit. Per noctem e vallo copias eduxit, dimidiisque manipulis ad frontem explicatis, reliquos rectis ordinibus collocauit, & ducibus seorsim præcepit, quid fieri vellet. Ipse paucos expeditos bipennibus armatos ducens, ad mœnia accessit, reliquis copiis in propinquo insidias agere iussis. Aurora iam sublucente, portas bipennibus effringere iussit. Fidenatibus improuisa audacia perturbatis, portasque aperientibus, & in hostes irruentibus nullo ordine, Romani paula-

tim

im retrocesserunt. Fidenates eos qui in fronte consistebant videntes, posteriores non conspicati, contemtis iis qui videbantur, vehementer vrgebant, eos se facile vincere posse existimantes. Cum longius processissent, duces rectos manipulos post eos qui in fronte stabant, collocarunt, eosque vna sedere iusserunt, ne ab hostibus conspicerentur. His factis qui in fronte erant tergiuersantes, circumibant manipulos in profundum explicatos, & persequentibus ex aduerso obuiam veniebant. Qui autem latebant consurgentes cum vociferatione & tumultu in hostes inuadunt, persequendo defatigatos, cumque his manus conserunt: & qui fugere videbantur, Fidenates in fugam conuersos occidunt, eorumque vrbe potiuntur.

Numa.

Numa vt Romanos a bellis & inuidia ad pacem atque leges deduceret, & ab vrbe secessit in sacrosanctum Nympharum templum. In eo cum solus per multos dies vitam egisset, reuersus, oracula ab Nymphis apportauit, quæ suasit vt pro legibus haberentur: iis Romani se obedientes præbuerunt. Quæcumque igitur in hunc vsque diem festa litationes, solemnitates, sacrificia sunt, hæc omnia Numa quasi leges Nympharum constituit. Mihi equidem Minoem & Lycurgum æmulatus esse videtur. Nã ex iis leges alter ab Ioue, alter ab Apolline discentes, aut saltem se didicisse profitentes, alter Cretes, alter Lacones, vt his vterentur, persuasit.

Tullus.

Tullus Romanorum imperium tenebat. Fidenatib᷒ pugnã aduersus Romanos committentibus,

Albani proditione facta, læuum cornu reliquerũt, & in montes discesserunt. Eques celeriter ad Tullum contendens, proditionem nuntiauit. Ille vero magna voce exclamauit. Tu vero tuum locum tene. Albani enim abierunt meo iussu, vt hostes circumuentos includant. Quo audito, Romani fortissime vociferabantur. Verum non latebat Fidenates vociferantium lætitia Itaque summo studio & festinatione fugam petebant, veriti ne ab Albanis circumuenirentur.

Tarquinius

Tarquinius cum Gabios longo tempore oppugnatos capere non posset, minimũ natu filium Sextum plagis affectum transfugę specie misit. Qui corpus acerbis verberibus castigatum videntes, eum receperunt. Ille contra patrem multa, magnaque pollicitus, cum pleraque factis exsequeretur, fidelis habebatur. Prædas ex Romanorum agis agebat, in fugam eos conuertebat captiuos cepit, multas pugnas vincebat. Quam ob caussam Gabii admirati virtutem, eum imperatorem ac summum belli ducem creauerunt. Ille autem clam nuntio ad patrem misso, eum interrogauit, quid fieri vellet? Tarquinius (nam in horto colloquebantur) summa papauerum capita decutiens, inquit ad nuntium: Refer filio, me hoc facere quod vides. Sextus Gabiorum potentissimos de medio sustulit, atque ita ad solitudinem & imbecillitatem Gabios redigens, ciuitatem eorum prodidit.

Camillus.

Camillus cum Faleriis bellum gerebat. Qui Faleriorum pueros instituebat, eductos eos extra vrbem, quasi exercitandi caussa, Romanis tradidit.

Camil-

Camillus ludimagistri proditionem sceleratam iudicans, manus eius in tergum religari iussit, puerosque hortabatur, vt proditorem ad suos parentes deducerent. Falerii ludimagistrum quidem verberibus confectum necarunt. Camilli vero pietatem & iustitiam admirati, seipsos ei absque prælio tradiderunt. Ita Camillus eos qui diuturna oppugnatione capi non poterant, pio quodam stratagemate subegit.

Galli.

Galli cum duce Brenno rege per vim Romam occupassent, septem mensibus eam tenuerunt. Camillus Romanis, qui extra vrbem erant, collectis, expulit Gallos, vrbemque restituit. Rursus Galli post annos tredecim in Romanorum regionem inuadere enasi, ad Anienem fluuium, non procul ab vrbe, castra metabantur. Camillus quintum Dictator creatus, acceptis copiis, contra Gallorum gladios quibus impetentes capita abscindebant, iussit comparare galeas omnino ferreas ac leues, vt enses retunderentur, aut confringerentur. Clypeis autem vndique æneum tegumentum induxit, ligno ictus non ferente. Milites vero longis hastilibus cominus vti docuit, & hostium gladiis seipsos opponere, ictusque excipere. Gallorum enim ferrum cum esset molle, maleque fabricatum, repente laborabat, eorumque enses recuruabantur, & ad pugnam erant inutiles. Sic nullo negotio victi, multi eorum cadebant. Reliqui vero se fugæ mandabant.

Tyrrheni.

Tyrrheni cum Romanis bellum gerebant. Tyrrhenorum rex erat Porsenna. Romanorum Imperator Publicola, tertium consul. Mutius ciuis Ro-

manus in re militari præstantissimus, interficiendi Porsennę caussa in Tyrrhenorũ castra venit, habitu Tyrrheno, vocem etiam Tyrrhenorum imitatus. Qui accedens ad tribunal, cum regem Porsennam non nosset, qui nam esset, ex assidentibus, quem maxime regi similem esse putabat, eum stricto gladio interfecit. Comprehensus fatebatur qui nam esset. Porsenna ob datam salutem diis sacrificabat. Mutius autem in focum igne plenum rectam manum iniecit: & dum manus combureretur, stans cum Porsenna loquebatur, hilari & intrepido vultu. Cum Porsenna supra modum hominis virtutem admiraretur, Mutius: Nequaquã, inquit, mireris. Trecenti Romani eadem tolerantia & virtute præditi, qua ego, in castris oberrant, tempus captantes te interficiendi. Porsenna credens his verbis, metuq; perterritus, bellum cum Romanis composuit.

Sylla.

Sylla in bello sociali viri militaris & ætate provecti Albini, lapidibus ac fustibus interemti, mortem non vltus est, sed auctores cædis [illegible]glexit, inquiens se eos alacriores hac re ad pugnandum reddere, cum insigne peccatum insigni aliqua fortitudine expiare deberent. Itaque in pugnis multo virilius dimicabãt, vt obliuionem suo in Albinum sceleri inducerent.

Sylla aduersus Archelaum Mithridatæ ducem ad Orchomenum præliabatur. Videns autem Romanos victos fugam capessere, ipse ab equo desiliens, arrepto vexillo per fugientes ad hostes tendebat, clamans: Mihi hic gloriosum est, o Romani, mortem obire. Vos autem interrogantibus vbi Syllam prodideritis, facite vt respondeatis, in Orchomeno

chomeno. Hoc sermone pudefacti Romani renerterunt, & alacriter in aduersarios impetu facto, eos in fugam compulerunt.

Marius.

Marius Cimbris & Teutonibus in Italiam impressionem facientibus, qui homines erant agrestes, immani magnitudine facie monstrosa & belluina voce praediti, diu moratus, manus non conseruit: sed milites iussit ad vallum accedentes, intro tela conijcere; proculque consistentes in hostes intuendo, assuefecit, vt eorum formam sustinere, & vocem tolerare possent, faciemque vsitatam redderent. Sic milites stuporem barbarorum abiicientes, eos despexerunt atque ipsi Marium hortabantur, vt se ad ineundam pugnam educeret: commissoque praelio cum centum millibus hostium, partim occiderunt, partim viuos ceperunt.

Marius cum Teutonibus & Cimbris pugnam conflicturus in montium lateribus inaequalibus, Marcellum per noctem iussit cum tribus millibus armatorum per inuia montium circumire, & ad terga hostium euadere. Quod postquam accidit, militibus praeceptum dedit, vt ex montanis paulatim se in campum reciperent, vt hostes fugere eos arbitrati, persequi conarentur, & sic in planiciem descenderent. Qui cum descendissent, a facie Marius, a tergo Marcellus irruptione facta, hostes conciderunt, victoriamque splendidissimam reportarunt.

Marius cum Cimbris bellum gerēs ex locis hyemalibus profectis, sciebat eos glaciem ac niues perferre posse, aestum & solem non item. Agebatur mensis Augustus. Marius a tergo militum, praeoccupauit occasionem pugnae. Barbari conuersi

cum solem aduersum haberent, neque affulgentem splendorem ferre possent, æstu confecti plurimum sudorem cum spiritu emittentes, clypeos pro oculis obiecerunt, quod solis radios sustinere nequirent. Corpora vero eorum nudata vulnerantes Romani ceciderunt. Cadunt Barbarorum centum & viginti millia, viuique capiuntur ad sexaginta millia.

Marcellus.

Marcellus Syracusas oppugnans, cum ab Archimedis machinis vinceretur, aggredi mœnia non amplius audebat. Ad tempus autem oppugnationem omisit, & longè post Damippum Spartiatam, Syracusis enauigantem cepit, ab eoque cognouit turrim quandam in muris esse, in qua negligenter custodiæ administrarentur, eam multos homines capere posse, murumq; in ea parte non difficilem ascensum habere. Qua re cognita scalas ad altitudinem eius congruentes fabricauit.

Marcellus Syracusiis festum in honorem Dianæ obeuntibus, & vino indulgentibus, ludicraque exercentibus, turrim occupauit, & circumcirca murum armis impleuit, ac sub auroram hexapylis effractis, vrbe potitus est. Milites fortiter pugnantes, vt sibi ciuitatem diripere liceret, postulabant. At Marcellus nihil præter mancipiorum & pecuniarum vsum concessit. A sacerdotib⁹ autem & liberis hominibus abstinere iussit.

Attilius.

Attilius captus a Carthaginensib⁹ iurauit eis, si dimitteretur se persuasurum senatui, vt bellum componeret: sin persuadere non posset, reuersurum. Cum Romam venisset, contrarium senatui suasit. Tum vero magis etiam, quod Carthaginen-

sium

sium occultam imbecillitatem, & modum quo capi facilius possent ostendit. Senatu eum hortante, vt maneret, & necessarium iuramentum iniuratum existimaret, complectentibus liberis, coniuge, amicis, cognatis, noluit fidem iurisiurandi trāsgredi. Sed renauigans ad Carthaginenses suum eis strategema & Romanorum consilium pariter indicauit. Qui eum in carcerem coniectum, verberibus affecerunt, & longo tempore cruciatum, necarunt.

Caius.

Caius præceptum dederat iis qui in castris erāt, vt in armis manerent. Sub tempus autem æstuantis solis alios eius equum sitientem deduxit ad fluuium prærerlabentem. Eius caput abscindi iussit, quod edicto non paruisset. Hoc facto milites docuit, ne mandatum vnquam negligerent.

Fabius.

Fabius in bello contra Annibalem, quod manum cum hostibus non consereret, male audiebat in senatu. Filio hortante, vt depelleret infamiam, ostendit ei singulas agminis partes. Quibusdam vero non satis robusta corpora habentibus: Vides, inquit, non esse commodum inito prælio armis fortunam tentare. Persæpe enim vniuersum agmē certaminis periculum non fecit. Sigillatim vero peritum rei militaris non latet, superari ac vinci posse. Itaque hoc in medium consulo, non in manus venire, sed per montana sequi, & vrbes ad defectionem perducere. Hæc dicens ac faciens, primo quidem timidus existimabatur. Postmodum autem cum reliqui maximos exercitus amisisset, iterum Romani ad Fabium confugerunt.

Fabius cognomen accepit Maximi, Scipio Ma-

gni. Scipio quadam æmulatione erga Fabii gloriam afficiebatur. Itaque rogabat eum: Qui fit, vt tu conseruandis dumtaxat exercitibus, Maximi cognomen adeptus sis: ego cum hostibus confligendo, Magni, cum Annibalem cominus facto prælio deuicerim? Respondit Fabius: At nisi ego tibi milites conseruassem, tu non habuisses quibus cum potuisses vincere.

Fabius Tarentinorum vrbem, Annibale ipsis auxilium ferente, arte ac dolo cepit. Erat apud Fabium miles Tarentinus. Eius sororem insigni forma præditam, Tarenti Abrentius deperibat, cui eidem murorum custodia ab Annibale demandata fuerat. Hac recognita, Fabius Tarentinum militem in vrbem ad sororē mittit. Qui sororis opera amicitiam cum Abrentio fecit, eumque ad Romanorum partibus fauendum adduxit. Itaque Abrentius facta cum eo pactione demonstrauit, qua parte aggredi mœnia deberent. Fabius erectis scalis ascēdens, per vim vrbem capit. Hoc facto, maximam omnium admirationem meruit, quod Annibalem stratagemate superasset, qui plerunque fallaciis & dolis vinceret.

Quintus.

Quintus Fabius filium suum ducem eligi cupiens, ipse iam ætate affectus, contendebat a Romanis, ne imperium ei traderent, ne in extrema senectute cum ipso simul ad bellum proficisci cogeretur. Illi rem ciuitatis melius habituram arbitrati, si hic præsens omnibus rebus interesset, adolescentem imperatorem declarauerunt. At Fabius non vna profectus est, ne imperatoriæ dignitatis splendorem filio detraheret.

Scipio

Scipio.

Scipio cum in Iberia cognouisset, hostium exercitum impransum ad pugnam ineundam venire, educens suum agmen, in longitudinem explicauit. Circiter autem horam septimam afflictos iam fame & siti aggressus, facile superauit.

Scipio omnes meretrices e castris eiecit, iubens eas in vrbem conuiuiis deditam recedere. Imperauit etiam, vt nouæ mensæ, scyphi, omniaque vasa, præter ollam, veru, & poculum fictile exportarentur. Ex argenteis poculum non amplius duarum librarum permisit, si quis habere vellet. Balneis vti vetuit. Qui vngerentur, iussit vt ipsi sese fricarent. Nam iumenta fricantibus indigere. Pranderent autem expers ignis obsonium In cœna etiam carnem seu coctam, seu assatam adderent. Vestimento vterentur, sago Gallico: & primus ipse sago pullo amictus, duces in stratis recumbentes circumiens inspexit, dicens se deplorare exercitus luxuriam & mollitiem.

Scipio militem conspicatus vallum ferentem: Premi, inquit, mihi onere videris o commilito. Quo respondente, valde equidem. Sane, inquit. In ligno enim spem salutis repositam habes, non in gladio.

Scipio militem videns clypei pulcritudinem identidem ostentare: Turpe, inquit, est leuæ manui fidere magis quam dextræ.

Scipio tumultuantis populi vociferatione impeditus, Me, inquit, ne militum quidem armatorum clamor vnquam terruit, neque hominum tumultus terrebit, quorum Italiam scio nouercam esse, non matrem. His verbis repressi sunt, & tumultuari desierunt.

Scipio cum subegisset in Iberia vrbem Phoeniciam, cum captiuorum ductores virginem insigni forma elegantia præditam adducerent, patrem requisiuit, eique filiam donauit. Qui cum adferret munera, etiam hac simul largitus est, dotem, inquiens, se hæc puellæ dare. Quotquot autem etiam aliæ vel vx[illegible]es hominum summo loco natorum, vel filiæ, vel pueri ætate florentes caperentur, his duos Romanorum moderatissimos attribuit ex senibus, qui curam eorum gererent, & sumtum captiuis pro dignitate suppeditarent. Scipionis continentia multas vrbes Ibericas ad amicitiam & societatem Romanorum volentes perduxit:

Scipio cum Syphacem Massyliensium regem socium fecisset, in Siciliam traiecit. Asdrubal admirabili pulcritudine filiam habens, hanc se collocaturum Syphaci promisit si a Romanis deficeret. Ille ducens virginem vxorem, Carthaginensium partes sequebatur, & confestim missis ad Scipionem literis, vetuit eum in Libyam venire. Scipio intelligens Romanos in Syphacis societate magnam fiduciam habere, quod si audiuissent ad hostes eum desciuisse, non ausuros in Libyam transire: conuocatis in concionem, in contrariam sententiam Syphacis literas conuertit, quod Romanos in Libyam accerseret, & admiraretur eos tam diu moram trahere. Itaque eius societatis vigorem dissolui non oportere. His dictis, cupiditatem & confidentiam Romanis iniecit qui statim diem postularunt, quo transmittere oporteret.

Scipio speculatoribus Carthaginensium ter cõprehensis, lege Romanorum iubente hostium exploratores interficere, id quidem non fecit, sed eos iussit circumire vniuersum exercitum. Qui cum

vide-

videret Romanos alios tela mittere alios iaculari, alios gladios acuere, rursus ad Scipionem adducti sunt. Qui dato eis prandio: Renuntiate, inquit quæ vidistis, ei qui vos misit. Qui reuersi, Annibali, aliisque Carthaginensibus hęc renuntiantes, terrorem eis iniecerunt, & Romanorum apparatione, & Scipionis magnanimitate.

Porcius.

Porcius Cato in Iberorum terram impressionem fecit. Ex omnibus ciuitatibus legati venerũt, sese eius, Romanorumque potestati permittẽtes. Ille, vt obsides ad definitum tempus adducerent imperauit. Eos cum adducerent, vniuscuiusq; ciuitatis duobus viris vnam epistolam tradidit, præcipiens, vt omnes eodem die reuersi, ciuibus eas recitarent. Qui cum rediissent, scripta recitarunt. Diruite muros hodierno die. Cum igitur singulę ciuitates tẽpus non haberẽt ad finitimas vrbes mittẽdi, metuerentq; singulæ ne ceteris morem gerẽtibus, si ipsę solæ dicto audientes non fuissent, in seruitutem redigerẽtur, imperata fecerunt, omnesque Iberi vno die mœnia destruxerunt.

Faunus.

Faunus cum Diomedes in Italia e vita decessisset, funebres ludos instituẽs, primo die Græcorum armatorum pompam duxit. Secũdo Barbarorum, & præcepit: vt Barbari a Græcis arma mutuarẽtur. Qui cum eis accommodauissent, a Barbaris propriis armis sunt interfecti.

Titus.

Cleonymus cum Titum cepisset, pro eo dimittendo duas ciuitates postulabat, Epidamnum & Apolloniam. Titi pater eas non dedit, sed eum retinere iussit. Titus comparato sui dormiẽtis simu-

lacro, in ædib. deposuit, atq; ipse cõscenso nauigio, clam aufugit, custodibus simulacrũ custodientib⁹.

Caius.

Caius Carthaginensibus apud Tyndaridem appellentibus cum nauibus octoginta, ipse ducentas habens triremes, cum hostes multitudinem nauiũ veriti, non ad pugnã soluerent, centum triremium velis collectis, reliqua rite adaptauit, ac soluit Carthaginenses pares naues esse multitudini apparẽtium velorum arbitrati, summa fiducia periculum adierunt. Caius cum multis aduersus paucas conflictione facta, nullo negotio superauit.

Pinarius præfectus custodiæ, cum Aunenses a Romanorum societate desciuissent, & portarum claues repeterent: Si vniuersus, inquit, populus crastino die in concionem conuenerit, & hoc decreto sanxerit, morem decreto geram. Illi postridie in theatrum congregabantur. At ipse noctu sub arcem multos milites insidiari in superioribus locis iussit, alios vero circumsistere theatrum, & aditus occupare, atque ad signum accipiendum attentos esse. Aunenses conuenientes defectionem psephismate confirmarunt, præfecto custodiæ significationem dante: milites partim missis e loco superiore telis, partim impetu per aditus facto, strictisque gladiis populum occiderunt, ita vt cumulatim inuicem caderent omnes, paucis exceptis, qui per muros se dimiserant, perque subterraneos meatus furtim exciderant.

Sertorius.

Sertorius in Iberia hinnulum candidæ ceruæ a venatoribus dono acceptum, aluit, cicuremq; reddidit, ita vt accedentem sequeretur, & cũ ascendẽte in tribunal simul ascenderet, atq; os adduceret.

Persua-

Persuasit igitur Barbaros, animal hoc sacrum esse Dianæ, deamq; per illud omnia prædicere, quæ sibi euētura sint, sociamq; in bellis pro se esse. Quęcunq; igitur ab exploratorib. arcana nuntiabātur, ipse occultata prædixit, simulās per hinnulū se ab dea perdiscere hostiles adorsiones, & repentinas incursiones. Horū nuntiū hinnulū se habere aiebat. Quotquot ēt victoriæ bellorū acciderent, has ēt per hinnulū se ab dea cognoscere affirmans, stuporē Barbaris iniecit, qui eum adorabant, omnesq; ad eum quasi diuinis viribus septum confugiebant.

Cæsar.

Cæsar Nicomediam versus nauigans, iuxta Maleam a latronibus Cilicibus captus est. Qui cū magnam mercedē pro eius liberatione peterent, ille duplicem summā promisit. Appulerunt ad Miletū. Homines extra mœnia accurrebant. Cæsar Epicratem Milesium seruū mittit ad Milesios, rogans vt sibi pecunias mutuo darent. Qui eas cōfestim miserunt. Epicrates mandatum habens a Cæsare, vt cum pecuniis magnum conuiuii apparatum apportarent, & hydriam plenam ensibus, vinumq; mandragora mixtum. Cæsar duplicatam latronib. pecuniæ summam numerauit, eisq; conuiuium apposuit. Illi exsultātes pecuniarum multitudine, largiter genio indulgebant, & vinum infectum bibentes, in soporē incidebant. Cæsar dormientes interficere iussit, statimq; pecunias Milesiis reddidit. Cęsar cum in Gallia ad Alpes peruenisset, Barbarorū montanorum copiæ aditus obsidere nuntiabātur. Ille naturā Alpium speculabatur. Infra montē flumina multa labuntur, eximiā profunditatē habentia. Ab his magna oritur nubes prima luce sub ortum auroræ. Circa id tempus

Cæsar dimidias copias ducens, montem circum
Barbari nube tenebras offerente, nihil viden
quietos se tenebant. Ille cum supra caput hosti
euasisset, clamorẽ sustulit. Tum dimidia pars ex
citus ab inferiore loco vociferationem exce
montesque ab omnibus partibus resonantes, in
plicabilem Barbaris terrorem iniecerunt: qui
pente fugam petentes, discesserunt. Ita sine pu
Cæsar Alpes superauit.

Cæsar cum Heluetiis bellum gerebat. Hi in G
lorum & Romanorum fines egrediebantur, ci
ter octoginta millia, quorum viginti millia ar
ferre poterant. Cęsar vnum diem semper cedeb
Barbari maiori fiducia ob eam rem sumta pe
quebantur. Cum autem Rhodanum fluuium t
mittere vellent, Cęsar non multo ante castra
tatus est. Cum Barbari asperum fluuium magn
labore transissent nondum omnes, sed tri
ta millibus postridie traiicere vellent: qui tran
rant, in ripis defessi quietem captabant. Cæsar
ctu eos adortus, omnes interfecit, reuertendi
flumen potestate intercisa.

Cæsar Germanis accedentibus, non audens
gnam committere, cum cognouisset eorum v
ante nouilunium pugnare vetuisse, tum suũ e
citum adduxit, quasi timidius & minori cum
critate ob vaticinium pugnaturis. Sic Romani
portuno vsi tempore, Germanos deuicerunt.

Cæsar in Britannia ingentem fluuium traiic
conabatur. Rex Britannorum Cassonellaunus c
multis equitibus & essedis eum transitu arcel
Cæsarem maximus elephas sequebatur, ani
Britannis inuisum. Eum ferreis squamis mun
& altissimã in eo turrim exstruxit, in qua sagit

rios & funditores constitutos iussit flumen ingredi. Britanni perterrebantur, insuetum & grande supra modum animal conspicati. Nam de equis quid attinet referre, cum etiam apud Græcos equi, visto nudo elephante, fugiant. Turrigerum autem & armatum, tela, fundasque coniicientem aspicere non potuerunt. Itaque Britanni cum equis & curribus in fugam se coniecerunt. Romani vero sine periculo flumen transmiserunt, per vnam bestiam metuhstoibus facto.

Cæsar audiens Ciceronem a Gallis obsessum, oppugnationem ferre non posse, misit militem cũ præcepto, vt per noctem epistolam iaculo alligatã supra murum emitteret, Quam cum coniecisset, mœniorum custodes repertam ad Ciceronem attulerunt: qui eam legit. Cæsar Ciceroni fiduciam optat. Exspecta auxilium. Paulo post fumus ac puluis cernebatur, Cæsare terram vastante. Itaque repente intercisa oppugnatione, non solum Ciceronem liberauit, sed etiam oppugnantes repulit.

Cæsar septem millia ducens in exercitu, bellum Gallis inferebat Is volens opinionem hostibus facere, pauciores etiam se his habere, vallum angustissime iussit muniri. Ipse vero cum pluribus militibus, locum sublimem, asperumque interim occupauit, ibique latuit Procedebant equites pauci extra vallum, & Barbaros lacessebant Illi despecta paucitate equitum ad vallum accedebãt. Alii fossas obruere, alii aggeres reuellere. Interea cum signum tuba cecinisset simul eruptionem fecerunt e vallo integri pedites, eque superiori loco cum Cæsare equites a tergo, vt Barbari in medio intercepti, plurimos ex suis amitterent.

Cæsar Gallicum quoddam castellum oppugna

bat, cum Barbari longo tempore restitissent, imber procellosus ingruit, ita vt qui custodiendis, tuendisque mœnibus præerant, custodias & propugnacula relinquerent. Cæsar suis mandat, vt se armis accingant, easque confestim ad muros adduxit, ac defendentibus vacuos occupans, facile superauit, & castellum excidit.

Cæsar aduersus Gergobiam vrbem totius Galliæ maximam expeditionem suscepit. Ei e regione castra posuit rex Gallorum Vercingetorix. Magnus eos in medio separabat fluuius nauigabilis, transituque difficilimus. Cæsar ad ripam multis diebus suos eduxit. Barbari eum contemtui habere cœperunt, quod transmittere non auderet: Ille noctu duas legiones in profundis syluis occuluit: qui dum Galli Cæsarem obseruarent, ipsi ad superiorem fluminis partem, ponte olim interrupto, strata compacta etiamnum habente, supremis dumtaxat trabibus ademtis ex nemore comparatis lignis, celeriter pontem refecerunt, & transierunt. Galli insperato transitu perterriti, fugam capessebant. Cæsar vero cum reliquis per extemporalem pontem transiens maiorem Gallis metum iniecit.

Cæsar Gergobiam oppugnabat, vrbem & mœnibus admodum firmam & natura munitissimam. Sita enim vrbs erat in colle munitissimo, verticem equalem habente. Ad sinistrum latus syluæ humiles atque densæ, collem attingebant. Ad dextram preceps erat, angustumque aditum habebat quem Gergobienses cum magna manu obsidebant. Cæsar promtissimos & tolerantissimos ex suis militibus armauit, eosque in syluis occuluit: mandans, vt breuia iacula, conuenientesque gladios assumerent, ne per humiles syluas adhærescerent, ipsique

non

non erecto corpore graderentur, & demissis poplitibus sine tumultu peruaderent. Qui prima luce per nemus repentes in collē a læua parte ascenderunt. Cæsar reliquas copias a dextro latere adducebat, & exercitū in ipsos barbaros immittebat. Illi propulsare palam aggredientes conabantur. Interim occulti e syluis ascendentes, colle potiti sunt.

Cæsar Alasiam vrbem Galliæ oppugnabat. Gallorum ad eos congregabantur ducenta quinque millia. Ille per noctem armatos ter mille, omnesque equites separans, ab obliqua parte vtrinque iussit reuertentes postero die circiter horam secūdam a tergo hostium se ostendere, & fortunam tentare. Ipse sub primam lucem exercitum ad pugnam eduxit: quos barbari, multitudine freti cum risu excipiebant. Verum ceteris a tergo apparentibus & clamorem tollentibus, atque includentib', desperata fuga in maximum terrorem ac perturbationem inciderunt, & eo tempore maximam stragem Gallorum editam esse dicunt.

Cæsar Dyrrhachium occupatum a Pompeio capere volens, paucos ipse quidem equites habebat. At illi magna equitum multitudine abundabant. Veruntamen multitudinem illam, vsus arte, in fugam vertit: paucis enim equitibus cum incitatis equis impetum facere iussis, ante illos tres manipulos peditum constituit, precipiens vt nihil aliud facerent, quam pedibus excitarent puluerem quantum maximum possent. Magna nebula sublata ingentis equitum multitudinis opinionem hostibus fecit itaque subito perterriti fugam petebant.

Cæsar reuertebatur cum exercitu per angustam viam: ad læuam paludē habens, ad dextram mare. Hostes extremum agmen carpentes, instabant.

Hos propellebat incursionibus & reflexionibus. E mari vero Pompeiana classis adnauigans, iaculis ac telis in illis, vulnera patrabat. Cæsar iussit milites scuta a sinistra manu in dextram transferre. Ad hunc modum nihil proficere tela iaculantium e mari potuerunt.

Cæsar & Pompeius in Thessalia, hic quidem fugiendo pugnabat, summam copiam habens rerum necessariarum: ille cogitans loco mouere ad comparandum frumētum, manipulos separabat. Pompeiani quasi metu fugientes despexerunt, neque se continuerunt, sed confestim prosiliebant, cogētes Pompeium se contra hostes educere. Quos sequētes Cæsar in campum deduxit: atque ibi cōuersus, egregie pugnans victoriam obtinuit.

Cæsar, militibus factionem mouentibus, & vt militia se liberaret, clamātibus, progressus in multitudinem confidenti & læta facie: Quid o commilitones, inquit, vultis. Illi vociferabantur, vt militia discedere liceret. Qui respondens, ait: Bono auspicio hortor ciues, ne seditionem agitent. Illi se ciues pro militibus appellari, moleste ferebant, & confestim animos mutabant, rursusque clamabāt: Sed nos commilitones potius quam ciues appellari volumus. Itaque Cæsar: Igitur, inquit, commilitemus.

Cæsar acie confligens cum Pompeio iuniore, videns suos milites fugere, statim ab equo descēdens vociferabatur. Me, inquit, o commilitones relinquentes, manus hostium non reuertemini? Hunc sermonem reueriti, in pugnam redierunt.

Cæsar milites semper instructos esse iubebat, quasi & in festo & in imbri, nocte die, eq; subito exercitū educturus ob eamq; caussam neq; tēpus neq; diem antea definiebat. Cæsar

Cæsar eruptiones facere incitato cursu solebat, ne deprehenderetur a cunctantibus.

Cæsar si tumultuari videret milites, exspectari ab hostibus maiores copias non solum non inficias ibat, sed vehementioribus verbis etiam augens, & amplificans, eos confirmabat, vt aduersus plures fortius dimicandum putarent.

Cæsar militibus præcepit, vt arma haberent auro argentoque ornata, maxime quidem ornamenti caussa: neque minime, vt milites res pretiosas acrius defendendas ac propugnandas existimarent.

Cæsar delicta militum non omnia obseruabat, sed neque a peccantibus satis dignum supplicium sumsit, veniam fortitudinis effectricem esse ratus. At si quis tumultum inciperet, aut aciē relinqueret, eum impune ferre nequaquam patiebatur.

Cæsar milites commilitonum vocabulo solebat appellare, æqualitate nominis promtiores reddēs ad subeunda in pugnis pericula.

Cæsar audiens in Gallia aliquot militum agmine concisa esse, iurauit se non ante capillos rasurum, quam ab interfectoribus pœnas repetiuisset. Hæc res magnam ei beneuolentiam omnium cōciliauit.

Cæsar in fame militibus panes distribuebat, quos ex herbis parauerat. Cum Pompeius bellum aduersus eum gerens, vnum panem dare, allatum hunc occultauit, non volens suis militib⁹ hostium continentiam ostendere.

Cæsar cum Pompeio in campis Pharsalicis prælium committebat. Cum videret multos hostium iuuenes & formosos se ob pulcritudinem efferre, præcepit suis militibus, ne corporibus hostium ha-

ſtas & venabula inferrent, ſed in ipſas facies intenderent. Illi veriti, ne forma mutilaretur, in fugam ſe coniiciunt.

Cæſaris milites ad Dyrrhachium victi, ſeipſos victoribus tradiderunt. Cæſar non de ſupplicio eorum cogitabat, ſed eos confirmans, ad recuperandam victoriam adhortabatur. Illi in ceteris pugnis confligentes, cum longe pluribus ſemper victoriam deportarunt.

Cæſar Pompeio bellum denuntiante, contra denuntiauit, eos qui neutros ſequerentur, ſe amicorum numero habiturum: & his qui ſibi auxilium ferrent, periculum propulſaturum.

Cæſar in Iberia ad Derdam agebat. Factis induciis, hoſtes ex improuiſo multos milites adorti proſtrauerūt. Ipſe vero quos illorum in ſuis caſtris inuenerat, ſaluos dimiſit, magnumque fauorē hoc facto apud milites conſecutus eſt.

Cæſar apud Pharſalum Pompeium ſuperauit, Cum videret ſuos milites immoderate vti victoria, exclamabat, vt hoſtibus parcerent.

Cæſar omnibus hoſtibus debellatis, vnicuique ex ſuis militibus poteſtatem fecit, vt vnum aliquē quem vellet, ex iis conſeruaret. Sic omnes Romanos, qui aduerſariorū factionē ſequebantur, ex fuga reuocatos, beneuolētiſſimos in vrbe reddidit.

Cæſar ſtatuas Pompeii ac Syllæ inimicorum ſuorum deiectas a multitudine, ipſe rurſus erexit, magnamque ea re beneuolentiam apud Romanos adeptus eſt.

Cæſar cum vates diceret, inauſpicata eſſe ſacra: Atqui, inquit, meliora futura eſſe, ſi ipſe velit, & ita hoſtibus milites immiſit

Cæſar victima ſine corde reperta, Et quid, inquit, mirum

mirum si brutum animal cor non habet? Hoc audito, milites fiduciam sumserunt.

Augustus.

Augustus eos qui in pugnis essent preuaricati, non interficiebat omnes, sed pecunia sæpe mulctabat.

Augustus iis qui ob timiditatem minus dextre rem administrassent, hordeum pro tritico iussit mensurari.

Augustus eos qui in exercitu deliquissent, iussit ante ducem flexis genibus stare: nonnunquam etiam lateres totum diem ferre.

Augustus suis ducibus imperabat, vt maxime securitatis curam agerent, & continenter hoc adiiciebat, Festina lente. Nam cautus dux, confidenti longe est præferendus.

Augustus eos qui singularem virtutem præliis edidissent, amplissimis auri, argentique muneribus ornare solebat.

Augustus, eos qui nullo vsu postulante se in pericula abiicerent, dicebat nihil ab iis differre, qui aureis hamis piscarentur.

Augustus in bello contra Brutum & Cassium, traiicere Adriam volebat Mutius nauarchus hostibus in insulam appellentibus iuxta Brundusium, prohibiturus eos manifesto videbatur. Augustus decipit Mutium, ita se gerens, quasi nauali prælio aduersus ipsum decertaturus esset, & triremes ad dextram Adriæ versus Italiam nauigare iussit, tanquam ad insulam adnauigaturas. Ipse onerarias turribus implebat, & machinis. Mutius deceptus naualis pugnæ apparatu, in pelagus recessit, vt in latiori potius quam angusto mari pugnam faceret. Augustus vero prælium non commisit sed in insula

naues subducebat. Mutius nullum alium portum habens, in Thesprotidem coactus est transmittere. Augustus Adriam sine periculo transiens, in Macedoniam peruenit.

Romani.

Romani Celtis robur ac vires sumentibus, fœdus cum eis fecerunt his conditionibus, vt tributa eis penderent, portamque apertam omni tempore præberent, & terram exercendam concederēt. His factis, Celtæ castrametabantur. Romani tanquam amici, multa hospitalia munera miserunt, vinique magnam copiam. Barbari (natura autem Celtica gens ad vinum procliuis est) hausto vino, præ nimia ebrietate prostrati iacebant. Romani impetu facto, eos omnes occiderunt. Vt autem ex fœderum conditionibus omnia viderentur agere, in saxo inaccesso portam apertam ædificarunt.

Troiani Æneæ comites profugi in Italiam appulerunt, & in ostiis fluuii Thybridis latitarunt. Troiani per regionem vagabantur. Vxores eorum consilium ineunt clandestinum Rhome Troas inquit Quousque erramus? quousque pelago circũagimur? Agite naues comburamus, virosq; ad necessitatem huius incolendæ terræ redigamus. His dictis prima ignem in naues iniecit, postque eam reliquæ Troades. Troiani nauibus destituti, Italiam incoluerunt.

Romani Coriolanum in exilium agebant. Ille exul Tyrrhenam peruenit, victoriam eis contra Romanos promittens Fidem habent ei duces, eũque summum imperatorem deligunt. Ille multis præliis superatis, ad extremum ipsum petebat vrbem, vt per vim eam caperet. Romanorum matronæ, quarum ducem se gerebat Veturia, mater Corio-

Coriolani, ex vrbe procedentes, obuiam ibant hostibus armatis: & Coriolani genibus accidentes, supplicum more eum obsecrabant. Caput autem obsecrationis erat Si vrbem capere statuisti, antea matrem tuam, omnesque Romanorum matronas interfice. Coriolanus misericordia motus, lachrymauit, atque discessit. Pia quidem discessio sed exitiosa duci Tyrrheni enim quod manifestam, certissimamque victoriam prodidisset, publico decreto eum morte mulctarunt.

Semiramis.

Semiramis inter lauandum de Siracum defectione cognouit, & repente sine calceis, nondum compositis crinibus, ad bellum exiuit. Columnæ autem eius hæc inscripta sunt: Me natura quidem mulierem finxit, at ego rebus gestis nullo fortissimorum virorum inferior exstiti, Etoniique regnũ tenui ad orientem terminans fluuium Hinamamen, ad meridiem eam terram quæ thure ac myrrha abundat ab hyeme Saccas & Sogdos. Mare antea nemo Assyriorum vidit: Ego vero quatuor, quibus propter longinquitatem appropinquare nemo potest Quis enim ea impetus continet? Fluuios coegi fluere, quocunq; vellem. Volui autem, quo conduceret. Terram sterilem fœtam reddidi. Fluuiis enim meis eam temperaui. Munitiones inuictas constitui. Inuias petras ferro domui, Vias meis pecuniis straui, quas ne feræ quidem prius ambulauerant: & a rebus gerendis satis mihi superfuit temporis, quod mihi & amicis impertiui. Rhodogune lauans crines abstergebat. Venit quidam nuntians, subditam gentem defecisse. Illa nõ abstersis capillis, sed ita vt erant reuinctis, equum conscendit, & exercitum eduxit, iurauitque non

ante se crines purgaturam, quam a defectoribus victoriam reportasset: longoque tempore bellum ducens, tandem victoria potita est. Post victoriam lauabat, & crines colligebat: vnde Persarum regum sigillum etiamnum imaginem impressam habet, Rhodogunen disiectis capillis præditam.

Tomyris.

Tomyris Cyro aduersus ipsam expeditionem facienti, simulabat se hostes metuere. Cum in fugam se Amazonum exercitus coniecisset, & sequeretur Persicum agmen, deprehēdit in Amazonum castris magnam copiam vini, commeatus, victimarum: quibus affatim & largiter fruebantur per totam noctem quasi victoriam cōsecuti. Cum multo vino, luxuque obruti iacerent, ac somnum caperent, superueniens Tomyris, Persas, qui se loco mouere vix poterant, vna cum ipso Cyro trucidauit.

Nitetis.

Cyrus Persarum rex ab Amasi Ægyptiorum rege petiit, vt vnam filiarum sibi in matrimonium collocaret. Ille Niteten filiam Apriæ regis, quo deuicto ipse regnum capesserat, ad eum misit. Nitetis ad multum tempus Amasis filiam simulans, cum Cyro consuetudinem habebat. Cum vero multorum liberorum mater euasisset, & mariti summam beneuolentiam sibi adiunxisset, confessa est Apriam suum patrem fuisse, dominum Amasidis. Sed etiam cum Amasis vitam obierit; filium eius Psammetichum vlcisci pulcrum esse. Morem ei gerit Cyrus. At etiam Cyrus antequam moreretur, in expeditione diem suum obiit, & Ægyptiorum imperium in Apriæ stirpem vindicauit.

Philo-

Philotis.

Aduersus Romanos mitabant Latini, ducem habentes Posthumen, eorumque filias ad contrahenda cum iis matrimonia postulabant, quemadmodum ipsi Sabinorum virgines rapuerant, si fœdus ac pacem constitui vellent. Romani bellum quidem metuebant, filias autem suas tradere non sustinebant. Tum Philotis serua, facie liberali prædita, consilium dedit, vt se aliasque seruas, quę decora forma essent ornarent, ac hostibus quasi filias mitterent: inito simul pacto, se, cum hostes ipsis acceptis quieti se dedissent, noctu igni significationem daturam. Latini cum puellis cubabant. Illa ignem sustulit. Romani reuersi, Latinos dormientes infecerunt.

Clœlia.

Romani cum Tyrrhenis bellum gerentes, constituto fœdere obsides eis dederunt, nobilissimorum virorum filias virgines. Quę obsidum loco datæ erant, accesserunt ad fluuium Thybrim loturæ. Ex his vna Clœlia reliquas omnes hortabatur, vt tunicas circum capita religarent, & fluuii cursum ob profundos gurgites difficilem transitu, tranarent. Cum tranassent, Romani virtutem quidem earum & fortitudinem admirabantur, sed tamen eas Tyrrhenis remiserunt, vt religionem fœderum inuiolatam conseruarent. Porsenna rex sciscitabatur, quæ nam esset quæ huius facinoris eis auctor exstitisset, Clœlia reliquas præuertens, cõfitebatur. Porsenna virilẽ admodum virginis animum admiratus, equum ei splẽdide ornatũ dono dedit, omnesq; virgines collaudatas Romanis remisit.

Porcia.

Porcia filia Catonis, vxor Bruti, maritum suum

lacro, in ædib. depofuit, atq; ipfe cõfcenfo nauigio, clam aufugit, cuftodibus fimulacrũ cuftodientib⁹.

Caius.

Caius Carthaginenfibus apud Tyndaridem appellentibus cum nauibus octoginta, ipfe ducentas habens triremes, cum hoftes multitudinem nauiũ veriti, non ad pugnã foluerent, centum triremium velis collectis, reliqua rite adaptauit, ac foluit Carthaginenfes pares naues effe multitudini apparẽtium velorum arbitrati, fumma fiducia periculum adierunt. Caius cum multis aduerfus paucas conflictione facta, nullo negotio fuperauit.

Pinarius præfectus cuftodiæ, cum Aunenfes a Romanorum focietate defciuiffent, & portarum claues repeterent: Si vniuerfus, inquit, populus craftino die in concionem conuenerit, & hoc decreto fanxerit, morem decreto geram. Illi poftridie in theatrum congregabantur. At ipfe noctu fub arcem multos milites infidiari in fuperioribus locis iuffit, alios vero circumfiftere theatrum, & aditus occupare, atque ad fignum accipiendum attentos effe. Aunenfes conuenientes defectionem pfephifmate confirmarunt, præfecto cuftodiæ fignificationem dante: milites partim miffis e loco fuperiore telis, partim impetu per aditus facto, ftrictifque gladiis populum occiderunt, ita vt cumulatim inuicem caderent omnes, paucis exceptis, qui per muros fe dimiferant, perque fubterraneos meatus furtim exciderant.

Sertorius.

Sertorius in Iberia hinnulum candidæ ceruæ a venatoribus dono acceptum, aluit, cicuremq; reddidit, ita vt accedentem fequeretur, & cũ afcendẽte in tribunal fimul afcenderet, atq; os adduceret.

Persuasit igitur Barbaros, animal hoc sacrum esse Dianæ, deamq; per illud omnia prędicere, quæ sibi euētura sint, sociamq; in bellis pro esse. Quęcunq; igitur ab exploratorib. arcana nuntiabātur, ipse occultata prædixit, simulās per hinnulū se ab dea perdiscere hostiles adorsiones, & repentinas incursiones. Horū nuntiū hinnulū se habere aiebat. Quotquot ēt victoriæ bellorū acciderent, has ēt per hinnulū se ab dea cognoscere affirmans, stuporē Barbaris iniecit, qui eum adorabant, omnesq; ad eum quasi diuinis viribus septum confugiebant.

Cæsar.

Cæsar Nicomediam versus nauigans, iuxta Maleam a latronibus Cilicibus captus est. Qui cū magnam mercedē pro eius liberatione peterent, ille duplicem summā promisit. Appulerunt ad Miletū. Homines extra mœnia accurrebant. Cæsar Epicratem Milesium seruū mittit ad Milesios, rogans vt sibi pecunias mutuo darent. Qui eas cōfestim miserunt. Epicrates mandatum habens a Cæsare, vt cum pecuniis magnum conuiuii apparatum apportarent, & hydriam plenam ensibus, vinumq; mandragora mixtum. Cæsar duplicatam latronib. pecuniæ summam numerauit, eisq; conuiuium apposuit. Illi exsultātes pecuniarum multitudine, largiter genio indulgebant, & vinum infectum bibentes, in soporē incidebant. Cæsar dormientes interficere iussit, statimq; pecunias Milesiis reddidit. Cęsar cum in Gallia ad Alpes peruenisset, Barbarorū montanorum copiæ aditus obsidere nuntiabātur. Ille naturā Alpium speculabatur. Infra montē flumina multa labuntur, eximiā profunditatē habentia. Ab his magna oritur nubes prima luce sub ortum auroræ. Circa id tempus

Cæsar dimidias copias ducens, montem circumiit. Barbari nube tenebras offerente, nihil videntes, quietos se tenebant. Ille cum supra caput hostium euasisset, clamore sustulit. Tum dimidia pars exercitus ab inferiore loco vociferationem excepit, montesque ab omnibus partibus resonantes, inexplicabilem Barbaris terrorem iniecerunt: qui repente fugam petentes, discesserunt. Ita sine pugna Cæsar Alpes superauit.

Cæsar cum Heluetiis bellum gerebat. Hi in Gallorum & Romanorum fines egrediebantur, circiter octoginta millia, quorum viginti millia arma ferre poterant. Cęsar vnum diem semper cedebat. Barbari maiori fiducia ob eam rem sumta persequebantur. Cum autem Rhodanum fluuium trãsmittere vellent, Cęsar non multo ante castrametatus est. Cum Barbari asperum fluuium magno cũ labore transissent nondum omnes, sed triginta millibus postridie traiicere vellent: qui transierant, in ripis defessi quietem captabant. Cæsar noctu eos adortus, omnes interfecit, reuertendi per flumen potestate intercisa.

Cæsar Germanis accedentibus, non audens pugnam committere, cum cognouisset eorum vates ante nouilunium pugnare vetuisse, tum suũ exercitum adduxit, quasi timidius & minori cum alacritate ob vaticinium pugnaturis. Sic Romani opportuno vsi tempore, Germanos deuicerunt.

Cæsar in Britannia ingentem fluuium traiicere conabatur. Rex Britannorum Cassonellaunus cum multis equitibus & essedis eum transitu arcebat. Cæsarem maximus elephas sequebatur, animal Britannis inuisum. Eum ferreis squamis muniit, & altissimã in eo turrim exstruxit, in qua sagitta-

rios & funditores constitutos iussit flumen ingredi. Britanni perterrebantur, insuetum & grande supra modum animal conspicati. Nam de equis quid attinet referre, cum etiam apud Græcos equi, viso nudo elephante, fugiant. Turrigerum autem & armatum, tela, fundasque coniicientem aspicere non potuerunt. Itaque Britanni cum equis & curribus in fugam se coniecerunt. Romani vero sine periculo flumen transmiserunt, per vnam bestiam metu hostibus facto.

Cæsar audiens Ciceronem a Gallis obsessum, oppugnationem ferre non posse, misit militem cũ præcepto, vt per noctem epistolam iaculo alligatã supra murum emitteret. Quam cum coniecisset, mœniorum custodes repertam ad Ciceronem attulerunt: qui eam legit. Cæsar Ciceroni fiduciam optat. Exspecta auxilium. Paulo post fumus ac puluis cernebatur, Cæsare terram vastante. Itaque repente intercisa oppugnatione, non solum Ciceronem liberauit, sed etiam oppugnantes repulit.

Cæsar septem millia ducens in exercitu, bellum Gallis inferebat. Is volens opinionem hostibus facere, pauciores etiam se his habere, vallum angustissime iussit muniri. Ipse vero cum pluribus militibus, locum sublimem, asperumque interim occupauit, ibique latuit. Procedebant equites pauci extra vallum, & Barbaros lacessebant. Illi despecta paucitate equitum ad vallum accedebãt. Alii fossas obruere, alii aggeres reuellere. Interea cum signum tuba cecinisset simul eruptionem fecerunt e vallo integri pedites, eque superiori loco cum Cæsare equites a tergo, vt Barbari in medio intercepti, plurimos ex suis amitterent.

Cæsar Gallicum quoddam castellum oppugna

bat, cum Barbari longo tempore restitissent, imber procellosus ingruit, ita vt qui custodiendis, tuendisque mœnibus præerant, custodias & propugnacula relinquerent. Cæsar suis mandat, vt se armis accingant, eosque confestim ad muros adduxit, ac defendentibus vacuos occupans, facile superauit, & castellum excidit.

Cęsar aduersus Gergobiam vrbem totius Galliæ maximam expeditionem suscepit. Ei e regione castra posuit rex Gallorum Vercingetorix. Magnus eos in medio separabat fluuius nauigabilis, transituque difficilimus. Cæsar ad ripam multis diebus suos eduxit. Barbari eum contemtui habere cœperunt, quod transmittere non auderet. Ille noctu duas legiones in profundis syluis occuluit: qui dum Galli Cæsarem obseruarent, ipsi ad superiorem fluminis partem, ponte olim interrupto, strata compacta etiamnum habente, supremis dumtaxat trabi° ademtis ex nemore comparatis lignis, celeriter pontem refecerunt, & transierunt. Galli insperato transitu perterriti, fugam capessebant. Cæsar vero cum reliquis per extemporalem pontem transiens maiorem Gallis metum iniecit.

Cæsar Gergobiam oppugnabat, vrbem & mœnibus admodum firmam & natura munitissimam. Sita enim vrbs erat in colle munitissimo, verticem equalem habente. Ad sinistrum latus syluæ humiles atque densæ, collem attingebant. Ad dextram pręceps erat, angustumque aditum habebat quem Gergobienses cum magna manu obsidebant. Cæsar promtissimos & tolerantissimos ex suis militibus armauit, eosque in syluis occuluit: mandans, vt breuia iacula, conuenientesque gladios assumerent, ne per humiles syluas adhærescerent, ipsique

non

non erecto corpore graderentur, & demissis poplitibus sine tumultu persuaderent. Qui prima luce per nemus repentes in collē a læua parte ascenderunt. Cæsar reliquas copias a dextro latere adducebat, & exercitū in ipsos barbaros immittebat. Illi propulsare palam aggredientes conabantur. Interim occulti e syluis ascendentes, colle potiti sunt.

Cæsar Alasiam vrbem Galliæ oppugnabat. Gallorum ad eos congregabantur ducenta quinque millia. Ille per noctem armatos ter mille, omnesque equites separans, ab obliqua parte vtrinque iussit reuertentes postero die circiter horam secūdam a tergo hostium se ostendere, & fortunam tentare. Ipse sub primam lucem exercitum ad pugnam eduxit: quos barbari, multitudine freti cum risu excipiebant. Verum ceteris a tergo apparentibus & clamorem tollentibus, atque includentib⁹, desperata fuga in maximum terrorem ac perturbationem inciderunt, & eo tempore maximam stragem Gallorum editam esse dicunt.

Cæsar Dyrrhachium occupatum a Pompeio capere volens, paucos ipse quidem equites habebat. At illi magna equitum multitudine abundabant. Veruntamen multitudinem illam, vsus arte, in fugam vertit: paucis enim equitibus cum incitatis equis impetum facere iussis, ante illos tres manipulos peditum constituit, præcipiens vt nihil aliud facerent, quam pedibus excitarent puluerem quantum maximum possent. Magna nebula sublata ingentis equitum multitudinis opinionem hostibus fecit itaque subito perterriti fugam petebant.

Cæsar reuertebatur cum exercitu per angustam viam: ad læuam paludē habens, ad dextram mare. Hostes extremum agmen carpentes, instabant.

Cæsar eruptiones facere incitato cursu solebat, ne deprehenderetur a cunctantibus.

Cęsar si tumultuari videret milites, exspectari ab hostibus maiores copias non solum non inficias ibat, sed vehementioribus verbis etiam augens, & amplificans, eos confirmabat, vt aduersus plures fortius dimicandum putarent.

Cæsar militibus præcepit, vt arma haberent auro argentoque ornata, maxime quidem ornamenti caussa: neque minime, vt milites res pretiosas acrius defendendas ac propugnandas existimarent.

Cæsar delicta militum non omnia obseruabat, sed neque a peccantibus satis dignum supplicium sumsit, veniam fortitudinis effectricem esse ratus. At si quis tumultum inciperet, aut aciē relinqueret, eum impune ferre nequaquam patiebatur.

Cæsar milites commilitonum vocabulo solebat appellare, æqualitate nominis promtiores reddēs ad subeunda in pugnis pericula.

Cæsar audiens in Gallia aliquot militum agmine concisa esse, iurauit se non ante capillos rasurum, quam ab interfectoribus pœnas repetiuisset. Hæc res magnam ei beneuolentiam omnium cōciliauit.

Cæsar in fame militibus panes distribuebat, quos ex herbis parauerat Cum Pompeius bellum aduersus eum gerens, vnum panem dare', ' a latum hunc occultauit, non volens suis militib[9] hostium continentiam ostendere.

Cæsar cum Pompeio in campis Pharsalicis prælium committebat. Cum videret multos hostium iuuenes & formosos se ob pulcritudinem efferre, præcepit suis militibus, ne corporibus hostium ha-

stas & venabula inferrent, sed in ipsas facies intenderent. Illi veriti, ne forma mutilaretur, in fugam se coniiciunt.

Cęsaris milites ad Dyrrhachium victi, seipsos victoribus tradiderunt. Cæsar non de supplicio eorum cogitabat, sed eos confirmans, ad recuperandam victoriam adhortabatur. Illi in ceteris pugnis confligentes, cum longe pluribus semper victoriam deportarunt.

Cæsar Pompeio bellum denuntiante, contra denuntiauit, eos qui neutros sequerentur, se amicorum numero habiturum: & his qui sibi auxilium ferrent, periculum propulsaturum.

Cæsar in Iberia ad Derdam agebat. Factis induciis, hostes ex improuiso multos milites adorti prostrauerũt. Ipse vero quos illorum in suis castris inuenerat, saluos dimisit, magnumque fauorẽ hoc facto apud milites consecutus est.

Cæsar apud Pharsalum Pompeium superauit, Cum videret suos milites immoderate vti victoria, exclamabat, vt hostibus parcerent.

Cæsar omnibus hostibus debellatis, vnicuique ex suis militibus potestatem fecit, vt vnum aliquẽ quem vellet, ex iis conseruaret. Sic omnes Romanos, qui aduersariorũ factionẽ sequebantur, ex fuga reuocatos, beneuolẽtissimos in vrbe reddidit.

Cæsar statuas Pompeii ac Syllæ inimicorum suorum deiectas a multitudine, ipse rursus erexit, magnamque ea re beneuolentiam apud Romanos adeptus est.

Cæsar cum vates diceret, inauspicata esse sacra: Atqui, inquit, meliora futura esse, si ipse velit, & ita hostibus milites immisit.

Cæsar victima sine corde reperta, Et quid, inquit, mirum

mirum si brutum animal cor non habet? Hoc audito, milites fiduciam sumserunt.

Augustus.

Augustus eos qui in pugnis essent præuaricati, non interficiebat omnes, sed pecunia sæpe mulctabat.

Augustus iis qui ob timiditatem minus dextre rem administrassent, hordeum pro tritico iussit mensurari.

Augustus eos qui in exercitu deliquissent, iussit ante ducem flexis genibus stare: nonnunquam etiam lateres totum diem ferre.

Augustus suis ducibus imperabat, vt maxime securitatis curam agerent, & continenter hoc adiiciebat, Festina lente. Nam cautus dux, confidenti longe est præferendus.

Augustus eos qui singularem virtutem præliis edidissent, amplissimis auri, argentique muneribus ornare solebat.

Augustus, eos qui nullo vsu postulante se in pericula abiicerent, dicebat nihil ab iis differre, qui aureis hamis piscarentur.

Augustus in bello contra Brutum & Cassium, traiicere Adriam volebat Mutius nauarchus hostibus in insulam appellentibus iuxta Brundusium, prohibiturus eos manifesto videbatur. Augustus decipit Mutium, ita se gerens, quasi nauali prælio aduersus ipsum decertaturus esset, & triremes ad dextram Adriæ versus Italiam nauigare iussit, tanquam ad insulam adnauigaturas. Ipse onerarias turribus implebat, & machinis. Mutius deceptus naualis pugnæ apparatu, in pelagus recessit, vt in latiori potius quam angusto mari pugnam faceret. Augustus vero prælium non commisit sed in insula

naues subducebat. Mutius nullum alium portum habens, in Thesprotidem coactus est transmittere. Augustus Adriam sine periculo transiens, in Macedoniam peruenit.

Romani.

Romani Celtis robur ac vires sumentibus, fœdus cum eis fecerunt his conditionibus, vt tributa eis penderent, portamque apertam omni tempore præberent, & terram exercendam concederēt. His factis, Celtæ castrametabantur. Romani tanquam amici, multa hospitalia munera miserunt, vinique magnam copiam. Barbari (natura autem Celtica gens ad vinum procliuis est) hausto vino, præ nimia ebrietate prostrati iacebant. Romani impetu facto, eos omnes occiderunt. Vt autem ex fœderum conditionibus omnia viderentur agere, in saxo inaccesso portam apertam ædificarunt.

Troiani Æneæ comites profugi in Italiam appulerunt, & in ostiis fluuii Thybridis latitarunt. Troiani per regionem vagabantur. Vxores eorum consilium ineunt clandestinum Rhome Troas inquit Quousque erramus? quousque pelago circūagimur? Agite naues comburamus, virosq; ad necessitatem huius incolendæ terræ redigamus. His dictis prima ignem in naues iniecit, postque eam reliquæ Troades. Troiani nauibus destituti, Italiam incoluerunt.

Romani Coriolanum in exilium agebant. Ille exul Tyrrhenam peruenit, victoriam eis contra Romanos promittens Fidem habent ei duces, eūque summum imperatorem deligunt. Ille multis præliis superatis ad extremum ipsum petebat vrbem, vt per vim eam caperet. Romanorum matronæ, quarum ducem se gerebat Veturia, mater

Corio-

Coriolani, ex vrbe procedentes, obuiam ibant hostibus armatis: & Coriolani genibus accidentes, supplicum more eum obsecrabant. Caput autem obsecrationis erat Si vrbem capere statuisti, antea matrem tuam, omnesque Romanorum matronas interfice. Coriolanus misericordia motus, lachrymauit, atque discessit. Pia quidem discessio, sed exitiosa duci Tyrrheni enim quod manifestam, certissimamque victoriam prodidisset, publico decreto eum morte mulctarunt.

Semiramis.

Semiramis inter lauandum de Siracum deuectione cognouit, & repente sine calceis, nondum compositis crinibus, ad bellum exiuit. Columnæ autem eius hæc inscripta sunt: Me natura quidem mulierem finxit, at ego rebus gestis nullo fortissimorum virorum inferior exstiti, Etoniique regnũ tenui ad orientem terminans fluuium Hinamamen, ad meridiem eam terram quæ thure ac myrrha abundat ab hyeme Saccas & Sogdos. Mare antea nemo Assyriorum vidit: Ego vero quatuor, quibus propter longinquitatem appropinquare nemo potest Quis enim ea impetus continet? Fluuios coegi fluere, quocunq; vellem. Volui autem, quo conduceret. Terram sterilem fœtam reddidi. Fluuiis enim meis eam temperaui. Munitiones inuictas constitui. Inuias petras ferro domui, Vias meis pecuniis straui, quas ne feræ quidem prius ambulauerant: & a rebus gerendis satis mihi superfuit temporis, quod mihi & amicis impertiui. Rhodogune lauans crines abstergebat. Venit quidam nuntians, subditam gentem defecisse. Illa nõ abstersis capillis, sed ita vt erant reuinctis, equum conscendit, & exercitum eduxit, iurauitque non

Philotis.

Aduersus Romanos militabant Latini, ducem habentes Posthumen, eorumque filias ad contrahenda cum iis matrimonia postulabant, quemadmodum ipsi Sabinorum virgines rapuerant, si fœdus ac pacem constitui vellent. Romani bellum quidem metuebant, filias autem suas tradere non sustinebant. Tum Philotis serua, facie liberali prædita, consilium dedit, vt se aliasque seruas, quę decora forma essent ornarent, ac hostibus quasi filias mitterent: inito simul pacto, se, cum hostes ipsis acceptis quieti se dedissent, noctu igni significationem daturam. Latini cum puellis cubabant. Illa ignem sustulit. Romani reuersi, Latinos dormientes infecerunt.

Clœlia.

Romani cum Tyrrhenis bellum gerentes, constituto fœdere obsides eis dederunt, nobilissimorum virorum filias virgines. Quę obsidum loco datæ erant, accesserunt ad fluuium Thybrim loturæ. Ex his vna Clœlia reliquas omnes hortabatur, vt tunicas circum capita religarent, & fluuii cursum ob profundos gurgites difficilem transitu, tranarent. Cum tranassent, Romani virtutem quidem earum & fortitudinem admirabantur, sed tamen eas Tyrrhenis remiserunt, vt religionem fœderum inuiolatam conseruarent. Porsenna rex sciscitabatur, quæ nam esset quæ huius facinoris eis auctor exstitisset, Clœlia reliquas præuertens, cõfitebatur. Porsenna virilẽ admodum virginis animum admiratus, equum ei splẽdide ornatũ dono dedit, omnesq; virgines collaudatas Romanis remisit.

Porcia.

Porcia filia Catonis, vxor Bruti, maritum suum

Brutum suspicata insidias Cæsari struere, nouacula femur suum abscidit, ostendens corporis tolerantiam & patientiam animi. Tum demum Brutus rem arcanam ei credidit. Illa vero tuniculas ipsa viro attulit, & intra tunicas ensem. Accedens Brutus cum sociis coniurationis in Cæsarem impetu facto, eum occidit. Vbi vero cum Cassio aduersus Augustum prælio commisso victus esset, mortem ipse sibi consciuit. Porcia primum quidem eandem fortunam subire conabatur, verum domesticis & cognatis non sinentibus, ignes quasi vnctura sese iussit adferri, multosque candentes carbones manibus arreptos, in os iniecit, & ante deuorauit, quam quisquam ex præsentib⁹ succurrere posset. Ita vitam cum morte commutauit Porcia, militaris & fortis ad mortem, virique in primis amans.

Cleomenes.

Cleomenes Spartiatarum rex, interfectis in prælio Argiuis viris ad septem millia, septingentos, septuaginta septem, iter Argos direxit, vt per vim vrbem caperet. Telesilla Musica Argiuas armatis ad pugnam eduxit: quæ armatæ in propugnaculis stantes, circumcirca muros tuentes, Cleomenem repulerũt. Demaratum vero alterum regem etiam expulerunt, vrbemque a periculo vindicarunt. Ob hoc mulierum stratagema vsque in hodiernum diem Argiui celebrant numenia cuiusq; mensis, mulieres virilibus tunicis & chlamydibus, viros autem peplis muliebribus amicientes.

Chilonis.

Chilonis Cleandri filia, vxor Theopompi, cum maritum suum captiuum asseruari ab Arcadibus didicisset, vltro ad hostes venit. Arcades eius humani-

manitatem admirati, potestatem ei in carcerem introeundi fecerunt. Illa suam vestem marito circumdedit, eiusque ipsa sumsit, & illum clam egredi iussit. Ipsa vero pro eo apud hostes remansit. Theopompus vxoris stratagemate seruatus, etiam ipse sacerdotem quandam Dianæ in Pheneum pompam ducentem rapuit. Tegeatæ vt hanc reciperent, Chilonidem ei restituerunt.

Inhabitantes Miletum Iones commota seditione aduersus Nelei posteros, discesserunt in Myuntem, atque inde bellum inferebant. Non tamen inexpiabile bellum hoc fuit. Sed in festorum solemnitatibus coibant. Pythi viri clarissimi filia Pieria, cum festum apud Milesios celebraretur, quod Meleidem appellant, Miletum profecta est. Ex Nelei posteris vnus nomine Phrygius, amore Pieriæ captus, rogabat quidnam potissimum ei gratum accidere posset. Mihi, inquit illa, gratissimum fuerit, effici vt quam sæpissime & cum quam plurimis in hunc locum venire liceat. Intellexit Phrygius, eam pacem & concordiam ciuium velle, bellumq; sustulit. Celebris igitur erat Phrygii & Pieriæ amor, qui pacem pro bello præbuisset.

Milesii.

Milesii cum Naxiis bellum gerebant. Erythræi Milesiis auxilium ferebant. Diognetus Erythræorum dux magnam prædam Naxiorum ceperat, mulieres etiam & virgines plurimas, in quib. erat Polycreta. Eam cum vehementer amaret, non vt cum captiua, sed velut cum vxore consuetudinem habebat. Agebatur in castris Milesiorum patrium & solemne festum, omnesque vino & lætitia prostrati iacebant. Polycrete rogabat Diognetum, vt sibi liceret bellariorum aliquot portiones ad fra-

tres transmittere Quo permittente, plumbeum libellum in placentam coniect, mandans ei qui ferebat diceret fratribus, vt ipsi soli comederent ex ore sororis profectas. Illi repertum plumbum aperientes, legunt, vt per noctem adoriantur hostes ob festum inebriatos, ac fine cura dormientes. Quo cognito, duces noctu eruptionem in castra fecerunt, hostesq; superarunt. Diognetum autem Polycrete a ciuibus petiuit.

Phocenses.

Phocenses Phoxum ducem secuti, *Mandroni* Bebrycum regi, qui a finitimis barbaris oppugnabatur, auxilium ferebant. Mandro Phocensibus persuasit, vt partem aliquam regionis atque vrbis delectam incolerent. Qui cum sæpenumero victores e pugnis reuerterentur, magnamq; spoliorum copiam acquirerent, inuidiam Bebrycum erga se concitarunt. Qui Mandronis insidiis ac dolo vtentes, de inquilinorum cæde consilium inibant. Mādronis filia Lampsace virgo cognitis insidiis, cum eos deterrere a proposito non posset, clam Græcis consilium contra eos initum enuntiat. Qui sacrificium splendidum extra mœnia parantes, Barbaros in suburbium ad epulas inuitant. Illi conclusi epulabantur. Phocenses in duas sese partes diuiserunt, quorum alteri muros occuparunt, alteri conuiuātes & vino indulgentes peremerunt, vrbemq; ipsi obtinuerunt. Lampsacen autem honorificentissimis præmiis affecerunt, & ciuitatem ab ea Lampsacum nominarunt.

Timocrates.

Timocrates Cyrenensium tyrannus, cum aliis multis magnisque calamitatibus ciues afflixit tum sacerdote Apollinis Melanippo sua manu interfe-

cto,

cto vxorem eius Aretaphilam egregia facie prędi-tam duxit. Illa pro patria, maritoque suo pœnas a tyranno repetere conabatur. Primum igitur per venena insidias struxit. Tyrannus Aretaphilam comprehendere iussit, quæ longis acerbisque tormentis examinata, fortissime restitit, neque aliud quicquam nisi de philtro confessa est. Tyrannus quasi nullius iniuriæ ream absoluit, eamque in matrimonio habuit, & maiori studio ac beneuolentia prosequebatur, quasi iniuste tortam & examinatam. Illa cum filiam haberet ætate & forma præstantissimam, eam summisit fratri tyranni adolescenti Leandro. Qui eius amore captus, rogat tyrannum vt sibi eam ducere liceat. Quo impetrato duxit & matri puellæ morem gerens, inducitur ab ea ad vindicandam ciuitatis libertatem. Qui cubicularium tyranni muneribus corrupit, eiusq; opera Timocratem de medio sustulit.

Erasinorix & Sinatus tetrarchias in Gallia obtinebant. Sinati vxor Cāma corporis pulcritudine & animi virtute nobilis habebatur, erat enim sacerdos Dianę, quam Galli summa religione colunt, & in pompis ac sacrificiis semper magnificētissimum ornatum gestabat. Hanc Erasinorix, neq; persuadere, neque per vim cogere posse viuo marito arbitratus, Sinatum per dolum occidit. Non longo post tempore, Ammam ambiebat. Illa frequenter renuebat. Familiaribus autem & amicis instantibus, & blandissime rem administrantibus, simulauit se eis assentiri. Et quidem inter eos conuenit: veniebat Erasinorix, & cum eo omnes Galli perfecta ætate viri, ac mulieres. Quem illa perhumaniter exceptum ad aram adducit, & ex aurea phiala bibit, partimque ipsa ebibit, partim illum bibere

iussit. Qui tanquam sponsus a sponsa cum voluptate acceptum bibit. Potus autem hic erat mulsum veneno mixtum. Illa cum eum bibisse cerneret, magna voce exclamauit, deamque in genua procumbens adorauit, inquiens: Gratiam habeo tibi veneranda Diana, quod mihi concesseris in tuo templo, pro marito mea caussa interfecto supplicium ex gere. His dictis confestim & ipsa mortem obiit, & sponsus cum ea simul ad aram Deæ vitam reliquit.

Timoclea.

Timoclea Thebana soror Theagenis, eius qui in Chæronea cum Philippo prælium commisit, quiq; exclamanti, Vsquequo persequeris, respondit, Vsq; in Macedoniam. Huic mortuo supererat soror, Thebas Alexandro diruente, alii alias ciuitatis partes vastabant. Timocleæ vero domum inuasit Thrax quidam Hipparchus. Qui post cœnam Timocleam in thalamum accersiuit, neque hoc solum sed aurum etiam & argentum, sicubi reconditum haberet, de his quoque confiteri eam cogebat. Illa se multum quidem ornatum auri argentique dicebat habuisse, in pertibus, & tibialibus, poculis & numis. Capta autem ciuitate, se hæc in puteum aqua carentem proiecisse. Thrax credidit. Illa duxit eum in hortum ædium, in quo puteus erat eumque descendere iussit. Qui cum descendens argentum & aurum quæreret, illa desuper cum famulis multos lapides & saxa in eum deuoluit, Barbarumque obruit. Macedones eam comprehensam ad Alexandrum regem adduxerunt. Confitentem autem ipsam se Barbarum, qui per vim & iniuriam secum egerit, vltam esse: admiratus Alexander, tum ipsam liberam dimisit, tum o-

mnes

mnes qui eam generis coniunctione attingerent.

Eryxo.

Nearchus Cyrenensium rex declaratus, vt Batto Arcesilai filio imperium seruaret, pro rege tyrannus euasit, omni scelere vsus in suos ciues. Battus autem ex Eryxo natus erat, fœmina modesta, omniumque iustissima. Hanc amans Learchus in matrimonium petebat. Illa cum fratrib⁹ suis eum colloqui iussit. Quibus dedita opera cunctantibus, misit Eryxo famulam nuntiantem, iam quidem fratres contradicere. Quod si conuentus eorum, & colloquium haberetur, fore vt hoc fratres concederent. Initio facto coniugii, facile conditionem suscipit, & per noctem absque satellitib⁹ ad Eryxo venit, & in domicilium quoddam ingressus, incidit in Polyarchum maximum natu inter Erixus fratres, qui intus in insidiis latebant, duosque adolescentes ensibus armatos habentem, a quib. confossus obiit. Illi Battum productum regem designarunt, & Cyrenensibus auitam Reipub. gerendę rationem restituerunt.

Pythopolis.

Pythes aureis metallis inuentis, omnes ciues iubebat inquirere, fodere, aurum purgare, nullum aliud opus facere neque in terra, neque in mari. Omnes eam rem moleste ferebant, quod neque fructus haberent, neque quicquã aliud ad vitæ cultum facere possent. Mulieres eorum suppliciter vxorem Pythiæ orant, vt de eo negotio apud virũ suum intercedat. Quę illas iussit abire, & bonum animum gerere. Ipsa vero conuocatis aurifabris, præcepit eis, vt aureos pisces facerent, bellaria matura, opsonia, cibos, omnia ex auro. Pythes reuersus e peregrinatione, cœnam petebat. Vxor aure-

am ei mensam apponit, in qua nihil eduliorum erat, sed omnia facta ex auro eduliis simillima. Pythes collaudata artis effictione, postulabat quod ederet. Illa aliud quoddam aureum edulium ei affert, & hoc iterum. Indignanti marito, ac famere se dicenti, respōdit: At tu omnem agricolationem & artificium sustulisti & aurum inutile fodere iussisti, quod nemini hominum vsui est, nisi fructus etiam seminatos plantatosque habeant. Hac vxoris prudentia Pythes edoctus, metallorum opera reliquit, & ciues ad agriculturam, aliasque artes exercendas dimisit.

Chrysame.

Cnopus ex Codridarum genere oriundus, cum iis qui Erythram incolebant, cum Ionica colonia in Asiam deduceretur, bellum gerebat. Deus oraculo prodiderat, vt ducem itineris a Thessalis sumeret sacerdotem Hecates. Qui missa ad Thessalos legatione, sententiam oraculi eis indicabant. Illi sacerdotem ei deæ miserunt Chrysamen. Ea cū pharmacorum magnam peritiam haberet, taurum de grege sumtum, maximum & pulcerrimum, eius cornua inaurauit, & corpus ornauit sertis, auroque intertextis purpuris, atque cum pabulo furiosum pharmacum miscens, comedendum ei proposuit. Pharmacum hoc cum ipsum taurum in furorem adegit, tum omnes qui eius carne vescerentur, in rabiem poterat conuertere. Hostes e regione castra locabant. Illa in conspectu & oculis hostium exstructa ara, omnibusque rebus, quæ ad sacrificium pertinerent, paratis, taurum iussit adducere. Ille propter pharmacum furens, & œstro percitus, exsiliit, magnisque mugitibus editis fugit. Hostes videntes inauratis cornibus, & coronatum ab ho-

stium

ſtium ſacrificiis in ſua caſtra ferri, quaſi bonum ſignum ac fauſtum omen ſuſcipiebant comprehenſumque diis immolabant, ac de mortuo quilibet partem arripit, vt numinis & diuini ſacrificii participes fierent. Continuoque vniuerſus eorum exercitus furore & amentia corripiebatur. Omnes exſiliebant, diſcurrebãt, ſaltabant, cuſtodias relinquebant. Chryſame hæc cõſpicata, Cnopum ſumma celeritate iubet exercitum expedire, & contra hoſtes ducere, qui defendendi facultatem non haberent. Ita Cnopus omnibus interfectis, Erethrienſium vrbe magna florentiſſimaque potitus eſt.

Polyclea.

Aeatus ſororem habens Polycleam, ambo ab Herculis ſtirpe genus ducebant. Oraculum exſtabat: Qui primus ex hoc genere tranſmiſſo Achelorio terram attigerit, vrbem cum imperio tenebit. Cum exercitus flumen tranſiturus eſſet, Polyclea pedem obligauit, inquiens plantam ſibi vulneratam eſſe. Rogat fratrem Aeatum, vt ſe fluuium tranſportet. Ille nihil mali ſuſpicatus, ſed tanquam ſorori inſeruire volens, ſcutum armigeris tradidit: ſublataque in humeros Polyclea, alacriter per fluuium veſtigia ferebat. Qui cum ad ripam appropinquaſſet, illa præuertens exſiliit, & conuerſa ad fratrem, inquit: Mihi regnum debetur ex oraculi ſententia. Nam prima omnium terram ingreſſa ſum. Aeatus intellecto dolo, nequaquam ęgro animo tulit: ſed puellæ ſolertiam amplexus, eam in vxorem duxit: ſimulque imperii gubernacula tenentes, filium Theſſalum genuerunt, a quo ciuitatem etiam Theſſaliam nuncuparunt.

Leæna.

Ariſtogiton & Armodius, quemadmodum in ty-

rannos impetum fecerint, nemo est Græcorum qui ignoret. Erat Aristogitoni scortum nomine Leæna. Hippias comprehensam Leænam in quæstionib. examinauit, vt coniurationis socios indicaret. Illa pro virili parte restitit: sed tormentorũ vi superata, suam ipsa linguam abscidit. Athenienses honore meretricem afficere volentes, ipsam quidem non in arce statuerunt, sed animal leænam æneam fabricantes, consecrarunt. Si quis in arcem ascenderet, in vestibulo statim leænam æneam conspiciebat, ad memoriam rei gestæ, lingua carentem.

Themisto.

Themisto fuit Critonis Oeanthii filia. Hanc deperibat Phricodemi tyranni filius Phylo. Tyrann' postulauit in matrimonium virginem. Pater contradicebat. Tyrannus filios Critonis abstractos, in conspectu patris ac matris feris esurientibus obiecit: virgineque abrepta, nuptias perfecit. Themisto necessitate compulsa, dissimulans, ensem sub tunica importauit, & sponsum domientem in thalamo collum petens facile interemit, vt ne vox quidem occisi audiretur. His omnibus per noctem clam patratis, ad mare progressa, nauiculam inuenit: ventumque nacta, eam ab terra abstraxit, & sola soluens nauigauit in Græcã quandam Achaiæ ciuitatem, in qua sacrum erat Neptuni templum: in illud supplex confugit. Phricodemus alterum filium occisi fratrem Heracontem misit, vt ab Elicensibus puellam reposceret. Qui eam tradiderũt. Cum autem soluissent, ingens coorta tempestas nauigium depulit ad Rhium Achaię, vbi appellentibus superuenerunt biremes duæ Acarnanorum, summas inimicitias cum tyrãno exercentium: qui abre-

abreptam nauem deduxerunt in Acarnaniã. Vulgus Acarnanorũ re cognita, vinctum Heracontem puellę potestati permiserunt. Tyrannus legationẽ ad eam pro filio mittit. Illa se, si parẽtes reciperit, filium redditurã recepit. Phricodem⁹ his ꝓmissis credens, transmisit ei parentes. At Acarnani Heracontẽ nihilominus acerbissimis verberibus confectũ occiderunt. Phricodemo post non multos dies, sui ciues mortem attulerunt. Qui v. Elicen incolebant, non longe post demersi sunt tũ ipsi, tum eorũ ciuitas, facto terræmotu, pelagoq; ꝓcellis exũdante. Visumq; est hoc Neptuni indignatione accidisse, ꝙ sibi supplicem virginem hostib. tradidissent.

Pheretima.

Arcesilaus Batti Cyrenensiũ regis filius, per seditionẽ exactus a multitudine, imperio priuatus est. Mater eius Pheretima, progressum regẽ e Salamine in Cypro adnauigans, suppliciter rogabat, vt auxilium ferret. Cyprius supplicationẽ ac preces neglexit. Ad extremũ Arcesilaus in Græcorum exercitu militans, magnas opes nactus, rediens imperiũ recuperauit. cumq; acerbissimis suppliciis inimicos suos puniret, a finitimis Barbaris interfectus est. Pheretima in tantis calamitatibus animũ non abiecit, sed ad Ægypti principem Aryanden confugiens, & quædam sua in Cambysen merita commemorans, magnis copiis terrestribus ac naualib. coactis, intolerabilem se Cyrenensibus præbuit, sic vt etiam filii mortem persequeretur, & generi imperium restitueret.

Axiothea.

Axiothea Nicoclis regis vxor, magna multitudine militum veniente ab Ptolemæo Ægypti rege, ad disturbandum regnum, cum Nicocles vitam la-

queo finiisset: fratresq; eius sibiipsis mortem conciuissent. ipsa mortuorũ virtutes æmulata est: sororesq; eorum ac matres, vxoresq; conuocauit, & iis persuasit, ne quid indignũ genere committerent. Quæ persuasæ, fortiter ianuas muliebris aulæ concluserunt: recurrentesq; ad tecta, multitudine ciuium cõfluente, liberos quos in vlnis ferebant, interfecerunt, & igne tectis iniecto aliæ gladiis semetipsas occiderunt. aliæ confidenter in flammam insilientes perierunt. Axiothea vero ducem se in periculis optimam præstabat. Cum enim videret omnes egregie iacere, tum etiam ipsa summisso gladio per cædem se in flammam coniecit, vt ne mortuo quidem corpore hostes potirentur.

Archidamis.

Pyrrhus Epirotes bellum in Lacedęmonē inferebat. Acri prælio pro vrbe commisso discedentes Lacedæmonii consilium iniuerunt, vt liberos atq; coniuges in Cretam, exponerent: ipsi vero periculũ tantisper subirent, donec aut victoriam assequerentur, aut vitã amitterent. Archidamis Cleadę regis filia hoc cõsilium improbauit, inquiens pulcrũ esse Lacænis, vt cum viris vna mortem oppeterēt, aut simul cum eis viuerent. Itaq; opera bellica inter se partiebantur, fossas ducebant, fodiebãt, arma adferebant, hastas acuebant, vulneratos curabant. Qua re factum est, vt Lacones ad certamen audaciores euaderent, mulierum virtutem conspicati, Pyrrhumque repellerent.

Laodice.

Antiochus, qui Deus appellabatur, Laodicen vxorem duxit, ex qua nat⁹ est ei filius Seleucus. Secundam duxit Berenicen Ptolemęi regis filiam, ex qua relicto filio infante mortem obiit, successoremque

que regni Seleucum designauit. Laodice operam dabat, vt is qui ex Berenice genitus fuerat circumuetus per dolum e medio tolleretur. Berenice supplex ad multitudinem prodiit, misericordiā & auxilium a subditis flagitans. Qui v. interfecerāt puerum, alium quēdam interfecto simillimum produxerunt in populum, eumque vt ille esse videretur, regio satellitio stipauerunt. Berenice vero præsidium stipendiariorū Gallorum dederunt locumq; ei regię firmissimū tradiderunt, & iusiurandum atq; fędus inibant. Aristarcho medico, quē secum Berenice habebat, suadēte, vt pacē cum eis faceret, credidit. At illi iuramento quasi stratagémate vsi, Berenicen statim adorti iugularunt. Quæ v. circa eam erant mulieres defensionē parantes, plurimæ ceciderunt. Panariste aūt, Mania, & Gethosyne corpus Berenices obruentes terra, aliam quandā in lectum collocarunt, quasi illam adhuc viuentē, & vulnus acceptū ex eo sanaturā: ac tantisper subditos ꝑsuaserunt, donec accersitus ab ipsis Ptolemęus interfectæ parens veniret, & circūmittens occisi filii & peremtę Berenices quasi super stitū adhuc nominibus inscriptas literas, a Tauro vsque ad Ind ā absque bello ac pugna superauit, vsus Panaristes stratagemate.

Theano

Theano Pausaniæ mater cūm Pausanias Medorū partib⁹ studere deprehensus, supplex in tēplum Mineruæ Chalciœcæ cōfugit, vnde supplicem abstrahere non licebat: hoc ius præ ceteris obseruabatur. Illi eo ꝓfecta, laterēm ad ostium applicauit. Lacones admirati fortitudinē & sapientiā q̄libet ianuis laterē aptabat. Sic vt vtrūq; fieret, neq; supplicē abstraherent, & ꝓditorē inclusum & inædificatum occiderent.

Deidameia.

Deidameia Pyrrhi filia cum Ambraciã occupasset, vt Ptolemæi per dolũ occisi mortem vlciſceretur. Epirotis legationẽ ad bellum cõponendũ mittentibus, permisit ea cõditione, vt hereditatem & honores maiorũ retineret. acceptaq; fides eam fefellit. Nam Epirotarũ qdem clam initio consilio, Nestorẽ vnum ex Alexandri ſtipatoribus ad eã interficiendam immiſerunt. Qui humũ ſpectantem reueritus, & perterritus, re infecta diſceſſit. Illa in templũ Dianæ Hegemones confugit. Milo vero reus parricidii, occiſa matre Philotera, impetũ in eam fecit armatus. Illa exclamauit, Matricida cæde cædem cumulat. Hanc vocem ſolum cum emiſiſſet, Milo eam in Deæ templo interfecit.

Artemiſia.

Artemiſia ad Salaminẽ nauale prælium cõmittebat. Perſas victos & fugientes Græci perſequebantur. Illa cõprehenſa, mandauit Epibatis vt Perſica ſigna e naui reuellerent: gubernatori aũt, vt in Perſicam nauim prænauigantẽ hoſtiliter impreſſionem faceret. Græci hæc conſpicati, putãtes vnam ex ſociis eſſe nauibus, his relictis ad reliquas impetum conuertebant. Artemiſia imminente periculo, declinato in Cariam abnauigauit.

Artemiſia lõgam nauem agens, non modo Barbarorum, verumetiam Græcorum ſignum habuit. Si ipſa Græcam nauem inſequeretur, Barbaricum ſignum ſuſtulit: ſin Græcam nauem perſequẽtem fugeret, Græcum, vt perſequentes quaſi a Græca naui abſtinerent.

Artemiſia cum Latmũ occuparet, armatas copias occultauit: ipſa vero cum Eunuchis, mulieribus, tibicinib. ac tympaniſtis in lucum matris Deorũ, qui

ſeptem

ſeptem ſtadiis ab vrbe diſtabat, ſacra peragens acceſſit. Latmiis autem aduenientibus, & pietatẽ eius contemplantibus, admirantibusq; ii q latebãt cõſurgentes, vrbẽ inuaſerunt, obtinentes eam fiſtulis ac tympanis, quam armis non poterant obtinere.

Artemiſia Cariæ regnum tenens, cum Xerxe rege aduerſus Græcos militabat. Huic primam etiã palmam naualis pugnæ ad Salaminem factæ rex detulit, & in ipſo tempore dum prælium committeretur, rex videns eam ſtrenue pugnare, viros autem timidius, exclamauit: O Iupiter, ex viris mulieres feciſti, & ex mulieribus viros.

Tania.

Tania Zenidis Dardaniarum vrbium principis vxor, defuncto marito, regnum ipſa Pharnabazi auxilio gubernauit. Ipſa vero ad pugnas curru vehebatur, & præcepta pugnantibus dabat, ordineſq; inſtruebat, victoriæq; præmia pro dignitate militibus diſtribuebat. Nullus hoſtis eam vnquam ſuperauit. At Medias cum filiam eius in vxorem duxiſſet, & fidelis ob affinitatem eſſe videretur, clam ingreſſus eam confecit.

Tirgatao.

Tirgatao Mæotis nupſit Hecatæo regi Indorum, qui paulo ſupra Boſporũ incolunt. Hunc Hecatæũ eiectum regno, reduxit Satyrus Boſpori tyrannus, ſuamq; ei filiam in matrimoniũ dedit priorem iubens interficere. Ille cum plurimũ amaret Mæotim, occidere quidẽ eam non potuit, ſed in munitiſſimũ caſtellum incluſam iuſſit in cuſtodia vitam agere. Trigatao clam cuſtodibus aufugit. Cum Hecatæus & Satyrus eam magno ſtudio conquirerẽt (metuebãt enim, ne Mæotas ad bellum incitaret) neq; inuenire poſſent, Mæotis deſertis & aſperis

viis superatis, per diem in syluis delitescēs, noctuq; iter faciens, ad extremū peruenit ad populos qui Ixomatæ dicebātur. Ibi regia erat amicorum eius, & cognatorū patrem mortuum reperit, eique qui in regnum successerat nubens, Ixomatas ad bellū cōmouit, multasq; bellicosissimas circa Mæotim gentes euocauit. In primis aūt Hecatęi regionem incursionibus infestabat, Satyriq; regnū vastabat, sic vt vtriq; missis qui suppliciter rogarent, obsidē Satyri filium Metrodorum darent, ac pacē peterēt. Illa consensit. At illi iuramentū non seruarunt. Satyrus enim duos ex amicis adduxit, vt supplices ad eam transfugerent, eiq; insidias collocarent. Qui cum transfugissent, Satyrus eos sibi tradi postulabat. Illa supplicū legem colens, sæpenumero rescripsit, & de salute supplicibus impetranda egit. At isti eam adoriebantur, alter quasi de magnis reb' cum ea sermonē habiturus, alter stricto gladio aberrauit, cingulo ictum recipiente. Satellites vero concursu facto, ambos quæstionib. examinarunt. Qui insidias auctore tyranno paratas confitebantur, Rursus Tirgatao obside interfecto, bellum eis intulit, omnibusq; calamitatibus, rapinis ac cæde regionē impleuit: donec ipse Satyrus mœrore confectus, vitā cum morte cōmutauit. Gorgippus autē filius eius imperio suscepto, supplex ad eam venit, amplissimisq; muneribus ei tributis, bellum composuit.

Amage.

Amage vxor Medosacci regis Sarmatarum, qui Ponticam maritimam attingunt, videns maritum luxui deditum & crapulæ, ipsa plerunq; iura dictabat, & præsidia regionis disponebat, atque hostium incursiones reprimebat, finitimisq; qui iniuria premeren-

meretur auxilium ferebat, sic vt eius fama ac gloria per vniuersos Scythas celeberrima haberetur. Quo fiebat, vt etiã qui Tauricam incolebãt, Cherronesitæ, multis damnis ab rege vicinorum Scytharũ acceptis, societatem cum ea coniungere vellent. illa primum scripsit, mandans vt a Cherroneso abstineret. Cum hæc Scytha contemneret, illa viris centum & viginti assumtis, & animi & corporis viribus præstantissimis, vnicuiq; tres equos attribuit, inde atq; cursu vna nocte & die mille & ducenta stadia confecit: & ex improuiso regiã adorta, omnes in ianuis constitutos occidit. Scythis, vt in clandestino periculo perturbatis, & non totidem, quot conspiciebant, venire existimantib⁹, sed multo plures accedere: Amage, quo cœperat impetu, in regiam Scytharum irruens, cognatisq; & amicis quos rex secum habebat interfectis, Cherronesitis regionem tradidit, filio autem occisio regnũ commisit, mandans vt iuste imperaret, & parentis exitum intuens, a finitimis Græcis ac Barbaris abstineret.

Arsinoe.

Arsinoe Lysimacho marito suo vita defuncto, cũ maxim⁹ Ephesi motus oriretur & qui Seleuci partibus fauebant, muros deiicerent, portasq; aperirent, in cubili regio famulam regia stola amictam collocauit, multisq; satellitibus eam muniuit. Ipsa vero laceros induta pannos, & sordidatum vultũ, per aliam ianuam egressa, cucurrit ad naues, & soluit. Menecrates vnus e ducibus impetu in cubile facto, confodit famulam, Arsinoen eam esse existimans.

Cratesipolis.

Cratesipolis Acrocorinthum Ptolomæo tradere

volens, quæ stipendiariorum præsidiis tenebatur, cum persæpe ei suaderent, eum locũ esse custodiendũ, collaudatis iis tanquã fortibus & fidelib⁹ viris, a Sicyonos quoq; se inquit socios euocaturam, qui cum ipsis tutius eam tuerentur. Misit palam ad Sicyones, clã ad Ptolæmeũ: eiusq; milites per noctẽ veniẽtes, quasi a Sicyone socios recepit atq; Acrocorinthum Ptolemæus inuitis custodiis occupauit.

Sacerdos.

Aetoli Pellenem oppugnabant. Pro Pellena collis est excelsus, e regione arcis positus, in quẽ concursu facto, Pellenenses arma expediebant. Palladis sacerdos consuetã illius diei armaturã habens, & galeã tricollem, pulcerrima maximoq; omniũ virginum, ab arce intuebatur in ciuiũ sese armantium multitudinem. Aetoli virginem armatam e templo Mineruæ procedere conspicati, ipsam Mineruam auxilio Pellenensibus venire existimantes, reuerterunt. Pellnenses vero persecuti, non paruum Aetolorum numerum occiderunt.

Cynane.

Cynane Philippi filia, bellica negotia tractabat, exercitusq; ducebat, & cum hostibus manũ conserebat. Cum Illyriis signa conferens, reginã eorum Cæriam in collũ inflicto vulnere prostrauit, multosq; Illyriorũ fugientes interfecit. Nubẽs autem Amyntæ filio Perdiccæ, cum eum subito amisisset, noluit secundo maritũ experiri. Sed cum vnam ex Amynta filiam haberet Eurydicem, eam in artibus militaribus exercuit. Alexandro vero Babylone vita defuncto, & successoribus nouas res molientibus, ausa est ipsa Strymonem traiicere. Eam cum Antipater impediret, vim arcentibus adhibuit, & transmisit: & omnibus quos obuiam habebat, debella-

bellatis, transiuit in Hellespontum, vt se cum Macedonũ exercitu coniungeret. Vbi cum Alcetas cũ infestis copiis obuiam ei procederet, Macedones conspicati Philippi filiã & sororem Alexandri, pudore affecti animũ mutarunt. Illa exprobans Alcetæ ingratitudinẽ neq; multitudinem hominũ, neque armorum apparatũ reformidabat, sed animose cædẽ tulit mortẽ potius oppetere statuẽs, quam Philippi genus regno priuatũ & exutum videre.

Pysta.

Pysta vxor Seleuci, cum Callinicus ad Ancyram a Gallis victus esset, capta ab hostib. abiecto regio vestitu, famulæ pauperrimæ pannis laceris induta, inter captiuos venit. Ducta in Rhodum cum ceteris mancipiis, confessa est quæ esset. Rhodii reddita emtori pecunia, splendide eam ornatam, Antiochiam miserunt.

Epicharis.

Piso & Seneca insidias in Neronem comparabant. Seneca frater erat Scelai, qui scortũ habebat Epicharim. Hanc Nero quasi participem occultorũ consiliorũ, in quæstionib. examinauit acerbissime. Illa vero restitit, neq; quenquã prodidit. Nero rem distulit, quasi eam iterum torturus. Post triduum Epicharim in lectica iussit adportari. Illa soluta zona seipsam in ipsa lectica strangulauit. Qui portabant, ad tormentorũ locum appropinquantes, deposita lectica progredi eam iusserunt. At illius corpus mortuũ reperiebatur. ac tyrannus mirum in modũ se cruciabat, quod a scorto victus videretur.

Milesiæ.

Mileti furiosus luctus virgines cepit. Plurimæ enim earũ, nulla accepta calamitate, subito laqueis vitam finiebant. Milesia quędã fœmina suade-

debat, vt strangulatæ per forum efferrentur. Id cõsilium omnium suffragiis comprobatum, cohibuit virgines, quo minus ipsæ sibi mortem consciscerent. Post mortem enim ignominiam verentes, & funus per forum duci non ferẽtes, à laqueis in posterum abstinuerunt.

Melii.

Melii Cariam, duce Symphęo, inhabitare cœperunt Cares, qui Cryasum incolebant, insidias eis struebant. Vocant eos ad publicum conuiuiũ. Carena virgo flagrans amore Symphæi, insidias ei patefecit. Ille ad Cares inquit, legem esse Græcis, vt cum vxoribus ad cœnã veniant. Cares igitur iusserunt, vt etiam vxores adducerent. Melii ipsi quidẽ sine armis, solis tunicis induti veniunt. At mulieres singulæ ensem in sinu ferunt. & quælibet iuxta suum maritũ assidet. Cum vero inter cœnandum Carium signũ animaduertissent, mulieres simul omnes sinus aperuerunt. Viri sumptis ensibus, Barbaros aggrediebantur, & omnibus interfectis, vrbem regionemque ipsorum incoluerunt.

Phocides.

Phocensibus inexpiabile bellum cum Thessalis intercedebat, ita vt Thessali decretũ facerent, à nemine qui ętatẽ haberet abstinendũ: liberos vero & coniuges in seruiturẽ redigendas. Cum Phocenses pugnã facturi essent, Phocides statuerunt: In syluã ingentem nos cõferemus cum viros superatos esse senserimus, atq; ipsæ in rogos cum liberis ascẽdemus, syluamq; incensam cõburemus. Hoc mulierũ decretũ effecit, vt Phocenses animosius pugnarẽt, & prælio commisso victoriam adipiscerentur.

Chiæ.

Chiis aduersus Erythræos bellum erat de Leu-

conia

conia. Chii cum viderent se nullo modo hostium impetum ferre posse, decreuerunt facto fœdere exire,& singuli chlænam & tunicā assumere. Chiæ mulieres indigne ferebant, si proiectis armis nudi fugam peterent. Illis se iusiurandum ea de re interposuisse dicentibus, mulieres consilium dederunt, nequaquam arma deponerent, verum dicerent sibi moris esse chlænam appellare hastam, & tunicam scutum. Chii mulieribus morem gesserunt,armisque retentis formidabiliores Erithræis extiterunt.

Thasia.

Thasii cum oppugnarentur,machinas intra muros hostibus opponere volentes, funibus defecerunt,quibus colligare machinas necesse erat. Thasiæ capita raserunt & ad colligendas machinas capilli mulierum adhibiti sunt,& vsurpati.

Argolides.

Pyrrhus Epirotes in Argiuorum solum expeditionem faciebat, vocante eum Aristeo Argiuo. Argiui cum armis in forum concurrerunt. Mulieres enim eorum tectis præoccupatis, Epirotas desuper iacientes,retrocedere coegerũt, ita vt etiam Pyrrhus ducum omnium fortissimus, incidente in caput latere occumbere. Argolides vero insignem gloriam inter Græcos adeptæ sunt, quod Pyrrhus vir bellicosissimus non a viris,sed a fœminis Argiuis confectus cecidisset.

Acarnani.

Aetolis longo tempore cum Acarnanis bellum gerentibus, ad extremum per proditionem in vrbem irruentibus, viri in subito periculo fortiter dimicarunt. Fœminæ in tecta ascendentes partim lapidibus,partim lateribus iaciẽtes, multos ex ho-